TERENTII AFRI COMOEDIAE SEX

ANDRIÆ PERSON

Simo, *senex.*
Davus, *servus.*
Pamphilus, *adolescens.*
Byrrhia, *servus.*
Glycerium, *Chremetis filia.*
Chremes, *senex.*
Sosia, *libertus.*
Mysis, *ancilla.*
Charinus, *adolescens.*
Lesbia, *obstetrix.*
Crito, *hospes.*
Dromo, *lorarius.*

Atque hi fabulæ sunt interlocutores, reliquarum personarum tantum mentio fit.

Archillis, *Ancilla.*
Niceratus, *adolescens.*
Chrysis, *meretrix.*
Pasibula, *eadem quæ Glyceri*

C. SERVICII APOLLINARI PERIOCHA.

SOrorem falsò creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pamphilus:
Gravidâque factâ, dat fidem uxorem sibi
Fore hanc: nam aliam pater ei desponderat,
Gnatam Chremetis: atq; ut amore comperit
Simulat futuras nuptias, cupiens, suus
Quid haberet animi filius, cognoscere.
Davi suasu, non repugnat Pamphilus.
Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum
Chremes recusat nuptias, generum abdicat
Mox filiam Glycerium insperato agnitam,
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino conjuge

47. 3. 19. 927

ANDRI

ANDRIA TERENTII

Acta Ludis Megalensibus, M. Fulvio & M. Glabrione Ædilibus Curulib. Egerunt L. Ambivius Turpio, L. Attilius Prænestinus. Modos fecit Flaccus Claudi, F. Tibiis paribus, Dextris, & sinistris. & est tota Græca, edita, M. Marcello & C. Sulpitio Coss.

PROLOGUS.

POëta, cùm primùm animum ad scribendum appulit,
Id sibi negoti credidit solum dari,
Populo ut placerent, quas fecisset fabulas.
Verùm aliter evenit multò intelligit:
Nam in prologis scribundis, operam abutitur,
Non qui argumentum narret, sed qui maledicti,
Veteris poëtæ maledictis respondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quæso animum advortite.
Menander fecit Andriam, & Perinthiam;
Qui utramvis rectè norit, ambas noverit:
Non ità sunt dissimili argumento; sed tamen
Dissimili oratione sunt factæ, ac stylo.
Quæ convenêre, in Andriam ex Perinthia
Fatetur transtulisse, atq; usum pro suis.
Id isti vituperant factum, atq; in eo disputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt næ intelligendo, ut nihil intelligant.
Qui cùm hunc accusant, Nævium, Plautum, Ennium
Accusant, quos hic noster autores habet:
Quorum æmulari exoptat negligentiam
Potiùs quam istorum obscuram diligentiam.
Sed hæc ut quiescant, porrò moneo, & desinant
Maledicere, malefacta ne noscant sua.

Severe adesse æquo animo, & rem cognoscite,
Ut pernoscatis, ecquid sit spei reliquum,
Posthac quas faciet de integro Comœdias,
Spectandæ, an exigendæ sint vobis priùs.

ACTUS I. SCENA I.

Simo Sosia.

Si. VOs isthæc intro auferte: abite. Sosia
Adesdum: paucis te volo. So. dictum puta.
Nempe ut curentur rectè hæc. Si. immó aliud. So. quid est.
Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?
Si. Nihil istac opus est arte ad hanc rem quam paro
Sed iis, quas semper in te intellexi sitas,
Fide & taciturnitate. So. expecto quid velis.
Si. Ego postquam te emi à parvulo, ut semper tibi
Apud me justa & clemens fuerit servitus,
Scis; feci, è servo ut esses libertus mihi,
Propterea quod serviebas liberaliter.
Quod habui, summum pretium, persolvi tibi.
So. In memoria habeo. Si. haud muto factũ. So. gaudeo
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo; &,
Id gratum fuisse advorsum te, habeo gratiam.
Sed mi hoc molestũ est: nam isthæc commemoratio
Quasi exprobratio est immemoris benefici.
Quin tu uno verbo die, Quid est, quod me velis?
Si. Ità faciam. Hoc primum in hac re prædico tibi,
Quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ,
So. Cur simulas igitur? Si. rem omnem à principio audies:
Eo pacto & gnati vitam, & consilium meum
Cognosces, & quid facere in hac re te velim.
Nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia,
Liberiùs vivendi fuit potestas: nam antea
Qui scire posses, aut ingenium noscere,
Dum ætas, metus, magister, prohibebant. So. Si.
Si. Quod pleriq; omnes faciunt adolescentuli,

[illegible] animum ad aliquod studium adjungant, aut [illegible]
Alere, aut canes ad venandum, aut ad Philosophos.
Horum ille nihil egregiè præter cætera
Studebat; & tamen omnia hæc mediocriter
Gaudebam. So. non injuriâ: nam id arbitror
Apprimè in vita esse utile, ut NE QUID nimis.
[illegible] Sic vita erat: facilè omneis perferre, ac pati,
Cum quibus erat cunq; unà iis sese dedere,
Eorum obsequi studiis, advorsus nemini,
Nunquam præponens se aliis: ità facillimè
Sine invidia invenias laudem, & amicos pares.
So. Sapienter vitam instituit: namq; hoc tempore
OBSEQUIUM amicos, veritas odium parit.
Si. Interea mulier quædam abhinc triennium
Ex Andro commigravit huic viciniæ,
Inopiâ, & cognatorum negligentiâ
Coactâ, egregiâ forma, atq; ætate integrâ.
So. Hei! vereor, ne quid Andriæ apportet mali.
Si. Primùm hæc pudicè vitam, parcè ac duriter
Agebat, lanâ ac telâ victum quæritans.
Sed, postquam amans accessit, precium pollicens,
Unus, & item alter, (ITA ut ingenium est omnium
Hominum, ab labore proclive ad libidinem)
Accepit conditionem, deinde quæstum occipit.
Qui tum illam amabant, fortè, ità ut fit, filium
Perduxêre illûc secum, ut unà esset, meum:
Egomet continuò mecum: Certè captus est,
Habet: Observabam mane illorum servulos
Venientes, aut abeuntes; rogitabam, Heus puer,
Dic sodes, quis heri Chrysidem habuit? nam Andriæ
Illud erat nomen. So. teneo. Si. Phædrũ, aut Clinians
Dicebant, aut Niceratum: nam hi tres tum simul
Amabant. Eho! quid Pamphilus? quid? symbolum
Dedit, [illegible], gaudebam, item alio [illegible]
[illegible] comperiebam nihil ad [illegible]
[illegible] enimvero [illegible]
[illegible] exemplum [illegible]

Nam, qui cum ingeniis conflictatur ejusmodi,
Neque commovetur animus in ea re tamen,
Scias posse habere jam ipsum suæ vitæ modum,
Cum id mihi placebat, tum uno ore omnes omni
Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus est? hac fama impulsus Chremes,
Ultro ad me venit, unicam gnatam suam
Cum dote summa filio uxorem ut daret.
Placuit: despondi: hic nuptiis dictus est dies.
So. Quid obstat, cur non veræ fiant? Si. audies.
Fere in diebus paucis, quibus hæc acta sunt,
Chrysis vicina hæc moritur. So. ô factum bene!
Beasti: metui à Chryside. Si. ibi tum filius
Cum illis qui amârant Chrysidẽ, unà aderat frequens:
Curabat una funus: tristis interim,
Nonnunquam conlacrumabat. Placuit tum id mihi,
Sic cogitabam: hic parvæ consuetudinis
Causa, mortem hujus tam fert familiariter:
Quid, si ipse amaret? quid mihi hic faciet patri?
Hæc ego putabam esse omnia humani ingeni,
Mansuetiq; animi officia, quid multis moror?
Egomet quoq; ejus causa in funus prodeo,
Nihil suspicans etiam mali. So. hem, quid est? Si. scies,
Effertur: imus, interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, fortè unam adspicio adolescentulam.
Forma. So. bona, fortasse. Si. & vultu, Sosia,
Adeo modesto, adeo venusto, ut nihil supra.
Quia tum mihi lamentari præter cæteras
Visa est, quia erat forma præter cæteras
Honesta, & liberali; accedo ad pedissequas:
Quæ sit, rogo, sororem esse aiunt Chrysidis,
Percussit illico animum: at at, hoc illud est,
Hinc illæ lacrumæ, hæc illa est misericordia.
So. Quam timeo, quorsum evadas. Si. fune
procedit: sequimur: ad sepulcrum ven
ignem posita est: fletur. interea hæ

Quam dixi, ad flammam accessit imprudentius,
Satis cum periculo. ibi tum examinatus Pamphilus
Bene dissimulatum amorem, & celatum indicat:
Accurit: mediam mulierem complectitur:
Ea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Cum illa, ut consuetum facilè amorem cerneres,
Rejecit se in eum flens quàm familiariter.
So. Quid ais? Si. redeo inde iratus, atq; ægrè ferens,
Nec satis ad objurgandum causæ diceret,
Quid feci? quid commerui, aut peccavi pater?
Quæ sese voluit in ignem injicere, prohibui,
Servavi, honesta oratio est. So. rectè putas:
Nam si illum objurges, vitæ qui auxilium tulit,
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?
Venit Chremes postridie ad me, clamitans,
Indignum facinus comperisse, Pamphilum
Pro uxore habere hanc peregrinam. ego illud sedulo
Negare factúm, ille instat factum. denique
Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam
Neget daturú. So. Non tu ibi gnatú? Si. ne hæc quidé
Satis vehemens causa ad objurgandum. So. qui, ecdo?
Si. Tute ipse his rebus finem præscripsti pater:
Prope adest, cùm alieno more vivendum est mihi:
Sine nunc meo me vivere interea modo.
So. Quis igitur relictus est objurgandi locus?
Si. Si propter morem uxorem nolit ducere:
Ea primum ab illo animadvertenda injuria est.
Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias,
Vera objurgandi causa sit, si deneget:
Simul, sceleratus Davus si quid consili
Habet, ut consumat nunc, cum nihil obsint doli:
Quem ego credo manibus, pedibusque obnixe omnia
Facturum, magis id adeò, mihi ut incommodet,
Quàm ut obsequatur gnato. So. quapropter? Si. rogas?
Mala mens, malus animus. quem quidem ego si sensero.
Quid opus est verbis? sin eveniat, quod volo,
Pamphilo ut nil sit moræ restat Chremes,

Qui mihi exorandus est, & spero confore.
Nunc tuum est officiũ; has bene ut assimules nuptias
Perterrefacias Davum, observes filium,
Quid agat, quid cum illo consilii captet. So. sat est:
Curabo: eamus jam nunc intro. SF. i præ, sequar.
Non dubium est, quin uxorem nolit filius:
Ita Davum modo timere sensi, ubi nuptias
Futuras esse audivit; sed ipse exit foras.

ACTUS I. SCENA II.

Davus. Simo.

D. MIrabar, hoc si sic abiret: & heri semper lenitas,
Verebar, quorsum evaderet,
Qui postquã audierat, non datum iri filio uxorem suo,
Nunquam cuiquam nostrum verbum fecit, neque id
ægrè tulit.
S. At nunc faciet, neq; ut opinor, sine tuo magno malo.
D. Id voluit, nos sic nec opinantes duci falso gaudio,
Sperantes, jam amoto metu, interea oscitantes opprimi;
Ut ne esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias:
Astute. S. carnifex, quæ loquitur? D. herus est, neque
prævideram.
S. Dave. D. hem, quid est? S. chodum ad me. D. quid
hic volt? S. quid ais? D. [illegible] de re? S. rogas?
Meum gnatum rumor est amare, D. id populus curat
scilicet.
S. Hoccine agis, an non? D. ego vero is[illegible], S. sed nunc
ea me exquirere
Iniqui patris est, nam quod ante hac fecit, nihil ad me
attinet.
Dum tempus ad eam rem tulit, sivi animum ut expleret
suum:
Nunc hæc dies aliam vitã adfert, alios moret postulat.
Dehinc postulo, sive æquum est, te oro, Dave, ut mutat
jam in viam.
D. Hoc quid sit? S. omnes qui amant gravitas, sibi dari
uxorem ferunt.
Ita aiunt, S. tum si quis magistrum cepit ad eam
improbum,

Ipsum animum ægrotum ad deteriorem partem p[illegible]
rumque applicat.
D. Non hercle intelligo, S. non? hem, D. non Davus
sum, non Oedipus.
S. Nempe ergo apertè vis quæ restant, me loqui: D.
sane quidem.
S. Si sensero hodie, quicquam in his te nuptiis
Fallaciæ conari, quo fiant minus,
Aut velle in ea te ostendere, quam sis callidus:
Verberibus cæsum te in pistrinum, Dave, dedam usque
ad necem.
Ea lege, atque omine, ut, si te inde exemerim, ego pro
te molam.
Quid hoc? intellextin? an non sum etiam ne hoc qui-
dem? D. immo callidè:
Ita aperte ipsam rem modo locutus: nihil circuitione
[illegible]
S. Uti vis, facilius passus sim, quã in hac re, me deludier.
D. Bona verba quæso, S. irrides? nihil me fallis, sed
dic[illegible]
Ne temere facias, neq; tu hoc dicas tibi prædictũ, cave.

ACTUS I. SCENA III.

Davus.

D. ENimverò Dave, nihil loci est [illegible], neque
socordiæ.
Quantum intellexi modò senis sententiam de nuptiis,
Quæ si non astu providentur, me aut herũ pessũdabunt.
Nec quid agam, certum est, Pamphilum ne adjutem,
an auscultem seni.
Si illum relinquo, ejus vitæ timeo; sin ophulor, hujus
minas.
Cui verba dare difficile est, primum jam de amore, hoc
[illegible]
M[illegible] servat, ne quam faciam in nuptiis fallaciã:
Si [illegible] si lubitum fuerit, causam [illegible]
Qu[illegible] injuria præcipitẽ me in pistrinũ dabit.
A[illegible] hoc mihi accedit etiam; hæc A[illegible]

Sive ista uxor, sive amica est, gravida è Pamphilo est
Audiréque eorum est operæpretium audaciam,
Nam inceptio est amentium, haud amantium.
Quidquid peperisset, decreverunt tollere:
Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam:
Civem Atticam esse hanc: fuit olim quidam senex
Mercator: navem is fregit apud Andrum insulam:
Is obiit mortem: ibi cum hanc ejectam Chrysidis
Patrem recepisse, orbam, parvam, fabulæ.
Mihi quidem hercle non sit verisimile.
Atqui ipsis commentum placet.
Sed Mysis ab ea egreditur, at ego hinc me ad forum, ut
Conveniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem opprimat.

ACTUS I. SCENA IV.

Mysis.

M. AUdivi Archillis, jamdudum: Lesbiam adduci jubes.
Sane pol illa temulenta est mulier, & temeraria,
Nec satis digna, cui committas primo partu mulierem,
Tamē eam adducam, importunitatē spectate aniculæ:
Quia compotrix ejus est. Dii date facultatem obsecro
Huic pariundi, atq; illi in aliis potius peccandi locum.
Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor quid sit,
Opperiar, ut sciam, num quidnam hæc turba tristitiæ adferat.

ACTUS I. SCENA V.

Pamphilus, Mysis.

P. HOccine est humanum factum, aut inceptum? hoccine officium patris?
M. Quid illud est?
P. Pro Deum, atque hominum fidem, quid est, si non hæc contumelia est?
Uxorem decrevit dare sese mi hodie, nonne oportuit
Præscisse me ante? nonne prius cōmunicatū oportuit?
Miseram me quod verbum audio? P. quid [illegible]
[illegible]? qui denegaverat,

Ne commissurum mihi gnatā suam uxorem: id mutat.
Quoniam me immutatum videt.
Itane obstinatè operam dat, ut me à Glycerio miserum abstrahat?
Quod si fit, pereo funditus.
Adeon' hominem invenustum esse, aut infelicem quenquam, ut ego sum?
Pro Deûm, atque hominum fidem, nullon' ego
Chremetis pacto affinitatē effugere potero, quot modis
Contemptus, spretus? facta transacta omnia, hem?
Praeudiatus repetor, quamobrem? nisi si id est quod suspicor
Aliquid monstri alunt: ea quoniam nemini obtrudi potest:
Itur ad me, M. oratio hæc me miserā exanimavit metu.
P. Nam quid ego dicam de patre? ah!
Tantàmne rem tam negligenter agere? præteriens modó
Mihi apud forum; Uxor tibi ducenda est Pamphile hodie; inquit, para:
Abi domum, id mihi visus est dicere, abi cito, & ascende te
Obstupui, censen' ullum me verbum potuisse proloqui
Aut ullā causam, ineptā saltē, falsam, iniquā? obmutui
Quod si ego prius id rescissem, quid facerem, si quis nunc me roget;
Aliquid facerem, ut hoc ne facerem, sed nunc primum quid exsequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diversi trahunt
Amor, hujus misericordia, nuptiarum solicitatio:
Tum patris pudor, qui me tam leni passus est animo usq; adhuc.
Quæ meo cunque animo libitum est, facere, ei ne ego ut advorser? hei mihi!
Incertum est, quid agam, M. misera timeo, hoc in tum quorsum accidat.

[illegible]nunc peropa'st, aut hunc cum ipsa, aut me aliquid
de illa adversum hunc loqui.
Dum in dubio est animus paulo momento huc illuc
impellitur.
P. Quis hic loquitur? Mysis salve, M. ô salve Pamphile.
P. Quid agit? M. rogas?
Laborat è dolore, atq; ex hoc misera sollicita est, diem
Quia olim in hunc sunt constitutæ nuptiæ, tum
autem hoc timet.
Ne deseras se, P. hem! egone istuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miseram sinam,
Quæ mihi suum animum, atq; omnem vitam cre[illegible]
Quam ego animo egregiè caram proœuxore habuerim,
Bene, & pudicè ejus doctum, atque eductum sinam,
Coactum egestate ingenium immutarier?
Non faciam, M. haud vereor, si in te solo sit situm:
Sed vim ut queat ferre, P. adeon' me ignavum putas
Adeon' porrò ingratum, aut inhumanum, aut ferum,
Ut neque me consuetudo, neque amor, neque pudor,
Commoveat, neque commoneat, ut servem fidem?
[illegible] hanc meritã esse ut memor esses sui
[illegible] Mysis, Mysis! etiam nunc mihi
[illegible] illa dicta sunt in animo, Chrysidis
De Glycerio, jam fermè moriens me vocat:
Accessi, vos semotæ, nos soli: incipit,
Mi Pamphile, hujus formam, atque ætatem vides:
Nec clam te est, quam illi nunc utræque res inutiles,
Et ad pudicitiam, & tutandam ad rem sient.
Quod ego per hanc te dextram oro, & ingenium tuum
Per tuam fidem, perque hujus solitudinem,
Te obtestor ne abs te hanc segreges, neu deseras:
Si te in germani fratris dilexi loco,
Sive hæc te solum semper fecit maxumi,
[illegible] tibi morigera fuit in rebus omnibus,
[illegible] isti virum do, amicum, tutorem, patrem:
[illegible] nostra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei
[illegible] mihi in manũ dat: mors continuò ipsam occupat
[illegible]

Accepi: acceptam servabo, M. ita spero quidem. B.
P. Sed cur tu ab illa? M. obstetricē accerso, P. propes.
Atque audin, verbum unum cave de nuptiis,
Ne ad morbum hoc etiam, M. teneo.

ACTUS II. SCENA I.

Charinus, Byrrhia, Pamphilus.

Quid ais Byrrhia?
Daturne illa Pamphilo hodie nuptum? B. sic est,
C. qui scis Byrrhia?
B. Apud forū modo de Davo audivi, C. væ misero mihi.
Ut animus in spe, atque in timore usque ante hac attentus fui[illegible]
[illegible]ta, postquam [illegible]mpta spes est, lassus, cura confectus, stupet.
B. Quæso edepol Charine, quoniam [illegible] fieri, quod vis, non potest.
Velis id, quod possit, C. nihil aliud, nisi Philumenam volo.
B. Ah! quanto satius est, te id operam dare,
Qui istum amorē ex animo amoveas tuo: quā id loqui
Quo magis libido frustra incendatur tua.
C. Facile omnes, cum valemus, recta consilia ægrotis damus.
Tu si hic sis, aliter sentias, B. age age, ut jubet, C. sed Pamphilum
Video, omnia experiri certum est, prius quam pereo, B. Quid hic agit?
C. Ipsum hunc orabo, huic supplicabo: amorem huic narrabo meum.
Credo, impetrabo, ut aliquot saltē nuptiis prodat dies.
Interea fiet aliquid, spero, B. id aliquid nihil est.
C. Byrrhia, quid tibi videtur? adeon ad eum? B. Quidni? si nihil impetres;
Ut te arbitretur sibi paratū mœchum, si illam duxerit.
C. Abi hinc, in malā rem cum suspicione istac, scelus.
P. Charinum video, C. ô salve Pamphile!
Ad te advenio, spem, salutē, auxiliū, consiliū, [illegible]

P. Neque pol consilii locũ habeo, neque auxilii copiã.
Sed istuc quidnam est? C. Hodie uxorem ducis? P.
aiunt, C. Pamphile,
Si id facis, hodie postremum me vides, P. quid ita? C.
hei mihi.
Vereor dicere: huic dic quæso Byrrhia, B. ego dicam,
P. quid est?
B. Sponsã hic tuã amat, P. næ iste haud mecum sentit,
ehodum dic mihi,
Num quidnam amplius tibi cum illa fuit Charine? C.
ah Pamphile.
Nihil, P. quam vellem, C. nunc te [illegible]amicitiam, [illegible]
per amorem obsecro.
Principio ut me ducas, P. dabo equidem operam, C. sed
si id non p[illegible]
[illegible]ut tibi nuptiæ [illegible]sunt cordi, P. cordi? C. saltem
aliquot dies.
Profer, dum proficiscor aliquò, ne videam, P. audi nunc
jam.
Ego Charine neutiquam officium esse liberi puto,
Cum is nil promereat, postulare id gratiæ apponi sibi.
Nuptias effugere ego istas malo, quam tu adipiscier:
C. Reddidisti animum, P. nunc si quid potes, aut tu,
aut hic Byrrhia,
Facite, fingite, invenite, efficite, quî detur tibi:
Ego id agam mihi quî ne detur, C. sat habeo, P. Da-
vum optime
Video: hujus consilio fretus sum, C. at tu hercle haud
quicquam mihi.
Nisi ea quæ nihil opus sunt scire, fugin'hinc? B. ego
verò ac lubens.

ACTUS II. SCENA II.

Davus, Charinus, Pamphilus.

D. I boni, boni quid porro? sed ubi inveniam Pam-
philum,
Ut mecum, in quo nunc est, adimam, atque expleam
animum gaudeo?

C. Ecquis

Lætus est, nescio quid, P. nihil est, nondum hanc rescivit mala.
Quem ego nunc credo, si jam audierit sibi paratas nuptias;
C. Audin' tu illum? D. toto me oppido exanimatum quærere.
Sed ubi quæram? aut quò nunc primo intendam? C. cessas alloqui.
D. Abeo, P. Dave ades, resiste, D. quis homo est? quis me? ô Pamphile!
Teipsum quæro, euge ô Charine! ambo opportune: vos volo.
P. Dave, perii, D. quin tu hoc audi, P. interii, D. quid timeas scio.
C. Mea quidem hercle in dubio vita est, D. & tu quid scio.
P. Nuptiæ mihi, D. & id scio, P. Hodie, D. obtundis, tametsi intelligo.
Id paves, ne ducas tu illam: tu autem, ut ducas, C. rem tenes.
P. Istuc ipsum, D. atq; istuc ipsũ, nil periclĩ est, me vide.
P. Obsecro te, quam primum hoc me libera miserum metu, D. hem.
Libero, uxorem tibi jam non dat Chremes, P. qui scis? D. Scio.
Tum pater modò me prehendit: ait tibi uxorẽ dare se.
Hodie, item alia multa, quæ nunc non est narrandi locus.
Continuò ad te properans percurro ad forum, ut dicam tibi hæc.
Ubi te non inveni, ibi ascendo in quendã excelsũ locũ.
Circumspicio: nusquã forte ibi hujus video Byrrhiam.
Logo, negat vidisse: mihi molestum, quid agam, cogito.
Redeunti interea ex ipsa re mihi incidit suspicio: hem.
Paulisum obsoni, ipsus tristis, de improviso nuptiæ.
Non cohærent, P. quorsum nam istuc? D. ego me continuò ad Chremem.

Cum illò advenio, solitudo ante ostiũ: jam id gaudeo.
P. Recte dicis, perge, D. maneo: interea introire neminem.
Video, exire neminem, matronam nullam in ædibus.
Nil ornati, nil tumulti, accessi, introspexi, P. scio.
Magnũ signũ, D. num videntur cõvenire hæc nuptiis?
P. Non opinor, Dave, D. opinor, narras? non recte accipis.
Certa res est, etiã puerũ inde abiens conveni Chremis.
Olera, & pisciculos minutos ferre obolo in cænam seni,
C. Liberatus sum Dave hodie tua opera, D. at nullus quidem.
C. Quid ita: nempe huic prorsus illam non dat, D. ridiculum caput.
Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam uxorem ducere.
Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis, C. bene mones.
Ut si hercle sæpe jam me spes hæc frustrata est, vale.

ACTUS II. SCENA III.

Pamphilus, Davus.

Quid igitur sibi volt pater? cur simulat? D. Ego dicam tibi,
Id succenseat nunc, quia non det tibi uxorem Chremes,
Ipsus sibi esse injurius videatur: neq; id injuria.
Priùs quam tuum, ut sese habeat animum, ad nuptias perspexerit.
Sed si tu negâris ducere, ibi culpam in te transferet:
Tum illæ turbæ fient, P. quid? vis, patiar? D. pater est Pamphile.
Difficile est, tum hæc sola est mulier, dictum at factum invenerit.
Aliquam causam, quemobrem ejiciat oppido, P. ejiciat? D. citò.
Cedo igitur, quid faciam Dave? D. dic te ducturum,
[illegible]em, D. quid est?

P. Ego

P. Ego dicam? D, cur non? P. nunquā faciā, D. ne n[illegible]
P. Suadere noli, D. ex ea re quid fiat, vide.
P. Ut ab illa excludar, huc concludar, D. non ita est.
Nempe hoc sic esse opinor dicturum patrem:
Ducas volo hodie uxorem, tu, ducam, inquies.
Cedo, quid jurgabit tecum? hic reddes omnia,
Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta ut sient,
Sine omni periclo, nam hocce haud dubium est, quin Chremes.
Tibi non det gnatam: nec tu ea causa minueris
Hæc quæ facis, ne is mutet suam sententiam.
Patri dic velle: ut cum velit tibi jure irasci, non queat.
Nam quod tu speras, propulsabo facile, uxorem his moribus.
Dabit nemo, inopem inveniet potius, quam te corrumpi sinat.
Sed si te æquo animo ferre accipiet, negligentē feceris.
Aliam otiosus quæret: interea aliquid acciderit boni.
P. Itan' credis? D, haud dubium id quidem est, P. vide quò inducas, D. quin taces?
P. Dicam, puerum autem ne resciscat mihi esse ab [illegible] cautio est.
Nam pollicitus sum suscepturum, D. ô facinus [illegible] dax! P. hanc fidem.
Sibi, me obsecravit, quî se sciret non desertur si, ut [illegible]
D. Curabitur, sed pater adest, cave, te esse tristē sentiat.

ACTUS II. SCENA IV.

Simo, Davus, Pamphilus.

S. REviso, quid agant, aut quid capiant consilii.
D. Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges.
Venit meditatus alicunde ex solo loco:
Orationem sperat invenisse se,
Qua differat te: proin' tu face, apud te ut sies:
P. Modò ut possim, D. crede mihi hoc inquam Pamphile,
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Unum esse verbum, si te dices ducere,

ACTUS II. SCENA V.

Byrrhia, Simo, Davus, Pamphilus.

HErus me, relictis rebus, jussit Pamphilum
Hodie observare, ut, quid ageret de nuptiis,
Scirem, id propterea nunc hunc venientem sequor.
Ipsum adeo præsto video cum Davo, hoc agam.
S. Utrumq; adesse video, D. hem serva, S. Pamphile,
D. Quasi de improviso respice ad eum, P. hem pater.
D. Probe, S. Hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.
B. Nunc nostræ parti timeo, quid hic respondeat,
P. Neque illic, neque alibi tibi usquam erit in me mora, B. hem.
D. Obmutuit, B. quid dixit? S. facis, ut te decet,
Cum istuc, quod postulo, impetro, cum gratia.
D. Sum verus? B. herus quantum audio uxore excidit,
S. I jam nunc intrô, ne in mora, cum opus sit sies.
P. Eo, B. nullâne in re esse homini cuiquam fidem?
Verum illud verbum est, volgo quod dici solet,
Omnes sibi melius malle esse, quam alteri.
Ego illam vidi virginem: forma bona
Memini videre: quo æquior sum Pamphilo,
Si se illam in somnis, quam illum, amplecti maluit.
Renunciabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

ACTUS II. SCENA VI.

Davus, Simo.

D. HIc nunc me credit âliquam sibi fallaciam
Portare, & ea me hîc testitisse gratia.
S. Quid davus narrat? D. æque quidquam nunc quidē.
S. Nihilne? hem, D. nihil prorsus, S. atque exspectabam quidem.
D. præter spem evenit: sentio, hoc male habet virum.
S. Potin'es mihi verum dicere? D. nihil facilius.
S. Num illi molestæ quippiam hæ sunt nuptiæ,
Hujusce propter consuetudinem hospitæ.
D. Nihil hercle: aut si adeò, bidui est, aut tridui
Hæc solicitudo: nostin? deinde desinet.
Etenim eam secum rem recta reputabit via.

S. Laudo.

S. Laudo, D. dum licitum est illi, dumque ætas tulit
Amavit: tum id clam. cavit, ne unquam infamiæ
Ea res sibi esset: ut virum fortem decet.
Nunc uxore opus est, animum ad uxorem appulit,
S. Subtristis visu'st esse aliquantulum mihi.
D. Nihil propter hanc rem: sed est, quod succenseat tibi,
S. Quidnam est? D. puerile est, S. quid est? D. nihil,
S. quin dic, quid est.
D. Ait nimium parce facere sumptum, S. mene? D, te
Vix, inquit drachmis obsonatus est decem;
Num filio videtur uxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum æqualium
Potissimum nunc? &, quod dicendum hic fiet,
Tu quoque perpace nimium. non laudo, S. tace.
D. Commovi, S. ego, istæc recte ut fiant videro,
Quidnam hoc rei est? quidnam hic vult veterator sibi,
Nam si hîc mali est quidquam, hem illic est huic rei caput.

ACTUS III. SCENA I.

Mysis, Simo, Davus, Lesbia, Glycerium.

ITa pol quidem res est, ut dixti, Lesbia:
Fidelem haud ferme mulieri invenias virum.
S. Ab Andria est ancilla hæc; quid narras? D. ita est.
M. Sed hic Pamphilus, S. quid dicit? M. firmavit fidem, S. hem.
D. Utinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.
M. Nam quod peperisset, jussit tolli, S. ô, Jupiter!
Quid ego audio? actum est, si quidē hæc vera prædicat.
L. Bonum ingenium narras adolescentis, M. optimū.
Sed sequere me intro, ne in mora illi sis, L. sequor,
D. Quod remedium nunc huic malo inveniā? S. quid hoc?
Adeon' est demens? ex peregrina? jam scio: ah.
Vix tandem sensi stolidus. D. quid hic sensisse ait?
S. Hæc primum affertur jam mihi ab hoc fallacia.
Hanc simulant parere, quo Chremetem abstterreant,
G. Juno Lucina fer opem, serva me obsecro.

S. I

S. Hui tam citò? ridiculum, postquam ante ostium
Me audivit stare, approperat, non sat commode
Divisa sunt temporibus tibi Dave hæc, D. mihin'?
S. Num immemor es discipuli? D. ego, quid narres,
nescio,
S. Hiccine si me imparatum in veris nuptiis,
Adortus esset, quos mihi ludos redderet?
Nunc hujus periculo sit, ego in portu navigo.

ACTUS III. SCENA II.

Lesbia, Simo, Archillis, Davus.

L. ADhuc Archillis, quæ adsolent, quæque oportet,
Signa ad salutem esse, omnia huic esse video,
Nunc primùm fac, istæc ut lavet; post deinde,
Quod jussi ei dare bibere, & quantum impecavi,
Date: mox ego revertor.
Peræcastor, scitus puer natus est Pamphilo,
Deos quæso ut sit superstes, quandoquidem ipse est
ingenio bono.
Cumque huic veritus est optumæ adolescenti facere
injuriam.
S. Vei hoc quis non credat, qui nôrit te, abs te esse ortum? D. quidnam est.
S. Non imperabat coram, quid opus facto esset puerperæ.
Sed postquam egressa est, illis, quæ sunt intus, clamat de via.
O Dave, itan' contemnor abs te? aut itane tandem idoneus.
Tibi videor esse, quē tam aperte fallere incipias dolis,
Saltem accurate, ut mecum videar, certe si resciverim.
D. Certe hercle nunc hic [illegible] fallit, haud ego, S. edixin' tibi?
Interminatus sum ne faceret [illegible] veritus? quid retulit?
Credon' tibi hoc, nunc peperisse [illegible] Pamphilo?
Teneo, quid errem? quid ego agam, habeo, S. quid vicet
D. Quid

D. Quid credas? quasi non tibi renunciata sint haec ita fore.

S. Mihin quisquam? D. eho, an tute intellexti haec adsimulari? S. irrideor.

D. Renunciatũ est: nam qui illhaec tibi incidit suspicio

S. Quia? quia te nôram, D. quasi tu dicas, factum id consilio meo.

S. Certe enim scio, D. non satis me pernosti etiam, qualis sim, Simo.

S. Egone te? D. sed si quid narrare occepi, cõtinuò dari, Tibi verba censes, S. fallò, D. itaque hercle nihil jam mutire audeo.

S. Hoc ego scio unum, neminem peperisse hîc, D. intellextin'

Sed nihilo secius mox deferent puerum hue ante ostiũ. Id ego jam nunc tibi renuncio here futurũ, ut sis sciens Ne hoc posterius dicas. Davi factum consilio, aut dolis. Prorsus â me opinionẽ hanc ego tuã esse amotã volo.

S. Unde id scis, D. audivi, & credo multa concurrunt simul.

Qui conjecturam hanc nunc facio: jam primum hae se è Pamphilo

Gravidam dixit esse, inventum est falso, nunc postquam videt,

Nuptias domi apparari, missa est ancilla illico,

Obstetricem accersitum ad eam, & puerum ut adferret simul.

Hoc nisi sit puerum ut tu vides, nil moventur nuptiae.

S. Quid ais? cum intellexeras,

Id consilii capere cur non dixti extemplo Pamphilo?

D. Quis igitur eum ab illa abstraxit, nisi ego? nam omnes nos quidem

Scimus, quàm misere hanc amarit: nunc sibi uxorem expetit.

Postremò id mihi da negotii, tu tamen idem has nuptias

Perge facere, ita, ut facis, & id spero adjuturos Deos.

S. Immo abi intrò, ibi me oppetire, & quod parare opus est, para

Nos

Non impulit me, hæc nunc omnino ut crederem.
Atque haud scio, an quæ dixit, sint vera omnia:
Sed parvi pendo, illud mihi multo maximum est,
Quod mihi pollicitus est ipsus gnatus, nunc Chremem
Conveniam, orabo gnato uxorem: si impetro,
Quid alias malim, quàm hodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod pollicitus est, haud dubiũ est mihi,
Si nollit, quin eum merito possim cogere.
Atque adeó in ipso tempore eccum ipsum obviam
Chremetem.

ACTUS III. SCENA III.

Simo, Chremes.

S. JUbeo Chremetem, C. oh, teipsum quærebam, S. & ego te, C. optatò advenis,
Aliquot me adiere, ex te auditũ qui aiebant, hodie filiã,
Meam nubere tuo gnato: id viso, tune an illi insaniant.
S. Ausculta paucis: & quid ego te velim, & tu quod quæris, scies.
C. Auscultos loquere quid velis.
S. Per ego te Deos oro & nostram amicitiam Chreme;
Quæ incepta à parvis, cum ætate accrevit simul,
Perque unicam gnatam tuam, & gnatum meum,
Cujus tibi potestas summa servandi datur,
Ut me adjuves in hac re, atque ita uti nuptiæ
Fuerant futuræ, fiant. C. ah, ne me obsecra,
Quasi hoc te orando à me impetrare oporteat.
Alium esse censes nunc me, atque olim cum dabam,
Si in rem est utrique, ut fiant, accersi jube.
Sed si ex ea re plus mali est, quam commodi,
Utrique; id oro te, in commune ut consulas:
Quasi illa tua sit, Pamphiliq; ego sim pater.
S. Immo ita volo, itaque postulo ut fiat, Chreme:
Neque postulẽ abs te, nisi ipsa res monet. C. quid est?
S. Iræ sunt inter Glycerium & gnatum, C. fabulæ.
S. Iræ magnæ, ut sperem posse avelli. C. fabulæ,
S. Profecto sic est, C. sic hercle, ut dicam tibi.
Amantium iræ, amoris integratio est.

S. Hem, id te oro, ut ante eamus, dum tempus datur.
Dúmque ejus lubido occlusa est contumeliis,
Priús quàm harũ scelera, & lachrymæ confictæ dolint
Reducant animum ægrotum ad misericordiam.
Uxorem demus, spero consuetudine, &
Conjugio liberali devictum, Chreme:
Dehinc facile ex illis sese emersurum malis.
C. Tibi ita videtur: at ego non posse arbitror
Neq; illum hanc perpetuò habere, neq; me perpeti.
S. Qui scis ergo istuc, nisi periculum feceris?
C. At istuc periculum in filia fieri, grave est,
S. Nempe incommoditas denique huc omnis redit,
Si eveniat, quod dĩ prohibeant, discessio.
At si corrigatur, quot commoditates, vide:
Principio amico filium restitueris,
Tibi generum firmum, & filiæ invenies virum.
C. Quid istuc? si istuc animum induxti esse utile,
Nolo tibi ullum commodum in me claudier.
S. Meritó te semper maxumi feci Chreme.
C. Sed quid ais, S. quid, C. qui scis eos nunc discordare inter se?
S. Ipsus mihi Davos, qui intimus'st eorũ cõsiliis dixit;
Et is mihi suadet, nuptias quantum queam, ut maturẽ;
Num censes faceret, filium nisi sciret eadem hæc velle?
Tute adeò jam ejus audies verba, heus evocate huc Davum,
Sed eccum video ipsum foras exire.

ACTUS III. SCENA IV.

Davus, Simo, Chremes.

D. AD te ibam, S. quidnam est?
D. Cur non accersitur: jam advesperascit, S. Audin' tu illum.
Ego dudum nonnihil veritus sum Dave abs re, ne faceres idem.
Quod volgus servorum solet, dolis ut me deluderes,
Propterea quod amat filius, D. egone istuc facerem? S. credidi:

Idque adeò metuens vos celavi, quod nunc dicam, D. quid? S. scies.

Nam propemodum habeo jam tibi fidem, D. tandem agnovisti, qui siem.

S. Non fuerant nuptiæ futuræ, D. quid non? S. sed ea gratia

Simulavi, vos ut pertentarem, D. quid ais? S. sic est res, D. vide.

Nunquam quivi ego istuc intelligere, vah, consilium callidum.

S. Hoc audi ut hinc te jussi introire, oportune hic sit mihi obviam.

D. Hem numnam periimus? S. Narro, quæ tu dudum narrásti mihi,

D. Quidnam audio? S. gnatam ut det, oro: vixque id exoro, D. occidi,

S. Hem, quid dixti? D. optume, inquam, factum, S. nunc per hunc nulla est mora,

C. Domum modo ibo: ut à parentur, dicam, atque hue renuncio.

S. Nunc te oro, Dave, quoniam solus mihi effecisti has nuptias,

D. Ego vero solus, S. corrigere mihi gnatum potrò omnes.

D. faciam hercle sedulo, S. potes nunc dum animus irritatus est,

D. Juvenis, S. ago igitur: ubi nunc est ipsius? D. mirum ni domi est.

S. Ibo ad eum, atque eadem hæc quæ tibi dixi, dicam eidem illi, D. nullus sum.

Quid causæ est, quin hinc in pistrinum recta proficiscar via?

Nihil est preci loci relictum, jam perturbavi omnia,

Herum fefelli, in nuptias conjeci herilem filium,

Feci hodie ut herent, insperante hoc, atq; invito Pamphilo.

Hem astutias! quòd si quiessem, nihil evenisset mali,

Se

Sed eccum, ipsum video: occidi:
Utinam mihi esset aliquid hîc, quò nunc me præcipitem darem.

ACTUS III. SCENA V.

Pamphilus, Davus.

P. UBi illic scelus est, qui me perdidit? D. perii! P. atque hoc confiteor,
Jure obrigisse; quandoquidē tam iners, tā nulli cōsilii
Sum, servon'fortunas meas me commisisse sutili?
Ergo pretium obstultitiam fero: sed inultum id nunquam a me auferet.
D. Posthac incolumem sat scio fore me, nunc si devito hoc malum.
P. Sed quid ego nunc dicam patri? negabon'velle me, modò
Qui sum pollicitus ducere? quâ fiduciâ id facere audeā?
Nec, quid me nunc faciam, scio, D. nec de me equidem, atque id ago sedulò.
Dicam aliquid jam inventurum, ut huic malo aliquam producam moram, P. Oh.
D. Visus sum, P. ehodum bone vir, quid als? viden', me consiliis tuis
Miserum impeditum esse? D. at jam expediam, P. expedies? D. certe Pamphile.
P. Nempe ut modo, D. immo melius spero, P. oh! tibi ego ut credam furcifer?
Tu rem impeditam, & perditam restituas? hem quo fretus sim,
Qui me hodie ex trāquillissima re cōjecisti in nupcias.
An non dixi hoc esse futurum? D. dixti, P. quid meritur es? D. crucem.
Sed paululum sine ad me, ut redeam: jam aliquid dispiciam, P. hei mihi!
Cur non habeo spatium, ut de te sumam supplicium uti volo?
Jamq; hoc tempus, præcavere mihi me, haud te ulcisci sinit.

ACTUS IV. SCENA I.

Charinus, Pamphilus, Davus.

C. HOccine credibile est, aut memorabile?
Tanta vecordia innata cuiquam ut siet,
Ut malis gaudeant, atq; ex incommodis
Alterius sua ut comparent commoda? ah!
Idne est verum? immo id genus est hominũ pessimũ,
In denegando modò queis pudor est paululum,
Post ubi jam tempus est promissa perfici,
Tum coacti necessariò se aperiunt, & timent;
Et tamen res cogit eos denegare. ibi
Tum impudentissima eorum oratio est:
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus.
Proximus sum egomet mihi. attamen, ubi fides est,
Si roges, nihil pudet, hic, ubi opus est,
Non verentur. illic ubi nihil opus est, ibi verentur.
Sed quid agam? adeam ne ad eum, & cum eo injuriam hanc expostulem.
Mala ingerã multa. atq; aliquis dicat, nihil promoveris.
Multum molestus certe ei fuero, atque animo morem gessero.
P. Charine, & me, & te imprudens, nisi quid dii respiciunt, perdidi,
C. Itane imprudens? tandem inventa est causa, solvisti fidem.
P. Quid tandem? C. etiam nunc me seducere istis dictis postulas?
P. Quid istuc est? C. postquam me amare dixi, complacita est tibi.
Heu me miserũ, qui tuũ animũ ex animo spectavi meo.
P. Falsus es, C. non tibi satis esse hoc visum [illegible] est gaudium.
Nisi me lactasses amantem, & falsa spe produxisses?
Habeas. P, habeã? ah nescis quãtis in malis versat miser;
Quantasq; hic suis consiliis mihi confecit [illegible],
Meus carnifex. C. quid istuc tam mirum est? ut te exemplum capit.

P. Haud

P. Haud istuc dicas, si cognôris, vel me, vel amorē meū.
C. Scio, cum patre altercasti dudum, & is nunc propterea tibi
Succenset, nec te quivit hodie cogere, illam ut duceres.
P. Immo etiam, quo tu minus scis ærumnas meas,
Hæ nuptiæ non apparabantur mihi,
Nec postulabat nunc quisquam uxorem dare.
C. Scio: coactus tuâ voluntate es. P. Mane,
Nondum scis, C. scio quidem illam ducturum esse te.
P. Cur me enecas? hoc audi, nunquam destitit
Instare, ut dicerem esse ductutum patri:
Suadere, orare usq; adeo donec perpulit.
C. Quis homo istuc? P. Davos, C. Davos? P. Davos omnia.
C. Quamobrem? P. nescio nisi mihi Deos satis
Scio fuisse iratos, qui auscultaverim.
C. Factum est hoc Dave? D. factum est, C. hem, quid ais scelus?
At tibi dii dignum factis exitium duint.
Eho, dic mihi, si omnes hunc conjectum in nuptias
Inimici vellent, quod ni hoc, consilium darent?
D. Deceptus sum, at non defatigatus. N. scio,
D. Hâc non successit, aliâ aggrediemur viâ;
Nisi id putas, quia primo processit parum,
Non posse jam ad salutem convertri hoc malum.
C. Immo etiam: nam satis credo, si advigilaveris;
Ex unis geminas mihi conficies nuptias.
D. Ego Pamphile hoc tibi pro servitio debeo,
Donari manibus, pedibus, noctesque & dies;
Capitis periculum adire, dum prosim tibi.
Cum est, si quid præter spem evenit, mihi ignoscere.
Parum successit, quod ago; at facio sedulo,
Vel melius to aliud reperi: me missum face.
P. Cupio, restitue, in quem me accepisti locum.
D. Faciam, P. at jam hoc opus est, D. hem. st. mane crepuit à Glycerio ostium.
C. Nihil ad te, D. quæro, P. hem; nunccine demum

D. At jam hoc tibi inventum dabo.

ACTUS IV. SCENA II.

Mysis, Pamphilus, Charinus, Davus.

M. JAm, ubi ubi erit, inventum tibi curabo, & mecum adductum
Tuum Pamphilũ; tu modo anime mi, noli te macerare.
P. Mysis, M. quid est? hem Pamphile! optime mihi te offers, P. quid est?
M. Orare jussit, si se ames hera, jam ut ad sese venias:
Videre aic te cupere, P. vah, perii: hoc malũ integrascit.
Siccine me atq; illã operâ tuâ nunc miseros sollicitari?
Nam idcirco accersor, nuptias quod mi apparari sensit.
C. Quibus quidem quàm facilè poterat quiescí, si hic quiêsset.
D. Age, si hic non insanit satis suâ sponte, instiga, M. atque ædepol,
Ea res est, propter quam nunc misera in mœrore est. P. Mysis,
Per omneis tibi adjuro deos: nunquã eã me deserturũ;
Non, si capiundos mihi sciam esse inimicos omnes homines.
Hanc mihi expetivi, contigit: conveniunt mores; Valeant
Qui inter nos dissidium volunt: hanc, nisi mors, mihi adimet nemo.
C. Respiseo; P. non Apollinis magis verum, atque hoc responsum est.
Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse credat,
Quo minus hæ fierent nuptiæ, volo, sed si id non poterit;
Id faciam, in proclivi quod est, per me stetisse ut credat.
Quis videor? C. miser æquè, atque ego, D. consilium quæro; C. fortis es.
Scio quid cõtere. D. hoc ego tibi profecto effectum reddam.
P. Jam hoc opus est, D. quin jam habeo. C. quid est? D. huic, non tibi, habeo ne erres.

C. Sa

C. Sat habeo, P. quid facies, cedo? D. dies hic mihi
ut sit satis vereor,
Ad agendum: ne vacuum esse me nunc ad narrandum
credas:
Proinde hinc vos amolimini: nam mihi impedimento
estis.
P. Ego hanc visam, D. quid tu? quo hinc te agis? C.
verum vis dicam? D. immo etiam.
Narrationis incipit mihi initium. C. quid me fiet?
D. Eho impudēs, non satis habes, quod tibi dicculā addo.
Quantum huic promoveo nuptias. C. Dave: attamen,
D. quid ergo?
C. Ut ducam, D. ridiculum, C. huc face ad me, ut venias,
si quid poteris.
D. Quid veniam? nihil habeo, C. attamen si quid, D.
age veniam, C. si quid,
Domi ero. D. tu Mysis, dum exeo, parumper me hic op-
perire.
M. Quapropter? D. ita facto opus est, M. Matura, D.
jam inquam hic adero.

ACTUS IV. SCENA III.

Mysis.

M. NIhilne esse proprium cuiquam? Di vestrā fidē
Summū bonū esse heræ putabā hunc Pamphilū
Amicum, amatorem, virum in quovis loco
Paratum: verùm ex eo nunc misera quem capit
Dolorem! facilè hic plus mali est, quamillic, boni.
Sed Davus exit. mi homo, quid istuc obsecro est?
Quò properas puerum?

ACTUS IV. SCENA IV.

Davus, Mysis.

D. MYsis nunc opus est tua
Mihi ad hanc rē exprōpta memoria, atq; astutia.
M. Quidnam incepturus? D. accipe à me hunc locum,
Atque ante nostram januam appone, M. obsecro.
Humine? D. ex ara hinc sume verbenas tibi.
Atque eas substerne. M. quamobrem id tute non facis?

D. Quia, si fortè opus sit ad herum jurandum mihi
Non apposuisse, ut liquidò possim. M. intelligo.
Nova nunc relligio in te istæc incessit, cedo?
D. Move ocyus te, ut, quid agam, porrò intelligas.
Pro Jupiter! M. quid? D. sponsæ pater intervenit.
Repudio consilium, quod primùm intenderam.
M. Nescio, quid narres. D. ego quoque hinc ab dextera
Venire me assimulabo, tu, ut subservias
Orationi, utcunque opus sit, verbis, vide.
M. ego, quid agas, nihil intelligo: sed si quid est,
Quòd meâ operâ opus sit vobis, aut tu plus vides;
Manebo, ne quid vostrum remorer commodum.

ACTUS IV. SCENA V.

Chremes, Mysis, Davus.

C. REvertor, postquam, quæ opus fuêre ad nuptias,
Gnatæ, paravi, ut jubeam accersi, sed quid hoc?
Puer hercle est, mulier, tun' apposuisti hunc? M. ubi
Illic est? C. non mihi respondes? M. hem, nusquam est!
væ miseræ mihi.
Reliquit me homo, atque abiit, D. Di vostram fidem.
Quid turbæ est apud forum? quid illic hominũ litigant?
Tum annona cara est, quid dicam aliud, nescio.
M. Cur tu, obsecrò hic me solam? D. hem, quæ hæc est
fabula.
Eho Mysis, puer hic unde est? quisve huc attulit?
M. Satin' sanus es, qui me id rogites? D. quẽ igitur rogem
Qui hîc neminem alium video! C. miror unde sit.
D. Dicturan' quod rogo? M. au! D. concede ad dexteram.
M. Deliras, non tute ipse? D. verbum si mihi
Unum præterquam quod te rogo, fueris, cave.
M. Malè dicis, D. unde est, dic clare. M. à vobis, D. ha.
Mirum vero, impudenter mulier si facit, (ha hæ
C. Ab Andria est ancilla hæc, quantum intelligo,
D. Adeon' videmur vobis esse idonei,
In quibus sic illudatis? C. veni io tempore
D. Propera adeò puerum tollere hinc ab janua,
Mane! cave quoquam ex istoc excessis loco.

M. Di

M. Dii te eradicent, ita me miseram territas:
D. Tibi ego dico, annon? M. quid vis? D. at etiam rogas.
Cedo cujum puerum hic apposuisti, dic mihi.
M. Tu nescis? D. mitte id, quod scio: dic quod rogo.
M. Vestri, D. cujus? nostri? M. Pamphili, C. hem! quid Pamphili?
M. Eho, an non est? C. rectè ego sæpe fugi has nuptias.
D. O facinus animadvertendum! M. quid clamitas.
D. Quem ne ego heri vidi ad vos afferri vesperi?
M. O hominem audacem! D. verum, vidi Cantharam
Suffarcinatam, M. Diis pol habeo gratias,
Cum in pariundo aliquot affuerunt liberæ
D. Næ illa illum haud novit, cujus causa hæc incipit.
Chremes, si positum puerum ante ædes viderit,
Suam gnatam non dabit: tanto hercle magis dabit.
C. Non hercle faciet, D. nunc adeò, ut tu sis sciens,
Ni puerum tollis, jam jam ego hunc mediam in viam
Provolvam, téque ibidem pervolvam in luto.
M. Tu pol homo non es sobrius, D. Fallácia
Alia aliam trudit, jam susurrari audio,
Civem Atticam esse hanc, C. hem, D. coactus legibus
Eam uxorem ducet, M. au! obsecro, an non civis est?
C. Jocularium in malum insciens penè incidi.
D. Quis hîc loquitur? ô Chreme, per tempus advenis,
Ausculta, C. audivi jam omnia! D. anne tu omnia?
C. Audivi inquam a principio, D. audistin' obsecro? hem
Scelera! hanc jam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic ille est: non te credas Davum ludere,
M. Me miseram! nihil pol falsi dixi mi senex
C. Novi rem omnem, sed est Simo intus? D. est.
M. Ne me attingas sceleste, si pol Glycerio non omnia hæc,
D. Eho inepta, nescis quid sit actum, M. quid sciam,
D. Hic socer est, alio pacto haud poterat fieri,
Ut sciret hæc, quæ volumus. M. hem, prædicetis,
D. Paulum interesse censes, ex animo omnia,
Ut fert natura, facias, an de industria?

ACT

ACTUS IV. SCENA VI.

Crito, Mysis, Davus.

C. IN hac habitâsse platea dictum est Chrysidem,
Quæ se inhoneste optavit parare hîc divitias,
Potiùs, quàm in patria honestè pauper vivere.
Ejus morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos percuncter, video, salvete, M. obsecro,
Quem video? estne hic Crito, sobrinus Chrysidis?
Is est, C. ô Mysis salve, M. salvos sis Crito.
D. Itan' Chrysis? hem, M. nos quidē pol miseras perdidit.
C. Quid vos? quo pacto hic? satisnè rectè? M. nos ne? sic
Ut quimus, aiunt; quando, ut volumus, non licet.
C. Quid Glycerium? jam hic suos parentes repperit,
M. Utinam, C. an nondum etiam? haud auspicatò huc
me appuli:
Nam pol, si id scissem, nunquam huc retulissem pedem:
Semper enim ejus dicta est hæc, atque habita est soror.
Quæ illius fuerant, possidet, nunc me hospitem,
Lites sequi, quàm hic mihi sit facile atque utile,
Aliorum exempla commonent, simul arbitror,
Jam esse aliquem amicum, & defensorem ei: nam fere
Grandiuscula jam profecta est illinc: clamitent,
Me sycophantam hæreditatem persequi;
Mendicum: tum ipsam despoliare non licet.
M. O optume hospes pol Crito antiquum obtines.
C. Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam, M.
maxumè.
D. Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat senex.

ACTUS V. SCENA I.

Chremes, Simo.

C. SAtis jam, satis Simo, spectata erga te amicitia est
mea;
Satis pericli coepi adire: orandi jam finem face.
Dum studeo obsequi tibi, penè illusi vitam filiæ.
S. Immo enim quam maxumo abs te oro, atque postulo
Chreme,
Ut beneficiū, verbis initum dudum, nunc re comprobes.

C. Vide quàm iniquus sis præ studio, dum efficiat quod cupis,
Neq; modum benignitatis, neq; quid me ores, cogitas.
Nam si cogites, remittas jam me onerare injuriis.
S. Quibus? C. ah! rogitas? perpulisti me, ut homini adolescentulo,
In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria,
Filiam darem in seditionem, atque incertas nuptias.
Ejus labore, atque ejus dolore, gnato ut medicarer tuo.
Impetrâsti: incepi, dum res tulit: nunc non fert: feras.
Illâ hinc civẽ esse aiunt: puer est natus: nos missos face.
S. Per ego te Deos oro, ut ne illis animum inducas credere.
Quibus id maxumè utile est, illũ esse quàm deterrimũ.
Nuptiarum gratia hæc sunt ficta, atq; incepta omnia.
Ubi ea causa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta his, desinent
C. Erras: cum Davo egomet vidi jurgantem ancillam, S. scio, C. at.
Vero voltu, cum ibi me abesse, neuter tum præsenserat.
S. Credo, & id facturas, davus dudum prædixit mihi.
Et nescio quid tibi sum oblitus hodie, ac volui dicere.

ACTUS V. SCENA II.

Davus, Chremes, Simo, Dromo.

D. ANimo jam nunc otioso esse impero, C. hem Davum tibi.
S. Unde egreditur? D. meo præsidio, atque hospitiis, S. quid illud mali est?
D. Ego commodiorem hominem, adventum, tempus non vidi, S. scelus,
Quemnam hic laudat! D. omnia res est jam in vado, S. cesso alloqui.
D. Herus est: quid agam? S. ô salve bone vir, D. hem Simo, ô noster Chreme,
Omnia apparata jam sunt intus, C. curasti probe.
D. Ubi voles accersi, S. bene sane: id enimvero hinc nunc abest.

Etiam tu hoc respondes? quid istic tibi negotii est? D. mihin'? S. ita.

D. Mihine? S. tibi ego, D. modo introii, S. quasi ego, quam dudum, rogem.

D. Cum tuo gnato unà, S. an ne est intus Pamphilus? crucior miser.

Eho! non tu dixti esse inter eos inimicitias carnifex? D. Sunt, S. cur igitur hîc est? Ch. quid illum censes? cum illa litigat.

D. Immò verò indignum, Chreme, jam facinus faxo ex me audias:

Nescio quis senex modo venit: ellum, confidens, catus:

Cum faciem videas, videtur esse quantivis pretî.

Tristis severitas inest in voltu, atque in verbis fides.

S. Quidnam apportas? D. nil equidem, nisi quod illum audivi dicere.

S. Quid ait tandem? D. Glycerium se scire esse hanc civem Atticam.

S. Hem Dromo. Dromo, D. quid est, S. Dromo, D. audi, S. verbum si addideris, Dromo.

D. Audi obsecro, Dr. quid vis? S. sublimem hunc intro rape, quantum potes.

Dr. Quem? S. Davom; D. quamobrem? S. quia lubet: rape inquam, D. quid feci? S. rape.

D. Si quidquam mentitum invenies, occidito, S. nihil audio.

Ego jam te commotum reddam, D. tametsi hoc verum est, tu tamen.

Cura asservandum vinctum: atque audin; quadrupedem constringito.

Age nunc: jam ego pol hodie, si vivo, tibi

Ostendam, herum quid sit periclî fallere, &

Illi patrem, C. ah! ne sævi tantopere, h. Chreme,

Pietatem gnati! nonne te miseret mei.

Tantum laborem capere ob talem filium?

Age Pamphile: exi Pamphile; ecquid te pudet?

Pamphilus, Simo, Chremes,

P. Quis me volt? perii, pater est. S. quid ais omnium
C. ah!
Rem potiùs ipsam dic, ac mitte malè loqui.
S. Quasi quidquam, in hunc jam gravius dici posset.
Ain' tandem civis Glycerium est? P. ita prædicant.
S. Ita prædicant? o ingentem confidentiam!
Num cogitat, quid dicat; num facti piget?
Num ejus color pudoris signum usquam indicat?
Adeon, impotenti esse animo, ut præter civium
Morem, atque legem, & sui voluntatem patris,
Tamen hanc habere studeat cum summo probro?
P. Me miserũ! S. modone id demum sentit Pamphile?
Olim istuc, olim, cúm ita animum induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiendum tibi,
Eodem die istuc verbum verè in te accidit.
Sed quid ago, cur me excrucio? cur me macero?
Cur meam senectutem hujus sollicito amentia? an
Pro hujus ego ut peccatis supplicium sufferam?
Immo habeat, valeat, vivat cum illa, P. mi pater.
S. Quid mi pater? quasi tu hujus indigeas patris:
Domus, uxor, liberi inventi invito patre:
Adducti, qui illam civem hinc dicant: viceris.
P. Pater licétne pauca? S. quid dices mihi?
C. Attamen Simo audi, S. ego audiam? quid ego audi
Chreme? C. attamen dicat, fine, S. age, dicat, fino
P. Ego me amare hanc fateor, si id peccare est, fateor
quoque.
Tibi pater me dedo, quidvis oneris impone, impera.
Vis me uxorem ducere? hanc vis amittere? ut pote
feram,
Hoc modò te obsecro, ut ne credas à me allegatum
hunc senem.
Sine me expurgem, atque illum huc coram adducam.
S. adducas? P. sine pater.
C. Æquum postulat: da veniam, P. sine te hoc e
rem, S. sino,

idvis cupio, dū ne ab hoc me falli cōperiar, Chreme.
Propercito magno paululū supplicii satis est patri.

ACTUS V. SCENA IV.

Crito, Chremes, Simo, Pamphilus.

C. Mitte orare, una harum quævis causa me, ut faciam monet.
Vel tu, vel quod verū est, vel quod ipsi cupio Glycerio,
Ch. Andrium ego Critonem video; & certè is est,
Cr. salvos sis Chreme.
Ch. Quid tu Athenas insolens? Cr. evenit; sed hicciné est Simo,
Cr. Hic est, S. men', quæris? eho, tu Glycerium hinc civem esse ais?
Cr. Tu negas? S. itane huc paratus advenis? Cr. quare? S. rogas?
Tune impunè hæc facies? rùne hîc homines adolescentulos,
Imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicis:
Sollicitándo, & pollicitando eorum animos lactas,
Cr. fungifne es?
S. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?
Perii, metuo ut subsiet hospes, Ch. si Simo hunc noris satis,
Non ira arbitrere, bonus hic est vir, & hic vir sit bonus?
Sane attemperatè venit hodie in ipsis nuptiis,
Si veniret antehac nunquam? est vero huic credendum Chreme?
S. Ni metuam patrem, habeo pro illa re, illum quod moneam probe:
Sycophanta, Cr. hem, Ch. sic Crito est hic: mitte?
Cr. videat qui fiet?
S. mihi pergit, quæ volt, dicere; ea, quæ non volt, audiet.
Ego istæc moveo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo feres?
Nam ego quæ dixi, vera, an falsa audieris, jam scire potest.

Atticus

Atticus quidã olim, navi fracta apud Andrũ ejectus est.
Et istæc una parva virgo: tum ille egens forte applicat
Primũ ad Chrysidis patrẽ se: S. fabulã inceptat, Ch. sine.
Cr. Itâne verò? obturbat, Ch. perge? Cr. tum is mihi cognatus fuit,
Qui eum recepit, ibi ego audivi ex illo sese esse Atticũ:
Is ibi mortuus est. Ch. ejus nomen? Cr. nomen tam cito tibi?
Phania, C. hem perii, Cr, verum hercle opinor fuisse Phaniam,
Hoc certo scio, Rhamnusiũ se aiebat esse, Ch. ô Jupiter,
Cr. Eadem hæc, Chreme multi alii in Andro tum audivere, Ch. utinam id siet,
Quod spero. eho! dic mihi, quid eam tum, Crito?
Suamne aiebat esse? Cr. non, Ch. cujam igitur? Cr. fratris filiam.
Ch. Certè mea est, Cr. quid ais? S. quid tu ais? P. arrige aures Pamphile.
S. Qui credis? Ch. Phania ille frater meus fuit, S. nôram, & scio.
Ch. Is hinc bellũ fugiens, mecq; in Asiam persequens, proficiscitur.
Tum illam hic relinquere est veritus: post illa nunc primum audio,
Quid illo sit factum, P. vix sum apud me: ita animus commotus est metu,
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
S. Næ istam multimodis tuam inveniri gaudeo, P. credo pater.
Ch. At mihi unus scrupulus etiam restat, qui me male habet, P. dignus es
Cum tua religione odio, nodum in scirpo quæris, Cr. quid istud est?
Ch. Nomen non convenit, Cr. fuit hercle aliud huic parvæ, C. quod Crito?
Numquid meministi? C. id quæro, P. egone hujus memoriam patiar meæ

Voluptati obstare, cum ego possim in hac re medicari mihi?

Non patiar, heus Chreme: quod quæris, Pasibula est, Cr. ipsa est. C: ea est.

P. Ex ipsa millies audivi, S. omneis nos gaudere hoc, Chreme,

Te credo credere, Ch. ita me dii ament, credo, P. quid restat pater?

S. Jamdudum res reduxit me ipsa in gratiam, P. ô lepidum patrem!

De uxore ita, ut possedi, nihil mutat Chremes, Ch: causa optuma est.

Nisi quod pater aliud ait, P. nempe, S. scilicet, Ch. dos, Pamphile est:

Decem talenta, P. accipio. Ch. propero ad filiam, eho mecum Crito:

Nam illam me haud nosse credo, S. cur non illam huc transferri jubes?

P. Recte admones. Davo istuc dedam jam negoti, S. non potest.

P. Qui? S. quia habet aliud magis ex sese, & majus, P. quidnam? S. vinctus est.

Pater, non recte vinctus est, S. haud ita jussi, P. jube solvi obsecro.

S. Age fiat, P. at matura, S. eo intrò. P. ô faustum & felicem diem!

ACTUS V. SCENA V.

Charinus, Pamphilus.

C. PRoviso, quid agat Pamphilus: atque eccum, P. aliquis forsan me putet

Non putare hoc verum: at mihi nunc sic esse hoc verum lubet.

go vitam Deorū propterea sempiternā esse arbitror, uod voluptates eorum propriæ sunt, nam mihi immortalitas.

era est, si nulla huic ægritudo gaudio intercesserit. quem ego potissimum exoptem nunc mihi, cui hæc narrem, dari?

C. Quid

C. Quid illud gaudi est? P. Davom video, nemo est
quem mallem omnium:
Nam hunc scio mea solidè solum gavisurũ esse gaudia.

ACTUS V. SCENA VI.

Davus, Pamphilus, Charinus.

D. PAmphilus ubi nam hic est? P. Dave, D. quisnam
homo est? P. Egò sum, D. ô Pamphile.
P. Nescis, quid mihi obtigerit, D. certè, sed quid mihi
obtigerit, scio.
P. Et quidem ego, D. more hominum evenit, ego ut
quod sum nactus mali,
Prius rescisceres tu, quam ego, tibi quod evenit boni.
P. Mea Glycerium suos parentes repperit. D. ô factum
bene.
C. Hem, P. pater amicus summus nobis, D. quis? P.
Chremes, D. narras probè.
P. Nec mora ulla est, quin eam uxorem ducam, C.
num ille somniat
Ea, quæ vigilans voluit? P. tum de puero Dave? D. ah
desine.
Solus es, quẽ diligunt dii, C. salvus sum, hæc si vera sũt
Colloquar, P. quis homo est? Charine, in tempore
ipso mihi advenis.
C. Bene factum, P. hem, audistin? C. omnia, age
me in tuis secundis respice.
Tuus est nunc Chremes, facturum quæ voles, scio est
omnia.
P. Memini: atq; adeo longum est, nos illum expectare
dum exeat:
Sequere hàc me, intus apud Glycerium est, nunc
Dave abi domum,
Propera, accerse, hinc qui auferant eam: quid stas
quid cessas? D. eo.
Ne expectetis, dum exeant huc: intus despondebitur
Intus transigetur, si quid est, quod restet: Plaudite.

EVNUE

EVNU

EUNUCHI PERSONÆ.

Phædria, *adolescens.*
Parmeno, *servus.*
Thais, *meretrix.*
Gnatho, *parasitus.*
Chærea, *adolescens.*
Thraso, *miles.*
Pythias, *ancilla.*
Chremes, *senex.*
Antipho, *adolescens.*
Dorias, *ancilla.*
Dorus, *eunuchus.*
Sanga, *servus.*
Sophrona, *nutrix.*
Laches, *senex.*

Sequentium personarum tantum hic mentio sit.

Strato, *militis servus.*
Donax, *servus.*
Sannio, *servus.*
Simalio, *servus.*
Syricus, *servus.*
Pamphila, *adolescentula.*

C. SULPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

SOrorem falso dictitatam Thaidis,
Id ipsum ignorans, miles advexit Thraso,
Ipsique donat. erat hæc civis Attica.
Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi jubet
Thaidis amator Phædria, ac rus ipse abit,
Thrasoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phædriæ puellulam
Cum deperiret dono missam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur: suadet Parmeno;
Introiit: vitiat virginem. sed Atticus
Civis repertus frater ejus, collocat
Vitiatam Ephebo. Phædriam exorat Thraso.

EUNU-

EUNUCHUS TERENTII.

Acta Ludis Megalensibus. L. Posthumio. Albino & L. Cornelio Ædil. Curul. Egere L. Ambivius Turpio, L. Attilius Prænestinus. tibiis duabus dextris. Græca Menand. Acta secunda. Modos fecit Flaccus, M. Valerio, C. Fannio Coss.

PROLOGUS.

SI quisquam est, qui placere se studeat bonis
Quàm plurimis, & minimè multos lædere:
In his poëta hic nomen profitetur suum.
Tum si quis est, qui dictum in se inclementius
Existimavit esse sic existimet; sciat,
Responsum non dictum esse, quia læsit prior,
Qui bene vertendo, & easdem scribendo malè, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas:
Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit.
Atque in Thesauro scripsit, causam dicere
Prius, unde petitur, aurum quare sit suum,
Quám illic, qui petit, unde is sit thesaurus sibi.
Aut unde in patrium monumentum pervenerit.
Dehinc ne frustretur ipse se, aut sic cogitet;
Defunctus jam sum, nihil est quod dicat mihi:
Is ne erret, moneo, & desinat lacessere;
Habeò alia multa, quæ nunc condonabitur,
Quæ proferentur post, si perget lædere
Ita, ut facere instituit, nunc quam acturi sumus
Menandri Eunuchum, postquam ædiles emerunt,
Perfecit, sibi ut inspiciundi esset copia.
Magistratus cum ibi adesset, occœpta est agi.
Exclamat, [illegible], non poëtam, fabulam
Dedisse, & nihil dedisse verborum tamen:

Cœ-

Colacem esse Nævi, & Plauti veterem fabulam:
Parasiti personam inde ablatam, & militis.
Si id est peccatum, peccatum imprudentia est
Poëtæ, non qui furtum facere studuerit.
Id ita esse, vos jam judicare poteritis.
Colax Menandri est: in ea est parasitus Colax,
Et miles gloriosus: eas se non negat
Personas transtulisse in Eunuchum suam
Ex Græca; sed eas fabulas factas prius
Latinas, scisse sese, id vero pernegat.
Quòd si personis iisdem uti aliis non licet:
Quî magis licet currentes servos scribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Parasitum edacem, gloriosum militem,
Puerum supponi, falli per servum senem,
Amare, odisse, suspicari? Denique
Nullum est jam dictum, quod non dictum sit prius.
Quare æquum est vos cognoscere, atque ignoscere,
Quæ veteres factitârunt, si faciunt novi.
Quæ operam, & cum silentio animadvertite,
Ut pernoscatis, quid sibi Eunuchus velit.

ACTUS I. SCENA I.

Phædria, Parmeno.

Ph. QUid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem
Cum accersor ultro? an potius ita me cōparē,
Non perpeti meretricum contumelias?
Exclusit, revocat. redeam? non, si me obsecret.
Ph. Siquidem hercle possis, nil priùs, neque fortius:
Verùm si incipies, neque perficies gnaviter.
Atque ubi pati non poteris, cùm nemo expetet,
Infectâ pace, ultrò ad eam venies, indicans,
Te amare, & ferre non posse: actum est, [illegible],
Tristi: eludet, ubi te victum senserit.
Ph. Proin'tu, dum est tempus, etiam atq; etiam cogita,
Here, quæ res in se neque consilium, neque modum
Habet ullum, eam consilio regere non potes.
Tumore hæc omnia insunt vitia, injuriæ,

Suspici

Suspiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rursum. incerta hæc si tu postules,
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam si des operam, ut cum ratione insanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:
Egone illam? quæ illũ? quæ me? quæ non? sine modò,
Mori me malim: sentiet qui vir siem:
Hæc verba, mehercule, una falsa lacrumula,
Quam, oculos terendo miserè, vix vi expresserit,
Restinguet: & te ultrò accusabis, & ei dabis
Ultrò supplicium, Ph. indignum facinus! nunc ego &
Illam scelestam esse, & me miserum sentio:
Et tædet: & amore ardeo: & prudens, sciens,
Vivus, videnſq; pereo: nec quid agam, scio.
Pa. Quid agas? nisi ut te redimas captum quam queas
Minimo: si nequeas paululo, at quanti queas:
Et ne te afflictes, Ph. itane suades? Pa. si sapias:
Neq; præterquam quas ipse amor molestias
Habet, addas; & illas, quas habet, recte feras.
Sed ipsa egreditur nostri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTUS I. SCENA II.

Thais, Phædria, Parmeno.

T. MIseram me! vereor ne illud gravius Phædria
Tulerit; neve aliorsũ, atq; ego feci, acceperit.
Quod heri intromissus non est, Ph. totus, Parmeno,
Tremo, horreoque postquam adspexi hanc, Pa. bono
animo es:
Accede ad ignem hunc, jam calesces plus satis.
T. Quis hic loquitur? hem, tun'eras, mi Phædria?
Quid hic stabas? cur non rectâ introibas? P. ceterum
De exclusione verbum nullum, T. quid taces?
Ph. Sanè quia verò hæ mihi patent semper fores;
Aut quia sum apud te primus, T. missa istæc face,
Ph. Quid missa? ô Thais, Thais, utinam esset mihi
Pars æqua amoris tecum; ac pariter fieret, ut
Aut hæc tibi doleret itidem, ut mihi dolet;

Aut ego istuc abs te factum nihili penderem,
T. Ne crucia te obsecro anime mi, mi Phædria.
Non pol, quo quenquam plus amem, aut plus diligam,
Eo feci: sed ita erat res: faciundum fuit.
Pa. Credo, ut fit, misera præ amore exclusit hunc foras.
T. Siccine ais Parmeno? age, sed huc qua gratia
Te accersi jussi, ausculta, Ph. fiat, T. dic mihi
Hoc primum, potin'est hic tacere? Pa. egòne? optumè.
Verum heus tu, lege hac tibi meam adstringo fidem:
Quæ vera audivi, taceo, & contineo optumè:
Sin falsum, aut vanũ, aut fictum est, continuò palã est:
Plenus rimarum sum; hac atque illac perfluo.
Proin tu, tacerì si vis, vera dicito.
T. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.
Pa. Potest tacere hoc, T. ibi tum matri parvolam
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam, Ph. civemne? T. arbitror:
Certum non scimus: matris nomen & patris
Dicebat ipsa: Patriam, & signa cætera
Neque scibat, neque per ætatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat, è prædonibus,
Unde emerat, se audisse, abreptam è Sunio.
Mater, ubi accepit, cœpit studiosè omnia
Docere, educere ita uti si esset filia.
Sororem plerique esse credebant meam.
Ego cum illo, quo cum uno rem habebam tum, hospite,
Abii hue: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.
P. Utrumq; hoc falsũ est: effluet, T. quî istuc? Pa. quia
Neque in uno eras contenta, neque solus dedit:
Nam hic quoq; bonam, magnamq; partem ad te attulit.
T. Ita est: sed sine me pervenire quo volo.
Interea miles? qui me amare occeperat,
In Cariam est profectus, te interea loci
Cognovi, tute scis; post illa quam intumuit
Habeam te, & mea consilia ut tibi credam omnia.
Ph. Neq; hoc quidem tacebit Parmeno. P. oh, dubium
ne id est?

T. Hoc

T. Hoc agite amabo. mater mea illic mortua est
Nuper, ejus frater aliquantum ad rem est avidior,
Is ubi hanc forma videt honesta virginem,
Et fidibus scire, pretium sperans, illico
Producit, vendit, forte fortuna affuit
Hic meus amicus, emit eam dono mihi.
Imprudens harum rerum, ignarúsque omnium:
Is venit: postquam sensit me tecum quoque
Rem habere, fingit causas, ne det, sedulo:
Ait, si fidem habeat, se iri præpositum tibi
Apud me, ac non id metuat, ne, ubi eam acceperim,
Sese relinquam, velle se illam mihi dare,
Verum id veteri. sed, ego quantum suspicor,
Ad virginem animum adiecit, Ph. etiamne amplius?
T. Nihil: nam quæsivi. nunc ego eam, mi Phædria,
Multæ sunt causæ quamobrem cupio abducere:
Primum, quod soror est dicta: præterea, ut suis
Restituam, ac reddam. sola sum: habeo hic neminem,
Neque amicum, neq; cognatum, quamobrem Phædria:
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo,
Id amabo adjuta me, quo id fiat facilius;
Sine illum priores partes, hosce aliquot dies,
Apud me ha[illegible]e. nihil respondes? Ph. pessuma,
Egon quidquam cum istis factis tibi respondeam?
Pa. Hei noster, laudo; tandem perdoluit: vir es,
Ph. At ego nesciebam quorsum tu ires. parvola
Hinc est abrepta: eduxit mater pro sua:
Soror est dicta: cupio abducere, ut reddam suis.
Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique:
Ego excludor, ille recipitur: qua gratia?
Nisi si illum plus amas quàm me: & istã nunc times,
Quæ advecta est, ne illum talem præripiat tibi.
T. Egon id timeo? Ph. quid te ergo sollicitat? cedo:
Num solus ille dona dat? nunc ubi meam
Benignitatem sensisti in te claudier?
Nonne, ubi mihi dixi, cupere te ex Æthiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,

Quæsivi

Quæsivi? eunuchum porrò dixti velle te,
Quia solæ utuntur his reginæ: repperi.
Heri minas viginti pro ambobus dedi:
Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria:
Ob hæc facta abs te spernor, T. quid istuc Phædria?
Quanquam illam cupio abducere, atque hac re arbitror
Id fieri posse maximè: veruntamen,
Potius quam te inimicum habeam, faciam ut jusseris.
Ph. Utinam istuc verbum ex animo ac vere diceres;
Potius quam te inimicum habeam, si istuc crederem
Sincerè dici, quidvis possem perpeti.
Pa. Labascit, victus uno verbo quam cito!
T. Ego non ex animo misera dico? quam joco
Rem voluisti à me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem ut concedas solum. Ph. siquidem biduum:
Verùm ne fiant isti viginti dies.
T. Profectò non plus biduum, aut, Ph. aut? nihil moror
T. Non fiet hoc modo sine te exorem, Ph. scilicet
Faciundũ est, quod vis, T. meritò amo te, Ph. bene facis.
[illegible] ibo, ibi hoc me macerabo biduum.
Ita facere certum est; mos gerundus'st Thaidi.
Tu Parmeno huc fac illi adducantur, P. maxume.
Ph. In hoc biduum Thais vale, T. mi Phædria
Et tu: numquid vis aliud? P. egóne quid velim?
Cum milite isto præsens, absens ut sies:
Dies, noctesque me ames: me desideres:
Me somnies; me expectes; de me cogites:
Me speres: me te oblectes: mecum tota sis:
Meus fac sis postremò animus, quando ego sum tuus,
T. Me miseram, forsitan hic mihi parvam habeat fidem
Atque ex aliarum ingeniis nunc me judicet.
Ego pol, quæ mihi sum conscia, hoc certò scio,
Neque me finxisse falsi quicquam, neque meo
Cordi esse quenquam cariorem hoc Phædria:
Et quicquid hujus feci, causa virginis
Feci: nam me ejus spero fratrem propemodum

Jam

Jam repperisse, adolescentem adeó nobilem: &
s hodie venturum ad me constituit domum.
Concedam hinc intrò, atque expectabo dum venit.

ACTUS II. SCENA I.

Phædria, Parmeno.

Ph FAc ita, ut jussi: deducantur isti, Pa. faciam, Ph.
at diligenter.
Pa. Fiet, Ph. at maturè, Pa. fiet, Ph. satin, hoc mandatum est tibi?
Pa. Ah, rogitare quasi difficile fiet. utinam
Tam aliquid facile invenire possis Phædria
Hoc quam peribit, Ph. ego quoque una pereo, quod mihi est carius.
Ne istuc tam iniquo patiare animo; Pa. minimè; quin
Effectum dabo, sed nunquid aliud imperas?
Ph. Munus nostrum ornato verbis, quod poteris: &
Istum æmulum, quod poteris, ab ea pellito.
Pa. Memini, tametsi nullus moneat, Ph. ego rus ibo,
atque ibi manebo.
Pa. Censeo, Ph. sed heus tu, Pa. quid vis? Ph. censen
posse me obfirmare, &
Perpeti, ne redeã interea? Pa. tenè? non hercle arbitror.
Nam aut jam revertêre, aut mox noctu te adigent horsum insomnia.
Ph. Opus faciã, ut defatiger usq; ingratis ut dormiam.
Pa. Vigilabis lassus; hoc plus facies, Ph. ah! nil dicis
Parmeno.
Ejiciunda hercle hæc est mollities animi: nimis me
indulgeo.
Tandem ego non illa caream, si sit opus, vel totum triduum? Pa. hui,
Universum triduum? vide quid agas, Ph. stat sententia.
Pa. Dii boni, quid hoc morbi est; adeón homines immutarier
Ex amore, ut non cognoscas eundẽ esse? hoc nemo fuit
Minus ineptus, magis severus quisquam, nec magis
continens

Sed quis hic est, qui huc pergit? at at, hic quidem e
parasitus Gnatho.
Militis, ducit secum una virginem huic dono? papæ,
Facie honestat mirũ, ni ego me turpiter hodie hic dab
Cum meo decrepito hoc Eunucho. Hæc superat ipsa
Thaidem.

ACTUS II. SCENA II.

Gnatho, Parmeno.

GDii immortales homini homo quid præstat
stulto intelligens.
Quid interest? hoc adeo ex hac re venit in mentẽ mihi
Conveni hodie adveniens quendam hæc loci hinc, ato
ordinis,
Hominem haud impurum, itidem patria qui abliguri
erat bona.
Video sentũ, squalidum, ægrum, pannis annisq; obsitũ
Quid istuc, inquam ornati est? quoniam miser, quo
habui, perdidi;
Hem, quo redactus sum? omnes noti me atque amic
deserunt
Hic ego illum contempsi præ me; quid homo, inquam
ignavissime?
Itàne parasti te, ut spes nulla reliqua in te siet tibi?
Simul consilium cum re amisisti? viden' me ex eodem
ortum loco?
Qui color, nitor, vestitus? quæ habitudo est corporis
Omnia habeo, neque quicquam habeo: nil cum est
nil desit tamen.
At ego infelix neque ridiculus esse, neque plagas pati
Possum, quid tu his rebus credis fieri? tota erras via.
Olim isti fuit generi quondã quæstus apud seclũ prius
Hoc novum est aucupium: ego adeo hanc primus in-
veni viam.
Est genus hominum, qui esse primos se omnium rerum
volunt;
Nec sunt: hos consector; hisce ego non paro me u
rideant;

Se

Sed his ultro arrideo. & eorũ ingenia admiror; simul
Quicquid dicunt, laudo: id rursum si negant, laudo id
quoque:
Negat quis, nego: ait, aio: postremò imperavi egomet
mihi,
Omnia assentari. is quæstus nunc est multo uberrimus
Pa. Scitum hercle hominem: hic homines prorsum ex
stultis insanos facit.
G. Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum ubi
advenimus,
Concurrunt læti mî obviam cupedinarii omnes,
Cetarii, lanii, coqui, fartores, piscatores, aucupes.
Quibus & re salva & perdita profuerã, & prosũ sæpe:
Salutant; ad cœnam vocant: adventum græulantur.
Ille ubi miser, famelicus, videt me esse in tanto honore,
Et tam facile victum quærere: ibi homo cœpit: me ob-
secrare,
Ut sibi liceret discere id de me. Sectari jussi;
Si poté, tanquã Philosophorũ habent disciplinæ ex ipsis
Vocabula, parasiti itidem ut Gnathonici vocentur.
Pa. Viden' otium, & cibus' quid faciat alienus? G. sed
ego cesso
Ad Thaidem hanc deducere, & rogitare ad cœnam ut
veniat,
Sed Parmenonem ante ostium Thaidis tristem video,
Rivalis servũ. salva res est: nimirũ hic homines frigent.
Nebulonem hunc certum est ludere. Pa. hice hoc mu-
nere arbitrantur
Suam Thaidem esse, G. plurima salute Parmenonem
Summum suum impertit Gnatho. quid agitur? Pa-
stratur, G. video:
Numquidnam hic, quod nolis, vides? Pa. te, G. credo
at numquid aliud?
Pa. Qui dum? G. quia tristis es, Pa. nihil equidem, G.
ne sis, sed quid videtur
Hoc tibi mancipium? Pa. non malum hercle, G. uro
hominem, Pa, ut falsus animi est?

G. Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse
Pa. hoc nunc dices,
Ejectos hinc nos. Omnium rerum heus vicissitudo est
G. Sex ego te totos Parmeno hos menses quietũ reddã
Ne sursum, deorsum curſites, neve usq; ad lucẽ vigiles.
Ecquid beo te? Pa. men'? papæ, G. hic soleo amicos
Pa. laudo.
G. Detineo te fortasse: tu profecturus aliò fueras.
Pa. Nusquam, G. tum tu igitur paulum da mihi operæ. fac ut admittar
Ad illam, P. age modò, nunc tibi patent fores hæ, quia istam ducis.
G. Num quem evocari hinc vis foras; P. sine biduum hoc prætereat.
Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus,
Næ tu istas saxo calcibus sæpe insultabis frustrà.
G. Etiam nunc hîc stas Parmeno? cho numnam tu hic relictus custos;
Ne quis forte internũcius, clã à milite ad istã cursitet.
Pa. Facẽte dictum mira verò, militi quæ placeant.
Sed video herilem filium minorem huc advenire.
Miror, qui ex Piræeo abierit: nam ibi custos publicè est nunc,
Non temere est: & properans venit: nescio quid circumspectat.

ACTUS II. SCENA III.

Charea, Parmeno.

CHA. OCcidi,
Neque virgo est usquam, neque ego, qui illam è conspectu amisi meo,
Ubi quæram? ubi investigem; quem percunctem? quam insistam viam?
Incertus sum; una hæc spes est, ubi ubi est, diu celari non potest.
O faciem pulchram: deleo omnes dehinc ex animo mulieres.
Tædet quotidianarum harum formarum, P. ecce autem alterum?

De amore nescio quid loquitur. ô infortunatũ senem.
Hic verò est, qui si amare occœperit; ludum jocumque
Dices fuisse illum alterũ, præut hujus rabies quæ dabit.
Ch. Ut illum Dii Deæque senium perdant, qui me hodie remoratus est:
Meque adeó, qui restiterim, tum autem, qui illum flocci fecerim.
Sed eccum Parmenonem. salve, Pa, quid tu es tristis? quidve alacris?
Unde is? C. egone? hercle nescio, neque unde eam, neq; quorsum eam.
Ita prorsum oblitus sum mei.
Pa, Quî quæso? C. amo, Pa. ehem, C. nunc te Parmeno ostendes, qui vir sies.
Scis te sæpè mihi pollicitũ esse: Chærea, aliquid inveni
Modo quod ames: in ea re utilitatem ego faciam ut noscas meam.
Cum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.
Pa. age inepte, Ch. hoc hercle factum est, fac sis nunc promissa appareant.
Sive adeò digna res est, ubi tu nervos intendas tuos.
Haud similis virgo est virginum nostrarum: quas matres student
Demissis humeris esse, vincto pectore, ut graciles sient.
Si qua est habitior paulo, pugilem esse aiunt: deducunt cibum:
Tametsi bona est natura, reddunt curatura junceas:
Itaque ergo amantur, Pa. quid tua istæc? C. nova figura oris, Pa. papæ.
Ch. Color verus, corpus solidum, & succi plenum, Pa. anni? C. sedecem,
Pa. Flos ipse, C. hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precario
Hæc tradas: mea nil refert, dum potiar modó.
Pa. Quid? virgo cuia est? C. nescio hercle, Pa. unde est? eam tandem, Pa. ubi habitat?

C. Ne id quidem, Pa. ubi vidisti? C. in via? Pa. qua ratione amisisti?
C. Id equidem adveniens mecum stomachabar modo
Neq; quenquam esse ego hominem arbitror, cui magis bonæ.
Felicitates omnes advorsæ sient.
Pa. Quid hoc est sceleris? C. perii, P. quid factum est
C. rogas.
Patris cognatum, atque æqualem Archidemidem
Nostin? P. quid ni? C. is, dum sequor hanc, fit mihi obviam.
Pa. Incommode hercle? C. immo enimverò infelicite
Nam incommoda alia sunt dicenda Parmeno:
Illum, liquet mihi dejerare, his mensibus
Sex septem, prorsum non vidisse, proxumis,
Nisi nunc, cum minime vellem, minimeque opus fui
Eho, nonne hoc monstri simile est? quid ais? P. maxume.
C. Continuò accurrit ad me, quàm longè quidem,
Incurvus, tremulus, labiis demissis, gemens:
Heus, heus, tibi dico Chærea, inquit, restiti.
Scin' quid ego te volebam? dic, cras est mihi
Judicium, quid tum? ut diligenter nuncies
Patri advocatus mane mihi esse ut meminerit.
Dum hæc loquitur, abiit hora, rogo, numquid velit
Recte, inquit, abeo; cum huc respicio ad virginem,
Illa sese interea commodum huc advorterat
In nostram hanc plateã, Pa. mirum, ni hanc dicit, mo
Huic quæ data est dono, C. huc cũ advenio, nulla er
Pa. Comites secuti scilicet sunt virginem?
C. Verum: parasitus cum ancilla, P. ipsa est scilic
Desine, jam conclamatum est. C. alias [illegible]
Pa. Istuc ago equidem, C. nostin' quæ [illegible] mihi
Vidistin? Pa. vidi, novi: scio, quò [illegible]
C. O Parmeno mi, nostin? P. novi, [illegible]
Pa. Huc deducta est ad Thaidem [illegible]
Ch. Quis is est tam potens cum tanto [illegible]
Pa. miles Thraso,

Ph

Phædriæ rivalis, Ch. duras fratris partes prædicas.
Pa. Immo enim, si scias quod donum huic dono contra comparet,
Tum magis id dicas, Ch. quodnam quæso hercle, Pa. eunuchum, Ch. illúmne obsecro,
Inhonestum hominem, quem mercatus est heri, senem, mulierem?
Pa. Istúc ipsú, C. homo quatietur certé cum dono foras.
Sed istam Thaidem non scivi nobis vicinam, Pa. haud diu est,
C. Perii, nunquãne etiã me illã vidisse? chodúl dic mihi,
Estne ut fertur, forma? Pa. sane, C. ai nihil ad nostram hanc, Pa. alia res est.
Ch. Obsecro te hercle Parmeno, fac ut potiar, Pa. faciam sedulò, ac
Dabo operam, adjutabo. nunquid me aliud vis, C. quid nunc is? Pa. domum,
Ut mancipia hæc, ita uti jussit frater, deducã ad Thaidẽ.
Ch. O fortunatum istum eunuchum, qui quidẽ in hanc detur domum.
Pa. quid ita? C. rogitas? summa forma semper conservam domi
Videbit, colloquetur, aderit unà in unis ædibus,
Cibum nonnunquam capiet cum ea, interdum propter dormiet.
Pa. Quid si nunc tute fortunatus fias, C. qua re Parmeno?
Responde, Pa. capias tu illius vestem, C. vestem? quid tum postea?
Pa. Pro illo te deducam, C. audio, Pa. te esse illum dicam, C. intelligo.
Pa. Tu illis fruare commodis, quibus tu illum dicebas modò,
Cibũ unà capias, adsis, tangas, ludas, propter dormias:
Quandoquidem illarum neque quisquam te novit, neque scit qui fies,
Præterea forma, & ætas ipsa est, facilè ut te pro eunucho probes.

C. Dixist

C. Dixisti pulchrè: nunquã vidi melius consiliũ dari.
Age eamus intro: nunc jam orna me, abduc, duc, quantum potes.
Pa. Quid agis? jocabar equidem, C. garris, Pa. peri
quid ego egi miser?
Quò trudis? perculeris jam tu me; tibi equidem dico
mane.
Ch. Eamus. Pa pergin'? C. certum est, Pa. vide ne
nimium calidum hoc sit modó.
C. Non est profecto: sine, Pa. at enim istæc in me
cudetur faba. Ch. ah.
P. Flagitium, facinus, C. an id flagitium est, si in do-
mum meretriciam
Deducar, & illis cruciibus, quæ nos, nostramque adole-
centiam
Habent despicatam, & quæ nos semper omnibus cru-
ciant modis,
Nunc referam gratiam, atque eas itidem fallam ut ab
illis fallimur?
An potius hæc pati? æquũ est fieri, ut à me ludatur doli
Quod qui resciverint, culpent? illud meritò factum om-
nes putent.
Pa. Quid istuc? si certum est facere, facias. verúm n
post conferas
Culpam in me, C. non faciam, Pa. jubèsne? C. jubeo
cogo, atque impero.
Pa. Nunquam defugiam auctoritatem: sequere, C. Di
vortant bene.

ACTUS III. SCENA I.

Thraso, Gnatho, Parmeno.

T. MAgnas verò agere gratias Thais mihi?
G. Ingenteis, T. ain'tu, Jata est? G. non tan
ipso quidem
Dono, quam abs te datum esse; id verò scio.
Triumphat, P. huc provisò, ut ubi tempus fuit
Deducam. sed eccum militem, T. est istuc datum
Profecto mihi, ut sint grata, quæ facio, omnia,

G. Advort

G. Advorti hercle animũ, T. vel rex semper maximas,
Mihi agebat: quicquid feceram, aliis non item.
G. Labore alieno magno partam gloriam
Verbis sæpe in se transmovet, qui habet salem
Quod in te est, T. habes, G. rex te ergo in oculis? T.
scilicet.
G. Gestire, T. vero, credere omnem exercitum:
Consilia, G. mirum, T. tum sicubi eum satietas
Hominum, aut negotî si quando odium ceperat,
Requiescere ubi volebat, quasi: nostin'? G. scio.
Quasi ubi illã exspueret miseriam ex animo, T. tenes.
Tum me convivam solum abducebat sibi, G. hui.
Regem elegantem narras, T. immo ne homo
Est perpaucorũ hominũ, G. immo nullorum arbitror,
Si tecum vivit, T. invidere omnes mihi,
Mordere clanculum, ego non flocci pendere.
Illi invidere miserè verum unus tamen
Impense, elephantis quem Indicis præfecerat.
Is ubi molestus magis est, quæso, inquam, Straro
Bone es ferox, quia habes imperium in belluas?
G. Pulchre mehercle dictum, & sapienter. papæ,
Jugulâras hominem. quid ille? T. mutus illico,
G. Quid ni esset? P. Dii vostrã fidem, hominẽ perditũ.
Miseruinq; & illum sacrilegũ, T. quid? illud Gnatho.
Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio,
Numquid tibi dixi? G. nunquam: sed narra obsecro.
Plus millies jam audivi, T. una in convivio
Erat hic, quem dico, Rhodius adolescentulus.
Forté habui scortum: cœpit ad id alludere,
Et me irridere. Quid agis: inquam, homo impudens?
Lepus tute es, & pulpamentum quæris: G. ha ha hæ.
T. Quid est, G. facete, lepide, laute, nihil suprà.
Tuum obsecrone hoc dictum erat? vetus credidi.
T. Audieras? G. sæpe; & fertur in primis, T. meũ est.
G. Dolet dictum imprudenti adolescenti, & libero.
P. At te Dii perdant, G. quid ille quæso? T. perditus,
Risũ omnes, qui aderant, emoriri, denique

Metuebant omnes jam me, G. non injuria.
T. Sed heus tu purgon' ego me de isthac Thaidi.
Quod eam me amare suspicata est? G. nihil minùs:
Immo magis auge suspicionem, T. cur? G. rogas?
Scin'? si quando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut si laudat, te ut male urat, T. sentio:
G. Id ut ne fiat, hæc res sola est remedio.
Ubi nominabit Phædriam: tu Pamphilam
Continuó: si quando illa dicet, Phædriam
Intromittamus comessatum; tu, Pamphilam
Cantatum provocemus; si laudabit hæc
Illius formam: tu hujus contrà; denique
Tu par pari refer to, quod eam mordeat.
T. Siquidem me amaret, tum isthuc prodesset, Gnatho.
G. Quando illud, quod tu das, expectat, atque amat;
Jamdudum amat te; jamdudum illi facile fit,
Quod doleat, metues semper, quem ipsa nunc capit
Fructum, ne quando iratus tu alio conferas.
T. Bene dixti; at mihi isthuc non in mentem venerat.
G. Rediculum: non enim cogitâras: cæterum,
Idem hoc tute melius quanto invenisses Thraso?

ACTUS III. SCENA II.

Thais, Thraso, Parmeno, Gnatho, Pythias.

Tha. AUdire vocem visa sum modo militis:
Atqui ecce eum: salve mi Thraso. Thr. ô Thais mea
Meum suavium, quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina isthac? Par. quam venustè! quod dedit
Principium adveniens? Th. plurimùm merito tuo.
G. Eamus ergo ad cœnam: quid stas? Par. hem alterũ.
Ex homine hunc natum dicas, Th. ubi vis, non moror.
Par. Adibo, atque assimulabo, quasi nunc exeam.
Ituran' Thais, quopiam es? Th. ehem Parmeno,
Bene feci sti: hodie itura. Par. quo? Th. ecquid hunc
vides?
Pa. Video, & me tædet. ubi vis, dona adsum tibi.
A. Phædria, Th. quid stamus, cur non intus hinc?
P. Quæso hercle ut licitat; pace quod fiat tua.

Dare

Dare huic quæ volumus, convenire & colloqui.
Thr. Perpulchra credo dona, haud noſtris ſimilia,
Pa. Res indicabit, heus jubete iſtos foras
Exire, quos juſſi ocyùs: procede tu huc.
Ex Æthiopia eſt uſque hæc, Th. hîc ſunt tres minæ.
G. Vix, Pa. ubi tu es Dore? accede huc: hem eunuchũ tibi.
Quàm liberali facie, quàm ætate integra?
Tha. Ita me di ament honeſtus eſt, Pa. quid tu ais Gnatho?
Num quid habes, quod contẽnas? quid tu autẽ Thraſo?
Tacent: ſatis laudant. fac periculum in literis,
Fac in palæſtra, in muſicis: quæ liberum
Scire æquom eſt adoleſcentem, ſolertem dabo.
Thr. Ego illum eunuchum; ſi ſit opus, vel ſobrius.
Pa. Atque hæc qui miſit, non ſibi ſoli poſtulat
Te vivere, & ſuâ cauſâ excludi cæteros:
Neque pugnas narrat, neque cicatrices ſuas
Oſtentat: neque tibi obſtat, quod quidam facit.
Verùm, ubi moleſtum non erit, ubi tu voles,
Ubi tempus tibi erit, ſat habet, ſi tum recipitur.
Thr. Apparet ſervum hunc eſſe domini pauperis,
Miſerique, G. nam hercle nemo poſſet, ſat ſcio,
Qui haberet, quî pararet alium, hunc perpeti.
Pa. Tace tu: quem ego eſſe puto infra omnes infimos
Homines: nam qui huic animum aſſentari induxeris,
E flamma te petere cibum poſſe arbitror.
Thr: Jâmne imus? Th. hos prius introducam, & quæ volo,
Simul imperabo: poſtea continuò exeo.
Thr. Ego hinc abeo: tu iſtã opperire, Pa. haud convenit
Una ire cum amica imperatorem in via,
Thr. Quid tibi ego multa dicam? domini ſimilis es.
G. Ha, ha, he. Thr. quid rides? G. iſtuc: quod dixti modo.
Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.
Sed Thais exit. Thr. abi, præcurre, ut ſint domi

Parata omnia, Gn. fiat, Thr. diligenter Pythias,
Fac cures, si Chremes huc forte advenerit,
Ut ores, primum ut maneat: si id non commodum est
Ut redeat: si id non poterit, ad me adducito.
Py. Ita faciam, Th. quid: quid aliud volui dicere?
Hem curate istam diligenter virginem.
Domi adsitis, facite, T. eamus, Th. vos me sequimini.

ACTUS III. SCENA III.

Chremes, Pythias.

C. Prosecto quanto magis magisque cogito,
Nimiũ dabit hæc Thais mihi magnũ malum:
Ita me video ab ea astute labefactarier,
Jam tum, cum primum jussit me ad se accersier.
(Roget quis, quid tibi cum illa? ne nôram quidem.
Ubi veni, exulam, ut ibi manerem repperit,
Ait rem divinam feciſſe, & rem seriam
Velle agere mecum, jam tum erat suspicio,
Dolo malo hæc fieri omnia: ipsa accumbere
Mecum: mihi sese dare, sermonem quærere,
Ubi frigeo, huc evasit, quam pridem pater
Mihi & mater mortui essent: dico, jam diu.
Rus Sunii ecquod habeam, & quam longe à mari:
Credo, ei placere hoc: sperat se à me avellere,
Postremo, ecqua inde parva periſſet soror:
Ecquis cum ea una; quid habuiſſet, cúm perit.
Ecquis eam posset noscere; hæc cur quæritet?
Nisi illa forte, quæ olim periit parvola
Soror, hanc se intendit esse, ut est audacia,
Verum ea si vivit, annos nata est sedecim.
Non major: Thais, ego quam sum, majusculast.
Misit porro orare, ut venirem serio
Aut dicat quid volt; aut molesta ne sier.
Non hercle veniam tertio: heus heus, Py. hic adest.
Ch. Ego sum Chremes, Py. ô capitulum lepidissimum:
Ch. Dico ego mihi insidias fieri? Py. Thais maxumo
Te orabat opere; ut eras redires, Ch. rus eo.
Py. Fac amabo, Ch. non possum inquam, Py. at apud
nos hic mane, Dum

Dum redeat ipsa, C. nihil minus, Py. cur mi Chreme?
Ch. Malã rem! abis hinc? Py. si istuc ita certum est tibi,
Amabò, ut illuc transeas, ubi illa est; C. eo,
P. Abi Dorias, cito hunc deduce ad militem.

ACTUS III. SCENA IV.

Antipho.

A. HEri aliquot adolescentuli coimus in Peiræo,
In hunc diem ut de symbolis essemus, Chæream ei rei.
Præfecimus: dati annuli: locus, tempus constitutũ est.
Præteriit tempus: quo in loco dictũ est, parati nihil est.
Homo ipse nusquam est: neque scio quid dicam, aut quid conjectem:
Nunc mihi hoc negoti cæteri dedere, ut illum quærã:
Idq; adeo visam, si est domi: quisnã hinc à Thaide exit?
Is est, an non est? ipsus est. quid hoc hominis? qui est hic ornatus?
Quid illud mali est? nequeo satis mirari, neq; conjicere.
Nisi quicquid est, procul hinc libet, prius, quid sit, scisci tari.

ACTUS III. SCENA V.

Chærea, Antipho.

Ch. NUmquis hic est? nemo est. numquis hinc me sequitur? nemo homo est.
Jàmne erumpere hoc licet mihi gaudium? pro Jupiter,
Nunc est profecto interfici cum perpeti me possum:
Ne hoc gaudium contaminet vita aliquâ ægritudine.
Sed neminemne curiosum intervenire nunc mihi,
Qui me sequatur, quoque eam rogitando obtundat, enecet?
Quid [illegible] ut quid lætus sim: quò pergam, unde egressus, ubi siem
Vestitum hunc nactus, quid mihi quæram, sanus sim, an insaniam?
A. Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.
Chærea, quid est quod sic gestis? quidve sibi hic vestitus quærit?

Quid

Quid est, quod lætus sis? quid tibi vis? satisne sanus? quid me
Aspectas? quid taces? Ch. ô festus dies hominis! amice
Salve: nemo omnium est, quem ego magis nunc cuperem videre quam te,
A. Narra istuc quæso quid fiet, Ch. immo ego te obsecro hercle, ut audias.
Nostin' hanc, quam amat frater? A. novi nempe opinor Thaidem.
Ch. Istam ipsam, A. sic commemineram, Ch. quædam hodie est ei dono data
Virgo, quid ego ejus tibi nunc faciem prædicem, aut laudem Antipho,
Cùm ipsum me noris, quam elegans formarum spectator siem?
In hac commotus sum, A. ain'tu? Ch. primam dices, scio, si videris.
Quid multa verba? amare cœpi. forte fortunâ domi
Quidam erat eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi,
Neque is deductus etiam tum ad eam, summonuit me Parmeno
Ibi servus, quod ego arripui: A, quid id est? C. tacitus citius audies.
Ut vestem cum illo mutem, & pro illo jubeam me illuc ducier.
A. Pro Eunuchon'? C. sic est, A. quid tandem ex ea re ut caperes commodi?
C. Rogas? viderem, audirem, essem unà, quâ cum cupiebam Antipho.
Num parva causa, aut parva ratio est; tradibus sum mulieri.
Ilia illico ubi me accepit, læta vero ad se abducit domũ
Commendat virginem, A. cui; tibine? C. mihi, An, satis tuto tamen.
C. Edicit, ne vir quisquam ad eam adeat, & mihi ne abscedam, imperat.

In

In interiore parte ut maneam solus cum sola. annuo,
Terram intuens modeste, A. miser, C. ego, inquit, ad cœnam hinc eo.
Abducit secum ancillas; paucæ, quæ circum illam essent manent.
Novitiæ puellæ, continuo hæc adornant, ut lavet.
Adhortor, properent: dum apparatur, virgo in conclavi sedet,
Suspectans tabulam quandam pictã, ubi inerat pictura hæc; Jovem
Quo pacto Danaæ misisse ajunt quondam in gremium imbrem aureum.
Egomet quoque id spectare cœpi: & quia consimilem luserat
Jam olim ille ludum, impendio magis animus gaudebat mihi,
Deum sese in homine convertisse, atque per alienas tegulas
Venisse clanculum per impluviũ, fucum factũ mulieri
At quẽ Deum! qui templa cœli summa sonitu concutit.
Ego homuncio hoc non facerem? ego illud vero ita feci, ac lubens.
Hæc dum mecũ reputo, accersitur lavatũ interea virgo.
It, lavit, redit; deinde illam in lectũ illæ collocarunt.
Sto expectans, si quid mihi imperent, venit una, heus tu, inquit, Dore,
Cape hoc flabellum, & ventulum huic sic facito, dum lavamur;
Ubi nos laverimus, si voles lavato, accipio tristis.
A. Tum equidem istuc os tuum impudens videre nimium vellem,
Status quis esset, flabellum tenere te asinum tantum.
C. Vix elocuta est hoc, foras simul omnes protuunt se,
Abeunt lavatũ, perstrepũt, ita ut sit, domini ubi absunt.
Interea somnus virginem opprimit, ego limis aspecto
Sic per flabellum clanculum, & simul alia circumspecto
Satin' explorata sint, video esse, pessulum ostio obdo.

A. Qui

A. Quid tum! Ch. quid tum fatue; A. fateor, C. egon' occaſionem
Mihi oſtentatã, tam brevẽ, tam optatã, tam inſperatã,
Amittere ẽ? tum pol ego is eſſẽ vere, qui aſſimulabar.
A. Sanè hercle ut dicis, ſed interim de ſymbolis quid actum eſt;
C. Paratum eſt, A. frugi es, ubi? domin'? C. immo apud libertum Diſcum.
A. Perlonge eſt: ſed tanto ocyus properemus: muta veſtem.
C. Ubi mutem? perii: nam domo exulo nunc, metuo fratrem,
Ne intus ſit: porrò autem, pater ne rure redierit jam.
A. Eamus ad me: ibi proximum eſt ubi mutes, C. recte dicis,
Eamus: & de iſtac ſimul, quo pacto porrò poſſim
Potiri, conſilium volo capere unà tecum, A. fiat:

ACTUS IV. SCENA I.

Dorias.

ITa me Dii bene ament, quantum ego illum vidi, non nihil timeo.
Miſera, ne quam ille hodi inſanus turbam faciat aut vim Thaidi,
Nam poſtquam iſte advenit Chremes, adoleſcens fraten virginis,
Militem rogat ut eum admitti jubeat, ille continuo iraſci, neque
Negare audere. Thais porro inſtare, ut hominem invitet. id
Faciebat retinendi illius cauſa: quia illa quæ cupiebat
De ſorore ejus indicare, ad eam rem tempus non erat.
Invitat triſtis, manſit ibi, illa cum illo ſermonẽ occipit.
Miles vero ſibi putare adductum ante oculos æmulum,
Voluit facere contrà huic ægrè: heus, inquit, puer! huc pamphilam
Accerſe, ut delectet hic nos; illa exclamat, Minimè gentium.

Tun'in

Tun'in convivium illã? miles tendere inde ad jurgiũ.
Interea aurũ sibi clã mulier demit, dat mihi ut auferã;
Hoc est signi: ubi primum poterit, sese illinc subducet, scio.

ACTUS IV. SCENA II.

Phædria.

DUm rus eo, cœpi egomet mecum inter vias,
Ità ut fit, ubi quid in animo est molestiæ;
Aliam rem ex alia cogitare, & ea omnia in
Pejorem partem: quid opu'st verbis? dum hæc puto,
Præterii imprudens villam, longé jam abieram:
Cùm sensi, redeo rursum, malè verò me habens.
Ubi ad ipsum veni diverticulum, constiti:
Occœpi mecum cogitare, hem! biduum hic
Manendum est soli sine illa? quid tum postea?
Nihil est: quid? nihil! si non tangendi copia est,
Eho! ne videndi quidem erit? si illud non licet,
Saltem hoc licebit: certe extremâ lineâ
Amare, haud nihil est: villam prætereo sciens.
Sed quid hoc, quod timida subito egreditur Pythias?

ACTUS IV. SCENA III.

Pythias, Dorias, Phædria.

Py. UBi ego illum scelerosum misera, atque impium inveniam? aut ubi
Quæram? hoccine tam audax facinus facere esse ausum? Ph. perii: hoc quid sit vereor.
Py. Quin insuper etiam scelus, postquam ludificatus est virginem,
Vestem omnem miseræ discidit; tum ipsam capillo conscidit.
Ph. Hem, Py. qui nunc si detur mihi;
Ut ego unguibus facile illi in oculos involvẽ venefico.
Ph. Profectò nescio quid absente nobis turbatum est domi.
Adibo. quid istuc? quid festinas? aut quẽ quæris Pythias,
Py. Hem Phædria, egon' quem quæram? abi hinc quo dignus es cum donis tuis

Tam lepidis. Ph, quid istuc est rei?
Py. Rogas me? eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas dedit?
Vitiavit virginem, quam heræ dederat dono miles,
Ph. quid ais?
Py. Perii, Ph. temulenta es, Py. Utinam sic sient, mihi qui male volunt.
D. Au, obsecro mea Pythias, quod istuc nã monstri fuit?
Ph. Insanis? qui istuc facere eunuchus potuit? Py, ego illum nescio
Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipsa indicat.
Virgo ipsa lacrumat: neque cum rogites quid sit, audet dicere.
Ille autem bonus vir nusquam apparet; etiam hoc misera suspicor,
Aliquid domo abeuntem abstuliſſe, Ph. Nequeo mirari satis.
Quo abire ignavos ille possit longius, nisi si domum
Forte ad nos rediit, Py. vise amabo, num sit, Ph. jam faxo scies.
Do. Perii, obsecro tam infandum facinus, mea tu, ne audivi quidem.
Py. At pol ego amatores audieram mulierum esse deos maxumos,
Sed nihil potesse: verum miseræ non in mentẽ venerat.
Nam illum aliquò conclûsſem, neque illi commisissem virginem.

ACTUS IV. SCENA IV.

Phædria, Dorus, Pythias, Dorias.

Ph. EXi foras sceleste: at etiam restitas?
Fugitivé prodi, malè conciliate, Do. obsecro, Ph. oh.
Illud vide, os ut sibi distorsit carnifex.
Quid huc reditio est? quid vestis mutatio est?
Quid narras? paululum si cessassem Pythia,
Domi non offendissem, ita jam adornabat fugam.
Py. Habesne hominem, amabo? Ph. quid ni? Py. O factum bene. Do. Istuc

Do. Istũc pol verò bene, Py. Ubi est? Ph. rogitas? non vides?
Py. Videam obsecro, quem? Ph. hunc scilicet, Py. quis hic est homo?
Ph. Qui ad vos deductus hodie est, Py. hunc oculis suis,
Nostrarum nunquam quisquam vidit, Phædria.
Ph. Non vidit! Py. An tu hunc credidisti esse obsecro
Ad nos deductum? Ph. namque alium habui neminem, Py. au.
Ne comparandus hic quidem ad illum est, ille erat,
Honesta facie & liberali, Ph. Ita visus est
D[illegible]tum, quia varia veste exornatus fuit.
N[illegible]c tibi videtur fœdus, quia illam non habet.
Py. Tace obsecro, quasi verò paulum intersiet.
Ad [illegible]os deductus hodie est adolescentulus;
Qu[illegible]m tu vero videre velles Phædria.
[illegible]tus, vietus, veternosus, senex,
[illegible]re mustellino, Ph. Hem, quæ hæc est fabula?
[illegible]edigis me, ut, quid egerim, egomet nesciam.
Eho tu, emin' ego te? Do. emisti, P. Jube mihi denuo
Respondeat, Ph. roga, Py. venistin' hodie ad nos? negat,
A[illegible]e alter venit annos natus sedecim:
[illegible]n secum adduxit Parmeno, Ph. agedum, hoc mihi expedi?
Primum unde habes istam, quam habes, vestem? taces?
Monstrum hominis! non dicturus? Do. venit Chærea,
Ph. Fraterne? Do. ita, Ph. quando? Do. hodie, Ph. quamdudum? Do. modo.
Ph. Qui cum? Do. cũ Parmenone, Ph. norasne eum prius?
Do. Non, nec quis esset unquam audieram dicier,
Ph. Unde igitur, meum fratrẽ esse sciebas? Do. Parmeno
Dicebat eum esse: is dedit hanc mihi vestem, Ph. occidi
Do. Meam ipse induit: post unà ambo abierunt foras.
Py. Jam satis credis sobriam esse me, & nil mentitã tibi
Iam satis certum est virginem vitiatam esse? Ph. Ag[illegible] nunc bellua?
Credis huic quod dicat? Py. quid isti credam? res ipsa in[illegible] dicat.

Ph. Co[illegible]

Ph. Concede istuc paululum audin'? etiam nunc paulu
lum, sat est.
Dicdū hoc rursum, Chærean'tuam vestē detraxit tibi?
Do. Factum, Ph. & ea est indutus? D. factum, Ph. &
pro te huc deductus est? Do. ita.
Ph. Jupiter magne, ô scelestum, atque audacem homi-
nem? P. væ mihi,
Etiam nunc non credis indignis nos esse irrisas modis,
Ph. Mirū, ni tu credas quod iste dicat, quid agā, nescio.
Heus tu (negato rursum) possumne ego hodie ex te
exculpere
Verum? vidistin' fratrem Chæream? Do. non, h.
non potest sine
Malo fateri video, sequere me hac: modo ait, modo ne-
gat.
Ora me; Do. obsecro te verò Phædria, Ph. Ito i tro,
Do. hei, hei.
P. Alio pacto honestè quo modo hinc nunc ab
nescio;
Actum est siquidem, tu me hìc etiam nebulo ludifi-
bere?
Py. Parmenonis tam scio esse hanc technam, quam me
vivere.
Do. Sic est, Py. inveniam pol hodie, parem ubi reh
gratiam.
Sed nunc quid faciendum censes Dorias? Do. de istac
rogas
Virgine? Py. ita utrum taceamne, an prædicem? Do.
tu pol si sapis.
Quod scis nescis, neq; de eunucho, neq; de vitio virginis:
Hac re & te omni turbâ evolves, & illi gratum feceris.
Id modo dic, abisse Dorum, Py. ita faciam, Do. sed vi-
deon' Chremem?
Thais jam aderit, Py. quid ita? Do. quia, cum inde
abeo jam tum inceperat
Turba inter eos, Py. tu auser aurum hoc: ego scibo
ex hoc, quid sit.

ACTUS

Chremes, Pythias.

ATat, data hercle verba mihi sunt: vicit vinum quod bibi.
At dum accubabam, quam videbar mihi esse pulchrè sobrius
Postquam surrexi, neque pes, neque mens suum satis officium facit.
Py. Chreme, C. quis est? ehem Pythia, vah! quanto nunc formosior
Videre mihi, quàm dudum? Py. certé quidem tu pol multo hilarior.
C. Verbum hercle verum hoc est. Sine Cerere & libero friget Venus.
Se. Thais multo ante venit? Py. anne abiit jã a milite?
Ch. Jamdudum ætatem, lites sunt inter eos factæ [illegible]xumæ
[illegible] dixit tum, ut sequerere sese? D. nihil, nisi [illegible]ens mihi innuit.
[illegible]ho, nonne id sat erat? D. at nesciebam id dicere illam, nisi quia
Correxit miles, quod intellexi minus: nam me extru[illegible]as.
[illegible]am ipsã video: miror, ubi ego huic antevorterim.

[illegible]CTUS IV. SCENA VI.

Thais, Chremes, Pythias.

CRedo, equidem illum jam affuturum esse, illam ut eripiat, sine
Veniat: atque, si illam digito attigerit uno, oculi illico
Effodientur, usq; adeo ego illius ferre possum ineptias,
Et magnifica verba, verba dum sint, verũ enim si ad rẽ
Conferentur, vapulabit.
C. Thais, ego jam dudum hic adsum, T. ô mi Chreme, te ipsum expectabam.
Scin. tu turbam hanc propter te esse factam, & adeò ad te attinere hanc
Omnem rem; C. ad me? quî; quasi istuc, T. quia dum tibi sororem studeo

Redder

Reddere, & restituere, hæc atque hujusmodi sum mult
passa.
C. Ubi ea est? T. domi apud me, C. ehem, T. quid est?
Educta ita, ut neque illaque dignum est, C. quid ais?
T. id quod res est.
Hanc tibi dono do, neque repero pro illa abs te quic-
quam pretii.
C. Et habetur, & refertur à me Thais tibi, ita uti me-
rita es.
Gratia, T. at enim cave, ne prius, quam hanc à me acci-
pias, amittas
Chreme: nam hæc ea est, quam miles à me vi ac
venit ereptum.
Abi tu, cistellam, Pythia domo effer cum monumentis,
C. Viden' tu illum Thaïs? P. ubi ista est, T. in eo,
odiosa cessas?
Ch. Militem secum adte quantas copias adduc.
At at, T. num formidolosus obsecro es mi hom
apagefis,
Ego formidolosus? nemo est, hominũ, qui vivat, mi
Th. Atque ita opus est, C. au, metuo qualem tu me esse
hominem existumes.
T. Immo hoc cogitato, qui cum res tibi est, per
est?
Minùs potens quàm tu, minùs notus, am hic
habens minus.
Ch. Scio istuc: Sed tu, quod cavere possis, si id cum ad-
mittere est.
Malo ego nos prospicere, quam hunc ulcisci acceptâ
injuriâ.
Abi tu, atque ostium obsera intus, dum ego hinc trans-
curro ad forum:
Volo ego adesse hîc advocatos nobis in turba hac, T.
mane
Ch. Melius est, Th. mane, Ch. omitte. jam adero, T.
nil opus est istis Chreme:
Hoc dic modo, sororẽ illã tuã esse, & te parvã virginẽ
Amisisse,

Amisisse, nunc cognosse; signa ostende, P. adsunt, T.
cape.
i vim faciet, in jus ducito hominem: intellextin? C.
probe.
Thr. Fac animo hæc præsenti dicas, C. faciam, T. ab-
tolle pallium.
Perii, huic ipsi opus parond est, qué defensorem paro.

ACTUS IV. SCENA VII.

Thraso, Gnatho, Sanga, Chremes, Thais,

Thra. HAnccine ego ut contumeliam tam insignem
: in me accipiam Gnatho?
N. me satius est, Simalio, Donax, Syrisce, sequimini.
P. m ædes expugnabo, G. rectè, Thr. virginem
ripiam, G. probè.
Thr. Male multabo ipsam, G. pulchrè, Thr. in mo-
n hunc agmen cum vecti, Donax,
tu Syrisce in dexterũ-
ioulus

Vae domum.
Thr. Tu hosce instrue: hic ego e..
inde omnibus signum dabo.
G. Illuc est sapere; ut hosce instruxit, ipsus tu..
dabo.
Thr. Idem hoc jam Pyrrhus factitavit, C. viden' t
Thais, quam hic rem agit?
Nimirum consilium illud rectum est de occludendi
ædibus.
Th. Sane, quod tibi nunc vir videatur esse, hic nebul
magnus est;
Ne metuas, Thr. quid videtur? G. fundam tibi nu
nimis vellem dari;

Ut tu illos procul hinc ex occulto cæderes: faceren
fugam.
Thr. Sed eccam Thaidem ipsam video, G. quam mox
irruimus? Thr. mane.
Omnia prius experiri verbis, quàm armis, sapientem
decet.
Qui scis, an, quæ jubeam, sine vi faciat? G. Dii vostram
fidem.
Quanti est saperel nunquam accedo, quin abs te abeam
doctior.
Thr. Thais primum hoc mihi responde: cum ti[illegible] do
illam virginem.
Dixin' hoc mihi dies soli dare te? T. quid tu o-
stea? Thr. rogitas:
Quæ mihi ante oculos amatorem coram aduxti.
Quid cũ illo ut agas? & cum eo clã te subduxis
Th. Lib[illegible] Thr. P[illegible]

[illegible]ic

[illegible]ci, dicique, meiq; semper memineris
[illegible] tui me, qui hunc tantum hominem facias
[illegible] inimicum tibi.
Ch. Diminuam ego caput tuum hodie, nisi abis, G.
ain' vero canis?
Siccine agis? Thr. quis tu homo es? quid tibi vis? quid
cum illa rei tibi est?
Ch. Scibis, principio eam esse dico liberam, Thr. hem,
C. civem Atticam, Thr. hui.
Ch. Meam sororem, Thr. os durum, Ch. miles, nunc
adeo edico tibi,

Ne vim facias ullã in illã. Thais, ego eo ad Sophronã
Nutricem, ut eam adducam, & signa ostendam hæc,
Thr. tun' me prohibeas
Ieam ne tangam? Ch. Prohibeo inquam, G. audin
tu? hic furti se alligat:
Ch. Satin' hoc est tibi? Thr. hoc idem tu ais Thais?
Th. quære, qui respondeat:
Thr. Quid nunc agimus? G. quin redeamus: jam hæc
tibi aderit supplicans,
Ultro, Thr. credin? Gn. immò certè: novi ingenium
mulierum:
Nolunt, ubi velis: ubi nolis, cupiunt ultro, Thr. bene
putas,
Gn. Jam dimitto exercitum? Thr. ubi vis, Gn. Sanga, ita uti sortes decet
Milites, domique, foreique fac vicissim ut memineris.
Jan. Jamdudum animus est in patinis, G. frugies,
Thr. vos mè hac sequimini.

ACTUS V. SCENA I.

Thais, Pythias.

Th. PErgin' sceleste mecum perplexè loqui?
Scio nescio: abiit: audivi ego non adfui.
Non tu istuc mihi dictura aperte es: quicquid est?
Virgo consciscia veste lacrumans obticet:
Eunuchus abiit: quamobrem? quid factum est? taces?
Py. Quid tibi ego dicã misera? illũ eunuchum negant,
Fuisse, Th. quis fuit igitur? Py. iste Chærea,
Th. Qui Chærea? Py. iste ephebus frater Phædriæ.
Th. Quid ais venefica? Py, atqui certô comperi.
Th. Quid is, obsecro, ad nos, aut quamobrem adductus est? Py. nescio,
Nisi amâsse credo Pamphilam, Th. hem misera occidi,
Infelix, si quidem tu istæc vera prædicas.
Num id lacrumat virgo? Py. id opinor, T. quid ais sacrilega?
Isthuccine interminata sum hinc abiens tibi?
Py. Quid facerem? ita ut tu justi, soli credita est:

Th.

Th. Scelesta, Ovem lupo commisisti, dispudet:
Sic mihi data esse verba, quid hominis illic est?
Py. Hera mea tace, obsecro, salvæ sumus? hominem
Habemus ipsum, Th. ubi is est? Py. hem, ad sinistram
non vides?
En! T. video, Py. comprehendi jube, quantum potes.
Th. Quid illi facies, stulta? Py. quid faciam, rogas
Vide amabò, si non, cùm adspicias, os impudens
Videtur, T. non, Py. tum, quæ ejus confidentia est.

ACTUS V. SCENA II.

Charea, Thais, Pythias.

Ch. APud Antiphonem uterque, mater, & pater,
Quasi dedita opera, domi erãt, ut nullo modo
Introire possem, quin viderent me, interim
Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obviam
Venit: ubi vidi, ego me in pedes quantum queo,
In angiportum quoddam desertum, inde item
In aliud, inde in aliud, ita miserrimus
Fui fugitando, ne quis me cognosceret.
Sed est ne hæc Thais, quam video? ipsa est: hæreo.
Ah, quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?
Th. Adeamus, bone vir Dore, salve: dic mihi,
Aufugistin'? Chærea, factum, Th. satîn' id tibi placet?
Ch. Non, Th. credin'te impunè habiturum? Ch. unam hanc noxiam
Mitte: si aliam unquam admisero ullam, occidito.
Th. Num meam sævitiam veritus es? Ch, non, Th. quid igitur?
Ch Hanc metui, ne me criminaretur tibi.
Th. Quid feceras? Ch: paululum quiddam, Py. eho, paululum impudens?
An paululum esse hoc tibi videtur virginem
Vitiare civem? Th. conservam esse credidi.
Py. Conservam? vix me contineo quin involvem in
Capillum, monstrum! etiam ultrò derisum advenit.
Th. Abi hinc insana, Py. quid ita verò? debeam,
Credo, isti quicquam furcifero, si id fecerim,

Præsertim

Præsertim cùm se servom fateatur tuum.
Th. Missa hæc faciamus, non te dignum Chærea
ecisti : nam si ego digna hac contumeliâ
um maxumè, at tu indignus qui faceres tamen.
Neque ædepol, quid nunc consili capiam, scio,
De virgine istac : ita conturbâsti mihi
tiones omnes, ut eam non possiem suis.
ta ut æquom fuerat, atque studui, tradere: ut
olidum parerem hoc mihi beneficium Chærea,
Ch. At nunc dehinc spero æternam inter nos gratiam
ore, Thais ; sæpe ex hujusmodi re quapiam, &
Malo ex principio magna familiaritas
Conflata est, quid, si hoc quispiam voluit Deus ?
T. Equidem pol in eam partem accipioque & volo,
Ch. Immò ita quæso, unum hoc scito, contumeliæ
Non me feciſſe causa, sed amoris. Th, scio,
t pol propterea magis nunc ignosco tibi.
Non adeo inhumano ingenio sum Chærea,
Neque tam imperita, ut, quid amor valeat, nesciam,
Ch. Te quoq; jam Thais, ita me Dii bene ament, amo.
P. Tum, ol tibi ab istoc hera cavendum intelligo.
Ch. Non ausim, Py. nihil tibi quicquam credo, Th.
desinas.
Th. Ego me tuæ commendo, & committo fidei,
Nunc ego te in hac re mihi oro ut adjutrix sies:
Te mihi patronam cupio, Thais : te obsecro,
moriar, si non hanc uxorem duxero :
Th, Tamen si pater, Ch. ah quid? volet, certo scio,
Civis modo hæc sit. Th. paululum opperirier
si vis, jam frater ipse hic aderit virginis :
Nutricem accersitum iit, quæ illam aluit parvolam :
n cognoscendo tute ipse aderis hic, Chærea.
Ch. Ego verò maneo, Th, visne interea, dum is venit
Domi opperiamur potius, quam hic ante ostium ?
Ch. Immo percupio, P. quam tu rem acturus obsecro es?
T. Nam quid ita? P. rogitas? hunc tu in ædes cogitas
cipere posthac? T. cur non? P. credè hoc meæ fidei,

Dabit hic pugnam aliquam denuo. T. an, tace obsecro
Py. Parum perspexisse ejus videre audaciam.
Ch. Non faciam, Pythias, P. non pol credo, Chærea,
Nisi si commissum non erit. C. quin Pythias
Tu me servato, P. neque pol servandum tibi
Quicquam dare ausim, neque te servare, apage te.
Th. Optime adest ipse frater, C. perii hercle: obsecro
Abeamus intro Thais: nolo, ut me in via
Cum hac veste videat, Th. quamobrem tandem; a
quia pudet?
Ch. Id ipsum, Py. id ipsũ? virgo vero? Th. i præ, sequar
Tu istic mane, ut Chremem introducas Pythias.

ACTUS V. SCENA III.

Pythias, Chremes, Sophrona.

Py. QUid? quid venire in mentem nunc possit mihi?
Quidnam, quî referam illi sacrilego gratiam,
Qui hunc suppositit nobis? C. move vero ocyus
Te nutrix, S. Moveo, C. video, sed nil promoves,
Py. Jamne ostendisti signa nutrici? C. omnia.
Py. Amabo, quid ait? cognoscitne? C. ac memoriter
Py. Bene ædepol narras: nam illi faveo vir. ini.
Ite intro: jamdudum hera vos expectat domi,
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video: vide ut otiosus sit, si diis placet.
Spero me habere, quî hunc meo excruciem modo,
Ibo intro, de cognitione ut certum faciam:
Post exibo, atq; hunc perterrebo sacrilegum.

ACTUS V. SCENA IV.

Parmeno, Pythias.

Pa. REvisо, quidnam Chærea hic rerum gerat.
Quod si astu rem tractavit, dii vostram fidem
Quantam & quam veram laudem capiet Parmeno.
Nam ut omittam, quod ei amorem difficillimum, &
Carissimum ab meretrice avara, virginem
Quam amabat, eam confeci sine molestia,
Sine sumptu, dispendio: tum hoc alterum.
Id verò est, quod ego mihi puto palmarium,

le repperiſſe, quomodo adoleſcentulus
meretricum Ingenia & mores poſſet noſcere;
latúre ut cùm cognôrit, perpetuo oderit.
Quæ dum foris ſunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compoſitum quicquam, nec magis elegans
Quæ, cum amatore ſuo cùm cœnant, liguriunt.
arum videre ingluviem, ſordes, inopiam,
Quàm inhoneſtæ ſolæ ſint domi, atq; avidæ cibi,
uo pacto ex jure heſterno panem atrum vorent,
oſſe omnia hæc, ſalus eſt adoleſcentulis.
y. Ego pol te pro iſtis dictis & factis, ſcelus,
lciſcar, ut ne impunè in nos illuſeris.

ACTUS V. SCENA V.

Pythias, Parmeno.

PRò Deûm fidem, facinus fœdum: ô infelicem adoleſcentulum!
ſceleſtum Parmenonem, qui iſtum huc adduxit! Pa. quid eſt?
y. Miſeret me: Itaque ut ne viderem, miſera huc effugi foras,
uæ futúra exempla dicunt in eum indigna? Pa. ô Jupiter.
uæ illæc turba eſt? numnam ego perii? adibo. quid iſtuc Pythias?
uid ais? in quẽ exẽpla fient? Py. rogitas audaciſſume?
rdidiſti iſtum, quem adduxti pro eunucho, adoleſcentulum.
um ſtudes dare verba nobis, Pa. quid ita? aut quid factum eſt, cedo? (ta eſt,
. Dicam: virginẽ iſtã, Thaidi hodie quæ dono dan'eã hinc civẽ eſſe: & ejus fratrem apprime nobilẽ:
. Neſcio, P. atq; ſic inventa eſt: eã iſte vitiavit miſer:
e ubi id reſcivit factum frater violentiſſimus,
. Quidnam fecit? Py. colligavit primum eum miſeris modis.
. Colligavit? hem, Py. atque equidem orante, ut ne id faceret Thaide.

Pa. Quid ais? Py. nunc minitatur porrò sese id quod
mœchis solet:
Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. Pa. quæ
audaciâ
Tantum facinus audet? Py. quid ita tantum? Pa. an
non hoc maximum est?
Quis homo pro mœcho unquam vidit in domo mere-
tricia.
Deprendi quenquam? Py. nescio, Pa. at ne hoc nesci-
atis, Pythias,
Dico, edico vobis, nostrũ esse illũ herilẽ filiũ, Py. hem.
Obsecro, an is est; P. ne quã in illũ Thais vim fieri sina.
Atque adeo autem, cur non egomet intrò eo? Py. vide
Parmeno,
Quid agas, ne neque illi prosis, & tu pereas: nam hos
putant,
Quicquid factum est, ex te esse ortum, Pa. quid igitur
faciam miser?
Quidve incipiam? ecce autẽ video rure redeuntẽ senẽ.
Dicam huic, an non? dicam hercle: etsi mihi magnum
malum,
Scio paratũ, sed necesse est, huic ut subveniat, Py. sapis.
Ego abeo intrò: tu isti narrato ordine, ut factum sit.

ACTUS V. SCENA VI.

Laches, Parmeno.

EX meo propinquo rure hoc capio commodi.
Neque agri, neq; urbis odium me unquam percipit.
Ubi satias cœpit fieri, commuto locum,
Sed estne ille noster Parmeno? & Certe ipsus est.
Quem præstolare Parmeno hîc ante ostium?
P. Quis homo est? ehem! salvũ te advenire here gaudeo.
La. Quem præstolare? Pa. perii: lingua hæret metu.
La. hem.
Quid est? quid trepidas? satisne salvæ? dic mihi.
Pa. Here, primum te arbitrari id, quod res est, velim.
Quicquid hujus factũ est, culpâ non factum est meâ.
La. Quid? Pa. recte sanè interrogâsti; oportuit

Rem prænarrâsse me, emit quendam Phædria
Eunuchum, quem dono huic daret, La. cui? Pa. Thaidi.
La. Emit? perii hercle, quanti? Pa. viginti minis.
La. Actum est, Pa. tum quandam fidicinam amat hic Chærea.
La. Hem, quid? amat? an scit jã ille quid meretrix siet?
An in astu venit? aliud ex alio malum.
Pa. Here, ne me spectes: me impulsore hæc non facit.
La. Omitte de te dicere, ego te furcifer,
Si vivo: Sed istuc, quicquid est, primum expedi.
Pa. Is pro illo eunucho ad Thaidem hanc deductus est.
La. Pro eunuchon'? Par. sic est, hunc pro ancilla postea
Comprehendêre intus, & constrinxêre, La. occidi.
Pa. Audaciam meretricum specta, La. nunquid est
Aliud mali, damnive, quod non dixeris,
Reliquum? Par. tantũ est, La. cesson' huc intro irrumpere?
Par. Non dubium est, quin mihi magnum ex hac re sit malum:
Nisi quia necesse fuit hoc facere, id gaudeo,
Propter me hisce aliquid esse eventurum mali:
Nam jam diu aliquam causam quærebat senex:
Quamobrem insigne aliquid faceret ils: nunc reppetit.

ACTUS V. SCENA VII.

Pythias Parmeno.

Py. NUnquam ædepol quicquam jam diu, quod magis vellem evenire,
Mihi evenit: quam quod modo senex intro ad nos venit errans.
Mihi solæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, sciebam.
Pa. Quid hoc autem est? Py. nunc id prodeo, ut conveniam Parmenonem:
Sed ubi obsecro est? Pa. men' quærit hæc? Py. atque eccum video: adibo.
Par. Quid est inepta? quid tibi vis? quid rides? pergin'? Py. peril.
Defessa jam sum misera te ridendo, Pa. quid ita? Py. rogitas?

Nunqᵃ ædepol hominẽ ſtultiorẽ vidi, nec videbo, ah,
Non poſſum ſatis narrare, quos ludos præbueris intus
At etiam primò callidum, & diſertum credidi hominẽ.
Quid? illícone credere ea, quæ dixi, opportuit te?
An pœnitebat flagitii, te auctore quod feciſſet
Adoleſcens: ni miſerum inſuper etiam patri indicares?
Nam quid illi credes animi tum fuiſſe, ubi veſtem vidit
Illam eſſe eum indutũ pater? quid, jam ſcis te periiſſe?
Pa. Ehẽ, quid dixti peſſuma? an mentita es? etiã rides?
Itan' lepidum tibi viſum eſt ſcelus, nos irridere? Py.
nimium.
Pa. Siquidem iſtuc impune habueris, Py. verum? Par.
reddam hercle, Py. credo:
Sed in diem iſtuc parmeno eſt fortaſſe, quod minitare.
Tu jam pendebis, qui ſtultum adoleſcentulũ nobilitas
Flagitiis, & eundẽ indicas; uterq; in te exempla edent.
Pa. Nullus ſum, Py. hic pro illo munere tibi honos eſt
habitus, abeo:
Pa. Egomet meo indicio miſer, quaſi ſorex hodiè perii.

ACTUS V. SCENA VIII.

Gnatho, Thraſo.

G. QUid nunc? qua ſpe, aut quo conſilio huc imus
quid inceptas Thraſo?
Th. Egone? ut Thaidi me dedam, & faciam quod jubeat, G. quid eſt?
Th. quî minus huic, quam Hercules ſervivit Omphalæ? G. exemplum placet.
Utinam tibi commitigari videam ſandalio caput.
Sed quid? fores crepuere ab ea, Th. quid autem hoc eſt
mali?
Hunc ego nunquam videram: & jam quidnam properans hinc proſilit?

ACTUS V. SCENA IX.

Charea, Parmeno, Phædria, Gnatho, Thraſo.

Ch. OPopulares, ecquis me vivit hodie fortunatior
Nemo hercle quiſquam: nam in me plan
Dii poteſtatem ſuam.

Omnes

Omnem ostendêre, cui tam subitò tot congruerint commoda.
Pa. Quid hic lætus est? Ch. ô Parmeno mî, ô mearum voluptatum omnium
Inventor, inceptor, profectòr, scin' me in quibus sim gaudiis.
Scis Pamphilam meam inventam civem? Pa. audivi, C. scis sponsam mihi.
Pa. Bene ita me Dii ament, factum, G. audin' tu illum quid ait? C. tum autem Phædriæ
Meo fratri, gaudeo amorem esse omnem in tranquillo; una est domus:
Thais patri se commendavit, in clientelam & fidem
Nobis dedit se, Pa. fratris igitur Thais tota est, C. scilicet.
Pa. Jam hoc aliud est, quod gaudeamus: miles pellitur foras.
Ch. Tum tu, frater ubi ubi est, fac quamprimum hæc audiat, Pa. visam domum.
T. Nunquid Gnatho dubitas, quin ego nunc perpetuò perierim? G. sine
Dubio epinor, Ch. quid commemorem primum, aut quem laudem maxime?
Illum qui mihi dedit consilium ut facerem? an me qui id ausus sim
Incipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit?
Quæ tot res, tantas, tam oportunè in unum conclusit diem? an
Mei patris festivitatem & facilitatem? ô Jupiter
Serva obsecro hæc nobis bona, Ph. Dii vestram fidem, incredibilia
Parmeno modo quæ narravit, sed ubi est frater? C. Præsto est, Ph. gaudeo.
C. Satis credo: nihil est Thaide hac, frater, tua dignius,
Quod ametur: ita nostræ est omni fautrix familiæ, Phi hui. mihi

Illam laudas? T. perii, quanto minus spei est, tanto magis amo.
Obsecro Gnatho in te spes est, G. quid vis faciam? T. perfice hoc
Precibus, pretio, ut hæream in parte aliqua tandem apud Thaidem.
G. difficile est, T. si quid collibuit, novi te; hoc si effeceris,
Quodvis donum, præmium à me optato, id optatum feres,
G. Itane? T. sic erit, G. hoc si efficio, postulo ut mihi tua domus
Te præsente, absente pateat, invocato ut sit locus
Semper, Th. do fidem ita futurum, G. accingar, Ph. quem hic ego audio?
O Thraso, T. salvete, P. tu fortasse, quæ facta hîc sient,
Nescis, T. scio, P. cur te ergo in his ego conspicor regionibus?
T. Vobis fretus, Ph. scis quam fretus? miles edico tibi.
Si in platea hac te offendero post unquam, quod dicas mihi:
Alium quærebam, iter hac habui: periisti, G. eia haud sic decet.
Ph. Dictum est, G. non cognosco vostrum tam superbum, Ph. sic erit.
G. Priùs audite paucis: quod cùm dixero, si placuerit,
Facitote, Ph. audiamus, G. tu concedo paulum istuc Thraso.
Principio, ego vos credere ambos hoc mihi vehementer velim,
Me, hujus quicquid facio, id facere maxime causâ meâ;
Verùm idem si vobis prodest, vos non facere insciti est.
Ph. Quid id est, G. militem ego rivalem recipiendum censeo, Ph. hem,
Recipiendum? G. cogita modò: tu hercle cum illa,

Et libenter vivis, etenim bene libenter victitas.
Et quod des paulum, & necesse est multum accipere
Thaidem,
Ut tuo amori suppeditare possit sine sumptu tuo: ad
Omnia hæc magis opportunus, nec magis ex usu tuo
Nemo est, principio & habet quod det, & dat nemo
largius:
Fatuus est, insulsus, tardus, stertit nocteſque & dies:
Neque tu istum metuas ne amet mulier: facilè pellas
ubi velis:
Ph. Quid agimus? G. præterea hoc etiam, quod ego vel
primum puto,
Accipit hominem nemo meliùs prorsus, neq; prolixius
Ph. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus est.
Ch. idem ego arbitror,
G. Rectè facitis, unum etiam hoc vos oro, ut me in
vostrum gregem
Recipiatis: satis diu hoc jam saxum volvo, P. recipi-
mus.
Ch. Ac lubenter, G. at ego pro isthoc, Phædria, & tu
Chærea.
Hunc comedendum, & deridendum vobis propino.
Ch. placet.
Ph. dignus est, G. Thraso, ubi vis, accede, T. obsecrò
te, quid agimus?
G. Quid? isti te ignorabant, postquam eis mores
ostendi tuos,
Et collaudavi secundum facta & virtutes tuas,
Impetravi, T. bene fecisti, gratiam habeo maximam.
Nunquam etiam fui usquam, quin me omnes amarent
plurimum:
G. Dixin' ego vobis in hoc esse Atticam eloquentiam?
Ph. Nil præter promissum est, ite hac. vos valete, & plaudite.

HEAUTONTIMORUMENI PERSONÆ.

Chremes, *senex.*
Clitipho, *adolescens.*
Syrus, *servus.*
Bacchis, *meretrix.*
Sostrata, *matrona.*
Phrygia, *ancilla.*
Menedemus, *senex.*
Clinia, *adolescens.*
Dromo, *servus.*
Antiphila, *amasia.*
Nutrix.

Sequentium hic tantum mentio fit.

Archonides, *senex.*
Phanocrates, *senex.*

C. SULPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

*In militiam profici*ſ*ci gnatum Cliniam,*
Amantem Antiphilam, compulit aurum pater
Animique se angebat, facti pœnitens.
Mox ut reversus est, clam patrem devortitur
Ad Clitiphonem, is amabat scortum Bacchidem.
Cum accerseret cupitam Antiphilam Clinia:
Ut ejus Bacchis venit amica, ac servola
Habitum gerens Antiphila: factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho: hic technis Syri
Decem minas meretricula aufert a sene.
Antiphila Clitiphonis reperitur soror,
Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

HEAU-

HEAUTONTIMORUMENOS TERENTII.

Acta Ludis Megalensibus. L. Cornelio Lentulo, & L. Valerio Flacco Ædil. Curul. Egit. Ambivius Turpio. Modos fecit Flaccus Claudi. Græca est Menandru. Acta primum tibiis imparibus deinde duabus dextris: acta etiam tertio Ti. Sempronio. M. Juventio Coss.

PROLOGUS.

NE cui sit vostrum mirum, cur parteis seni,
Poëta dederit quæ sunt adolescentium:
Id primum dicam: deinde quod veni, eloquar,
Ex integra Græca, integram comœdiam
Hodie sum acturus Heautontimorumenon
Duplex quæ ex argumento facta est simplici.
Novam esse ostendi, & quæ esset: nunc, qui scripserit,
Et cuja Græca sit, ni partem maxumam
Existimarem scire vostrum, id dicerem.
Nunc, quamobrem has parteis didicerim, paucis dabo.
Oratorem voluit esse me, non prologum:
Vostrum judicium fecit: me actorem dedit,
Sed hic actor tantum poterit à facundia,
Quantum ille potuit cogitare commodè,
Qui orationem hanc scripsit, quam dicturus sum.
Nam quod rumores distulerunt malevoli,
Multas contaminâsse græcas, dum facit
Paucas latinas: esse id factum hic non negat,
Neque se id pigere, & deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod malevolus vetus poëta dictitat:
Repente ad studium hunc se applicâsse musicum,

Amicum

Amicum ingenio fretum: haud natura sua:
Arbitrium vestrum, vestra existimatio
Valebit quamobrem omnes vos oratos volo;
Ne plus iniquum possit, quam æquum oratio.
Facite, æqui sitis; date crescendi copiam
Novarum, qui spectandi faciunt copiam
Sine vitiis: ne ille pro se dictum existumet,
Qui nuper fecit, servo currenti in via
Decesse populum: cur insano serviat?
De illius peccatis plura dicet, cum dabit
Alias novas, nisi finem maledictis facit.
Adeste æquo animo, date potestatem mihi,
Statariam agere ut liceat per silentium,
Ne semper servos currens, iratus senex,
Edax parasitus, sycophanta autem impudens,
Avarus leno, assiduè agendi sint mihi:
Clamore summo, cum labore maxumo,
Mea causa, causam hanc justam esse animum inducite,
Ut aliqua pars laboris minuatur mihi:
Nam nunc novas qui scribunt, nihil parcunt seni:
Si qua laboriosa est, ad me curritur:
Sin levis est, ad alium defertur gregem.
In hac est pura oratio. experimini,
In utramque partem ingenium quid possit meum.
Si nunquam avare pretium statui arti meæ,
Et eum esse quæstum in animum induxi maxumum,
Quam maxumè servite vestris commodis:
Exemplum statuite in me ut adolescentuli
Vobis placere studeant potius, quam sibi.

ACTUS I. SCENA I.

Jambici trimetri acatecti.

Chremes, Menedemus,

Ch. QUanquam hæc inter nos nupera notitia admodum est,
Inde adeò quod agrum in proximo hic mercatus es,
Nec rei fere sane amplius quicquam fuit:
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas
(Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto) Facit,

Facit, ut te audacter moneam, & familiariter,
Quod mihi videre præter ætatem tuam
Facere, & præter quam res te adhortatur tua.
Nam pro Deum atq; hominum fidem, quid vis tibi?
Quid quæris? annos sexaginta natus es,
Aut plus eo, ut conjicio agrum in his regionibus
Meliorem, neque pretii majoris, nemo habet
Servos complures, proinde quasi nemo fiet,
Ita tute attente illorum officia fungere.
Nunquam tam manè egredior, neque tam vespere
Domum revertor, quin te in fundo conspicer
Fodere, aut arare, aut aliquid fervere: denique
Nullum remittis tempus, neque te respicis:
Hæc non voluptati esse, satis certo scio.
At enim (dices) me, hic quantum operis fiat! pœnitet,
Quod in opere faciundo operæ consumis tuæ:
Si sumas in illis exercendis, plus agas.
Me. Chreme, tantumne est ab re tua otii tibi,
Aliena ut cures, eaque nihil quæ ad te attinent.
Ch. Homo sum, humani à me nihil alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta.
Rectum est; ego ut faciam: non est; te ut deterream.
Me. Mihi sic est usus, tibi ut opus est facto, face.
Ch. An cuiquã est usus homini, se ut cruciet? M. mihi est.
Ch. Si quid laboris est, nollem. sed quid istuc mali est?
Quæso quid de te tantum meruisti? Me. eheu.
Ch. Ne lacruma atq; istuc quicquid est, fac me ut sciam
Ne retice: ne verere, crede (inquam) mihi:
Aut consolando, aut consilio, aut re juvero
Me. Scire hoc vis? C. hac causa equidem, qua dixi tibi
Me. Dicetur, C. at istos rastros interea tamen
Depone, ne labora, Me. minimè, C. quam rem agis?
Me. Sine me, vacuum tempus ne quod duim mihi
Laboris, C. non sinam inquam, M. ah, non æquum facis
C. Hui tam graveis hos quæso? M. sic meritum est meum
C. Nunc loquere. M. filium unicum adolescentulum
Habeo, ah quid dixi habere me, imò habui Chreme,

Quinc habeam, nec ne, incertum eſt, C. quid ita iſtuc?
M. ſcies.
Eſt è Corintho, hic advena anus paupercula,
Ejus filiam ille amare cœpit perdite,
Propè jam ut pro uxore haberet: hæc clam me omnia.
Ubi rem reſcivi, cœpi non humanitus,
Neque ut animum decuit ægrotum adoleſcentuli,
Tractare, ſed vi & via pervulgata patrum.
Quotidie accuſabam: hem, tibine hæc diutiùs
Licere ſperas facere me vivo patre;
Amicam ut habeas prope jam in uxoris loco?
Erras, ſi id credis, & me ignoras Clinia.
Ego te meum eſſe dici tantiſper volo,
Dum, quod te dignum eſt, facies: ſed ſi id non facis,
Ego, quod me in te ſit facere dignum, invenero.
Nulla adeò ex re iſtuc fit, niſi ex nimio otio,
Ego iſtuc ætatis non amori operam dabam,
Sed in Aſiam abii hinc propter pauperiem, atq;
Simul rem & gloriam armis belli repperi.
Poſtremo adeo res rediit: adoleſcentulus
Sæpe eadem, & graviter audiendo victus eſt:
Ætate me putavit, & ſapientia
Plus ſcire, & providere quàm ſe ipſum ſibi:
In Aſiam ad regem militatum abiit Chreme.
C. Quid ais? M. clam me profectus, menſeis treis abeſt.
Ch. Ambo accuſandi: etſi illud inceptum tamen
Animi eſt pudentis ſignum, & non inſtrenui.
Me. Ubi comperi ex iis, qui ei fuere conſcii,
Domum revertor mœſtus atque animo fere
Perturbato, atque incerto præ ægritudine:
Aſſido, accurrunt ſervi: ſoccos detrahunt;
Video alios feſtinare; lectos ſternere,
Cœnam apparare: pro ſe quiſque ſedulò
Faciebat, quo illam mihi lenirent miſeriam.
Ubi video hæc, cœpi cogitare: hem tot mea
Solius ſolliciti ſunt cauſa, ut me unum expleant.
Ancillæ tot me veſtiant? ſumptus domi

Tantos

Tantos ego ſolus faciam? ſed gnatum unicum,
Quem pariter uti his decuit, aut etiam amplius,
Quod illa ætas magis ad hæc utenda idonea eſt?
Ego eum hinc ejeci miſerum injuſtitia mea,
Malo quidem me dignum quovis deputem,
Si id faciam, nam uſque dum ille vitam illam colet
Inopem, carens patria ob meas injurias:
Interea uſque illi de me ſupplicium dabo.
Laborans, quærens, parcens, illi ſerviens:
Ita facio prorſus, nihil relinquo in ædibus,
Nec vas, nec veſtimentum, conraſi omnia:
Ancillas, ſervos (niſi eos, qui opere ruſtico
Faciundo facile ſumptum exercerent ſuum)
Omneis produxi, ac vendidi: inſcripſi illico
Ædes mercede: quaſi talenta ad quindecim,
Coëgi: agrum hunc mercatus ſum: hîc me exerceo:
Decrevi tantiſper me minus injuriæ,
Chreme, meo gnato facere, dum fiam miſer;
Nec fas eſſe ulla me voluptate hic frui,
Niſi ubi ille huc ſalvus redierit meus particeps.
Ch. Ingenio te eſſe in liberos leni puto, &
Illum obſequentem, ſi quis recte aut commode
Tractaret, verum neque tu illum ſatis noveras,
Nec te ille: hoc ubi fit, ubi non vere vivitur.
Tu illum, nunquam oſtendiſti, quanti penderes,
Nec tibi ille eſt credere auſus quæ eſt æquum patri:
Quod ſi eſſet factum, hæc nunquam eveniſſent tibi.
Me. Ita res eſt, fateor: peccatum à me maxumum eſt.
Ch. Menedeme, at porro recte ſpero & illum tibi
Salvom affuturum eſſe hic confido propediem.
Me. Utinam dii ita faxint, Ch facient, nunc ſi commodum eſt.
Dionyſia hic ſunt, hodie apud me ſis volo.
Me. Non poſſum, Ch. Cur non? quæſo tandem ali quantulum
Tibi parce: idem abſens facere te hoc volt filius.
Me. Non convenit, qui illum ad laborem impulerim

Nunc me ipsum fugere, Ch. siccine est sententia?
Me Sic, Ch. Bene vale, Me. Et tu, Ch. lacrumas excussit mihi.
Miseretque me ejus: sed ut diei tempus est;
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cœnam ut veniat: ibo, visam si domi est,
Nihil opus fuit monitore, jamdudum domi
Aiunt, præsto apud me esse, egomet convivas moror.
Ibo adeo hinc intro, sed quid crepuerunt fores?
Hinc à me quisnam egreditur? huc concessero.

ACTUS I. SCENA II.

Octonarii iambici trochaicique inter se mixti.

Clitipho, Chremes.

Cl. NIhil adhuc est, quod vereare, Clinia: haudquaquam etiam cessant:
Et illam simul cum nuncio tibi hic ego affuturam
Hodie scio: proin tu sollicitudinem istam falsam,
Quæ te excruciat, omittas, Ch. qui cum loquitur filius?
Cli. Pater adest, quem volui: adibo. pater opportune advenis.
Ch. Quid id est? Cli hunc Menedemum nostin' nostrum vicinum? Ch. probe.
Cli. Huic filium scis esse? Ch. Audivi esse in Asia, Cli. non est pater:
Apud nos est, Ch. quid ais? Cli. advenientem è navi egredientem adduxi illico
Ad cœnam, nam mihi magna cum eo jam inde usque à pueritia,
Semper fuit familiaritas, Ch. voluptatem magnā nuncias
Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum hodie esset amplius,
Ut hanc lætitiam nec opinanti primus ei objicerē domi.
Atque etiam nunc tempus est. Cli. cave faxis: non est opus pater
Ch. Quapropter? Cli. quia enim incertum est etiam, quid se faciat: modo venit:
Timet omnia, patris iram, & animum amicæ se erga ut sit suæ.

Eam

Eam miserè amat, propter eam, hæc turba atque ab
evenit, Ch scio.
Cli. Nunc servolum ad eam in urbem misit, & ego nostrum una Syrum.
Ch. Quid narrat? Cli. quid ille? se miserum esse, Ch, miserum? quem minus credere est?
Quid reliqui est, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona?
Parentes, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias,
Atque hæc perinde sunt, ut illius animus, qui ea possidet
Qui uti scit, ei bona: illi qui non utitur recte, mala.
Cli. Immo ille senex fuit importunus semper: & nunc nihil magis
Vereor, quam ne quid in illũ iratus plus satis faxit pater.
Chr. Illène? sed reprimam me, nam in metu esse hunc, illi est utile.
Ch. Quid tute tecum? Ch. dicam: ut ut erat, manfum tamen oportuit.
Fortasse aliquanto iniquior erat præter æquum libidinem
Pateretur: nam quem ferret si parentem non ferret fuũ.
Huncine erat æquom ex illius more, an illum ex hujus vivere? &
Quod illum insimulat durum, id non est: nam parentum injuriæ
Ujusmodi sunt fermè (paulò qui est homo tolerabilis)
Scortari crebrò nolunt: nolunt crebrò convivarier,
Præbent exiguè sumptum: & ea sunt tamen ad virtutem omnia.
Verum ubi animus semel se cupiditate devinxit mala,
Necesse est Clitipho consilia consequi consimilia: hoc
Scitum est, periculũ ex aliis facere, tibi quod ex usu siet.
Cli, Ita credo, Ch. ego ibo hinc intrò, ut videam nobis quid cœnæ siet,
Tu, ut tempus est dici, vide sis, ne quò hinc abeas longius.
Cli, Quam iniqui sunt patres in omneis adolescentes judices:

Qui æquom esse censent, nos jam á pueris illico nasci senes.
Neque illarũ affines esse rerum, quas fert adolescentia.
Ex sua libidine moderantur, quæ est nunc, non quæ olim fuit.
Mihi si unquã filius erit, næ ille facili me utetur patre:
Nã & cognoscendi, & ignoscẽdi, dabitur peccati locus;
Nõ ut meus, qui mihi per aliũ ostendit suã sententiã.
Perii: is mihi, ubi adbibit plus paulo, sua quæ narrat facinora!
Nunc ait: periculũ ex aliis facito, tibi quod ex usu siet.
Astutus, næ ille haud scit, quam mihi nunc surdo narrat fabulam.
Magis nunc me amicæ dicta stimulant: da mihi, atq; affer mihi:
Cui quid respondeam, nihil habeo: neq; me quisquam est miserior.
Nam hic Clinia, etsi is quoq; suarum rerum satagit; attamen.
Habet bene ac pudicè eductã, ignarã artis meretriciæ,
Mea est potens, procax, magnifica, sumptuosa, nobilis.
Tum quod dem ei, recte est; nam nihil esse mihi, religio est dicere.
Hoc ego mali non pridẽ inveni: neq; etiã dũ scit pater.

ACTUS II. SCENA I.

Ejusdem metri.

Clinia, Clitipho.

Clin. SI mihi secundæ res de amore meo essent, jamdudum scio
Venissent: sed vereor, ne mulier me absente hic corrupta sit.
Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant.
Occasio, locus, ætas, mater, cujus sub imperio est, mala:
Cui nihil præter pretium jam dulce est. Clit. Clinia,
Clin. hei misero mihi!
Clit. Etiam caves, ne videat fortè hinc te á patre aliquis exiens? Clin. Fa-

Clin. Faciam: sed nescio quid profecto mihi animus
præsagit mali.
Clit. Pergin' istuc priùs dijudicare quam scis, quid
veri siet?
Clin. Si nihil mali esset, jam hic adessent, Clit. jam
aderunt, Clin. quando istuc erit?
Clit. Non cogitas hinc longius abesse? & nosti mores
mulierum:
Dum moliuntur, dum comuntur, annus est, Clin. ô
Clitipho
Timeo, Clit. respira: eccum Dromonem cum Syro:
unà adsunt tibi.

ACTUS II. SCENA II.

Octonarij trochaici & jambici quibus immixti jambici senarij.

Syrus, Dromo, Clinia, Clitipho.

Sy. AIn' tu? Dr, sic est, Sy. verum interea dum ser-
mones cædimus,
Illæ sunt relictæ, Clit. mulier tibi adest, audin' Clinia?
Clin. Ego verò audio nunc demum, & video, & valeo
Clitipho.
Clit. Minimè mirum, adeò impeditæ sunt: ancillarum
gregem
Ducunt secum, Clin. perii, unde illi sunt ancillæ?
Clit. men' rogas.
Sy. Non oportuit relictas: portant quid rerum, Clit.
hei mihi.
Sy. Aurum, vestem: & vesperascit, non noverunt viam
Factũ à nobis stultè est, abidũ tu Dromo illis obvia
Properè: quid stas? Clin. væ misero mihi, quanta
spe decidi?
Clit. Quid istuc? quæ res te sollicitat autem? Clit
rogitas' quid siet?
Viden' tu ancillas, aurum, vestem? quam ego cum u
ancillula
Hic reliqui, unde ea esse censes? Clit. vah, nunc de
mum intelligo,
Sy. Dii boni, quid turbæ est? ædes nostræ vix capie
scio.

Qu

Quid comedent? quid ebibent? quid sene erit nostro miserius?
Sed video, eccos, quos volebam, Clin. ô Jupiter! ubinam est fides?
Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci
Contoculeâsti te Antiphila, & me in his deseruisti malis:
Propter quam in summa infamia sum, & meo patri minus obsequens:
Cujus nunc pudet me, & miseret, qui harum mores cantabat mihi,
Monuisse frustra: neque potuisse eum unquam me ab hac expellere.
Quod nunc faciam tamen: cum gratum mihi esse potuit, nolui.
Nemo est miserior me, Sy hic de nostris verbis errat videlicet,
Quæ hic sumus locuti, Clit. aliter tuum amorem, atque est, accipis:
Num & vita est eadem, & animus te egra idem ac fuit, Quantum ex ipsa re conjecturam cœpimus.
Clin. Quid est obsecro? nam mihi nunc nihil rerum omnium est,
Quod malim, quam me hoc falsò suspicarier.
Sy. Hoc primum, ut ne quid hujus ignores: anus Quæ est dicta mater esse ei antehac, non fuit:
Is obiit mortem: hoc ipsa in itinere alteræ Dum narrat, forte audivi, Clit. quænam est altera:
Sy. Mane, hoc quod cœpi, primum enarrem Clitipho: Post istuc veniam, Clit propera, Sy. jam primum omnium
Ubi ventum ad ædes est, Dromo pultat fores: Anus quædam prodit: hæc ubi aperuit ostium, Protinuò hic se conjecit intrò, ego consequor: Janus foribus obdit pessulum, ad lanam redit.
Hinc sciri potuit aut nusquam alibi, Clinia,

Quo

Quo ſtudio vitam ſuam te abſente exegerit:
Ubi de improviſo eſt interventum mulieri:
(Nam ea res dedit tum exiſtimandi copiam
Quotidianæ vitæ conſuetudinem,
Quæ, cujuſque ingenium ut ſit, declarat maxume)
Texentem telam ſtudioſe ipſam offendimus,
Mediocriter veſtitam veſte lugubri;
Ejus anuis cauſa opinor, quæ erat mortua,
Sine auro tum ornatam, ita uti quæ ornantur ſibi,
Nulla mala re eſſe expolitam muliebri:
Capillus paſſus, prolixus, circum caput
Rejectus negligenter, pax, clin. Syre mi obſecro
Ne me in lætitiam fruſtra conjicias, Sy. anus.
Subtegmen nebat: præterea una ancillula
Erat; ea texebat una, pannis obſita,
Neglecta, immunda illuvie, clit. ſi hæc ſunt Clinia
[illegible]era, ita uti credo, quis te eſt fortunatior?
[illegible]'tu hanc, quam dicit ſordidatam & ſordidam?
[illegible]num hoc quoq; ſignũ eſt dominã eſſe extra noxiã,
[illegible] ejus tam negligunter internuncii:
[illegible] diſciplina eſt eiſdem, munerarier
Ancillas primum, ad dominas qui affectant viam.
Clin. Perge obſecro te, & cave ne falſam gratiam
Studeas inire. quid ait, ubi me nominas?
Sy. Ubi dicimus rediiſſe te, & rogare, uti
Veniret ad te; mulier telam deſerit
Continuo, & lacrumis opplet os totum ſibi, ut
Facilè ſcires deſiderio id fieri tuo.
Clin. Præ gaudio (ita me Dii ament) ubi ſim neſcio
Ita timui, Clit. at ego nihil eſſe ſcibam Clinia.
Agedum viciſſim Syre, dic quæ illa eſt altera?
S. Adducimus tuam Bacchidẽ, cl. hem quid Bacchidem?
Eho, ſceleſte, quo illam adducis? quò illam ego?
nos ſcilicet.
clit. Ad patremne? S. ad eum ipſum, clit. ô hominis
impudentem audaciam? Sy. heus
Tu, non ſit ſine periculo facinus magnum & memo-
bile. Clit. Il

Clit. Hoc vide: in mea vita tu tibi laudem is quæsi-
tum, scelus:
Ubi si paululum modò quid te fugerit, ego perierim,
Quid illo facias? Sy. at enim, clit. quid enim? Sy. si
sinas dicam, Clin. sine.
Clit. Sino, Sy. ita res est hæc nunc, quasi cum, Clit.
quas, malum, ambages mihi
Narrare occipit? clin. Syre, verum hic dicit: mitte
ad rem redi.
Sy. Enimverò reticere nequeo: multis modis injurius
Clitipho es: neque ferri potis es, clin. audiendum
hercle est: tace.
Sy. Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici,
Tuum esse in potiundo periculum non vis: haud
stulte sapis,
Siquidem id sapere est, velle te id, quod non potest con-
tingere.
Aut hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his amit-
tenda sunt.
Harum duarum conditionum nunc utram malis, vide,
Etsi consilium, quod cœpi, rectum esse & tutum scio:
Nam tua apud patrem amica tecum sine metu ut sit,
copia est:
Tum illi argentum, quod pollicitus es, eadem hac in-
veniam via:
Quod ut efficerem, orando surdas jam aures reddideras
mihi.
Quid aliud tibi vis? Clit. siquidem hoc fit, Sy. siqui-
dem experiundo scies.
Clit. Age, age, cedo istuc tuum consilium, quid id est?
Sy. assimulabimus
Tuam amicam, hujus esse amicam, clit. pulchrè, cedo,
quid hic faciet sua?
In ea quoq; hujus dicetur, si hæc una dedecori est parũ.
Sy. Immo ad tuam matrem deducetur. clit. quid eo?
Sy. longum est Clitipho,
Tibi si narrem, quam ob rem faciam: vera causa est,
clit. fabulæ: Nihil

Nihil satis firmi video, quamobrem accipere hunc
mihi expediat metum,
Sy. Mane habeo aliud, si istuc metuis, quod ambo con-
fiteamini
Sine periculo esse. Clit. hujusmodi, obsecro, aliquid
reperi, Sy. maxume:
Ibo obviam hinc: dicã, ut revortantur domũ, Clit. hem.
Quid dixti? Sy. ademptum tibi jam faxo omnem metũ,
In aurem utramvis otiosè ut dormias.
Clit. Quid ago nunc? Clin. tùne? quod boni est, Clit.
Syre, dic modò
Verum, Sy. age modo: hodie serò, ac nequicquã voles.
Clin. Datur modo: fruere dum licet: nam nescias,
Ejus sit potestas posthac, an nunquam tibi.
Clit. Syre inquam, S. Perge porro: tamen istuc ago.
Clit. Verum hercle istuc est, Syre, Syre inquam, heus
heus: Syre,
Sy. Concaluit: quid vis? Clit. redi, redi, S. adsum,
dic quid est?
Jam hoc quoq; negabis tibi placere, Clit. immo Syre,
Et me, & meum amorem, & famam permitto tibi,
Tu es judex: ne quid accusandus sis, vide.
Sy. Ridiculum est, te istuc me admonere Clitipho:
Quasi istic minor mea res agatur, quam tua.
Hic, si quid nobis forte advorsi evenerit,
Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.
Quapropter neutiquam hæc res neglectui est mihi,
Sed istunc exora, ut suam esse assimulet, Cl. scilicet
Facturum me esse, in eum jam res rediit locum
Ut sit necesse, Clit. merito te amo Clinia,
Clin. Verũ illa ne quid titubet, Sy. perdocta est probe.
Clit. At hoc demiror, quî tam facile potueris,
Persuadere illi, quæ solet quoq; spernere.
Sy. In tempore ad eam veni, quod rerum omnium est
Primum. nam miserum quendam offendi ibi militem
Ejus noctem orantem: hæc arte tractabat virum,
Cupidum ut illius animum inopia incenderet,

Eadem

Eademq; ut apud te esset ob hoc quam gratissima.
Sed heus tu: vide sis, ne quid imprudens ruas.
Patrem novisti, ad has res quam sit perspicax:
Ego te autem novi, quam esse soleas impotens.
Inversa verba, eversas cervices tuas,
Gemitus, screatus, tusseis, risus, abstine.
Clit. laudabis, S. vide sis, Chr. tutemet mirabere.
Sy. Sed quam citò sunt consecutæ mulieres?
Clit. Ubi sunt? cur retines? S. jam nunc hæc nõ est tu
Clit. Scio, apud patrẽ: at nunc interim, S. nihilo magi
Clit. Sine, Sy. non sinam inquam, Clit. quæso pau-
lisper, Sy. vero.
Clit. Saltem salutare, Sy. abeas, si sapis, Clit. eo: qui
Istic? S. manebit, Clit. ô felicem hominem! S. ambul

ACTUS II. SCENA III.

Mixti generis ut superior.

Bachis, Antiphila, Clinia, Syrus.

B. ÆDepol te Antiphila mea laudo, & fortunatam
judico.
Id cũ studuisti, isti formæ mores ut consimiles forent
Minimeque (Ita me Dii ament) miror si te sibi quisque
expetit.
Nam mihi, quale ingeniũ haberes, fuit indicio oratio
Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam
considero;
Adeoq; vostrarũ omniũ, volgus quæ ab sese segregant,
Et vos esse istiusmodi, & nos nõ esse, haud mirabile est.
Nam vobis expedit esse bonas, nos, quibus cum res est
non sinunt;
Quippe forma impulsi nostra nos amatores colunt:
Hæc ubi immutata est, illi suum animũ alio conferunt.
Nisi prospectum est interea aliquid nobis, desertæ vi-
vimus.
Vobis cum uno simul ubi ætatẽ agere decretũ est viro
Cujus mos maxime est consimilis vostrum, hi se ad
vos applicant;
Hoc beneficio utrique ab utrisq; vero devincimini;

nunquã ulla amori voſtro incidere poſſit calamitas.
n. Neſcio alias, me ſciq; quidẽ ſemper feciſſe ſedulo,
t ex illius commodo meum compararem commodum, Clin. vah,
rgo, mea Antiphila, tu nunc ſola reducem me in patriam facis.
Iam dum abs te abſum, omnes mihi labores fuere, quos cepi leves,
æterquam tui cauendum quod erat, S. credo, Clin. Syre, vix ſuffero.
occine me miſerũ non liceret meo modò ingẽio frui?
. Immo ut patrem tuum vidi eſſe habitum, diu etiam duras dabit.
. Quiſnam hic adoleſcens eſt, qui intuitur nos? An. ah, retine me, obſecro.
Amabo, quid tibi eſt? A. diſperii, B. perii miſera; quid ſtupes
ntiphila? An. videon' Cliniam, an non? B. quem vides? Cli. ſalve anime mi.
O mi exſpectate Clinia, ſalve, Clin. ut vales?
n. Salvum veniſſe gaudeo. Clin. teneone te
ntiphila, maxumè animo exoptata meo?
. Ite intro, nam vos jamdudum exſpectat ſenex.

ACTUS III. SCENA I.

Jambici ſenarij integri.

Chremes, Menedemus.

Uceſcit: hoc jam ceſſo pultare oſtium
Vicini? primùm ex me ut ſciat, ſibi filium
diiſſe, etſi adoleſcentem hoc nolle intelligo.
rum, cum videam miſerum hunc tam excruciarier
us abitu, celem tam inſperatum gaudium?
m illi nihil pericli ex indicio fiet?
uid faciam, nam, quod potero, adjutabo ſenem,
ut filium meum amico, atque æquali ſuo
deo inſervire, & ſocium eſſe in negotiis?
a quoque ſenes eſt æquom ſenibus obſequi.
Aut ego profecto ingenio egregiè ad miſeriam

Natus sum, aut illud falsum est, quod vulgo audio
Dici, Diem adimere ægritudinem hominibus.
Nam mihi quidem quotidie augescit magis
De filio ægritudo, & quanto diutius
Abest, magis cupio tanto, & magis desidero,
Ch. Sed ipsum egressum foras video: adibo, alloquar.
Menedeme salve: nuncium apporto tibi,
Cujus maxumè te fieri participem cupis.
Me, Nunquidnam de gnato meo audisti Chreme?
Ch. Valet, atq; vivit, M. ubinam est, quæso? Ch. apud
me domi.
M. Meus gnatus? C. sic est, M. venit? C. certe, M. Clinia
Meus venit? C. dixi, M. eamus, duc me ad eum obsecro.
Ch. Non volt te scire se rediisse etiam: & tuum
Conspectum fugitat ob peccatum: tum hoc timet,
Ne tua duritia illa antiqua etiam adaucta sit.
M. Non tu ei dixisti, ut essem? C. non, M. quamobrem Chreme.
C. Quia pessumè istuc in te, atque in illum, consulis
Si te tam leni, & victo esse animo ostenderis.
M. Non possum: satis jam, satis pater durus fui. C. at
Vehemens in utramque partem, Menedeme, es nimis
Aut largitate nimia, aut parsimonia,
In eandem fraudem ex hac re, atque ex illa incides.
Primum, olim potiùs, commeare filium
Quam paterere ad mulierculam, quæ paululo
Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,
Proterruisti hinc: ea coacta ingratiis
Post illa cœpit victum vulgo quærere.
Nunc, cùm sine magno intertrimento non potest
Haberi, quid vis dare cupis. nam, ut tu scias,
Quam ea nunc instructa pulchrè ad perniciem fiet,
Primum, jam ancillas secum adduxit plus decem,
Oneratas veste, atque auro: satrapes fiet
Amator nunquam sufferre ejus sumptus queat,
Nedum tu possis, M, estne ea intus? Ch. sit rogas?
Senui? nam ei unam cœnam, atque ejus comitibus
De

Dedi: quod si iterum mihi sit danda, actum siet:
Nam, ut alia omittam, pitissando modò mihi
Quid vini absumpsit! sic, hoc, dicens, asperum
Pater est: hoc aliud lenius, sodes, vide.
Relevi dolia omnia, omnes serias:
Omnes sollicitos habui: atque hæc una nox:
Quid te futurum censes, quem assidue exedent?
Sic me Dii amabunt, ut tuarum miseritum est,
Menedeme fortunarum, M. faciat, quod lubet:
Sumat, consumat, perdat, decretum est pati:
Dum illum modò habeã mecum, Ch. si certum est tibi,
Sic facere illud permagni referre arbitror,
Ut nescientem sentiat te id sibi dare.
M. Quid faciam? C. quidvis potiùs quam quod cogitas:
Per alium quemvis ut des: falli te sinas
Technis per servolum: etsi subsensi id quoque,
Illos ibi esse, & id inter se agere clanculum.
Syrus cum illo vestro consusurrat: conserunt
Consilia adolescentes, & tibi perdere
Talentum hoc pacto satius est quam illo minam.
Non nunc pecunia agitur sed illud quo modo
Minimo periculo id demus adolescentulo.
Nam si semel tuum animum is intellexerit,
Prius proditurum te tuam vitam, & priùs,
Pecuniam omnem, quam abs te amittas filium: hui!
Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris!
Tibi autem porrò ut non sit suave vivere:
Nam DETERIORES omnes sumus licentiâ,
Quodcunq; inciderit in mentem, volet: neque id
Putabit, pravumne, an rectum quod petet, fiet.
Tu, rem perire, & ipsum non poteris pati.
Dare denegâris: ibit ad illud illicò,
Quo maximè apud te se valere sentiet;
Abiturum se abs te esse illico minabitur.
M. Videre verum atque, ita uti res est, dicere.
C. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis;
Dum id quæro, tibi qui filium restituerem.

M. Cedo dextram: porrò te oro idem ut facias, Chrem.
C. Paratus sum, M. Scin' quid nunc facere te volo?
C. Dic, M. quod sensisti illos me incipere fallere,
Id ut maturent facere: cupio illi dare,
Quod vult; cupio ipsum jam videre, C. operam dabo.
Syrus est prehendendus, atque adhortandus mihi.
A me nescio quis exit: concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere illi sentiant.
Paulum negoti mihi obstat. Simus & Crito
Vicini nostri hîc ambigunt de finibus:
Me cêpere arbitrum: ibo, ac dicam, ut dixeram,
Operam daturum me, hodie non posse iis dare.
Continuò hîc adero, M. ita quæso, dii vostram fidem
Itân' comparatam esse hominum naturam omnium,
Aliena melius ut videant, & judicent,
Quàm sua? an eò fit, quia in te nostra aut gaudio,
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?
Hic mihi nunc quantò plus sapit quàm egomet mihi.
Ch. Dissolvi me, otiosus operam ut tibi darem.

ACTUS III. SCENA II.

Ejusdem generis.

Syrus, Chremes.

S. HAc illac circumcursa: inveniendum est tamen
Argentum, intendenda in senem est fallacia.
Ch. Num me fefellit, hosce id struere? videlicet
Est Cliniæ ille servus tardiusculus:
Ideirco huic nostro tradita est provincia.
S. Quis hic loquitur? perii numnam hæc audiit, Quis
Syre, S. hem!
C. Quid tu istic? S. rectè equidem te demiror, Chrem.
Tam manè, qui heri tantum biberis, C. nihil nimis.
S. Nihil, narras? visa vero est, quod dici solet,
A QUIL æ senectus, C. eja. S. mulier commoda, &
Faceta hæc est meretrix, Ch. sane idem visa est mihi.
S. Et quidem hercle forma luculenta, C. sic satis.
S. Ita non ut olim, sed uti nunc, sanè bona:
Minimeque miror, Clinia hanc si deperit;

Se

Sed habet patrē quendam avidum, miſerum, atq; aridū,
Vicinum hunc noſtin'? at, quaſi is non diviſiis
Abundet, gnatus ejus profugit inopia.
Scin' eſſe factum, ut dico, Ch. quid? ego neſciam?
Hominem piſtrino dignum, S. quem? C. iſtum ſervolū
Dico adoleſcentis, S. Syre, tibi timui male.
C. Qui paſſus eſt id fieri, S. quid faceret? Ch. rogas?
Aliquid reperiret, fingeret fallacias:
Unde eſſet adoleſcenti, amicæ quod daret,
Atque hunc difficilem invitum ſervaret ſenem.
S. Garris, Ch. hæc facta ab illo oportebant Syre.
S. Eho quæſo laudas, qui heros fallunt? C. in loco
Ego vero laudo, S. recte ſane, Ch. quippe quia
Magnarum ſæpe id remedium ægritudinum eſt:
Jam huic manſiſſet unicus gnatus domi.
S. Jocone, an ſerio illæc dicat, neſcio;
Niſi mihi quidem addit animum quò lubeat magis.
C. At nunc quid expectat, Syre? an, dum hinc denuo
Abeat, cùm tolerare hujus ſumptus non queat?
Nonne ad ſenē aliquam fabricam fingit? S. ſtolidus eſt.
C. At te adjutare oportet adoleſcentuli
Cauſa, S. equidem facile facere poſſum, ſi jubes:
Etenim, quo pacto id fieri ſoleat calleo.
Ch. Tanto hercle melior, S. non eſt mentiri meum.
Ch. Fac ergo, S. at heus tu, facito dum eadem hæc me-
minēris,
Si quid hujus ſimile forte aliquando evenerit,
Ut ſunt humana, tuus ut faciat filius.
C. Non uſus veniet, ſpero, Sy. ſpero hercle ego quoq;:
Neque eò nunc dico, quo quicquam illum ſenſerim:
Sed ſi quid, ne quid: quæ ſit ejus ætas, vides,
Et næ ego te (ſi uſus veniat) magnifice Chreme,
Tractare poſſim, Ch. de iſtoc, cum uſus venerit;
Videbimus quid opus ſiet: nunc iſtuc age.
S. Nunquam commodius unquā herum audivi loqui,
Nec cum malefacerem, crederem mihi impunius
Licere, quiſnam à nobis egreditur foras?

ACTUS III. SCENA III.

Iambici & trochaici octonarij catalectici, & acatalectici, senarius unus, quaternarij duo.

Chremes, Clitipho, Syrus.

Quid istuc, quæso? qui istic mos est Clitipho? itane fieri
Oportet? Cl. quid ego feci? Ch. vidin'ego te modo manum in sinum huic
Meretrici inserere? Sy. acta hæc res est, perii, Cl. mene Ch. hisce oculis, ne nega.
Facis adeò indigne injuriam illi, qui non abstinea manum:
Nam istæc quidem contumelia est, hominem amicum ad te recipere:
Atque ejus amicam subagitare: vel heri in vino quam immodestus
Fuisti! Sy. factum, Ch. quam molestus? ut equidem
Im me Dii ament, metui quid futurum denique esset novi ego
Animos amantiũ: graviter advortunt, quæ nõ censeas
Cl. At mihi fides apud hunc est, nihil me istius factu rum, pater.
Ch. Esto, at certe concedas aliquo ab eorum ore ali quantisper.
Libido multa fert: ea prohibet facere tua præsentia:
Ego de me facio conjecturam, nemo est meorum ami corum hodie,
Apud quem expromere omnia mea occulta, Clitiph audeam.
Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipsiu facti pudet,
Ne ineptus, ne protervus videar, quod illum face credito.
Sed nostrum est intelligere, utcunque, atque ubicunq opus sit, obsequi.
Sy. Quid istic narrat? Cl. Perii, Sy. Clitipho hæc eg præcipio tibi:
Hominis es frugi & temperantis functus officium
Cl. Tace Sode

Sodes, Sy. Rectè sanè, Cl. Syre pudet me, Sy. Credo
neque id injuria.
Quin mihi molestum est, Cl. Pergin'; hercle? Sy. ve-
rum: dico quod videtur.
Cl. Nonne accedam ad illos? ch. Eho quæso, una acce-
dundi via est?
Sy. Actum est: hîc se priùs indicarit, quàm ego argen-
tum effero Chreme.
Vin'tu homini stulto mihi auscultare? ch. Quid fa-
ciam? Sy. Jube hunc,
Abire hinc aliquò, Cl. Quò ego hinc abeam? Sy. Quò?
quò lubet, da illis locum:
Abi deambulatum, Cl. Deambulatum, quò? Sy. Vah,
quasi desit locus:
Abi sanè istac, istorsũ, quò vis, ch. Rectè dicit, cẽseo.
Cl. Dii te eradicent Syre, qui me istinc extrudas, Sy.
at tu pol tibi
Istas posthac comprimito manus,
Censen' vero? quid illũ porrò, credis facturũ Chreme.
Nisi eum, (quàntum Dii dant tibi opis) servas, casti-
gas, mones?
ch. Ego istuc curabo, S. atque nunc, here, hic tibi asser-
vandus est.
ch. Fiet, S. si sapias: nam mihi jam minus minusque
obtemperat,
C. Quid tu, ecquid de illo, quod dudum tecum egi,
egisti Syrè? aut
Reperisti tibi quod placeat, an nondum etiam? S. de
fallacia
Dicis? est, inveni quandam nuper, ch. frugi es: eedo,
quid id est?
S. Dicam: verùm, ut aliud ex alio incidit, c. quidnam
Syre,
S. Pessuma hæc est meretrix, ch. ità videtur, S. immo
si scias.
Hoc vide quod inceptet facinus, Fuit quædam anus
Corinthia

huic: huic drachmarum argenti hæc mille dederat mutuum,

Ch. Quid tum? Sy. Ea mortua est: reliquit filiam adolescentulam:

Ea relicta huic arraboni est pro illo argento, Ch. Intelligo,

Sy. Hanc secum huc adduxit, eaque est nunc ad uxorem tuam.

Ch. Quid tum, Sy, Clinia orat, sibi uti nunc det illam? illi tamen

Post daturum mille nummûm poscit, Ch. Et poscit quidem? Sy. Hui.

Dubiumne id est? Ch. Ego sic putavi, quid nunc facere cogitas?

Sy. Egòne? ad Menedemum ibo: dicam, hanc esse captam ex Caria,

Ditem, & nobilem; si redimat, magnum inesse in ea lucrum.

Ch. Erras, Sy. Quid ita? Ch. Pro Menedemo nunc tibi ego respondeo;

Non emo, quid ais? Sy. Optata loquere, Ch. Atque non est opus.

Sy. Non opus est? Ch. non hercle verò, Sy. quid istuc? miror, Ch. jam scies.

Mane, mane, quid est, quod tam à nobis graviter crepuere fores?

ACTUS IV. SCENA I.

Octonarij jambici & trochaici.

Sostrata, Chremes, Nutrix, Syrus.

So. NIsi me animus fallit, hic profecto est annulus, quem ego suspicor,

s, qui cum exposita est gnata, Ch. quid volt sibi, Syre, hæc oratio?

o. Quid est? isne tibi videtur? Nu. dixi equidem, ubi ostendisti, illico

lum esse, So. at ut satis modo contemplata sis, mea nutrix, Nu, satis.

So. Abi

So. Abi nunc jam intro: atque illa ſi jam laveris, mihi nuncia.
Hic ego virum interea opperibor, Sy. te volt: videas quid velit.
Neſcio quid triſtis eſt, non temere eſt, metuo, quid ſit, Ch. quid ſiet?
Næ iſta hercle magno jam conatu magnas nugas dixerit.
So. Ehem mi vir, Ch. ehem mea uxor, So. te ipſum quæro, Ch. loquere, quid velis.
So. Primum hoc te oro, ne quid credas me advorſus edictum tuum
Facere eſſe auſam, C. vin' tibi me iſtuc (etſi incredibile eſt) credere?
Credo, Sy. neſcio, quid peccati portet hæc purgatio.
So. Meminiſtin' me eſſe gravidam, & mihi te maxum opere interminatum,
Si puellam parerem, nolle tolli? Ch. ſcio quid feceris.
Suſtuliſti Sy. ſi ſic factum eſt, domina? ergo herus damno auctus eſt.
So. Minimè: ſed erat hic Corinthia anus haud impura: ei dedi
Exponendam, Ch. O Jupiter: tantam eſſe in animo inſcitiam!
So. Perii, quod ego feci? Ch. At rogitas? So. Si peccavi mi Chreme,
Inſciens feci, Ch. Id quidē ego, etſi tu neges, certo ſcio:
Te inſcientem, atq; imprudentē dicere, ac facere omnia:
Tot peccata in hac re oſtendis nam jam primū, ſi meū
Imperium exſequi voluiſſes, interemptam oportuit,
Non ſimulare mortem verbis, te ipſa ſpem vitæ dare.
At id omitto: miſericordia, animus maternus: ſino.
Quam bene vero abs te proſpectum eſt: quid voluiſti? cogita:
Nempe anui illi prodita abs te filia eſt planiſſime,
Per te vel uti quæſtum faceret, vel uti væniret palam.
Credo, id cogitaſti: quidvis? ſatius' eſt, dū vivat modo.

Quid cum illis agas, qui neque jus, neque bonum atque æquom sciunt,
Melius, pejus, prosit, obsit, nil vident, nisi quod lubet?
So. Mi Chreme, peccavi fateor: vincor: nunc hoc te obsecro.
Quanto tuus est animus natu grandior, ignoscentior,
Ut meæ stultitiæ in justitia tua sit aliquid præsidî
Ch. Scilicet equidē istuc factū ignoscā: verum Sostrata
Malè docet te mea facilitas multa. sed istuc quicquid est.
Quâ hoc occeptum est causâ? loquere. So. Ut stultæ & miseræ omnes sumus
Religiosæ; cum exponendā do illi, de digito annulum,
Detraho, & eum dico ut unà cum puella exponeret;
Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis.
Ch. Istuc rectè: conservâsti te atque illam. So. Hic is est annulus.
Ch. Unde habes? So. quam Bacchis secum adduxit adolescentulam, Sy. Hem!
Ch. Quid ea narrat? So. ea lavatum dūm it, servandum mihi dedit
Annulum, non advorti primo: sed postquam aspexi,
Cognovi; ad te exsilui, Ch. quid nunc suspicâre, aut invenis
De illa? So. Nescio; nisi ut ex ipsa quæras, unde hunc habuerit;
Si potis est reperiri, Sy. Interii: plus spei video, quam volo:
Nostra est, ita si est, Ch. Vivitne illa, cui tu dederas? So. Nescio.
Ch. Quid renunciavit olim, feciſſe? So. id quod jusseram?
Ch. Nomen mulieris cedo quod sit, ut quæratur, So. Philtere.
Sy. Ipsa est, mirum ni illa salva est, & ego perii, Ch. Sostrata.
Sequere me intro hac, So, ut præter spem evenit! quam timui malè,

Ne

Ne nunc animo ita esses duro, ut olim in rol[illegible]
Chreme!

Ch. Non licet hominem esse sæpè ita uti volt, si res non sinit.

Nunc ita tempus est mihi, ut cupiam filiam; olim nihil minus.

ACTUS IV. SCENA II.

Ejusdem generis.

Syrus.

NIsi me animus fallit, haud multum à me abeti[illegible] infortunium;

Ita hercle in angustũ oppido nũc meæ cogũtur copiæ;

Nisi aliquid video, ne esse amicam hanc gnati resciscat senex.

Nam quod spe[illegible] de argẽto, aut posse postulẽ me fallere,

Nihil est: triumpho, si licet me latere tecto abscedere,

Crucior, bolũ tantũ mihi ereptũ tam subitò è faucibus.

Quid agam? aut quid comminiscar? ratio de integro ineunda'st mihi.

Nihil tam difficile, quin quærendo investigari possiet.

Quid? si hoc sic incipiam nunc? nihil est, quid, si sic? tantundem egero.

At sic opinor: non potest: immò optume: eugè optumam habeo.

Retraham hercle, opinor, ad me idem illud fugitivum argentum tamen.

ACTUS IV. SCENA III.

Jambici octonarij catalectici, unus senarius acatalecticus, reliqui trochaici octonarij.

Clinia, Syrus.

Cl. NUlla mihi res posthac potest jam intervenire tanta?

Quæ mihi ægritudinem afferat: tanta hæc lætitia oborta est.

Dedo patri me nunc jam, ut frugalior sim, quam vol[illegible]

Sy. Nihil me fefellit: cognita est, quantum audio huju[illegible] verba.

Istuc tibi ex sententia tua obtigisse lætor.

Cl. O mi Syre, audistin' obsecro? Sy. quid ni? qui [illegible] que unà affuerim.

Cl. Cui æque audisti commodius quicquam evenisse? Sy. Nulli.
Cl. Atque ita me Dii ament, ut ego nunc non tam meâpte causâ
Lætor, quam illius: quam ego scio esse honore quovis dignam:
Sy. Ita credo: sed nunc Clinia, age, da te mihi vicissim:
Nam amici quoque res est videnda in tuto ut collocetur.
Ne quid de amica nunc senex, cl. O Jupiter! s. quiesce.
Cl. Antiphila mea nubet mihi, sy. Siccine me interloquêre?
C. Quid faciam Syre mi? gaudeo: fer me, sy. Fero hercle vero.
Cl. Deorum vitam adepti sumus, sy. Frustra operam opinor sumo.
Cl. Loquere? audio, sy. At jam hoc non ages, C. agam
sy. videndum est, inquam,
Amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut collocetur:
Nam si nunc à nobis abis, & Bacchidem hic relinquis,
Senex resciscet illico esse amicam hanc Clitiphonis:
Si abduxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc est.
Cl. At enim istoc nihil est magis, Syre, meis nuptiis advorsum.
Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? sy. Quidni?
Cl. Quid dicam? quam causam afferam? sy. Quin nolo mentiare.
Aperte, ita ut res sese habet, narrato, cl. Quid agis? sy. Jubeo.
Jam te amare, & velle uxorẽ: hanc esse Clitiphonis.
Cl. Bonam atque justam rem oppido imperas & factu facilem.
Scilicet jam me hoc voles patrem exorare, ut celet
rem vostrum, sy. Immo ut recta via rem narret ordine omnem, Cl. hem.

Satin'

Satin' sanus es, aut sobrius? tu quidē illū plane prodi
Nam quî ille poterit esse in tuto, dic mihi?
Sy. Huic equidem consilio palmam do: hîc me magnifice effero,
Qui vim tantā in me, & potestatē habeā tātæ astutiæ,
Vera dicendo ut eos ambos fallā; ut, cum narret senex,
Voster noſtro, istam esse amicā gnati, non credat tamē.
Cl. At enim spem istoc pacto rursum nuptiarum omnem eripis:
Nam dum amicam hanc meam esse credet, non committet filiam.
Tu fortasse, quid me fiat, parvi curas, dum illi consulas
s. Quid (malum) me ætatem censes velle id assimularier?
Unus est dies, dum argentū eripio, pax, nihil amplius.
Cl. Tantum sat habes? quid tum quæso, si hoc pater resciverit?
sy. Quid si redeo ad illos, qui ajunt, Quid si nunc cœlum ruat?
Cl. Metuo quid agam, sy. Metuis? quasi non ea potestas sit tua.
Quo velis in tempore ut te exsolvas, rem facias palam.
Cl. Age, age, traducatur Bacchis, sy. Optume ipsa exit foras.

ACTUS IV. SCENA IV.

Jambici octonarij catalectici.

Bacchis, Clinia, Syrus, Dromo, Phrygia.

Bacc. SAtis pol proterve me Syri promissa huc induxerunt:
Decem minas quas mihi dare pollicitus est, quod si ei nunc me:
Deceperit; sæpē obsecrans me, ut veniā, frustra veniet:
Aut cum venturā dixero, & constituero cum is erit
Renunciarit: Clitipho cum spe pendebit animi:
Decipiā, ac non veniā. Syrus mihi ergo pœnas pendet.
Cl. Satis scitè promittit tibi, sy. Atqui tu hanc jocari credis?

Faciet,

Patiet, nisi caveo, Bacc. Dormiunt: ego pol istos commovebo.

Mea Phrygia audistin? homo iste modo quam villam demonstravit

Charini? Ph. Audivi, Bacc. Proxumam esse huic fundo ad dextram? Ph. Memini.

Bacc. Curriculo percurre: apud eum miles Dionysia agitat.

sy. Quid hæc inceptat? Bacc. Dic me hic oppido esse invitam, atque asservari:

Verũ aliquo pacto verba me his daturã esse, & venturã.

sy. Perii hercle: Bacchis, mane, mane: quo mittis istam quæso:

Jube, maneat, Bacc. Abi, sy. quin paratum est argentum, Bacc. quin ego maneo.

sy. Atqui jam dabitur, Bacc. Ut lubet, num ego insto? sy. At scin' quid sodes?

Bacc. Quid? sy. Transeundum nunc tibi est ad Menedemum, & tua pompa

Ad traducenda est, Bacc. quam rem agis, scelus? sy. Egòne? argentum cudo,

Quod tibi dem, Bacc. Dignam me putas, quam illudas? sy. Non est temerè.

Bacc. Etiàmne tecum hic res mihi est? sy. Minime: tuum tibi reddo.

Bacc. Eatur, sy. Sequere hac, heus Dromo, Dr. quis me volt? sy. Syrus, Dr. quid est rei?

sy. Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos properè,

Dr. Quamobrem? sy. Ne quæras, & ferant, quæ secum huc attulerunt.

Sperabit sumptum sibi senex esse harum abitu levatum.

Næ ille haud scit, hoc paulum lucri quantum ei damni apportet.

Tu nescis id quod scis, Dromo, si sapies, Dr. Mutum dices.

ACTUS

Iambici Senarij.

Chremes, Syrus.

Ch. ITa me Dii amabunt, ut nunc Menedemi vicem
Miseret me, tantum deveniſſe ad eum mali.
Illanccine mulierem alere cum illa familia?
Etſi ſcio, hoſce aliquot dies non ſentiet:
Ita magno deſiderio fuit ei filius.
Verum ubi videbit tantos ſibi ſumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum:
Optabit rurſum, ut abeat ab ſe filius:
Syrum optume, eccum, sy. Ceſſo hunc adoriri? Ch.
Syre, sy. Hem.
Ch. Quid eſt? sy. Te mihi ipſum jamdudum optabam dari.
Ch. Videre egiſſe jam neſcio quid cum ſene.
sy. De illo, quod dudum? dictum, ac factum reddidi.
Ch. Bonan'fide? s. Bona hercle, C. Non poſſum pati.
Quin tibi caput demulceam. accede huc Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro iſta re, ac lubens.
sy. At ſi ſcias, quam ſcite in mentem venerit.
Ch. Vah gloriare eveniſſe ex ſententia?
sy. Non hercle vero, verum dico, Ch. Dic quid eſt?
sy. Tui Clitiphonis eſſe amicam hanc Bacchidem
Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum adduxiſſe ne tu id perſentiſceres.
Ch. Probe, sy. Dicſodes, Ch. Nimium inquam, sy.
Immo ſic ſatis.
Sed porro auſculta quod ſupereſt fallaciæ.
Seſe ipſe dicet, tuam vidiſſe filiam:
Sibi complacitam ejus formam, poſtquam adſpexerit
Hanc ſe cupere uxorem, Ch. Modo quæ inventa eſt
Sy. Eam.
Et quidem jubebit poſci, Ch. quamobrem iſtuc, Syre
Nam prorſus nihil intelligo, sy. vah, tardus es.
Ch. Fortaſſe, sy. Argentum dabitur ei ad nuptias,
Aurum, atque veſtem; qui, teneſne? Ch. Comparet
sy. Idipſum, Ch. At illi ego nec do, nec deſpondeo
sy. Non? quamobrem? Ch. quamobrem me rogas
homini fugitivo? sy. Ut lubet.

Non ego in perpetuum dicebam illam illi ut dares,
Verùm ut simulares, Ch, Non mea est simulatio.
Ita tu istæc tua misceto, ne me admisceas.
Egon' cui daturus non sim, ut ei despondeam?
Sy. Credebam, Ch. Minime, sy. Scite poterat fieri:
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere jusseras,
Eo cœpi, Cr. Credo, S. Cæterum equidem istuc; Chreme,
Æqui bonique facio, Chr. Atqui cum maxume
Volo te dare operam ut fiat, verum alia via.
sy. Fiat: quæratur aliud, sed illud quod tibi
Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,
Id nunc reddendum est illi, neque tu scilicet
Eò nunc confugies: quid mea? num mihi datum est?
Num jussi? num illa oppignerare filiam
Meam me invito potuit? verum illud Chreme,
Dicunt: jus summum sæpe summa malitia est.
Ch. Haud faciam, sy. Immo aliis si licet, tibi non licet:
Omnes in lauta te & bene aucta parte putant.
C. Quin egomet jam ad eam deferam, sy. Immo filium
Jube potius, Ch. Quamobrem? quia enim in hunc suspicio est
Translata amoris, Ch. Quid tum? sy. Quia videbitur
Magis verisimile id esse, cum hic illi dabit;
Et simul conficiam facilius ego, quod volo.
Ipse adeo adest. abi: effer argentum, Ch. Effero.

ACTUS IV. SCENA VI.

Jambici senarii.

Clitipho, Syrus.

Cl. Nulla est tam facilis res, quin difficilis fiet,
Quam invitus facias. Vel me hæc deambulatio
Quam non laboriosa, adlanguorem dedit:
Nec quicquam magis nunc metuo, quam ne denuo
Miser aliquò extrudar hinc, ne accedam ad Bachidem.
Et te quidem omnes Dii, Deæque, quantum est, Syre,
Cum tuo istoc invento, cumque incepto, perduint:
Ejusmodi mihi res semper comminiscere,

Ubi

Ubi me exarnufices, Sy. I tu hinc quo dignus es;
Quàm penè tua me perdidit protervitas.
cli. Vellem hercle factum: ita meritus, Sy. Meritus?
quomodo;
Næ me istuc ex te priùs audisse gaudeo,
Quam argentum haberes, quod daturus jam fui.
cli. Quid igitur dicam tibi vis? abiisti: mihi
Amicam adduxti, quam non liceat tangere.
Sy. Jam non sum iratus, sed scin' ubi nunc sit tibi
Tua Bacchis? cli. Apud nos, Sy. Non, cli. Ubi igitur?
Sy. apud Cliniam.
cli. Perii, Sy. Bono animo es: jam argentum ad eam
deferes,
Quod ei es pollicitus, cl. Garris, unde id? S. à tuo patre
cli. Ludis fortasse me, Sy. Ipsa re experibere.
cli. Næ ego fortunatus homo sum, deamo te Syre.
Sy. Sed pater egreditur, cave quicquam admiratus sis,
Quâ causâ id fiat: obsecundato in loco,
Quod imperabit, facito: loquitur paucula.

ACTUS IV. SCENA VII.

Ejusdem generis.

Chremes, Clitipho, Syrus.

Ch, UBi Clitipho nunc est? Sy. Eccum me, inque, cli. Eccum hic tibi.
Ch. Quid rei esset, dixti huic? Sy. dixi pleraq; omnia.
Ch. Cape hoc argentum, ac defer, Sy. Hei, quid stas lapis?
Quin accipis? cl. Cedo sane, Sy. sequere hac me ocyus:
Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere.
Nam nihil est illic, quod moremur diutius.
Ch. Minas quidem jam decem habet à me filia
Quas pro alimentis esse nunc duco datas.
Hasce ornamentis consequentur alteræ.
Porro hæc talenta dotis apposcent duo.
Quàm multa injusta, ac prava fiunt moribus?
Mihi nunc relictis rebus, inveniendus est
Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

ACTU

ACTUS IV. SCENA VIII.

Ejusdem generis.

Menedemus, Chremes.

Men. Multo omnium nunc me fortunatissimum
Factum puto esse, gnate, cum te intelligo
Resipisse. Ch. Ut errat, Men. Te ipsũ quærebã, Chreme:
Serva quod in te est, filium, & me, & familiam.
Ch. Cedo, quid vis faciam? M. Inveniſti hodie filiam.
Ch. Quid tum? Men. hanc sibi uxorem dari volt Clinia.
C. Quæso quid hõinis es? M. quid, C. Jamne oblitus es,
Inter nos quid sit dictum de fallacia,
Ut ea via abs te argentum auferretur? Men. Scio.
C. Ea res nunc agitur ipsa, M. quid narras, Chreme?
C. Errari: sic res acta est, M. quantâ spe decidi!
C. Immo hæc quidem, quæ est apud te, Clitiphonis est,
Amica, Me, Ita aiunt, Ch. Et tu credis? Me. Omnia.
C. Et illum aiunt velle uxorem, ut, cum desponderim,
Des quî aurum, ac vestem, atque alia, quæ opus sunt,
comparet.
M. Id est profecto: id amicæ dabitur, Ch. scilicet
Daturum, Me. ah, frustra igitur sum gavisus miser,
Quidvis tamen jam malo, quam hunc amittere.
Quid nunc renunciem abs te responsum, Chreme,
Ne sentiat me sensisse, atque ægrè ferat?
C. Ægrè? nimium illi Menedeme indulges, M. sine
Inceptum est, perfice hoc mihi perpetuò, Chreme,
Ch. Dic conveniſſe, egisse te de nuptiis.
M. Dicam, quid deinde? Ch. Me facturum esse omnia,
Generum placere: postremo etiam, si voles,
Desponsam, quoq; esse dicito, M hem istuc volueram,
Ch. Tanto ocyus te ut poscat, & tu id, quod cupis,
Quàm ocyssime ut des, M. cupio, C. næ tu propediem,
Ut istam rem videō, istius obstaturabare.
Sed hæc utut sunt, cautim, & paulatim dabis,
Si sapies, M. faciam, C. abi intro: vide, quid postulet,
Ego domi ero, si quid me voles, Men. sanè volo:
Nam te sciente faciam, quicquid egero.

ACTUS

Trochaici octonarij & iambici senarij.

Menedemus, Chremes.

Men. EGo me non tam astutum, neque ita perspicacem esse id scio,
Sed hic adjutor meus, & monitor, & præmonstrator, Chremes,
Hoc mihi præstat, in me quidvis harum rerum convenit,
Quæ sunt dicta in stultũ, caudex, stipes, asinus, plũbeus:
In illum nil potest: nam exuperat ejus stultitia omnia hæc.
Ch. Ohe, jam desine deos uxor gratulando obtundere,
Tuam esse inventam gnatam, nisi illos tuo ex ingenio judicas,
Ut nil credas intelligere, nisi idem dictum est centies.
Sed interim quid jamdudũ illic gnatus cessat cum Syro?
Men. Quos ais homines Chreme cessare? Ch. Ehem, Menedeme advenis?
Dic mihi, Cliniæ, quæ dixi, nunciastin'? M. Omnia.
Ch. Quid ait? Men. gaudere adeò occepit, quasi qui cupiunt nuptias.
Ch. Ha, ha, hæ. Men. quid risisti? Ch. Servi venêre in mentem Syri
Calliditates. Men. Itane? Ch. Voltus quoque hominum fingit scelus.
Men. Gnatus quod se assimulat lætum, id dicis? Ch. id, Men. Idem istuc mihi
Venit in mentem, Ch. Veterator, Men. Magis, si magnoris, putes
Ita rem esse, Ch. Ain' tu? Men. quin tu ausculta, Ch. Mane: prius hoc scire expeto,
Quid perdideris: nam ubi desponsam nunciâsti filio,
Continuo injeciisse verba tibi Dromonem, scilicet
Sponsæ vestem, aurum atque ancillas opus esse, argentum ut dares,
Men. Non, Ch. quid non? Men. Non inquam, Ch. Ne ipse gnatus? Men. Nil prorsum Chreme.
Magis unum etiã instare, ut hodie conficerentur nuptiæ
Ch. Mi

Mira narras, quid Syrus meus? ne is quidem quicquam? Men. Nihil.
Ch. Quamobrem? Men. Nescio equidem: sed te miror qui alia tam plane scias.
Sed ruum ille quoque Syrus idem mirè finxit filium,
Ut ne paululum quidē suboleat amicā esse hanc Cliniæ.
Ch. Quid ais? Me. Mitto jam osculari, atque amplexari: id nil puto.
Ch. Quid est, quod ampliùs simuletur? Me. Vah! Ch. Quid est? Me. Audi modo:
Est mihi ultimis conclave in ædibus quoddam retro:
Huc est intrò latus lectus, vestimentis stratus est.
Ch. Quid, postquam hoc est factum? Me. Dictum factum, huc abiit Clitipho.
Ch. Solus? Me. Solus, Ch. Timeo, Me. Bacchis consecuta est illico.
Ch. Sola? Me. Sola, Ch. Perii, Me. Ubi abiere intrò, operuêre ostium, Ch. Hem!
Clinia hæc fieri videbat? M. Quid ni? una mecū simul
Ch. Filii est amica Bacchis Menedeme: occidi.
Me. Quamobrē? Ch. Decē dierum vix mihi est familia.
Me. Quid? istuc times, quòd operā amico ille dat suo?
Ch. Immo quod amicæ, Men. Si dat, Ch. An dubium id tibi est?
Quenquamne animo tam comi esse, aut leni putas,
Qui se vidente amicam patiatur suam? Men. ha, ha, hæ,
Quid ni? quo verba facilius dentur mihi.
Ch. Derides? meritò mihi nunc ego succenseo.
Quot res dedere, ubi possem persentiscere,
Ni essem lapis? quæ vidi? væ misero mihi!
Et næ illud haud inultum, si vivo, ferent:
Jam jam, Me. Non tu te cohibes? non te respicis?
Non tibi ego exempli satis sum? Ch. Præ iracundia
Menedeme non sum apud me, Me. T'ene istuc loqui?
Nonne id flagitium est, te aliis consilium dare,
Foris sapere, tibi non posse te auxiliarier?
Ch. Quid faciam? Me. Id, quod me feciſſe aiebas parū:

Fac,

Fac, te esse patrem sentiat; fac, ut audeat
Tibi credere omnia: abs te petere, & poscere,
Ne quam aliam quærat copiam, ac te deserat.
Ch. Immo abeat potius multo quovis gentium,
Quam hic per flagitium ad inopiam redigat patrem.
Nam si illi pergo suppeditare sumptibus
Menedeme, mihi illæc verè ad raſtros res redit.
M. Quot incommoda tibi in hac re capies, nisi caves?
Difficilem ostendes te esse, & ignoſces tamen
Post, & id ingratum, Ch. Ah, nescis quam doleam,
M. Ut lubet.
Quid hoc, quod volo, ut illa nubat noſtro? nisi quid est,
Quod malis, Ch. Immo & gener & affines placent.
M. Quid dotis dicam te dixisse filio?
Quid obticuisti? Ch. Dotis? M. Ita dico, Ch. ha,
M. Chreme,
Ne quid vereare, si est minus: nil dos nos movet,
Ch. Duo talenta pro re noſtra ego esse decrevi satis?
Sed ita dicto opus est, si me vis salvom esse, & rem, & filium,
Me mea omnia bona doti dixisse illi, M. quã rem agis?
Ch. Id mirari te simulato, & illum rogitato simul,
Quamobrem id faciam, M. quin ego vero, quamobrem id facias, nescio.
Ch. Egone? ut ejus animũ, qui nunc luxuria & lasciviâ
Diffluit, retundam, redigam, ut, quò se vortat nesciat.
M. Quid agis? Ch. Mitte: ac sine me in hac re gerere mihi morem, M. Sino.
Itàne vis? Ch. Ita, M. Fiat, Ch. At jam, ut uxorem accersat, paret.
Hic ita, ut liberos est equom, dictis confutabitur.
Sed Syrum? Me. quid eum? Ch. Egone? si vivo, adeo exornatum dabo,
Adeo depexum, ut dum vivat, meminerit semper mei.
Qui sibi me pro ridiculo, ac delectamento putat.
Nõ (ita me Dii amẽt) auderet hæc facere viduæ mulieri
Quæ in me fecit.

ACTUS

Trochaici & iambici octonarij.

Clitipho, Menedemus, Chremes, Syrus.

Cl. ITane tandem quæso, eſt, Menedeme, ut pater
Tam in brevi ſpatio omnem de me ejecerit animum patris?
Quodnam ob facinus: quid ego tantum ſceleris admiſi miſer?
Volgo id faciunt, M. Scio, tibi eſſe hoc gravius multò ac durius,
Cui fit: verum ego haud minus ægre patior id, qui neſcio,
Nec rationẽ capio, niſi quòd tibi bene ex animo volo.
Cl. Hic patrem aſtare aiebas? M. Eccum, Ch. quid me incuſas Clitipho?
Quicquid ego hujus feci, tibi proſpexi, & ſtultitiæ tuæ.
Ubi te vidi eſſe animo omiſſo, & ſuavia in præſentia
Quæ eſſent, prima habere, neque conſulere in longitudinem:
Cepi rationem, ut neque tu egeres, neque ut hæc poſſes perdere.
Ubi cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare,
Abii ad proxumos, tibi qui erant, eis cõmiſi, & credidi.
Ibi tuæ ſtultitiæ ſemper erit præſidium, Clitipho,
Victus, veſtitus, quo in tectum te receptes, Cl. Hei mihi.
Ch. Satius eſt, quàm teipſo hærede hæc poſſidere Bacchidem.
Sy. Diſperii: ſceleſtus quantas turbas concivi inſciens?
Cl. Emori cupio, Ch. prius quæſo diſce, quid ſit vivere,
Ubi ſcies, ſi diſplicebit vita, tum iſtoc utitor.
Sy. Here Here licetne? Ch. Loquere, Sy. At tutò, Ch. Loquere, Sy. quæ iſta eſt pravitas
Quæve eſt amentia, quod peccavi ego, id obeſſe huic, Ch. Ilicet.
Ne te admiſce: nemo accuſat Syre te: nec tu aram tibi,
Neque precatorem parâris, Sy. quid agis? Ch. nil ſuccenſeo.

Nec

Nec tibi, nec huic, nec vos est æquo, quod facio
Sy. Abiit, vah, rogasse vellem, Cl. quid? Sy. Unde
mihi peterem cibum.
Ita nos abalienavit. tibi jam esse ad sororem intelligo.
Cl. adeon' rem rediisse, ut periculum etiam fame mihi
sit Syre?
Sy. Modo liceat vivere, spes est, Cl. quæ? Sy. Nos esu-
rituros satis.
C. Irrides in re tanta, neque me quicquam consilio
adjuvas?
Sy. Immo & ibi nunc sum, & usque dudum id egi,
dum loquitur pater:
Et, quantum ego intelligere possum, Cl. quid, Sy.
Non aberit longius.
Cl. Quid id ergo? Sy. Sic est, non esse horum te arbi-
tror, Cl. quid istuc Syre?
Satin' sanus es? Sy. Ego dicam, quod mihi in mentem
tu dijudica.
Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio,
Quæ propior esset te, indulgebant, tibi dabant: nunc
filia
Postquam est inventa vera, inventa est causa, qua te ex-
pellerent.
Cl. Est verisimile, Sy. An tu ob peccatum hoc esse il-
lum iratum putas,
Cl. Non arbitror, Sy. Nunc aliud specta. Matres
omnes filiis
In peccato adjutrices; auxilio in paterna injuria.
Solent esse, id non fit, Cl. Verum dicis, quid ergo nunc
faciam Syre?
Sy. Suspicionẽ quære ex illis istam: rem proser palam
Si non est verum, ad misericordiam ambos adduces ci-
tò: aut
Scibis cujus sis, Cl, Recte suades: faciam, Sy. Si
recte hoc mihi in
Mentem venit: namque adolescens, quàm minima in
spe situs erit,

Tan

Tam facillimè patris pacem in leges conficiet suas,
Etiam haud scio, anne uxorẽ ducat, ac Syro nil gratis
Quid autem hoc? senex exit foras, ego fugio: ob hoc
quod factum est.
Miror non jussisse illicò me arripi, ad Menedemum
hinc pergam, eum
Precatorem mihi paro: seni nostro fidei nihil habeo.

ACTUS V. SCENA III.

Jambici octonarij, & trochaici, jambicus quaternarius unus.

Sostrata, Chremes.

PRofecto, nisi caves tu homo, aliquid gnato confi-
cies mali:
Idque adeo miror, quî tã ineptũ quicquã potuerit tibi
Venire in mentem mi vir, Ch. Oh, pergin' mulier
esse? ullamne ego.
Rem unquam volui, quin tu in ea re mihi advorsatrix
fueris Sostrata? at
Si rogitem jam, quid est quod peccem, aut quam ob
rem id faciam, nescias.
In qua re nunc tam confidenter restas stulta? So. Ego
nescio.
Ch. Immo scis potius, quam quidem redeat ad inte-
grum eadem oratio.
So. Oh; iniquus es, qui me tacere de re tanta postules:
Ch. Non postulo: jam loquere, nihilo minus ego hoc
faciam tamen.
So. Facies? Ch. Verum, So. Non vides quantum
mali ex ea re excites?
Subditum se suspicatur, Ch. subditum! ain'tu? So,
certe sic erit.
Mi vir, Ch. confitere, So. ah! obsecro te, istuc nostris
inimicis siet:
Egon' confitear meum non esse filium, qui sit meus?
Ch. Quid metuis? ne non, cum velis, convincas esse
illum tuum?
So. Quod filia est inventa? Ch. Non, sed, quod ma-
gis credendum siet.

Quod

Quod est consimilis moribus,
Facile convinces ex te natum: nam tui similis est probè:
Nam illi nihil vitii est relictum, quin id itidem sit tibi:
Tum præterea talem, nisi tu, nulla pareret filium
Sed ipse egreditur, quàm severus! rem cum videas, censeas.

ACTUS V. SCENA IV.

Trochaici octonarij.

Clitipho, Sostrata, Chremes.

Cl. SI unquam ullum fuit tempus mater, cum ego voluptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obsecro
Ejus ut memineris, atq; inopis nunc te misereseat meæ
Quod peto, & volo, parentes meos ut cõmonstres mihi.
S. Obsecro mi gnate, ne isthuc in animũ inducas tuũ.
Alienum esse te. Cl. Sum, S. Miseram me! hoccine quæsisti obsecro?
Ita mihi atque huic sis superstes, ut ex me, atque hoc natus es:
Et cave posthac, si me amas, unquam isthuc verbum ex te audiam, ch. At
Ego, si me metuis, mores cave in te esse istos sentiam.
Cl. Quos? ch. si scire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, helluo.
Haneo, Damnosus, crede, & nostrum te esse credito.
Cl. Non sunt hæc jam dicta parentis, ch. non, si ex capite sis meo
Natus, item (ut ajunt) Minervam esse ex Jove, ea causâ magis
Vitiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.
Dî isthæc prohibeant, ch. nescio Deos: ego, quod potero, enitar sedulo,
Quæris id quod habes, parentes: quod abest, non quæris, patri
Quo modo obsequare, & serves quod labore invenerit

Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
Dicere, hac præsente, verbum turpe: at te id nullo modo
Facere puduit, Cl. eheu! quam ego nunc totus displiceo mihi!
Quàm pudet! neque, quod principium incipiam ad placandum, scio.

ACTUS V. SCENA V.

Jambici & Trochaici octonarij.

Menedemus, Chremes, Clitipho, Sostrata.

M. ENimverò Chremes nimis graviter cruciat adolescentulum,
Nimisque inhumanè: exeo ergo, ut pacem conciliem, optume
Ipsos video, Ch. ehem Menedeme, cur non accersi jubes
Filiam, & quod dotis dixi, firmas? S. mi vir, te obsecro
Ne facias, Cl. pater obsecro ut mî ignoscas, M. da veniam Chremeti:
Sine te exorem, Ch. egone mea bona ut dem Bacchidi dono sciens?
Non faciam, M. at id nos non sinemus, Cl. si me vivum vis pater,
Ignosce, S. age, Chremeti mi. M. age quæso, ne tam obfirma te Chremeti.
Ch. Quid isthuc? video non licere, ut cœperam, hoc pertendere,
M. Facis ut te decet, C. ea lege hoc adeo faciam, si facit
Quod ego hunc æquom censeo, Cl. pater, omnia faciam impera,
Ch. Uxorem ut ducas. Cl. pater, Ch. nihil audio, M. ad me recipio.
Faciet, Ch. nil etiam audio ipsum, Cl. perii, S. an dubitas Clitipho?
Ch. Immo utrum vult, M. faciet omnia, S. hæc, dum incipias, gravia sunt,
Dumque ignores: ubi cognôris, facilia, Cl. faciam pater.

S. Gnat

S. Gnate mi, ego pol tibi dabo illam lepidam, quam tu facile ames,
Filiam Phanocratæ noſtri, Cl. ruſamne illam virginem,
Cæſiam, ſparſo ore, adunco naſo? non poſſum pater.
Ch. Eia ut elegans eſt! credas animum ibi eſſe. S. aliam dabo.
Cl. Quid iſthuc? quandoquidem ducenda eſt, egomet habeo prope modum,
Quam volo, S. nunc te laudo gnate, Cl. Archonidis hujus filiam;
S. Perplacet, Cl. pater: hoc nunc reſtat, Ch. quid? Cl. Syro ignoſcas volo,
Quæ meâ cauſâ fecit, Ch. fiat. Vos valete, & plaudite.

ADELPHI TERENTII.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

Mitio, *Senex.*	Sostrata, *Matrona.*
Demea, *senex.*	Canthara, *Nutrix.*
Sannio, *Leno.*	Geta, *servus.*
Æschinus, *Adolescent.*	Hegio, *senex.*
Syrus, *servus.*	Dromo, *servus.*
Ctesipho, *Adolescens.*	Pamphila, *Puerpera.*

Sequentium tantum hic mentio fit.

Babylo, vel forte Babyla.
Storax, vel Styrax.

C. SULPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

Duos cum haberet Demea adolescentulos,
Dat Mitioni fratri adoptandum Æschinum,
Sed Ctesiphonem retinet, hunc Citharistria
Lepore captum, sub duro ac tristi patre
Frater celabat Æschinus: famam quoque
Amoris in se transferebat: denique
Fidicinam leno ni eripuit: vitiaverat
Idem Æschinus civem Atticam pauperculam:
Fidemque dederat, hanc sibi uxorem fore.
Demea jurgare, & graviter ferre: mox tamen,
Ut veritas patefacta est: ducit Æschinus
Vitiatam: potitur Ctesipho Citharistriam.
Exorato suo patre duro Demea.

ADEL

ADELPHI TERENTII.

Acta ludis Funebribus. L. Æmilii Pauli. Q Fabio maximo, P. Cornelio Africano, Æd. Cur. Egere, L. Attilius Prænestinus, Minutius Protimus. Modos fecit Flaccus Claudii tibiis Sarranis, Facta è Græca Menandru, L. Anicio. M. Cornelio Coss.

PROLOGUS:

Postquam poëta sensit scripturam suam
Ab iniquis observari, & adversarios
Rapere in pejorem partem, quam acturi sumus;
Indicio de se ipse erit, vos eritis judices,
Laudine an vitio duci id factum oporteat.
SYNAPOTHNESCONTES Diphilii cõcedia est
Eam COMMORIENTES Plautus fecit fabulam.
In Græca adolescens est, qui lenoni eripit
Meretricem, in prima fabula eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum sumpsit sibi
In Adelphos, verbum de verbo expressum extulit,
Eam nos acturi sumus novam: percoscite,
Furtumne factum existumetis an locum
Reprehensum, qui præteritus negligentia est.
Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
Eum adjutare, assidueque una scribere,
Quod illi maledictum vehemens existumant,
Eam laudem hic ducit maximam, cum illis placet,
Qui vobis universis & populo placent,
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usus est sine superbia.
Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ;
Senes qui primi venient hi partem aperient,
Nam agendo partem ostendent. Facite, æquanimitas
Vestra poetæ ad scribendum augeat industriam.

ACTUS I. SCENA I.

Iambici senarij.

Mitio.

STorax, non rediit hac nocte à cœna Æschinus?
Neque servulorum quisquam, qui advorsum ierant
Profectò hoc verè dicunt, si absis usquam,
Aut ubi si cesses evenire ea satiu' est,
Quæ in te uxor dicit, & quæ in animo cogitat
Irata, quam illa, quæ parentes propitii,
Uxor, si cesses, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi,
Et tibi bene esse soli, cum sibi sit male,
Ego, quia non rediit filius, quæ cogito!
Quibus nunc sollicitor rebus, ne aut ille alserit,
Aut usquam ceciderit, aut perfregerit
Aliquid. Vah! Quenquamne hominem in animo instituere, aut
Parare, quod sit charius, quam ipse est, sibi!
Atqui ex me hic non natus est, sed ex fratre, is adeò
Dissimili studio est, jam inde ab adolescentia,
Ego hanc clementem vitam urbanam, atque otium
Sequutus sum: & quod fortunatum isti putant,
Uxorem nunquam habui: ille contra hæc omnia,
Ruri agere vitam, semper parcè, ac duriter
Se habere: uxorem duxit: nati filii
Duo: indè ego hunc majorem adoptari mihi:
Eduxi a parvulo, habui, amavi pro meo,
In eo me oblecto: solum id est charum mihi.
Ille ut item contrà me habeat, facio sedulò:
Do, prætermitto, non necesse habeo omnia
Pro meo jure agere: postremo, alii clanculùm
Patres quæ faciunt, quæ fert adolescentia,
Ea nè me celet, consuefeci filium:
Nam qui mentiri, aut fallere instituerit patrem, aut
Audebit; tantò magis audebit cæteros.
PUDORE & liberalitate liberos
Retinere, satius esse credo quam metu.

Hæc fratri mecum non conveniunt, neque placent.
Venit ad me sæpe clamans, quid agis, Mitio?
Cur perdis adolescentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus sumptus suggeris?
Nimirum nimio indulges: nimium ineptus es:
Nimium ipse durus est, præter æquumque, & bonum.
Et errat longe, mea quidem sententia,
Qui imperium credat gravius esse, aut stabiljus,
Vi quod sit, quam illud quod amicitia adjungitur.
Mea sic est ratio, & sic animum induco meum.
Malo coactus qui suum officium facit,
Dum id rescitum iri credit, tantisper cavet:
Si sperat fore clam, rursum ad ingenium redit.
Quem beneficio adjungas, ille ex animo facit,
Studet par referre: præsens, absensque idem erit.
Hoc patrium est, potius consuefacere filium,
Sua sponte recte facere, quam alieno metu.
Hoc pater, ac dominus interest: hoc qui nequit,
Fateatur nescire imperare liberis.
Sed estne hic ipsus, de quo agebam? & certè is est.
Nescio quid tristem video, credo jam, ut solet,
Jurgabit. salvom te advenire Demea,
Gaudemus.

ACTUS I. SCENA II.

Jambici Senarij.

Demea, Micio.

D. HEm opportune: teipsum quærito.
M. Quid tristis es? D. Rogitas me? ubi nobis Æschinus
Siet, quid tristis ego sim? M. Dixin' hoc fore?
Quid fecit? D. quid ille fecerit? quem neque pudet
Quicquam, neq; metuit quenquam, neq; legem putat,
Tenere se ullam, nam illa, quæ ante hac facta sunt,
Omitto; modo quid designavit! M. quidnam id est?
D. Fores effregit, atque in ædes irruit
Alienas: ipsum dominum, atque omnem familiam
Multavit usque ad mortem: eripuit mulierem

Quam amabat: clamant omnes indignissimè
Factum esse. hoc advenienti quot mihi Mitio
Dixêre? in ore est omni populo. denique,
Si conferendum exemplum est, non fratrem videt
Rei dare operam, ruri esse parcum ac sobrium?
Nullum hujus simile factum: hæc cum illi Mitio
Dico, tibi dico, tu illum corrumpi sinis.
M. Homine imperito nunquam quicquam injustius:
Qui, nisi quod ipse facit, nihil rectum putat:
D. Quorsù isthuc? M. quia tu Demea hæc malè judicas,
Non est flagitium, mihi crede, adolescentulum
Scortari, neque potare, non est; neque fores
Effringere. hæc si neque ego, neque tu fecimus,
Non sivit egestas facere nos. tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum feciſti inopiâ.
Injurium est: nam si esset unde id fieret,
Faceremus: & tu illum tuum, si esses homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
Potius quam, ubi te exspectatum ejecisset foras,
Alieniore ætate post faceret tamen.
D. Pro Jupiter! tu homo adiges me ad insaniam,
Non est flagitium facere hæc adolescentulum? M. ah,
Auscultа, ne me obtundas de hac re sæpius,
Tuum filium dediſti adoptandum mihi:
Is meus est factus: si quid peccat Demea,
Mihi peccat: ego illi maximam partem feram.
Obsonat, potat, olet unguenta? de meo
Amat? dabitur à me argentum, ubi erit commodum:
Ubi non erit, fortasse excludetur foras.
Fores effregit? restituentur. discidit
Vestem? refarcietur. Est, Diis gratia,
Unde hæc fiant, & adhuc non molesta sunt.
Postremo, aut desine, aut eodo quemvis arbitrum:
Tè plura in hac re peccare ostendam, D. Hei mihi!
Pater esse disce ab aliis qui verè sciunt.
M. Natura tu illi pater es, consiliis ego,
D. Tun' consulis quicquam? M. ah! si pergis, abiero.

D. Sicci

D. Siccine agis? M. An ego toties de eadem re nulla
D. Curæ est mihi, M. & mihi curæ est: verùm Demea,
Curemus æquam uterque partem, tu alterum,
Ego item alterum: nam ambos curare, propemodum
Reposcere illum est, quem dedisti, D. Ah Mitio!
M. Mihi sic videtur, D. Quid istuc? tibi si istuc placet,
Profundat, perdat, pereat; nihil ad me attinet,
Jam si verbum unum post hac, M. Rursum Demea,
Irascere? D. An non credis? repeton' quem dedi?
Ægrè est: alienus non sum. si obsto: hem desino.
Unum vis curem: curo: & est diis gratia,
Cum ita ut volo, est: iste tuus ipse sentiet
Posterius: nolo in illum gravius dicere.
M. Nec nihil, neque omnia hæc sunt, quæ dicit: tamen
Nonnihil molesta hæc sunt mihi: sed ostendere,
Me ægrè pati, illi nolui: nam ita est homo:
Cùm placo, adversor sedulò, & deterreo,
Tamen humanè vix patitur. verum si augeam,
Aut etiam adjutor sim ejus iracundiæ,
Insaniam profectò cum illo. etsi Æschinus
Nonnullam in hac re nobis facit injuriam.
Quam hic non amavit meretricem! aut cui non dedit
Aliquid! postremo nuper (credo jam omnium
Tædebat) dixit velle uxorem ducere.
Sperebam jam defervisse adolescentiam:
Gaudebam, ecce autem de integro: nisi quicquid est
Volo scire, atq; hominem convenire, si apud forum est.

ACTUS II. SCENA I.

Trochaici & jambici octonarij, & unus quaternarius.

Sannio, Æschinus.

S. OBsecro, populares ferte misero atque innocenti
auxilium:
Subvenite inopi, Æ otiose, nunc iam illico hic consiste.
Quid respectas? nihil periclì est, nunquam, dum ego
adero, hic te
Tanget. S. ego istam, invitis omnibus,
Æ. Quanquam est scelestus, non committet hodie un-

quàm iterum ut vapulet.

Æ. Æschine, audi, ne te dicas fuisse ignarum meorum morum,

Leno ego sum, Æ. scio, S. at ita, ut usquam fuit fide quisquam optuma.

Tu quod te posterius purges, nolle hanc injuriam mihi

Factum esse; hujus non faciam: crede hoc, ego meum jus persequar:

Neq; tu verbis solves unquā, quod re mihi malefeceris.

Novi ego vostra hæc: nollem factum: dabitur jus. jurandum, te esse

Indignum injuriâ hâc, indignis cum egomet sim acceptus modis.

Æ. Abi præstrenue, ac fores aperi, S. cæterum hoc nihil facis.

Æ. I intro nunc jam tu, S. at enim non sinam, Æ. accede illùc Parmeno;

Nimium abiisti istoc, hîc propter hunc assiste: hem, sic volo.

Cave nunc jam oculos a meis oculis quoquam dimoveas tuos:

Ne mora sit, si innuero: quin pugnus continuo in mala hæreat.

S. Istuc volo erga ipsum experiri, Æ. hem, serva: omitte mulierem.

S. O facinus indignum! Æ. geminabit; nisi caves, S. hei misero mihi!

Æ. Non innueram: verum in istam partem potius peccato tamen:

I nunc jam, S quid hoc rei est? regnúne, Æschine, hic tu

Possides? Æ. Si possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus.

S. Quid tibi rei mecum est? Æ. nihil, s. quid? nostin' qui sim? Æ. Non desidero.

S. Tetigin' tui quicquam? Æ. Si attigisses, ferres infortunium.

S. Quî tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?

Res.

Reſponde, Æ. Ante ædes non feciſſe erit melius
convitium.
Nam ſi moleſtus pergis eſſe, jã intro abripiere, atq; ibi
Uſque ad necem operiere loris, s. Loris liber? Æ. Sic
erit.
s. O hominem impurum! hiccine libertatem aiunt æ-
quam eſſe omnibus?
Æ. Si ſatis jam debacchatus es leno, audi ſi vis nunc
jam.
s. Egon' debacchatus ſum in te, an tu in me? Æ. Mit-
te iſta, atque ad rem redi.
s. Quam rem? quo redeam? Æ. Jamne me dicere vis id
quod ad te attinet?
s. Cupio, modo æqui aliquid, Æ. Vah! leno iniqua
me non volt loqui.
S. Leno ſum, fateor, pernicies communis adoleſcentiũ,
Perjurus, peſtis: tamen tibi à me nulla eſt orta injuria.
Æ. Nam hercle etiam id reſtat, s. Illuc quæſo redi,
quò cœpiſti, Æſchine.
Æ. Minis viginti tu illam emiſti, quæ res tibi vortat
male.
Argenti tantum tibi dabitur, s. quid? ſi ego illam no-
lo vendere?
Coges me? Æ. Minime, s. Namque id merui, Æ. Ne-
que vendundam cenſeo,
Quæ libera eſt: nã ego illã liberali aſſero cauſã manu.
Nunc vide: utrum vis, agentum accipere, an cauſam
meditari tuam.
Delibera hoc, dum ego redeo, leno, s. Prô ſupreme Ju-
piter!
Minime miror, qui inſanire occipiunt ex injuria:
Domo me eripuit, verberauit: me invito abduxit meã:
Homini miſero plus quingẽtos colaphos infregit mihi.
Ob malefacta hæc, tantidẽ emptã poſtulat ſibi tradier.
Verum enim, quando bene promeruit, fiat: ſuum jus
poſtulat.
Age jam cupio, modo ſi argentum reddat; ſed ego ha-
riolor ſ.

Vbi me dixero dare nunci, testes faciet illico
Vendidisse me: de argento somnium: mox, cras redi.
Id quoque possum ferre, si modo reddat: quanquam injurium est,
Verum cogito id, quod res est, quando eum quæstum occeperis, &
Accipiunda, & mussitanda injuria adolescentium est,
Sed nemo dabit: frustra egomet mecum has rationes deputo.

ACTUS II. SCENA II.

Jambici Octonarij.

Syrus, Sannio.

Sy. TAce, egomet conveniam jam ipsum: cupidè accipiat faxo: atque etiam
Bene dicat secum esse actum. quid isthuc, Sannio est, quod te audio,
Nescio quid, concertasse cum hero? sa. Nunquam vidi iniquiùs
Certationẽ comparatã quam hæc hodie inter nos fuit.
Ego vapulãdo, ille verberãdo usq; ambo defessi sumus.
Sy. Tua culpa, sa. quid agerem? sy. adolescenti morem gestum oportuit.
Sa. Quî posui melius, qui hodie usque os præbui, sa? age scis quid loquar?
Pecuniam in loco negligere, maxumum interdum est lucrum, Sa. hui!
Sy. Meruisti, si nunc de tuo jure concessisses paululum,
Atque adolescenti esses morigeratus, hominum homo stultissime,
Ne non tibi isthuc fœneraret? Sa. Ego spem pretio non emo.
Sy. Nunquam rem facies, abi, nescis inescare homines, Sannio.
Sa. Credo istuc melius esse: verum ego nunquam adeò astutus fui.
Quin, quicquid possem, mallem, auferre potius in præsentia.

Sy. Age,

Sy. Age, novi tuum animum: quasi quicquam tibi
sint viginti minæ,
Dum huic obsequare: præterea autem te ajunt proficisci Cyprum, Sa. hem!
Sy. Coemisse hinc, quæ illuc veheres multa, navem conductam: hoc scio,
Animus tibi pendet, ubi illinc spero redieris, tamen hoc ages.
Sa. Nusquam pedem: perii hercle: hac illi spe hoc inceperunt, Sy. timet?
Injeci scrupulum homini, Sa. O scelera! illud vide,
Ut in ipso articulo oppressit, emptæ mulieres
Complures, & item hinc alia, quæ porto Cyprum,
Nisi eò ad mercatum venio, damnum maximum est.
Nunc si hoc omitto, ubi illinc rediero, actum agam.
Nihil est, refrixerit res, nunc demum venis?
Cur passus? ubi eras? ut sit satius perdere,
Quam aut hîc nunc manere tam diu, aut tum persequi.
Sy. Jamne enumerasti, quod ad te rediturum putes?
S. Hoccine illo dignum est? hoccine incipere Æschinû
Per oppressionem ut hanc mihi eripere postulet?
Sy. Labascit, unum hoc habeo: vide si satis placet.
Potius, quam venias in periculum Sannio,
Serves'ne, an perdas totum, dividuum face:
Minas decem corradet alicunde, Sa. hei mihi,
Etiam de sorte nunc venio in dubium miser.
Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi,
Præterea colaphis tuber est totum caput.
Etiam insuper defraudet, nusquam abeo, Sy. Ut lubet.
Nunquid vis, quin abeam? Sa. Immo hercle hoc quaeso Syre.
Utut hæc sunt acta, potius quam lites sequar,
Meum mihi reddat, saltem quanti empta est, Syre
Scio, te non usum ante hac amicitia mea.
Memorem me dices esse, & gratum. Sy. sedulo
Faciam, sed Ctesiphonem video, lætus est.
De amica, Sa, quid, quod te oro? Sy. Pauli sper man

ACTUS II. SCENA III.

Jambici Senarij.

Cteſipho, Syrus.

C. ABs quivis homine cum eſt opus, beneficium accipere gaudeas.
Verum enimverò id demum juvat, ſi quem æquom eſt benefacere, id facit.
O frater, frater, quid ego nunc te laudẽ? ſatis certo ſcio:
Nunquam ita magnificè quicquam dicam, id virtus quin ſuperet tua.
Itaque unam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,
Fratrem homini nemini eſſe primarum artium magis principem.
Sy. O Cteſipho, C. O Syre, Æſchinus ubi eſt? S. Illum, te exſpectat domi, C. hem.
S. Quid eſt? C. quid ſit? illius opera Syre nunc vivo: feſtivum caput,
Omnia ſibi qui poſt putârit eſſe præ meo commodo:
Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in ſe tranſtulit,
Nihil pote ſupra: ſed quidnam foris crepuit? S. Mane ipſe exit foras.

ACTUS II. SCENA IV.

Ejuſdem generis.

Æſchinus, Sannio, Cteſipho, Syrus.

Æ. UBi ille eſt ſacrilegus? S. men' quærit? num quidnam effert? occidi:
Nil video, Æ. Hem, opportune, te ipſum quærito: quid ſit Cteſipho?
In tuto eſt omnis res, omitte vero triſtitiam tuam.
C. Ego illam facile vero omitto, qui quidem te habeam fratrem. O mi Æſchine,
O mi germane, ah, vereor coram in os te laudare amplius,
Ne id aſſentandi magis, quam quod habeam gratum facere exiſtumes.

Æ. Age

Æ. Age inepte, quasi nunc non nôrimus nos inter nos, Ctesipho ?
Sed hoc mihi dolet, nos pene sero sciisse, & pene in eum locum
Rediisse, ut si omnes cuperent, nihil tibi possent auxiliarier,
C. Pudebat, Æ. Ahl stultitia est istæc, non pudor, tam ob parvolam
Rem pene ex patria, turpe dictu, Deos quæso ut istæc prohibeant:
C. Peccavi, Æ. quid ait tandem nobis Sannio ? Sy. jam mitis est.
V. Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam: tu intro ad illam Ctesipho.
Sa. Syre, insta, Sy. eamus: namque hic properat in Cyprum, Sa. ne tam quidem,
Quamvis etiam maneo otiosus hîc, Sy. reddetur, ne time.
Sa. At ut omne reddat, Sy. omne reddet, tace modo: ac sequere hac, Sa. sequor.
C. Heus, heus, Syre, Sy. hem quid est? C. obsecro hercle te, hominem istum impurissimum
Quamprimum absolvitote, ne, si magis irritatus siet,
Aliquâ ad patrem hoc permanet, atque ego tunc perpetuò perierim.
S. Non fiet, bono animo esto. tu cum illa te intus oblecta interim:
Et lectulos jube sterni nobis, & parari cætera.
Ego jam, transacta re, convortam me domum cum obsonio.
C. Ita quæso: quando hoc bene successit, hilarem hunc sumamus diem.

ACTUS III. SCENA I.

Jambici & trochaici octonarij.

Sostrata, Canthara.

OBsecro te, mea nutrix, quid nunc fiet? C. quid fiet rogas?

Res

Recte ædipol spero, S. modo dolores, mea tu, occipiunt primulum.

C. Jam nunc times, quasi nunquam affueris, nunquam tute pepereris?

S. Miseram me, neminem habeo, solæ sumus: Geta autem hic non adest.

Nec quem ad obstetricem mittam, nec qui accersat Æschinum.

C. Pol is quidem jam hic aderit: nam nunquam unum intermittit diem.

Quin semper veniat, C, solus mearum miseriarum est remedium.

C. E re nata melius fieri haud potuit, quam factum est hera:

Oblatum quando vitium est, quod ad illum attinet potissimum,

Talem, tali genere, atq; animo, natũ ex tanta familia.

S. Ita pol est, ut dicis: salvus nobis, Deos quæso ut siet.

ACTUS III. SCENA II.

Ejusdem generis inferto quaternario.

Geta, Sostrata, Canthara.

G. NUnc illud est, quod, si omnes omnia sua consilia conferant,

Atq; huic malo salutẽ quærant, auxilii nihil afferant,

Quod mihique, heræque, filiæque herili est. væ misero mihi!

Tot res repente circũvallant unde emergi non potest?

Vis, egestas, injustitia, solitudo, infamia,

Hoccine sec'lum? ô scelera, ô genera sacrilega! ô hominem impium!

S. Me miseram, quidnam est quod sic video timidum & properantem Getam?

G. Quem neque fides, neque jusjurandum, neque ulla misericordia

Repressit, neq; reflexit, neq; quod partus instabat prope

Cui miseræ indigne per vim vitium obtulerat, S. non intelligo.

Satis,

Satis, quæ loquatur, C. propius obsecro accedamus.
Sostrata, G. ah.
Me miserũ, vix sum cõpos animi, ita ardeo iracundia.
Nihil est, quod malim, quam illam totam familiam
dari mihi obviam,
Ut iram hanc in eos evomam omnem, dum ægritudo
hæc est recens;
Satis mihi id habeã supplicii, dum illos ulciscar modo.
Seni animam primum exstinguerem ipsi, qui illud pro-
duxit scelus.
Tum autem Syrum impulsorem, vah, quibus illum la-
cerarem modis!
Sublimem medium arriperem, & capite primum in
terram statuerem;
Ut cerebro dispergat viam.
Adolescenti ipsi oculos eriperem, post hæc præcipitem
darem.
Cæteros ruerẽ, agerẽ, raperẽ, tunderẽ, & prosternerẽ.
Sed cesso hoc malo heram impertiri propere? S. revoce-
mus: Geta, G. hem,
Quisquis es, sine me, S. ego sum Sostrata, G. ubi ea
est? te ipsam quærito.
Te expecto: oppido opportunè te obtulisti mihi ob-
viam
Hera, S. quid est? quid trepidas? G. hei mihi, S. quid
festinas mi Geta?
Animum recipe, G. prorsus, S. quid istuc prorsus ergo
est? G. perimus,
Actum est, S. eloquere obsecro, quid fiet, G. Jam, S.
quid jam, Geta?
A. Æschinus, S. quid ergo is? G. Alienus est à nostra
familia, S. hem,
Perii, quare? G. Amare occepit aliam, S. væ miseræ
mihi.
G. Neq; id occulte fert: a lenone ipsus eripuit palam.
Satin' hoc certum est? G. certum, hisce oculis egome
vidi Sostrata, S. ah,

Me miseram, quid credas jam? aut cui credas? nostrumne Æschinum,
Nostram vitam omnium, in quo nostræ spes, opesque omnes sitæ erant.
Qui sine hac jurabat se unum nunquam victurum diē:
Qui se in sui gremio positurum puerū dicebat: patris
Ita obsecraturum, ut liceret sibi hanc uxorem ducere.
G. Hera, lacrumas mitte, ac potius, quod ad hanc rem opus porro est, prospice.
Patiamurne, an narremus cuipiam? C. au, au, mi homo, sanus ne es?
An hoc proferendum tibi usquam esse videtur? G. mihi quidem non placet.
Jam primum, illum alieno animo à nobis esse res ipsa indicat:
Nunc si hoc palā proferemus, ille inficias ibit, sat scio;
Tua fama, & gnatæ vita in dubium veniet, tum si maxumē
Fateatur, cum amet aliam, non est utile hanc illi dari.
Qua propter quoquo pacto celato est opus. S. ah minime gentium:
Non faciam, G. quid ages? S. proferam. G. hem, mea Sostrata, vide quam rem agas.
S. Pejore res loco esse non potest, quam in quo nunc sita est.
Primum indotata est: tum præterea, quæ secunda eidos erat,
Periit: pro virgine dari nuptum non potest: hoc reliquom est,
Si inficias ibit, testis mecū est annulus, quem amiserat:
Postremo, quando ego conscia mihi sum, à me culpam hanc procul esse, neque
Pretium, neque rem ullam intercessisse, illâ, aut me, indignam, experiar Geta.
G. Quid istuc? accedo, ut melius dicas, S. tu, quantum potes, abi,
Atq; Hegioni cognato hujus, rē enarrato omnē ordine.

Nam

Nam is nostro Simulo fuit summus, & nos colui maxumè.
G. Nam hercle alius nemo respicit nos. Propera tu mea Canthara,
Curre, obstetricem accerse, ut cum opus sit, ne in mora nobis siet.

ACTUS III. SCENA III.

Jambici Senarij.

Demea.

DIsperii, Ctesiphonem audivi filium.
Unà affuisse in raptione cum AEschino.
Id misero restat mihi mali, si illum potest,
Qui alicui rei est, etiam eum ad nequitiam abducere:
Ubi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquò: persuasit ille impurus, sat scio.
Sed eccum Syrum ire video; hinc scibo jam, ubi siet.
Atque hercle hic de grege illo est, si me senserit
Eum quæritare, nunquam dicet carnufex.
Non ostendam me id velle.

ACTUS III. SCENA IV.

Ejusdem generis.

Syrus, Demea.

OMnem rem modo seni,
Quo pacto haberet, enarramus ordine:
Nil quicquam vidi lætius, D. pro Jupiter,
Hominis stultitiam! sy. collaudavit filium:
Mihi, qui id dedissem consilium: egit gratias.
D. Disrumpor, sy. Argentum annumeravit illico:
Dedit præterea in sumptum dimidium minæ:
Id distributum sane est ex sententia, D. hem,
Huic mandes, si quid recte curatum velis.
sy. Hem Demea, haud aspexeram te: quid agitur?
D. Quid agatur? vostram nequeo mirari satis
Rationem. sy. Est hercle inepta, ne dicam dolo, atque
Absurda: pisces ceteros purga, Dromo:
Congrum istum maxumum in aqua finito ludere
Paulisper; ubi ego rediero, exossabitur;

Prin

Prius nolo, D. hæccine flagitia? sy. mihi quidem non
placent:
Et clamo sæpe, falsamenta hæc, Stephanio,
Fac macerentur pulchre: D. dii vostram fidem;
Utrum studione id sibi habet, an laudi putat
Fore, si perdiderit gnatum? væ misero mihi:
Videre videor jam diem illum, cum hinc egens
Profugiet aliquò militatum, sy. ô Demea,
Istuc est sapere, non, quod ante pedes modo est,
Videre, sed etiam illa, quæ futura sunt,
Prospicere, D. quid? isthæc jam penes vos psaltria est?
sy. Ellam intus, D. eho, an domi est habiturus? sy. credo, ut est
Dementia, D. hæccine fieri? sy. inepta lenitas
Patris, & facilitas prava, D. fratris me quidem
Pudet, pigetque, sy. nimium inter vos Demea, ac
Non, quia ades præsens, dico hoc; per nimium interest,
Tu, quantus, quantus, nihil nisi sapientia es:
Ille futilis, somnium, sineres verò tu illum tuum
Facere hæc? D. sinerē illum? an non sex totis mensibus
Prius olfeciſſem, quam ille quicquam cœperit?
Syrus. Vigilantiam tuam tu mihi narras? D. sic fiet
Modo, ut nunc est, sy. ut quisque suum vult esse, ita est.
D. Quid eum? vidistin' hodie? sy. tuum ne filium?
D. Abigam hunc rus, sy. jamdudum aliquid ruri
agere arbitror.
D. Satin' scis ibi eum esse? sy. oh, qui egomet produxi,
D. optimè est.
Metui, ne hæreret hic, sy. atque iratum admodum.
D. Quid autem? sy. adortus jurgio fratrem apud forū
De Psaltria isthac, D. ain' verò? sy. vah, nil reticuit:
Nam ut numerabatur forte argentum, intervenit
Homo de improviso, cœpit clamare. A Eschine,
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere nostro? D. ohl lacrumo gaudio.
sy. Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.
D. Salvos sit: spero, est similis majorum suūm. sy. hui

D. Syre

D. Syre, præceptorum plenus istorum ille, sy, phy
Domi habuit, unde disceret, D. sit sedulo.
Nil prætermitto: consuefacio: denique
Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium
Jubeo, atque ex aliis sumere exemplum sibi.
Hoc facito, sy. rectè sanè; D. hoc fugito, sy. callidè,
D. Hoc laudi est, sy. istæc res est, D. hoc vitio datur.
sy. Probissume, D. porrò autem, sy. non hercle otium
est:
Nunc mihi auscultandi: pisces ex sententia
Nactus sum, hi mihi ne corrumpantur, cautio est:
Nam id nobis tam flagitium est, quam illa Demea,
Non facere, vobis, quæ modo dixi: &, quod queo
Conservis adeundum isthunc præcipio modum.
Hoc salsum est, hoc adustum est, hoc lautum est parum
Illud rectè: iterum sic mementote: sedulò
Moneo, quæ possum pro mea sapientia:
Postremo, tanquam in speculum in patinas, Demea,
Inspicere jubeo, & moneo quid facto usus sit.
Inepta hæc esse, nos quæ facimus, sentio:
Verùm quid facias? ut homo est, ita morem geras.
Nam quid vis? D. mentem vobis meliorem dari.
sy. Tu rus hinc abis? D. recte, sy. nam quid tu hic agas?
Ubi si quid bene præcipias, nemo obtemperet?
D. Ego verò hinc abeo, quando is quamobrem huc
veneram,
Rus abiit: illum curo unum, ille ad me attinet:
Quando ita volt frater, de istoc ipse viderit:
Sed quis illic est, procul quem video? estne hic Hegio
Tribulis noster? si satis cerno, hercle is est. Vah,
Homo amicus nobis jam inde à puero, dii boni!
Næ illiusmodi jam magna nobis civium
Penuria est, antiqua homo virtute, ac fide.
Haud cito, mali quid ortum ex hoc sit publice.
Quam gaudeo, ubi etiam hujus generis relliquias
Restare video! vah! vivere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hic, ut salutem, & colloquar.

ACTUS III. SCENA V.

Ejusdem generis.

Hegio, Geta, Demea, Pamphila.

PRo dii immortales! facinus indignum: Geta,
Quid narras? G. sic est factum, H. ex illan' familia
Tam illiberale facinus esse ortum? ô AEschine,
Pol haud paternum istuc dedisti. D. videlicet
De Psaltria hac audivit: id illi nunc dolet
Alieno: pater is nihili pendit: hei mihi!
Utinam hic propè adesset alicubi, atque audiret hæc!
H. Ni facient quæ illos æquom est, haud sic auferent.
G. In te spes omnis, Hegio, nobis sita est:
Te solum habemus, tu es patronus, tu parens:
Ille tibi moriens nos commendavit senex.
Si deseris tu, periimus: H. cave dixeris,
Nec faciam, neque me satis piè posse arbitror.
D. Adibo: salvere Hegionem plurimùm
Jubeo, H. oh! te quærebam ipsum: salve Demea.
D. Quid autem? H. major filius tuus AEschinus,
Quem fratri adoptandum dedisti, neque boni,
Neque liberalis functus officium est viri.
D. Quid isthuc? H. noſtrũ amicum noras Simulũ, atq;
AEqualem? D. quidni, H. filiam ejus virginem
Vitiavit, D. hem! H. Mane, nondum audisti, Demea,
Quod est gravissimũ, D. an quidquã est etiã amplius?
H. Vero amplius! nam hoc quidem ferundum aliquo
modo est:
Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia:
Humanum est: ubi scit factum, ad matrem virginis
Venit ipsus ultro, lacrumans, orans, obsecrans,
Fidem dans, jurans se illam ducturum domum.
Ignotum est, tacitum est, creditum est: virgo ex eo
Compressu gravida facta est: mensis hic decimus est:
Ille bonus vir nobis psaltriam, si diis placet,
Paravit, quicum vivat, illam deserat.
D. Pro certon' tu istæc dicis? H. mater virginis
In medio est, ipsa virgo, res ipsa, hic Geta

Præterea,

Præterea, ut captus est servorum, non malus,
Neque iners, alit illas, solus omnem familiam
Sustentat: hunc abduce, vinci: quære rem.
G. Immo hercle extorque, nisi ita factum est Demea:
Postremo non negabit, coram ipsum cedo.
D. Pudet: nec quid agam, neq; quid huic respondeam
Scio. Pam. miseram me! differor doloribus,
Juno Lucina, fer opem, serva me obsecro, H. hem!
Numnam illa quæso parturit? G. certe Hegio, H. heml
Illæc fidem nunc vostram implorat, Demea:
Quod vos jus cogit, id voluntate impetret:
Hæc primum ut fiant, deos quæso, ut vobis decet:
Sin aliter animus vester est, ego, Demea,
Summâ vi defendam hanc, atque illum mortuum.
Cognatus mihi erat: unâ à pueris parvoli
Sumus educti. unà semper militiæ, & domi
Fuimus, paupertatem unà pertulimus gravem.
Quapropter nitar, faciam, experiar, denique
Animam relinquam potius, quam illas deseram.
Quid mihi respondes? D, fratrem conveniam, Hegio:
Si quod mihi de hac re dederit consilium, id sequar.
H. Sed Demea hoc tu facito cum animo cogites,
Quàm vos facillimè agitis, quàm estis maxumè
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxumè vos æquo animo æqua noscere
Oportet, si vos vultis perhiberi probos.
D. Redito: fient, quæ fieri æquom est, omnia.
H. Decet te facere, Geta, duc me intrò ad Sostratam.
A. Non me indicente hæc fiunt: utinam hoc sit modo
Defunctum: verum nimia illæc licentia
Profecto evadet in aliquod magnum malum.
Eo, ac requiram fratrem, ut in eum hæc evomam.

ACTUS III. SCENA VI.

Jambici senarij.

Hegio,

Bono animo fac sis Sostrata, & istam, quod potes,
Fac consolere: ego Mitionem, si apud forum est,

Conve-

Conveniam, atque, ut res gesta est, narrabo ordine:
Si est, ut facturus officium siet suum,
Faciat: sin aliter de hac re ejus sententia est,
Respondeat mi, ut, quid agam, quamprimum sciam.

ACTUS IV. SCENA I.

Jambici octonarii & quaternarius.

Ctesipho, Syrus,

A In' Patrem hinc abiisse rus? sy. jamdudum, C. dic sodes, Sy. apud
Villam est, nunc eum maxume operis aliquid facere credo, C. Utinam quidem!
Quod cum salute ejus fiat, ita se defatigârit velim,
Ut triduo hoc perpetuo e lecto prorsus nequeat surgere.
Sy. Ita fiat, & ist hoc si quid potis est, rectius. C. ita nam hunc diem
Miserè nimis perpetuũ, ut cœpi, cupio in lætitia degere.
Et illud rus nullâ aliâ causâ, tam male odi, nisi quia
Prope est, quod si abesset longius,
Prius nox oppressisset illic, quam huc revorti posse iterum.
Nunc ubi me illic non videbit, jam huc recurret, sat scio:
Rogabit me, ubi fuerim: quem ego hodie toto non vidi die.
Quid dicam? Sy. nihilne in mente est? C. nunquam quicquam, Sy. tanto nequior.
Cliens, amicus, hospes nemo est vobis? C. sunt: quid postea?
Sy. Hisce opera ut data sit. C. quæ non data sit: non potest fieri. Sy. potest.
C. Interdiu: sed si hic pernocto, causæ quid dicã, Syre?
Sy. Vah! quam vellem etiam noctu amicis operam mo esset dari!
Quin tu otiosus es, ego illius sensum pulchre calleo.
Cum fervit maxume, tam placidum, quàm ovem, red do, C. quomodo?
Sy. Laudarier te audit libenter: facio te apud illũ de

Virtutes narro, C. meas? S. tuas, homini illico latro-
mæ cadunt,
Quasi puero, gaudio, hem tibi autem! C, quidnam id?
Sy. Lupus in fabula.
C. Paterne est? S. ipsus, C. Syre, quid agimus? S.
fuge modò intro: ego videro.
C. Si quid rogabit, nusquam tu me: audistin'? S. po-
tin' ut desinas?

ACTUS IV. SCENA II.

Trochaici octonarij.

Demea, Ctesipho, Syrus.

NÆ ego homo sum infelix, primum fratrem nus-
quam invenio gentium.
Præterea autem, dum illum quæro, à villa mercenarius
Vidi: is filium negat esse ruri: nec, quid agam, scio.
C. Syre, s. quid ais? C. men' quærit? s. verum. C. Perij,
s. quin tu animo bono es.
D. Quid hoc, malũ, infelicitatis? nequeo satis decernere:
Nisi me credo huic esse natum rei, ferundis miseriis?
Primus sentio mala nostra, primus rescisco omnia,
Primus porrò obnuncio: ægrè solus, si quid sit, fero.
S. Rideo hunc: primũ ait se scire: is solus nescit omnia.
D. Nunc redeo si forte frater redierit, viso. C. Syre,
Obsecro, vide ne ille huc prorsus, se irruat, s. etiã taces?
Ego cavebo, C. nunquam hercle ego hodie isthuc com-
mittam tibi.
Nam me jam in cellam aliquam cum illa concludam:
id tutissimum est.
S. Agè, tamen ego hunc amovebo. D. sed eccum scele-
ratum Syrum.
S. Non hercle hic quidẽ durare quisquã, si sic fit, potest.
Cire equidem volo, quot mihi sint domini, quæ hæc
est miseria? D. quid
Ille gannit? quid volt? quid ais bone vir? hem est
frater domi?
S. Quid, (malum) bone vir mihi narras? equidem
perii. D. quid tibi est?

S. Rogitas? Ctesipho me pugnis miserũ, & istã psalt
Usque occidit. D. hem, quid narras? S. hem, vide ut d
cidit labrum.
D. Quam ob rem? Sy. me impulsore hanc emptam e
ait. D. non tu eum rus hinc modo
Produxe aiebas? S. factum: verũ post venit insanie
Nil pepercit; non puduisse verberare hominem senem
Quem ego modò puerum tantillum in manibus gest
vi meis?
D. Laudo, Ctesipho: patrissas, abi, virum te judic
S. Laudas? næ ille continebit posthac, si sapiat, manu
D. Fortiter, S. perquam: quia miseram mulierem,
me servolum,
Qui referire non audebam, vicit: hui, perfortiter.
D. Non potuit melius. idem sensit quod ego, te e
huic rei caput.
Sed estne frater intus? S. non est, D. ubi illum quæra
cogito.
S. Scio ubi sit, verùm hodie nunquam monstrabo,
hem, quid ais? S. ita.
D. Diminuetur tibi quidem jam cerebrum. S. at no
men nescio
Illius hominis, sed locũ novi ubi sit, D. dic ergo locu
Nostin' porticum apud macellum hanc deorsum,
quidni noverim?
S. Præterito hac recta platea sursum. ubi eò veneris,
Clivos deorsum versum est hac te præcipitato: pos
Est ad hanc manũ sacellum: ibi angiportũ propter e
D. Quonam? S. illic, ubi etiam caprificus magna e
nostin'? D. novi, S. hac pergito.
D. Id quidem angiportum non est pervium, S. veru
hercle, vah.
Censen' hominem me esse? erravi; in porticum ru
sum redi
Sane hac multo propius ibis, & minor est erratio.
Scin' Cræsini hujus ditis ædes? D. scio, S. ubi eas pr
terieris;

Ad sinistram hac recta platea, ubi ad Dianæ veneris,
Ito ad dextram: prius quam ad portam venias apud
ipsum lacum.
Est pistrilla, & ex advorsum est fabrica, ibi est, D. quid
ibi facit?
S. Lectulos in sole iligneis pedibus faciundos dedit.
Ubi potetis vos. D. bene sane, sed cesso ad eum pergere?
S. I sanè. ego te exercebo hodie, ut dignus es, silicernium
Æschinus odiose cessat, prandium corrumpitur:
Ctesipho autem in amore est totus. ego jam prospiciam
mihi:
Nam jam adibo, atque unumquodque, quod quidem
erit bellissimum,
Carpam, &, cyathos sorbillans, paulatim hunc produ-
cam diem.

ACTUS IV. SCENA III.

Jambici octonarii.

Mitio, Hegio.

EGo in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tan-
topere Hegio.
Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum
est, corrigo:
Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui
ita putant
Sibi fieri injuriam, si ultro quam fecere ipsi, expostulant
Et ultro accusāt, id quia non est á me factū, agis gratias?
H. Ah, minime: nunquam te aliter, atque es, in ani-
mum induxi meum.
Sed quæso, ut una mecum ad matrē virginis eas, Mitio;
Atque isthæc eadem, quæ mihi dixti tute dicas mulieri:
Suspicionē hanc propter fratrē ejus esse, & illam psaltriā.
M. Si ita æquom censes, aut si ita opus est facto, eamus.
H. bene facis:
Nam & illi animū jam relevabis, quæ dolore ac miseria.
Tabescit, & tuo officio fueris functus, sed: si aliter putas,
Ego met narrabo quæ mihi dixti. M. immo ego ibo, H.
bene facis.

Omnes quibus res sunt minus secundæ, magis sunt (ne
scio quo modo)
Suspicioſi, ad contumeliam omnia accipiunt magis:
Propter suam impotentiam, se semper credunt negligi.
Quapropter te ipsũ purgare ipsis coram, placabilius est
M. Et recte, & verum dicis. H. sequere me ergo hac in
tro, M. Maxumè.

ACTUS IV. SCENA IV.

Trochaici & iambici octonarij, trochaicus unus, quaternarius abundans syllaba.

Æschinus

DIsperior animi, hoccine de improviſo mali mi
objici
Tantum, ut neque quid de me faciam, neque quid aga
certum siet?
Membra metu debilia sunt: animus timore obstupui
pectore
Consistere nihil consilii quicquã potest. Vah. quo mo
Me ex hac turba expediam? tanta nunc suspicio de
incidit.
Neque ea immerito, Sostrata credit, mihi me emi
hanc psaltriam,
Anus indicium id fecit mihi.
Nam ut hinc forte ea, ad obstetricem missa erat, ubi e
vidi, illico
Accedo, rogito, Pãphila quid agat? jamne partus adsi
Eone obstetricem accersat. illa exclamat, abi, abi i
Æschine.
Satis diu verba dediſti, satis adhuc tua nos frustrata
fides.
Hem, quid isthuc obsecro inquam est? valeas, habeat
lam quæ placet.
Sensi illico id illas suspicari: sed me repressi tamen,
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret pala
Nunc quid faciam? Dicamne fratris esse hanc? qu
minime est opus
Ut squã efferri: age, mitto, fieri potis est, uti ne qua ex
Ipsum id metuo uti credant: tot concurrunt verisimi

Ego

Egomet rapui: ipse egomet solvi argentum: ad me abducta est Domum.
Hæc adeò meâ culpâ fateor fieri: non me hanc rem patri, ut ut
Erat gesta, indicâsse: exorâssem ut eam ducerẽ domum.
Cessatum usque adhuc est: nunc porrò, Æschine, expergiscere:
Nunc hoc primum est: ad illas ibo, ut purgem me: accedam ad fores.
Perii: horresco semper, ubi pulsare hasce occipio fores miser.
Heus, heus: Æschinus ego sum: aperite aliquis actutum ostium.
Prodit nescio quis: concedam huc.

ACTUS IV. SCENA V.

Trochaici octonarij iambici senarij & octonarij.

Mitio, Æschinus.

M. ITa uti dixi, Sostrata
Facito: ego AEschinum conveniam, ut, quo modo acta hæc sint, sciat.
Sed quis ostium hoc pultavit? AE, pater hercle est: perii, M. AEschine:
AE. Quid huic hic negoti est? M. tune has pepulisti fores? tacet
Cur hunc aliquantisper non ludo? melius est:
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipse voluit credere.
Nil mihi respondes? AE. non equidem istas, quòd sciam.
M. Ità: nam mirabar, quid hic negoti esset tibi.
Erubuit: salva res est. AE. dic sodes pater,
Tibi vero quid istic est rei? M. Nihil mihi quidem,
Amicus quidam me à foro abduxit modò
Huc advocatum sibi. AE. quid? M. ego dicam tibi.
Habitant hic quædam mulieres pauperculæ:
Opinor eas non nôsse te, & certo scio:
Neq; enim diu huc commigrarunt. AE. quid tum postea?
M. Virgo est cum matre. AE. perge, M, hæc virgo orba est patre.

Hic meus amicus illi genere est proximus;
Huic leges cogunt nubere hanc. Æ. perii, M. quid est?
Æ. Nil, recte: perge, M. is venit, ut secum avehat.
Nam habitat Mileti. Æ. hem, virginē ut secum avehat?
M. Sic est, Æ. Miletum usque obsecrò? M. ita, AE.
animo malè est.
Quid ipsæ? quid aiūt? M. quid illas censes? nihil enim.
Commenta mater est, esse ex alio viro
Nescio quo, puerum natum, neque eum nominat:
Priorem esse illum, non oportere huic dari.
Æ. Eho, nonne hæc justa tibi videntur postea?
M. Non. Æ. obsecro non? an illam hinc abducet, pater?
M. Quidni illam abducat. Æ. factum à vobis duriter,
Immisericorditerque, atque etiam, si est, pater,
Dicendum magis apertè, illiberaliter.
M. Quamobrem? Æ. rogas me? quid illi tandē creditis
Fore animi misero, qui cum illa consuevit prius,
(Qui infelix, haud scio, an illam misere nunc amat)
Cum hanc sibi videbit præsens præsenti eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum pater.
M. Qua ratione isthuc? quis despondit? quis dedit?
Cui, quando nupsit? auctor his rebus quis est?
Cur duxit alienam? AE. an sedere oportuit
Domi virginem tam grandem, dum cognatus huc,
Illinc veniret expectantem? hæc, mi pater,
Te dicere æquom fuit, & id defendere.
M. Ridicule, advorsumne illum causam dicerem,
Cui veneram advocatus? sed quid ista, Æschine,
Nostra? aut quid nobis cum illis? abeamus. quid est?
Quid lacrumas? AE. pater obsecro, ausculta. M. Æschine, audivi omnia,
Et scio: nam amo te, quô magis, quæ agis, curæ sunt mihi,
Æ. Ita velim me promerentē ames dū vivas, mi pater,
Ut me hoc delictum admisisse in me, id mihi vehementer dolet,
Et me tui pudet, M. credo hercle: nam ingeniū novi tuū

liberale: sed vereor ne indiligens nimium sies.
in qua civitate tandem te arbitrare vivere.
Virginem vitiasti, quam te jus non fuerat tangere,
tam id peccatū primum magnū, at humanum tamen:
cere alii sæpe, item boni: at postquam id evenit, cedo,
Nunquid circūspexti? aut nūquid tute prospexti tibi,
Quid fieret? quâ fieret? si te ipsum mihi puduit dicere:
Qua rescīscerē: hæc dum dubitas, menses abierunt de-
rodidisti te, & illam miseram, & gnatum, quod
quidem in te fuit:
Quid? credebas dormienti hæc tibi; confecturos Deos?
t sine tua opera illam in cubiculū iri deductū domū?
Nolim cæterarum rerum te socordem eodem modo.
bono animo es, duces uxorem hanc. AE. hem. M. animo es, inquam bono. AE. pater,
Obsecro num ludis tu nunc me? M. ego te? quamobrem? AE. nescio:
Nisi, quia tam misere hoc esse cupio verum, eò vereor magis.
M. Abi domum, ac Deos comprecare, ut uxorem accersas; abi.
AE. Quid? jamne uxorem? M. jam. AE. jam? M. jam quantum potes. AE. Dii me, pater,
Omnes oderint, ni magis te quàm oculos nunc amo meos.
M. Quid? quàm illam? AE. æquè. M. perbenigne.
AE. quid? ille ubi est Milesius?
M. Abiit, periit, navem ascendit: sed cur cessas? AE. abi pater,
Tu potius Deos comprecare: nam tibi eos certo scio
Quò vir melior multo es, quàm ego sum, obtemperatu-
ros magis.
M. Ego eo intro, ut quæ opus sunt, parentur: tu fac, ut dixi, si sapis.
AE. Quid hoc negoti? hoc est patrem esse, aut hoc est filium esse?
Si frater, aut sodalis esset, quî magis morem gereret?

Hic non amandus? hiccine nō gestādus in sinu est? hē
Itaq; adeo magnā mihi injecit sua commoditate curā
Ne fortè imprudens faciam, quod nolit, sciens cavebo
Sed cesso ire intrò, ne mora meis nuptiis egomet siem

ACTUS IV. SCENA VI.

Jambici Senarij.

Demea.

DEfessus sum ambulando, ut, Syre, te cum tua
Monstratione magnus perdat Jupiter.
Perreptavi usque omne oppidum, ad portam, ad lacum
Quò non? neq; fabrica illic ulla erat, neq; fratrē hom
Vidisse ajebat quisquam: nunc ver ò domi
Certum obsidere est usque, donec redierit.

ACTUS IV. SCENA VII.

Ejusdem generis.

Mitio, Demea.

IBo, illis dicam nullam esse in nobis moram.
D. Sed eccum ipsum: te jamdudum quæro, Mitio.
M. Quidnam? D. Fero alia flagitia ad te ing
Boni illius adolescentis. M, ecce autem. D. nova,
Capitalia. M. ohe, jam. D. ah! nescis qui vir fiet. M. scio.
D. Ah stulte, tu de psaltria me somnias
Agere? hoc peccatum in virginem est civem. M. scio.
D. Eho! scis, & patere? M. quid ni patiar? D. dic mihi,
Non clamas? non insanias? M. non, malim quidem.
D. Puer natus est. M. dii bene vortant, D. virgo nihil
habet.
M. Audivi. D. & ducenda indotata est. M. scilicet.
D. Quid nunc futurū est? M. id enim, quod res ipsa fert.
Illinc huc transferetur virgo. D. ô Jupiter,
Isthoccine pacto oportet? M. quid faciam amplius?
D. Quid facias, rogitas? si non re ipsâ tibi dolet,
Simulare certe est hominis. M, quin jam virginem
Despondi: res composita est: fiunt nuptiæ.
Dempsi metū omnē: hæc magis sunt hōinis. D. cæteri
Placet tibi factum, Mitio? M. non, si queam
Mutare, nunc cum non queo, æquo animo fero.
Ita vita est hominum, quasi, cùm ludas tesseris:

illud, quod maxume opus est jactu, non cadit
Illud, quod cecidit forte, id arte ut corrigas,
D. Corrector. nempe tua arte viginti minæ
Pro psaltria perierē: quæ, quantum potest,
Aliquò abiicienda est, si non pretio, at gratiis.
M. Neque est, neque illam sane studeo vendere,
D. Quid igitur facies? M. domi erit. D. prô Divûm fidē!
Meretrix, & materfamilias unà in domo?
M. Cur non? D. sanũ te credis esse? M. equidē arbitror.
D. Ita me Dii ament, ut video ego tuam ineptiam,
Facturum credo, ut habeas, quicum cantites.
M. Cur non? D. & nova nupta eadem hæc discet? M.
scilicet.
D. Tu inter eas restim ductans saltabis, M. probe.
Et tu nobiscum unà, si opus sit, D. hei mihi!
Non te hæc pudent? M. jam vero omitte, Demea,
Tuam istanc iracundiam, atque ita, uti decet,
Hilarem, ac lubentem fac te in gnati nuptiis.
Ego hos conveniam: post huc redeo, D. ô Jupiter!
Hancine vitam! hósciue mores! hanc dementiam!
Uxor sine dote venies: intus psaltria est:
Domus sumptuosa: adolescens luxu perditus:
Senex delirans: ipsa, si cupiat, Salus
Servare prorsus non potest hanc familiam.

ACTUS V. SCENA II.

Ejusdem generis.

Syrus, Demea.

S. Æ Depol, Syrisce, te curasti molliter;
Lauteque munus administrasti tuum:
Abi; sed postquam intus sum omnium rerum satur,
Prodeambulare huc lubitum est, D. illud sis vide
Exemplum disciplinæ, s. ecce autem hîc adest senex,
Noster: quid fit? quid tu es tristis? D. ohe scelus!
S. Eho! jam tu verba fundis hîc, sapientia?
D. Tun'? si meus esses, s. dis quidem esses, Demea,
Ac tuam rem constabilisses, D. exemplum omnibus,
Curarem, ut esses, s. quamobrem? quid feci? D. rogas?

In ipsa turba, atque in peccato maxumo,
Quod vix sedatum satis est; potâsti scelus,
Quasi re bene gestâ, s. Sane nollem hunc exitum.

ACTUS V. SCENA II.

Jambici Senarij.

Dromo, Syrus, Demea.

HEus Syre, rogat te Ctesipho ut redeas, s. Abi.
D. Quid Ctesiphonem hic narrat? s. Nihil, D. Eho carnifex!
Est Ctesipho intus? s. non est. D. Cur hic nominat?
s. Est alius quidam parasitaster parvolus,
Nostin'? D. Jam scibo, s. quid agis? quo abis? D. Mitte me.
s. Noli inquam. D. Non manum abstines mastigia?
An tibi jam mavis cerebrum dispergam hic? s. Abijt.
Ædepol commessatorem haud sane commodum,
Præsertim Ctesiphoni, quid ego nunc agam?
Nisi, dum hæ silescunt turbæ, interea in angulum
Aliquo abeam, atque edormiscam hoc villi, sic agam.

ACTUS V. SCENA III.

Ejusdem personæ.

Mitio, Demea.

PArata a nobis sunt, ita ut dixi, Sostrata,
Ubi vis, quisnam a me pepulit tam graviter fores?
D. Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem? aut querar?
O cœlum, O terra, O maria Neptuni! M. Hem tibi,
Rescivit omnem rem: id nunc clamat: scilicet,
Paratæ lites: succurendum est. D. Eccum adest
Communis corruptela nostrûm liberûm.
M. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
D. Repressi, redii, mitto maledicta omnia:
Rem ipsam putemus; dictum inter nos hoc fuit,
Ex te adeo est ortum, ne tu curares meum,
Neve ego tuum, responde, M. Factum est, non nego.
D. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam Mitio? num quî minus
Mihi idem jus æquom est esse, quod mecum est tibi?

Quando

Quando ego tuum non curo, ne cura meum?
M. Non æquō dicis, non: nam vetus verbū hoc quid
Communia esse amicorum inter se omnia. (est,
D. Facetè: nunc demum isthæc nata oratio est.
M. Auscultа paucis, nisi molestum est, Demea.
Principio, si id te mordet, sumptum filii
Quem faciunt, quæso facito hæc tecum cogites,
Tu illos duos olim pro re tollebas tua,
Quod satis putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum uxorem credidisti scilicet
Ducturum: eandem illam rationem antiquam obtine;
Conserva, quære, parce, fac quamplurimum
Illis relinquas: gloriam tu istam obtine:
Mea, quæ præter spem evenere, utantur fine.
De summa nihil decedet: quod hinc accesserit,
Id de lucro putato esse: omnia hæc si voles
In animo vere cogitare, Demea,
Et mihi, & tibi, & illis dempseris molestiam.
D. Mitto rem, consuetudinem ipsorum, M. Mane;
Scio: isthuc ibam, multa in homine Demea,
Signa insunt, ex quibus conjectura facile fit,
Quo cum idem faciunt, sæpe ut possis dicere,
Hoc licet impune facere huic, illi non licet:
Non quod dissimilis res sit, sed quod, is qui facit;
Quæ ego esse in illis video, ut confidam fore, ita
Ut volumus; video eos sapere, intelligere, in loco
Vereri, inter se amare: scire est liberum
Ingenium atque animum: quovis illos tu die
Reducas, at enim metuas ne ab re sint tamen
Omissiores paulo, O noster Demea
Ad omnia alia ætate sapimus rectius:
Solum unum hoc vitium affert senectus hominibus;
Attentiores sumus ad rem omnes quam sat est,
Quod illos sat ætas acuet, D. Ne nimium modo
Bonæ tuæ istæ nos rationes, Mitio,
Et tuus iste animus æquus subvortat, M. Tace,
Non fiet, mitte jam isthæc: da te hodie mihi.

Exeunt

Exporge frontem, D. scilicet ita tempus fert,
Faciundum est: cæterum rus cras cum filio
Cum primo lucu. M. Immo de nocte censeo:
Hodie modo hilarum fac te, D. & istam psaltriam
Una illuc mecum hinc abstraham, M. pugnaveris:
Eo pacto prorsum illic alligaris filium.
Modo facito, ut illam serves, D. ego isthuc videro:
Atque illic favillæ plena, fumi, ac pollinis
Coquendo sit faxo, & molendo: præter hæc,
Meridie ipso: faciam, ut stipulam colligat.
Tam excoctam reddam, atque atram, quam carbo est.
M. Placet,
Nunc mihi videre sapere atque equidem filium,
Tum etiam si nolit cogas, ut cum illa una cubet.
D. Derides? fortunatus, qui isthoc animo sies.
Ego sentio, M. Ah pergis ne? D. Jam jam desino.
M. I ergo intro, & cui rei est, ei rei hunc sumamus diē

ACTUS V. SCENA IV.

Trochaici octonarij catalectici.

Demea.

NUnquam ita quisquam bene subducta ratione ad
vitam fuit,
Quin res, ætas, usus semper aliquid apportet novi,
Aliquid moneat, ut illa quæ te scire credas, nescias,
Et quæ tibi, putâris prima: in experiundo repudies
Quod mi nunc evenit: nam ego vitam duram, quam
vixi usque adhuc,
Prope jam excurso spatio, mitto: id quamobrem? re
ipsa repperi,
Facilitate nihil homini esse melius, neque clementia.
Id esse verū, ex me atq; ex fratre cuivis facile est noscere
Vitam ille suam semper egit in otio, in conviviis,
Clemens, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus
Sibi vixit: sibi sumptum fecit: omnes benè dicunt,
amant.
Ego ille agrestis, sævus, tristis, parcus, truculētus tēax
Duxi uxorem: quam ibi miseriam vidi? nati filii,

Ali

Alia cura: porro autem, illis dum studeō ut quam plurimum
Facerem, contrivi in quærundo vitā, atq; ætatē meam:
Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab iis fero,
Odium, ille alter sine labore patria potitur commoda;
Illum amant, me fugitant, illi credunt consilia omnia:
Illum diligunt, apud illū sunt ambo, ego desertus sum.
Illum, ut vivat, optant, meam autem mortem expectant scilicet;
Ita eos, meo labore eductos maxumo, hic fecit suos
Paulo sumptu; miseriam omnem ego capio, hic potitur gaudia.
Age, age, nunc jam experiāmur cōtra, ecquid ego possim
Blande dicere, aut benigne facere, quando eō provocat.
Ego quoque à meis me amari, & magni pendi postulo.
Si id fit dando atq; obsequendo, non posteriores feram.
Deerit, id mea minime refert, qui sum natu maxumus.

ACTUS V. SCENA V.

Jambici Senarij.

Syrus, Demea.

S. HEus Demea, rogat frater, ne abeas longius,
D. Quis homo? ô Syre noster, salve; quid fit? quid agitur?
S. Rectè. D. optume est, jam nunc hæc tria primum addidi
Præter naturam: ô noster; quid fit? quid agitur?
Servom haud illiberalem præbes te, & tibi
Lubens benè faxim. S. gratiam habeo. D. atqui, Syre
Hoc verum est, & ipsa re experiere propediem.

ACTUS V. SCENA VI.

Ejusdem generis.

Geta, Demea.

G. HEra, ego hinc ad hos provisam, quam mox virginem
Accersant: sed eccum Demeam, salvos sies.
D. Oh, qui vocare? G. Geta. D. Geta, hominē maxum
Pretii esse hodie, te judicavi, animo meo:
Nam is mihi est profecto servus spectatus satis,

Cui dominus curæ est, ita ut tibi sensi, Geta:
Et tibi ob eam rem, si quid usus venerit,
Lubens bene faxim, meditor esse affabilis,
Et bene procedit. G. bonus es, cum hæc existimas.
D. Paulatim plebem primulum facio meam.

ACTUS V. SCENA VII.

Ejusdem generis.

Æschinus, Demea, Syrus, Geta.

Æ. OCcidunt me, quidē, dum nimis sanctas nuptias
Student facere, in apparando consumunt diem.
D. Quid agitur, Æschine? Æ. hem pater mi, tu hic eras?
D. Tuus hercle vero & animo, & natura pater,
Qui te amat plus quam oculos hosce: sed cur non domū
Uxorem accersis? Æ. Cupio; verum hoc mihi mora est,
Tibicina, & hymenæum qui canent, D. eho,
Vin' tu huic seni auscultare? Æ. quid? D. missa hæc face
Hymenæum, turbam, lampadas, tibicinas;
Atque hanc in horto maceriam jube dirui,
Quantum potest, hac transfer; unam fac domum;
Trāsduce & matrē, & familiā omnē ad nos. Æ. placet,
Pater lepidissime, D. euge, jam lepidus vocor.
Fratri ædes fient perviæ; turbam domum
Adducet, sumptum admittet; multa, quid mea;
Ego lepidus ineo gratiam, jube nunc jam
Dinumeret illi Babylo viginti minas.
Syre, cessas ire, ac facere? S. quid ago? D. dirue.
Tu illas, abi & traduce, G. dii tibi, Demea,
Bene faxint, cum te video nostræ familiæ
Tam ex animo factum velle, D. dignos arbitror;
Tu quid ais? Æ. sic opinor. D. multo rectiu' st,
Quam illam puerperam nunc duci huc per viam
Egroram, Æ. nihil enim vidi melius, mi pater.
D. Sic soleo, sed eccum, Mitio egreditur foras.

ACTUS V. SCENA VIII.

Jambici senarij & octonarij.

Mitio, Demea, Æschinus,

JUbet frater? ubi is est? tune jubes hoc Demea?
D. Ego vero jubeo, & in hac re, & aliis omnibus,

Quam

Quam maxumè unam facere nos hanc familiam;
Colere, adjuvare, adjungere. Æ. ita quæso pater.
M. Haud aliter censeo, D. immo hercle ita nobis decet.
Primum hujus uxoris est mater, M. quid postea?
D. Proba, & modesta. M. ita ajunt. D. natu grandior.
M. Scio. D. parere jam diu hæc per annos non potest;
Nec, qui eam respiciat, quisquam est; sola est. M. quam hic rem agit?
D. Hanc te æquom est ducere; & te operâ, ut fiat, dare.
M. Me ducere autem? D. te? M. me? D. te inquam, ineptis, D. si tu sis homo,
Hic faciat. Æ. mi pater. M. quid? tu autem huic, asine, auscultas? D. nihil agis.
Fieri aliter non potest, M. deliras, Æ. sine te exorem mi pater.
M. Insanies, tuser te. D. age, da veniam filio, M. satin' sanus es?
Ego novus maritus anno demũ quinto & sexagesimo
Fiam; atque anum decrepitam ducam? id ne estis auctores mihi?
Æ. Fac; promisi ego illis. M. promisti autem? de te largitor puer.
D. Age, quid, si quid te majus oret? M. quasi non hoc sit maxumum.
D. Da veniam. Æ. ne gravare. D. fac, promitte. M. non omittis? AE. non,
Nisi te exorem. M. vis hæc quidem est, D. age, prolixe Mitio.
M. Etsi hoc mihi pravom, ineptum, absurdum, atque alienum à vita mea
Videtur; si vos rãtopere istuc voltis, fiat. Æ. bene facis,
Merito te amo, D. verum, quid ego dicam; hoc confirquod volo.
Quid nunc, quod restat? Hegio cognatus his est proxumus,
Affinis nobis, pauper; bene nos aliquid facere illi decet.
M. Quid faceres? D. agelli est hic sub urbe pausulũ, quod locitas foras:

Huic

Huic demus, qui fruatur. M. paululum id autem? D. multum est, tamen.
Faciundum est: pro patre huic est, bonus est, noster est, recte datur
Postremò non meum illud verbū facio, quod tu Mitio,
Bene & sapienter dixti dudum: vitium commune omnium est,
Quod nimium ad rem in senecta attenti sumus, hanc maculam nos decet
Effugere, dictum est vere, & re ipsa fieri oportet Mitio.
M. Quid istuc est? dabitur: quandoquidem hic volt, Æschine. AE. mi pater.
D. Nunc tu mihi es germanus pariter corpore & animo. M. gaudeo.
D. Suo sibi hunc gladio jugulo.

ACTUS V. SCENA IX.

Trochaici octonarij.

Syrus, Demea, Mitio, Æschinus.

S. FActum est, quod justi, Demea
D. Frugi homo es. ego ædepol hodie mea quidem sententia
Judico, Syrū fieri esse æquō liberū. M. isthunc liberū?
Quodnam ob factum? D. multa, s. ô noster Demea, ædepol vir bonus es:
Ego istos vobis usque à pueris curavi ambos sedulo.
Docui, monui: bene præcepi semper, quæ potui omnia.
D. Res apparet, & quidē hæc porro, obsonare, cum fide
Scortum adducere, apparare de die convivium.
Non mediocris hominis hæc sunt officia, s. ô lepidum caput.
D. Postremò hodie in psaltria isthac emunda hic adjutor fuit,
Hic curavit: prodesse æquom est: alii meliores erunt:
Denique hic volt fieri, M. Vin 'tu hoc fieri? Æ. cupio. M. si quidem
Tu vis, Syre eho accede huc ad me, liber esto. s. bene facis.

Omnibus

Omnibus gratiã habeo & seorsim tibi præterea Demea
D. Gaudeo, Æ. & ego, s, credo, utinam hoc perpetuum fiat gaudium, ut
Phrygiam uxorem meam una mecum videam liberam,
D. optumam
Mulierem quidem, s. & quidem nepoti tuo, hujus filio,
Hodie primam mammã dedit hæc, D. hercle verò serio,
Siquidem prima dedit, haud dubium quin emitti æquom fiet,
M. Ob eam rem? D. ob eam: postremo à me argentum quanti est, sumito.
s. Dii tibi, Demea, omnes sẽper omnia optata adferant.
M. Syre, processisti hodie pulchre. D. siquidem porro, Mitio
Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paululum præ manu
Dederis, unde utatur, reddet tibi citò. M. ist hoc vilius.
Æ. Frugi homo est. S. reddam hercle, da modo. Æ. age pater, M. post consulam
D. Faciet, S. ô vir optime. AE. ô pater mi festivissime.
M. Quid istuc? quæ res tã repentẽ mores mutavit tuos
Quod proluvium? quæ istæc subita est largitas? D. dicam tibi.
Ut id ostenderẽ, quod te isti facilem & festivũ putant,
Id non fieri ex vera vita, neque adeo ex æquo & bono:
Sed ex assentando, indulgendo, & largiendo, Mitio.
Nũc adeo si ob eã rẽ vobis mea vita invisa, Æschine, est
quia nõ justa injusta, prorsus omnia õnino obsequor:
Missa facio: effundite, emite, facite, quod vobis lubet.
Sed si id voltis, potius: quæ vos propter adolescentiam
Minus videtis, magis impense cupitis, consulitis parũ:
Hæc reprehendere, & corrigere me, & obsecundare in loco:
Ecce me, qui id faciã vobis. Æ. tibi, pater permittimus:
Plus scis, quid opus facto est. sed de fratre quid fiet?
D. sino:
Habeat: in isthac finẽ faciat, AE. isthuc rectè. Plaudite.

PHORMI-

PHORMIONIS PERSONÆ.

Phormio, *Parasitus.*
Demipho, *senex.*
Antipho, *Adolescens.*
Geta, *servus.*
Dorio, *Leno.*
Chremes, *senex.*
Phædria, *Adolescens.*
Davus, *servus.*
Sophrona, *Nutrix.*
Nausistrata, *Matrona.*
Hegio, Cratinus, Crito. } *Advocati.*

Sequentium hic tantum mentio fit.

Dorcium, Phanium, *Ancillæ, Adolescentulæ.*

C. SULPITII. APOLLINARIS PERIOCHA.

CHremetis frater aberat peregre Demipho,
Relicto Athenis Antiphone filio,
Chremes clàm habebat Lemni uxorem, & filiam:
Athenis, aliam conjugem, & amantem unice
Gnatum fidicinam, mater è Lemno advenit.
Athenas: moritur: virgo sola (aberat Chremes)
Inus procurat, ibi eam visam Antipho
Cum amaret, opera parasiti uxorem accipit,
Pater, & Chremes reversi fremere: dein minas;
Triginta dant parasito, ut illam conjugem
Haberet ipse, argento hoc emitur fidicina.
Uxorem retinet Antipho a patruo agnitam.

PHOR-

HORMIO TERENTII.

cta ludis Romanis, L. Postumio Albino & L. Cornelio Merula. Ædil. Curul. Egere. L. Ambivius Turpio. L. Attilius Prænestinus. modos fecit Flaccus Claudi. Tibiis. impar. tota Græca Apollodoru Epidicazomenos, facta IIII. C. Fannio, M. Valerio C. ess.

PROLOGUS.

POstquam Poëta vetus poëtam non potest
Retrahere ab studio, & transdere hominẽ in otiũ.
Maledictis deterrere, ne scribat, parat:
Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,
enui esse oratione, & scriptura levi:
uia nusquam scripsit iniquum adolescentulus
ervam videre, fugere, & sectari canes;
t eam plorare, orare, ut subveniat sibi.
uod si intelligeret, cum stetit olim nova,
ctoris opera magis stetisse, quam sua:
inus multo audacter, quam nunc ludit, luderet:
t magis placerent, quas fecisset, fabulae.
unc si quis est, qui hoc dicat, aut sic cogitet,
etus si poëta non lacessisset prior:
ullum invenisse prologum potuisset novus,
uem diceret, nisi haberet cui malediceret?
ibi respondeo hoc habeat: in medio omnibus
almam esse positam, qui artem tractant musicam.
le ad famem hunc ab studio studuit reijcere:
ic respondere voluit, non lacessere.
hedictis si certasset, audisset benè:
uod ab ipso allatum est, sibi esse id relatum putet.
e illo jam finem faciam dicendi mihi:
eccandi cum ipse de se finem non facit.

Nunc,

Nunc, quid velim, animum, attendite, apporto novam
Epidicazomenon quam vocant comœdiam
Græci, Latini Phormionem nominant,
Quia primas partes qui aget, is erit Phormio
Parasitus, per quem res geretur maxumè.
Voluntas vostra si ad poetam accesserit,
Date operam: adeste æquo animo, per silentium,
Ne simili utamur fortuna, atque usi sumus,
Cum per tumultum noster grex motus loco est.
Quem actoris virtus nobis restituit locum,
Bonitasque vostra adjutans, atque æquanimitas.

ACTUS I. SCENA I.

Jambici senarij.

Davus.

AMicus summus meus, & popularis Geta
Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula
Jampridem apud me reliquum pauxillulum
Nummorum: id ut conficerem, confeci, affero.
Nam herilem filium ejus duxisse audio
Uxorem: ei credo munus hoc conraditur.
Quam inique comparatum est, ii qui minus habent,
Ut semper aliquid addant divitioribus,
Quod ille unciatim vix demenso de suo,
Suum defraudans genium, comparsit miser.
Id illa universum abripiet, haud existumans
Quanto labore partum, porro autem Geta
Ferietur alio munere ubi hera pepererit:
Porrò alio autem, ubi erit puero natalis dies,
Ubi initiabunt: omne hoc mater auferet:
Puer causa erit mittundi, sed videon' Getam?

ACTUS I. SCENA II.

Ejusdem generis.

Geta, Davus.

G. SI quis me quæret rufus, D præsto est, desine, G. oh,
Salvete obviam conabar tibi Dave, D. accipe, hem,
Lectum est, conveniet numerus, quantum debui.
G. Amo te, & non neglexisse habeo gratiam.

D. Præ-

D. Præsertim ut nunc sunt mores: adeo res redit:
Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.
Sed quid tu es tristis? G. Egone? nescis, quo in metu, &
Quanto in periclo simus, D. quid isthuc est? G. scies,
Modo ut tacere possis. D. abi sis insciens:
Cujus tu fidem in pecunia perspexeris,
Verere ei verba credere: ubi quid mihi lucri est
Te fallere? G. ergo ausculta, D. hanc operam tibi dico:
G. Senis nostri, Dave, fratrem majorem Chremem
Nostin'? D. quid ni? G. quid? ejus gnatum, Phædriam?
D. Tanquam te, G. Evenit senibus ambobus simul
Iter, illi in Lemnum ut esset, nostro in Ciliciam
Ad hospitem antiquom? is senem per epistolas
Pellexit, modo non montes auri pollicens.
D. Cui tanta erat res, & supererat? G. desinas:
Sic est ingenium, D. oh, regem me esse oportuit:
G. Abeuntes ambo hinc tum senes me filiis
Relinquunt quasi magistrum, D. ô Geta, provinciam
Cepisti duram, G: mihi usu venit hoc scio:
Memini, relinqui me, Deo irato meo:
Cœpi advorsari primo: quid verbis opus est?
Seni fidelis dum sum, scapulas perdidi.
D. Venere in mentem isthæc mihi: nam quæ insciitia est
Advorsum stimulum calces? G. cœpi his omnia
Facere, obsequi quæ vellent, D. scisti uti foro.
G. Noster mali nil quicquam primo: hic Phædria
Continuo quandam nactus est puellulam,
Citharistriam: hanc amare cœpit perdite.
Ea serviebat lenoni impurissimo.
Neque, quod daretur quicquam, id curârant patres,
Restabat aliud nihil, nisi oculos pascere,
Sectari, in ludum ducere, & reducere:
Nos otiosi operam dabamus Phædriæ.
In quo hæc discebat ludo, ex advorsum ei loco
Tonstrina erat quædam: hic solebamus fere
Plerumque eam opperiri, dum inde iret domum.
Interea dum sedemus illic, intervenit

Ado

Adolescens quidam lacrumans: nos miraries:
Rogamus, quid sit: nunquam æquè (inquit) ac mo
Paupertas mihi onus visum est & miserum & grave;
Modò quandam vidi virginem hic viciniæ
Miseram, suam matrem lamentari mortuam,
Ea sita erat ex adverso: neque illi benevolens,
Neque notus, neque cognatus, extra unam aniculam,
Quisquam aderat, qui adjutaret funus, miseritum est,
Virgo ipsa facie egregia: quid verbis opus est?
Commòtat omnes nos: ibi continuò Antipho,
Voltis ne eamus visere? alius, censeo,
Eamus, duc nos sodes: imus, venimus,
Videmus; virgo pulchra: &, quo magis diceres,
Nihil aderat adjumenti ad pulchritudinem:
Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida:
Lacrumæ, vestitus turpis, ut ni vis boni
In ipsa inesset forma, hæc formam extinguerent,
Ille, qui illam amabat fidicinam: tantummodo;
Satis, inquit, scita est: noster verò, D. jam scio,
Amare cœpit, G. scin' quam? quò evadat, vide,
Postridie ad anum recta pergit: obsecrat,
Ut sibi ejus faciat copiam: illa enim se negat,
Neq; eum æquum ait facere: illam civem esse Atticam
Bonam, bonis prognatam, si uxorem velit,
Lege id licere facere, sin aliter, negat.
Noster, quod ageret, nescire: & illam ducere
Cupiebat, & metuebat absentem patrem.
D. Non, si rediisset, ei pater veniam daret?
G. Ille ne indotatam virginem, atque ignobilem
Daret illi? nunquam faceret, D. quid fit denique?
G. Quid fiat? est parasitus quidam Phormio,
Homo confidens: qui (illum Dii omnes perduint)
D. Quid is fecit? G. hoc consilium, quod dicam, dedit
Lex est, ut orbæ, qui sunt genere proximi.
Iis nubant' & illos ducere eadem hæc lex jubet.
Ego te cognatum dicam, & tibi scribam dicam:
Paternum amicum me assimulabo virginis;

Ad judices veniemus: qui fuerit pater,
Quæ mater, qui cognata tibi sit, omnia hæc
Confingam: quod erit mihi bonum, atque commodum,
Cum tu horum nihil refelles, vincam scilicet,
Pater aderit: mihi paratæ lites; quid mea?
Illa quidem nostra erit, D. jocularem audaciam.
G. Persuasum est homini: factum est: ventum est, vincimur;
Duxit, D. quid narras, G. hoc quid audis, D. ô Geta,
Quid te futurum est? G. nescio hercle: unum hoc scio:
Quod sors feret, feremus æquo animo, D. placet:
Hem isthuc viri est officiũ, G. in me omnis spes mihi est.
D. Laudo, G. ad precatorem abeam credo, qui mihi
Sic oret; nunc amitte quæso hunc; cæterum
Posthac si quicquam, nihil precor, tantum modo
Non addat: ubi ego hinc abiero, vel occidito.
D. Quid ille pædagogus, qui citharistriam?
Quid rei gerit? G. sic tenuitur, D. non multum habet,
Quod det fortasse, G. immo nihil, nisi spem meram.
D. Pater ejus rediit, an non? G. nondum, D. quid? senem
Quoad exspectatis vostrum? G. non certum scio:
Sed epistolam ab eo allatam esse audivi modo, &
Ad portitores esse delatam; hanc petam.
D. Nunquid Geta, aliud me vis? G. ut bene sit tibi.
Puer, heus; nemon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

ACTUS I. SCENA III.

Trochaici & Jambici octonarij & unus quaternarius.

Antipho, Phædria.

ADeon' rem rediisse, ut, qui mihi consultum esse optumè velit,
Phædria, patrem ut extimescam, ubi in mentem ejus adventi venit:
Quod ni fuissem incogitans, ita eum expectarem, ut par fuit.
P. Quid isthuc est? A. rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conscius
Sis? quod utinam ne Phormioni id suadere in mentem incidisset.

Neu

Neu me cupidum eó impulisset, quod mihi principiu
est mali.
Non potitus essem: fuisset tum mihi illos ægre aliqu
dies.
At non quotidiana cura hæc angeret animum, P. audi
A. Dum exspecto, quàm mox veniat, qui adimat han
mihi consuetudinem.
P. Aliis, quia desit quod amant, ægrè est, tibi qui
supereſt, dolet.
Amore abundas. Antipho.
Nam tua quidem hercle, certe vita hæc expetenda, op
tandaque est.
Ita me Dii bene ament: ut mihi liceat tam diu, quo
amo, frui.
Jam depacisci mortem cupio, tu conjicito cætera:
Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex ist
copia.
Ut ne addam, quod sine sumptu ingenuam, liberalem
nactus es:
Quod habes, ita ut voluisti, uxorem, sine mala fama
palam.
Beatus, ni unum hoc desit, animus qui modeste isthæ
ferat.
Et si tibi res sit cum eo lenone, quocum mihi est, tum
sentias.
Ita plerique ingenio sumus omnes: nostri nosmet pœ
nitet.
A. At tu mihi contrà nunc videre fortunatus, Phædri
Cui de integro est potestas etiã consulendi, quid veli
Retinere, amare, amittere, ego in eum incidi infelix
locum,
Ut neque mihi ejus sit amittendi, nec retinendi copi
Sed hoc quid est? videon' ego advenire huc currente
Getam?
Is ipsus est, timeo miser, quam nunc mihi hic rem nun
ciet.

ACTU

hypocausto.

Geta, Antipho, Phædria.

NUllus es, Geta, nisi aliquod jam tibi consilium celere repereris?
ta subitò nunc imparatum tanta te impendent mala.
quæ neque uti devitem scio, neque quo modo me inde extraham:
Nam non potest celari nostra diutius jam audacia.
Quæ si non astu providētur, me aut herū pessūdabunt.
A. Quidnam ille commotus venit? G. tum, temporis punctum mihi
ad hanc rem est: herus adest. A. quid istuc est mali?
G. Quod cum audierit, quod ejus remedium inveniam iracundiæ?
Loquarne? incendam: taceam? instigem? purgem me? laterem lavem.
heu me misērum: cum mihi paveo, tum Antipho me excruciat animi:
jus me misĕret: ei nunc timeo: is nunc me retinet: nam absque eo
sset, rectē ego mihi vidissem, & senis essem ultus iracundiam:
liquid convasāssem, atque hinc me conjicerem protinus in pedes.
. Quam hic fugam, aut furtum parat?
. Sed ubi Antiphonem reperiam? aut qua quærere insistam via?
Te nominat. A. nescio quod magnum hoc nuncio expecto malum.
Ah! sanus ne es?
. Domum ire pergam: ibi plurimùm est. P. Revocemus hominem. A. sta illico. G. hem!
is pro imperio, quisquis es. A. Geta. G. ipse est quem volui obviam.
Cedo quid portas, obsecro atque id si potes, verbis expedi.
Faciam. A. eloquere. G. modo apud forum.

A. Meumne? G. intellexti. A. occidi. G. hem?
A. Quid agam? P. quid ais? G. hujus patrem vidisse me, patruum tuum.
A. Nam quod ego huic nunc subitò exitio remedium inveniam miser?
Quod si eò meæ fortunæ redeunt, Phanium, abs te ut distrahar?
Nulla est mihi vita expetenda. G. ergo isthæc cum ita sint Antipho,
Tanto magis te advigilare æquom est. Fortes fortuna adjuvat.
A. Non sum apud me. G. atqui opus est nunc cum maxumè, ut sis, Antipho:
Nam si senserit te timidum pater esse, arbitrabitur
Commeruisse culpam. P. hoc verum est. A. Non possum immutarier.
G. Quid faceres, si aliud quid gravius tibi nunc faciendum foret,
A. Cum hoc non possum, illud minus possem. G. hoc nihil est Phædria: ilicet.
Quid conterimus operam frustra? quin abeo. P. & quidem ego. A. obsecro?
Quid si assimulabo? satin' est? G. Garris. A. voltum contemplamini, hem.
Satin' sic est? G. non A. quid si sic? G. propemodum. A. quid si sic? G. sat est.
Hem, isthuc serva, & verbum verbo, par pari ut respondeas.
Ne suis te iratus sævis dictis protelet. A. scio.
G. Vi coactum te esse, invitum, lege, judicio: tenes?
Sed, quis hic est senex, quem video in ultima platea? A. Ipsus est.
Non possum adesse. G. ah quid agis? quo abis Antipho? mane,
Mane inquam. A. egomet me novi, & peccatum meum.
Vobis commendo Phanium, & vitam meam.
P. Geta, quid nunc fiet? G. tu jam lites audies:

go plectar pendens, nisi quid me fefellerit.
ed, quod modò hic nos Antiphonem monuimus,
nosmet ipsos facere oportet, Phædria.
. Aufer mihi, oportet: quin tu, quod faciam, impera.
. Meministi in' olim ut fuerit vostra oratio,
n re incipiunda ad defendendam noxiam?
ustam illam causam, facilem, vincibilem, optumam.
. Memini. G. hem nùc ipsa est opus, aut, si quid potes,
leliore, & callidiore. P. fiet sedulo.
. Nunc, prior adito tu: ego in insidiis hic ero
uecenturiatus, si quid deficies. P. age.

ACTUS I. SCENA V.

Jambici octonarij Senarij.

Demipho, Geta, Phædria.

. TAne tandē uxorem duxit Antipho injussu meo?
Nec meum imperium: age mitto imperium:
non simultatem meam
evereri? saltem non pudere, ô facinus audax! ô Geta
lonitor! G. vix tandem. D. quid mihi dicent? aut
quam causam reperient?
emiror. G. atqui repperi jam: aliud cura, D. an
hoc dicet mihi?
ivitus feci: lex coegit, audio, & fateor, G. places.
. Verum scientem, tacitū, causam tradere adversariis,
iamne id lex coegit? P. Illud durum, G. ego expediam: sine.
. Incertum est quid agam, quia præter spem, atque
incredibile hoc mihi obtigit.
a sum irritatus, animum ut nequeam ad cogitandum
instituere.
uamobrem omnes, cum secundæ res sunt maxume,
tum maxumè
editari secum oportet, quo pacto adversam ærumnam ferant:
icla, damna, exilia, peregrè rediens semper cogitet,
ut filij peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum
filiæ:

Communia esse hæc, fieri posse: ut ne quid animo
novum:
Quicquid præter spem eveniat, omne id deputare
in lucrò.
G. O Phædria, incredibile est, quanto herum antec
sapientia.
Meditata mihi sunt omnia mea incommoda: herus
redierit,
Molendum usque in pistrino? vapulandum: habend
compedes:
Opus ruri faciundum. horum nihil quicquam accid
animo novum.
Quicquid præter spem eveniet, omne id deputabo es
in lucro.
Sed quid hominem cessas adire, & blande in principi
alloqui?
D. Phædriam mei fratris video filium ire mihi obviã
P. Mi patrue salve, D. salve: sed ubi est Antipho?
P. Salvom advenire, D. credo: hoc respondè mihi.
P. Valet; hic est: sed satin omnia ex sententia?
D. Vellem quidem, P. quid isthuc? D. Rogitas, Phæ
dria?
Bonas me absente hîc confeciſtis nuptias.
P. Eho, an id succenses nunc illi? G. ô artificem probũ
D. Egone illi non succenseam? ipsum gestio
Dari mi in conspectum nunc, sua culpa ut sciat
Lenem patrem illum factum me esse accerumum.
P. Atqui nil fecit, patrue, quod succenseas.
D. Ecce autem similia omnia: omnes congruunt:
Unum cognôris, omnes nôris, P. haud ita est.
D. Hic in nova est, ille ad defendendam causam adest
Cum ille est, hic præsto est: tradunt operas mutuas.
G. Probè eorum facta imprudens depinxit senex.
D. Nam, ni hæc ita essent, cum illo haud staret Phæ
dria.
P. Si est, patrue, culpam ut Antipho in se admiserit.
Ex qua re minus rei foret, aut famæ temeranæ:

Non causam dico, quin, quod meritus est, ferat.
Sed si quis fortè malitiâ fretus suâ,
Insidias nostræ fecit adolescentiæ,
Ac vicit: nostrane ea culpa est, an judicum,
Qui sæpè propter invidiam adimunt diviti;
Aut propter misericordiam addunt pauperi?
G. Ni nossem causam, crederem vera hunc loqui.
D. An quisquam judex est, qui possit noscere
Tua justa, ubi tute verbum non respondeas,
Ita ut ille fecit? P. functus adolescentuli est
Officium liberalis; postquam ad judices
Ventum est, non potuit cogitata proloqui,
Ita eum tum timidum ibi obstupefecit pudor.
G. Laudo hunc. sed cesso adire quamprimum senem?
Here salve: salvom te adveniße gaudeo, D. oh,
Bone custos salve, columen vero familiæ,
Cui commendavi filium hinc abiens meum.
G. Jamdudum te omnes nos accusare audio
Immerito; & horum me omnium immeritissime;
Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?
Servom hominem causam orare leges non sinunt:
Neque testimonii dictio est. D. Mitto omnia: adde
Isthuc imprudens timuit adolescens: sino:
Tu servus: verum si cognata est maxumè,
Non fuit necesse habere: sed id quod lex jubet,
Dotem daretis: quæreret alium virum,
Qua ratione inopem potius ducebat domum?
G. Non ratio, verum argentum, deerat, D. sumeret
Alicunde, G. alicunde? nihil est dictu facilius.
D. Postremo, si nullò alio pacto, fœnore.
G. Hui, dixti pulchre: siquidem quisquam crederet
Te vivo, D. non, non sic futurum est: non potest.
Egone illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?
Nihil suave meritum est hominem commonstrarier:
Mihi istum volo, aut ubi habitet, demonstrarier.
G. Nempe Phormionem. D. Istum patronum mulieris.

G. Jam faxo, hic aderit, D. Antipho ubi nunc est? foris.
D. Abi Phædria, eum require, atque adduce huc, P.
Recta via equidem illuc, G. nempe ad Pamphilam.
D. At ego deos penates hinc salutatum domum
Divortar, inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos advocabo, ad hanc rem qui adsient:
Ut ne imparatus sim, cum adveniat Phormio.

ACTUS II. SCENA I.

Trochaici octonarij catalectici.

Phormio, Geta,

P. ITane patris ais conspectum veritum hinc abiisse G. admodum?
P. Phanium relictam solam? G. sic, P. & iratum sen
G. Oppidò. P. ad te summa solũ, Phormio, rerũ red
Tute hoc intristi, tibi omne est exedundum: accinger
G. Obsecrò te, P. si rogitabit, G. in te spes est. P. eccer
Quid si reddet? G. tu impulisti. P. sic opinor, G. subve
P. Cedo senem: jam instructa sunt mihi in corde co
silia omnia.
G. Quid ages? P. quid vis? nisi ut maneat Phanium atque ex crimine hoc
Antiphonem eripiã, atq; in me omnẽ irã derivẽ seni
G O vir fortis atq; amicus? verũ hoc sæpe Phormi
Vereor, ne isthæc fortitudo in nervum erumpat den
que, P. ah
Non ita est, factũ est periculum jam pridẽ visa est vi
Quot me censes homines jã deverberasse usq; ad nec
Hospites, tum cives? quo magis novi, tanto sæpius.
Cedo dum, en unquam in jurijs rum audisti mihi scrip
tam dicam?
G. Quî isthuc? P. quia non rete accipitri tenditur, ne
que milvio.
Qui malẽ faciunt nobis: illis, qui nil faciunt, tenditur
Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur:
Aliis aliunde est periclum, unde aliquid abradi potes
Mihi sciunt nihil esse: dices, ducent damnatũ domum

Alet

Alere nolunt hominē edacē: & sapiunt mea sententia.
Pro maleficio si beneficium summum nolunt reddere.
G. Nō potest satis pro merito ab illo tibi referri gratia.
P. Immo enim nemo satis pro merito gratiā refert.
Tene asymbolum venire, unctū, atq; lautum, è balneis:
Otiosum ab animo: cùm ille & cura & sumptu absumitur,
Dum tibi sit, quod placeat: ille ringitur, tu rides?
Prior bibas, prior decumbas; cœna dubia apponitur.
G. Quid isthuc verbi est, P. ubi tu dubites, quid sumas potissimum.
Hæc, cum rationem ineas, quàm sint suavia, & quam cara sint:
Ea, qui præbet, non tu hunc habeas planè præsentem Deum?
G. Senex adest: vide quid agas: prima coitio est acerrima.
Si eam sustinueris, post illa jam ut ludet, ludas sicè.

ACTUS II. SCENA II.

Iambici Senarii.

Demipho, Geta, Phormio.

EN unquam cuiquam contumeliosius
Auditis factam injuriam, quam hæc est mihi?
Adeste quæso, G. Iratus est, P quin tu hoc age?
Jam ego' hunc agitabo. Prò Deûm immortalium!
Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat esse cognatam? G. negat.
P. Neque ejus patrem se scire, qui fuerit? G. negat.
D. Ipsum esse opinor, de quo agebam, sequimini.
P. Nec Stilphonem ipsum scire, qui fuerit? G. negat.
P. Quia egens relicta est misera, ignoratur parens?
Negligitur ipsa: vide, avaritia quid facit.
G. Si herum insimulabis avaritiæ, male audies.
D. O audaciam! etiam me ultrò accusatum advenit.
P. Nam jam adolescenti nihil est, quod succenseam,
Si illum minùs norat: quippe homo jam grandior.
Pauper, cui in opera vita erat, ruri fere

Se continebat. ibi agrum de nostro patre
Colendum habebat: sæpe interea mihi senex
Narrabat, se hunc negligere cognatum suum:
At quem virum? quem ego viderim in vita optumum.
G. Videas te, atq; illum, ut narras, P. abi in malã crucẽ,
Nam si ita cum existumassem nunquam tam graviis
Ob hanc inimicitias caperem in vostram familiam,
Quam is aspernatur nunc tam illiberaliter.
G. Pergin' hero absenti male loqui impurissime!
P. Dignum autem hoc illo est. G. ain' tandem, carcer!
D. Geta.
G. Bonorum extortor, legum contortor. D. Geta.
P. Responde, G. quis homo est? Ehem! D. tace, G.
absenti tibi
Te indignas, seque dignas contumelias,
Nunquam cessavit dicere hodie, D. eho! desine,
Adolescens, primum abs te hoc bona venia expeto,
Si tibi placere potis est, mihi ut respondeas,
Quem amicum tuum ais fuisse istum, explana mihi.
Et qui cognatum me sibi esse diceret.
P. Proinde expiscare, quasi non nosses, D nossem? P. ita
D. Ego me nego: tu, qui ais, redige in memoriam,
P. Eho! tu sobrinum tuum non nôras? D. enecas,
Dic nomen, P. nomen? maxumè, D. quid nunc taces?
P. Perii hercle, nomen perdidi, D. hem, quid ais?
P. Geta,
Si meministi id quod olim dictum est, subiice, hem.
Non dico: quasi non nôris, tentatum advenis.
D. Egon' tuẽ tento? G. Stilpho, P. Atq; adeo, quid mea?
Stilpho est, D. quẽ dixti? P. Stilphonẽ inquã noveras?
D. Neque ego illum nôram, neque mihi cognatus fuit
Quisquam is hoc nomine, P. itane? non te horũ pudet:
At si talentum rem reliquisset decem,
D. Dii tibi malè faciant, P. primus esses memoriter
Progeniem vostram, usq; ab avo atque atavo proferens,
D. Ita ut dicis, ego tum si advenissem, quî mihi
Cognata ea esset, dicerem: iridem tu face:

Cedo,

Cedo, qui est cognata? G. Heus noster, recte
P. Dilucide: expedivi quibus me oportuit
Judicibus: tum, si id falsum fuerat, filius
Cur non refellit? D. filium narrasmihi?
Cujus de stultitia dici, ut dignum est, non potest!
P. At tu, qui sapiens es, magistratus adi,
Judicium de eadem causa iterum ut reddant tibi;
Quandoquidem solus regnas, & soli licet
Hic de eadem causa bis judicium adipiscier.
D. Etsi facta mihi injuria est, verum tamen
Potius quam lites sector, aut quàm te audiam,
Itidem ut cognata si sit, id quod lex jubet:
Dotem dare, abduce hanc, minas quinque accipe.
P. Ha, ha, hæ, homo suavis! D. quid est? num iniquom postulo?
An ne hoc quidem adipiscar ego, quod jus publicũ est.
P. Itane tandẽ quæso, civẽ ut meretricẽ ubi abusus sis,
Mercedem dare lex jubet ei, atque amittere! an,
Ut ne quid turpe civis in se admitteret
Propter egestatem, proximo jussa est dari,
Ut cum uno ætatem degeret: quod tu voras?
D. Ita proxumo quidem: at nos unde? aut quamobrem? P. Eho
Astũ, sjunc, ne agas, D. non agam? immo haud desinã
Donec, perfecero hoc, P. ineptis, D. sine modo.
P. Postremo tecum nihil rei nobis Demipho est:
Tuus est damnatus gnatus, non tu, nam tua
Præterierat jam ad ducendam ætas, D. Omnia hæc,
Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere.
Aut quidem cum uxore hac ipsum prohibebo domo.
G. Iratus est, P. tute idem melius feceris.
D. Itane es paratus facere me advorsum omnia.
Infelix? P. metuit hic nos, tametsi sedulo
Dissimulat, G. bene habent tibi principia, P. quin quod est
Ferundum, feras? tuis factis dignum feceris,
Ut amici inter nos simus, D. egon' tuam expetam

Amicitiam à, aut me visum, aut auditum velim?
P. Si concordabis cum illa, habebis, quæ tuam
Senectutem oblectet: respice ætatem tuam.
D. Te oblectet, tibi habe. P. Minue vero iram, D. hoc age.
Satis jam verborum est: nisi tu properes mulierem
Abducere, ego illam ejiciam: dixi, Phormio.
P. Si tu illam attigeris secus, quam dignum est liberam
Dicam inpingam tibi grandem: dixi, Demipho.
Si quid opus fuerit, heus, domo me. G. Intelligo.

ACTUS II. SCENA III.

Eadem genera.

Demipho, Geta, Hegio, Cratinus, Crito.

D. Quantâ me curâ & solicitudine afficit
Gnatus, qui me, & se hisce impedivit nuptiis
Neque mihi in conspectum prodit, ut saltem sciam,
Quid de hac re dicat, quidve sit sententiæ,
Abi tu, vise, tedieritne jam, an nondum domum.
G. Eo, D. Videtis quo in loco res hæc siet:
Quid ago? dic Hegio, H. ego? Cratinum censeo,
Si tibi videtur, D. dic Cratine. Cra. Mene vis?
D. Te, Cra. ego, quæ in rem tuam sint, ea velim faci-
as, mihi
Sic hoc videtur, quod te absente hîc filius
Egit, restitui in integrum æquóm est & bonum:
Et id impetrabis, dixi, D. dic nunc Hegio.
H. Ego sedulò hunc dixisse credo: verum ita est,
Quot homines, tot sententiæ: suus cuique mos.
Mihi non videtur, quod sit factum legibus,
Rescindi posse: & turpe inceptu est, D. dic Crito.
Cri. Ego amplius deliberandum censeo:
Res magna est, H. Nûquid nos visi? D. feciſtis probè.
Incertior sum multo, quam dudum, G. negant
Rediisse, D. frater est exspectandus mihi, is
Quod mihi dederit de hac re consilium, id exequar.
Percunctatum ibo ad portum, quoad se recipiat.
G. At ego Antiphonẽ quærã ut, quæ acta hîc sunt, sciat.
Sed eccum ipsum video in tempore huc se recipere.

Jambici catalectici & acatalectici octonarij in fine trochaicus

Antipho, Geta.

A. ENimverò, Antipho, multi' modis cum isthoc animo vituperandus es;
Itane hinc abiisse, & vitam tutandã aliis dedisse tuam?
Alios tuam rem credidisti magis, quam tete, animadversuros?
Nam, ut ut erant alia, illi certe consuleres, quæ nunc tuæ est domi;
Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali;
Cujus nunc miseræ spes opesq; sunt in te uno omnes sitæ.

G. Equidem, here, nos jamdudum hic te absentem incusamus, qui abieris.

A. Te ipsum quærebam, G. sed eâ causâ nihilõ magis defecimus.

A. Loquere obsecro, quonam in loco sunt res & fortunæ meæ?
Nunquid patri subolet? G. nil etiam, A. ecquid spei porro est? G. nescio, A. Ah!

G. Nisi Phædria haud cessavit pro te enixi, A. nihil fecit novi.

G. Tum Phormio itidem in hac re, ut in aliis, strenuum hominem præbuit.

A. Quid is fecit? G. Confutavit verbis admodum iratum patrem.

A. Heu Phormio! G. ego, quod potui porro, A. mi Geta, omnes vos amo.

G. Sic sese habent principia, ut dico; adhuc tranquilla res est:
Mansurusque patruum pater est, dum huc adveniat.

A. quid eum? G. Aiebat,
De ejus cõsilio velle sese facere, quod ad hanc rẽ attinet.

A. Quantus metus est mihi, venire huc salvom nunc patruum, Geta:
Nam, ut audio per unam ejus, aut vivam, aut moriar scientiam.

G. Phæ-

G. Phædria tibi adest, A. ubinam? G. eccum a sua palæstra exit foras.

ACTUS III. SCENA II.

Trochaici octonarij & jambici uno ariditо serario.

Phædria, Dorio, Antipho, Geta.

P. DOrio, audi obsecro, D. non audio, P. parumper, D. quin omitte me.

P. Audi quod dicam, D. at enim tædet jam audire eadem millies.

P. At nunc dicam, quod lubenter, audias. D. Loquere, audio.

P. Nequeo te exorare, ut maneas triduum hoc? quò nunc abis?

D. Mirabar, si tu mihi quicquam afferres novi.

A. Heil metuo lenonem, ne quid suo suat capiti, G. idem ego metuo.

P. Nō mihi credis? D. ariolare, P. sin fidē do, D. fabulæ.

P. Fœneratū isthuc beneficiū tibi pulchre dices, D. logi

P. Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc est, D. somnium,

P. Experire, non est longū, D. Cantilenā eandē canis.

P. Tu mihi cognatus, tu amicus, tu parens, tu, D. garris modo.

P. Adeone ingenio te esse duro, atque inexorabili,
Ut neque misericordia, neque precibus molliri queas?

D. Adeon' te esse incogitantem atq; impudentē Phædria,
Ut phaleratis dictis ducas me, & meam ductes gratis?

A. Miseritum est, P. hei veris vincor, G. quam similis uterque est sui?

P. Neq; alia, Antipho, cū occupatus esses sollicitudine,
Tum esse hoc mihi objectum malum? A. ah, quid isthuc autem est Phædria?

P. O fortunatissime Antipho! A. Egone? P. cui quod amas, domi est.
Nec cum hujusmodi unquam usus venit ut conflictares malo.

A. Mihin' domi est? immo, id quod ajunt, Auribus teneo lupum,

Nam

Nam neque ut amittam à me, invenio: Neque, ut retineam, scio.

D. Ipsũ isthuc mihi in hoc est, A. eia, ne parũ leno sies.

Nunquid hic confecit? P. hiccine? quod homo inhumanissimus.

Pamphilam meam vendidit, G. quid? vendidit? A. ain', vendidit?

P. Vendidit, D. quàm indignum facinus, ancillam ære emptam suo.

P. Nequeo exorare, ut me maneat, & cum illo ut mutet fidem.

Triduum hoc: dum id, quod est promissum, ab amicis argentum aufero.

Si non tum dedero: unam præterea horam ne oppertus sies,

D. Obtundis. A. haud longum est id, quod orat, Dorio exoret, sine.

Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit.

D. Verba isthæc sunt, A. Pamphilamne hac urbe privari sines?

Tum præterea horum'amorem distrahi poterin' pati?

D. Neque ego, neque tu, G. Dii tibi omnes id, quod est dignum duint.

D. Ego te cõplures advorsũ ingeniũ meũ menses tuli,

Pollicitantem, flentem, & nil ferentem: nunc contra omnia hæc;

Repperi, qui det, neque lacrumet, da locum, melioribus.

A. Certè hercle, ego si satis commemini; tibi quidem est olim dies,

Quam ad dares huic, præstituta, P. factum, D. num ego isthuc nego?

A. Jamne ea præteriit? D. non, verum ei hæc antecessit, A. non pudet

Vanitatis? D. minimè, dum ob rem, G. sterquilinium! P. Dorio,

Itane tandem facere oportet. D. sic sum: si placeo, utere.

A. Siccine

A. Siccine hunc decipis? D. immo enimverò, Antipho
hic me decipit:
Nam hic me hujusmodi esse sciebat, ego hunc esse aliter credidi:
Iste me fefellit: ego isti nihilo sum aliter, ac fui.
Sed ut ut hæc sunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi
Miles se dare dixit: si mihi prior tu attuleris, Phædria,
Mea lege utar, ut potior sit, qui prior ad dandũ est. Vale.

ACTUS III. SCENA III.

Trochaici octonarij & unus iambicus quaternarius.

Phædria, Antipho, Geta.

P. QUid faciam? unde ego nunc tam subitò huic argentum inveniam miser,
Cui minus nihilo est? quod si hic potuisset nũc exorarier
Triduũ hoc, promissũ fuerat. A. itane hunc patiẽtur, Geta,
Fieri miserum, qui me dudum, ut dixti, adjuverit cõiter?
Quin, cum opus est, beneficium, rursum ei experimur reddere?
G. Scio equidem hoc esse æquom, A. age ergo, solus servare hunc potes.
G. Quid faciam? A. invenias argentum, G. cupio, sed id unde, edoce.
A. Pater adest hic, G. scio: sed quid tum? A. ah, dictum sapienti sat est.
G. Itane? A. ita? G. sanè hercle pulchrè suades: etiam tu hinc abis?
Non triumpho, ex nuptiis tuis si nil nanciscor mali;
Ni etiam nunc me hujus causa quærere in malo jubeas crucem.
A. Verùm hic dicit. P. quid? ego vobis, Geta, alienus sum? G. haud puto:
Sed patũne est, quod omnibus nunc nobis succẽsset senex
Ni instigemus etiam, ut nullus locus relinquatur præci?
P. Alius ab oculis meis illam in ignotum abducet locum?
Hem! dum igitur licet, dumque adsum, loquimini mecum, Antipho.

Contemplamini me. A. quamobrem? aut quid
facturus? cedo.
P. Quoquo hinc asportabitur terrarum, certum est, per-
sequi,
Aut perire, G. Dii bene vortant, quod agas: pedeten-
tim tamen.
A. Vide, si quid opis potes adferre huic. G. si quid? A.
quære, obsecro.
Ne quid plus minusve faxit, quod nos post pigeat, Geta.
G. Quæro: salvos est, ut opinor: verum enī metuo malum.
A. Noli metuere: unà tecum bona, malaq; tolerabimus.
D. Quantum argenti opus est tibi? loquere. P. solæ tri-
ginta minæ.
G. Triginta? hui, percara est, Phædria. P. isthæc vero
vilis est.
G. Age, age, inventas reddam. P. ô lepidum caput. G.
auferte hinc. P. Jam opus est.
G. Jam feres: sed opus est mihi Phormionem adjuto-
rem ad rem hanc dari.
A. Præsto est: audacissimè onus quidvis impone, & feret:
Solus est homo amico amicus. G. eamus ergo ad eum
ocyus.
P. Abi vero: dic, præsto ut sit domi.
A. Nunquid est, quod mea opera vobis opus sit? G. ni-
hil, verum abi domum, &
Illam miseram, quam ego nunc intus scio esse exani-
matam metu,
Consolare: cessas? A. nihil est, æquè quod faciam lubens.
P. Qua via istuc facies? G. dicam in itinere: modo te
hinc amove.

ACTUS IV. SCENA I.

Demipho, Chremes.

Quid id? qua profectus causa hinc, ex Lemnum
Chremes?
Adduxin' tecum filiam? C. non. D. quid ita non?
C. Postquam videt me ejus matrem hic esse dignam

Simul

Simul autem non manebat ætas virginis
Meam negligentiam: ipsam cum omni familia
Ad me profectam esse aiebant, D. quid illic tam diu,
Quæso, igitur commorabare, ubi id audiveras?
C. Vol me detinuit morbus, D. undè? aut quis? C. roga.
Senectus ipsa est morbus, sed veniſse eas
Saltàs, audivi ex nauta, qui illas vexerat.
D. Quid gnato obtigerit me absente, audistin' Chreme?
C. Quod quidem me factum consilii incertum facit:
Nam hanc conditionem, si cui tulero extraneo,
Quo pacto, aut unde mihi sit, dicendum ordine est:
Te mihi fidelem esse æquè, atque egomet sum mihi,
Scibam, ille, si me alienus affinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas:
Sin sperverit me: plus, quam opus est scito, sciet.
Vereorque ne uxor aliquâ hoc resciscat mea,
Quod si fit, ut me exeutiam, atque egrediar domo,
Id restat: nam ego meorum solus sum meus.
D. Scio ita esse, & isthæc mihi res sollicitudini est:
Neque defatiscar unquam adeo experiri,
Donec tibi id quod pollicitus sum, effecero.

ACTUS IV. SCENA II.

Eadem genera.

Geta.

EGo hominem callidiorem vidi neminem,
Quam Phormionem, venio ad hominem ut dicerem
Argento opus esse, & id quo pacto fieret:
Vix dum dimidium dixeram, intellexerat.
Gaudebas: me laudabat: quærebat senem:
Diis gratias agebat, tempus sibi dari,
Ubi Phædriæ se ostenderet, nihilo minus
Amicum esse, quam Antiphoni, hominem ad forum
Jussi opperiri: eo me esse adducturum senem.
Sed ecquem ipsum, quis est ulterior? at at Phædriæ
Pater venit: sed quid pertimui autem bellua?
An quia quos fallam, pro uno duo sunt mihi dati?
Commodius esse opinor duplici spe utier,

Peta-

Petam hinc, unde à primo institui: is si dat sat est:
Si ab hoc nil fiat, tum hunc adoriar hospitem.

ACTUS IV. SCENA III.

Iambicæ dimensionis.

Antipho, Geta, Chremes, Demipho.

EXpecto, quam mox recipiat sese huc Geta,
Sed patruum cum patre video astantem: hei mihi
Quam timeo, adventus hujus quo impellat patrem.
G. Adibo hosce, ô noster Chremes, C. salve, Geta.
G. Venire salvom volupe est, C. credo? G. quid agitur?
C. Multa advenienti, ut fit, nova hic compluria.
G. Ita de Antiphone audistin' quæ facta? C. omnia.
G. Tun' dixeras huic? facinus indignum, Chreme,
Sic circumiri, D. id cum hoc agebam commodum.
G. Nam hercle ego quoq; id quidē mecum agitans sedulò
Inveni, opinor, remedium huic rei, D. quid Geta:
Quod remedium? G. ut abii abs te, fit forte obviam
Mihi Phormio, C. qui Phormio? G. is qui istam, C. scio.
G. Visum est mihi, ut ejus tentarem sententiam.
Prendo hominem solum: cur non inquam Phormio
Vides, inter vos sic hæc potius cum bona
Ut componantur gratia, quam cum mala?
Herus liberalis est, & fugitans litium:
Nam cæteri quidem hercle amici omnes modo
Uno ore auctores fuere, ut præcipitem hanc daret.
A. Quid hic cœptat? aut quo evadet hodie? G. an legibus
Daturum pœnas dices, si illam ejecerit?
Nam id exploratum est: eja, sudabis satis.
Si cum illo inceptas homine: eâ eloquentiâ est.
Herum pone esse victum eum: at tandem tamen
Non capitis ejus res agitur, sed pecuniæ.
Postquam hominem his verbis sentio mollirier:
Soli sumus nunc, hic, inquam: eho dic quid velis dari
Mihi in manum, ut herus his desistat litibus,
Hæc hinc facessat, tu molestus ne sies?
A. Satin' illi Dii sunt propitii? G. nam sat scio,
Si tu aliquam partem æqui, boni que dixeris,

Ut ille est bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos, D. quis te isthæc jussit loqui?
C. Immo non potuit melius pervenirier
Eo, quo nos volumus, A. occidi. C. perge eloqui.
G. At primo homo insaniebat, C. Cedo, quid postulat?
G. Quid? nimium: quantum libuit, C. dic, G. si quis daret
Talentum magnum, C. immo malū hercle: ut nil pudet!
G. Quod dixi adeò ei: quæso, quid si filiam
Suam unicam locaret? parvi rettulit
Non suscepisse. inventa est, quæ dotem petat.
Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias:
Hæc denique ejus fuit postrema oratio:
Ego, inquit, jam à principio amici filiam,
Ita ut æquum fuerat, volui uxorem ducere:
Nam mihi veniebat in mentem ejus incommodum,
In servitutem pauperem ad ditem dari:
Sed mihi opus erat, ut apertè tibi nunc fabuler,
Aliquantulum quæ afferret, quî dissolverem
Quæ debeo: & etiam nunc, si volt Demipho
Dare, quantum ab hac accipio, quæ sponsa est mihi,
Nullam mihi malim, quam isthanc uxorem dari.
A. Utrum stultitia facere ego hunc, an malitia
Dicam, scientem, an imprudentem, incertus sum.
D. Quid si animā debet? G. ager oppositu'est pignori ob
Decem minas, inquit, D. age, age, jam ducat: dabo.
C. Ædiculæ item sunt ob decem alias, D. hoi, hui,
Nimium est, C. Ne clama, petito hasce à me decem.
G. Uxori emunda ancillula est. tum autem pluscula
Supellectile opus est, opus sumptu ad nuptias:
His rebus pone sanè, inquit, decem minas.
D. Sexcentas proinde potius scribito jam mihi dicas:
Nihil dò: impuratus me ille ut etiam irrideat.
C. Quæso, ego dabo, quiesce: tu modo filius
Fac ut illam ducat, nos quam volumus, A. hei mihi.
Geta, occidisti me tuis fallaciis.
C. Mea causa ejicitur: me hoc æquom est amittere.
G. Quantum, potes, me certiorem, inquit, face.

Si illam dant, hanc ut omittam, ne incertus sim:
Nam illi mihi dotem jam constituerunt dare.
C. Jam accipiat: illis repudium renuncies,
Hanc ducat, D. quæ quidem illi res vortat male.
C. Opportune adeo nunc mecum argentum attuli.
Fructum, quem Lemni uxoris reddunt prædia:
Id sumam: uxori, tibi opus esse, dixero.

ACTUS IV. SCENA IV.

Ejusdem generis.

Antipho, Geta.

A. GEta, G. hem, A. quid egisti? G. emunxi argento senes.
A. Satin' est id? G. nescio herele: tantum jussus sum.
A. Eho, verbero, aliud mihi respondes, ac rogo?
G. Quid ergo narras? A. quid ego narrem? opera tua
Ad restim mihi quidem res redit planissume:
Ut te quidem omnes Dii, Deæque, superi, inferi,
Malis exemplis perdant. hem, si quid velis.
Huic mandes, quod quidem recte curatum velis,
Qui te ad scopulum è tranquillo inferat.
Quid minus utile fuit, quam hoc ulcus tangere,
Aut nominare uxorem? injecta est spes patri,
Posse illam extrudi. cedo, nunc porro Phormio,
Dotem si accipiet, uxor ducenda est domum,
Quid fiet? G. non enim ducet, A. novi cæterum,
Cum argentum repetent, nostra causa scilicet
In nervom potius ibit, G. nihil est Antipho,
Quin male narrando possit depravarier.
Tu id quod boni est, excerpis: dicis, quod mali est:
Audi nunc contra jam: si argentum acceperit;
Ducenda est uxor, ut ais: concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandi nuptias
Vocandi, sacrificandi dabitur paululum;
Interea amici, quod polliciti sunt, dabunt:
Id ille istis redder. A quam ob rem? aut quid dicet? G. rogas.
Quot res post illa monstra evenerunt mihi,

Ut ille est bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos, D. quis te isthæc jussit loqui?
C. Immo non potuit melius pervenirier
Eo, quo nos volumus, A. occidi. C. perge eloqui.
G. At primo homo insaniebat, C. Cedo, quid postulat?
G. Quid? nimium: quantum libuit, C. dic, G. si quis daret.
Talentum magnum, C. immo malū hercle: ut nil pudet!
G. Quod dixi adeò ei: quæso, quid si filiam
Suam unicam locaret? parvi rettulit
Non suscepisse, inventa est, quæ dotem petat.
Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias:
Hæc denique ejus fuit postrema oratio:
Ego, inquit, jam à principio amici filiam,
Ita ut æquum fuerat, volui uxorem ducere:
Nam mihi veniebat in mentem ejus incommodum,
In servitutem pauperem ad ditem dari:
Sed mihi opus erat, ut apertè tibi nunc fabuler,
Aliquantulum quæ afferret, qui dissolverem
Quæ debeo: & etiam nunc, si volt Demipho
Dare, quantum ab hac accipio, quæ sponsa est mihi,
Nullam mihi malim, quam isthanc uxorem dari.
A. Utrum stultitia facere ego hunc, an malitia
Dicam, scientem, an imprudentem, incertus sum.
D. Quid si animā debet? G. ager oppositu'est pignori ob
Decem minas, inquit, D. age, age, jam ducat: dabo.
C. Ædiculæ item sunt ob decem alias, D. hoi, hui,
Nimium est, C. Ne clama, petito hasce à me decem.
G. Uxori emunda ancillula est. tum autem pluscula
Supellectile opus est, opus sumptu ad nuptias:
His rebus pone sanè, inquit, decem minas.
D. Sexcentas proinde potius scribito jam mihi dicas:
Nihil dò: impuratus me ille ut etiam irrideat.
C. Quæso, ego dabo, quiesce: tu modo filius
Fac ut illam ducat, nos quam volumus, A. hei mihi.
Geta, occidisti me tuis fallaciis.
C. Mea causa ejicitur: me hoc æquom est amittere.
G. Quantum, potes, me certiorem, inquit, face.

Si illam dant, hanc ut omittam, ne incertus siem:
Nam illi mihi dotem jam constituerunt dare.
C. Jam accipiat: illis repudium renunciet,
Hanc ducat, D. quæ quidem illi res vortat male.
C. Opportune adeo nunc mecum argentum attuli.
Fructum, quem Lemni uxoris reddunt prædia:
Id sumam: uxori, tibi opus esse, dixero.

ACTUS IV. SCENA IV.

Ejusdem generis.

Antipho, Geta.

A. GEta, G. hem, A. quid egisti? G. emunxi argento senes.
A. Satin' est id? G. nescio herele: tantum jussus sum.
A. Eho, verbero, aliud mihi respondes, ac rogo?
G. Quid ergo narras? A. quid ego narrem? opera tua
Ad restim mihi quidem res redit planissume:
Ut te quidem omnes Dii, Deæque, superi, inferi,
Malis exemplis perdant. hem, si quid velis.
Huic mandes, quod quidem recte curatum velis,
Qui te ad scopulum è tranquillo inferat.
Quid minus utile fuit, quam hoc ulcus tangere,
Aut nominare uxorem? injecta est spes patri,
Posse illam extrudi. cedo, nunc porro Phormio,
Dotem si accipiet, uxor ducenda est domum,
Quid fiet? G. non enim ducet, A. novi: cæterum,
Cum argentum repetent, nostra causa scilicet
In nervom potius ibit, G. nihil est Antipho,
Quin male narrando possit depravarier.
Tu id quod boni est, excerpis: dicis, quod mali est:
Audi nunc contra jam: si argentum acceperit;
Ducenda est uxor, ut ais: concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandi nuptias
Vocandi, sacrificandi dabitur paululum;
Interea amici, quod polliciti sunt, dabunt:
Id ille istis reddet. A quam ob rem? aut quid dicet? G. rogas.
Quot res post illa monstra evenerunt mihi,

Introiit in ædes ater alienus canis.
Anguis per impluvium decidit de tegulis:
Gallina cecinit, interdixit hariolus,
Aruspex vetuit ante brumam aliquid novi
Negoti incipere: quæ causa est justissima.
Hæc fient, A. ut modo fiant, G. Fient, me vide:
Pater exit, abi, dic, esse argentum Phædriæ.

ACTUS IV. SCENA V.

Jambici octonarii.

Demipho, Geta, Chremes.

Quietus esto, inquam, ego curabo, ne quid verborum duint.
Hoc temere nunquam amittam ego a me, quin mihi testes adhibeam,
Cui dem: &, quamobrem dem, commemorabo, G, ut cautus est, ubi nil opu'st.
C. Atqui ita opus est facto, at matura, dum lubido eadem hæc manet.
Nam si altera illa magis instabit, forsitan nos rejiciat.
G. Rem ipsam putasti. D. duc me ad eum ergo, G. non moror, C. ubi hoc egeris,
Transito ad uxorem meam, ut conveniat hanc prius, quam hinc abeat.
Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, ne succenseat.
Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familiarior,
Nos nostro officio nihil egressos esse, quantum is voluerit,
Datum esse dotis, D. quid tua, malum, id refert? G. magni, Demipho.
D. Non sat tuum officium te feciſſe, si non id fama approbat?
C. Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne se ejectam prædicat.
D. Idem ego istuc facere possum, C. Mulier mulieri magis congruet.
D. Rogabo, C, ubi nunc illas ego reperire possim, cogito.

ACTUS

ACTUS V. SCENA I.

Octonarij Jambici, catalectici & acatalectici, & Jambicis quaternarijs [illegible] aliquot trochaicis octonariis.

Sophrona, Chremes.

QUid agam? quem amicum inveniam mihi misera? aut cui consilia
Hæc referam? aut unde nunc mihi auxilium petam nam vereor,
Herane, ob meum suasum indigne injuria afficiatur.
Ita patrē adolescentis facta hæc tolerare audio violēter,
C. Nam, quæ hæc est anus exanimata, à fratre quæ egressa est meo?
S. Quod ut facerem, me egestas impulit, cum scirem infirmas,
Hasce esse nuptias: ut id consulerem, interea vita
Ut in tuto foret, C. Certe ædipol, nisi me animus fallit,
Aut parū oculi prospiciunt, meæ nutricē gnatæ video.
S. Neque ille investigatur, C. quid agam? S. qui est ejus pater, C. Adeon',
An maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognosco? S. quod si eum nunc,
Reperire possim, nihil est quod verear, C. ea ipsa est, colloquar.
S. Quis hic loquitur, C. Sophrona, s. & meum nomen nominat? C. ad me respice.
S. Dii obsecro vos, estne hic Stilpho? C. non, s. negas?
C. Concede hinc paululum à foribus istorsum sodes Sophrona.
Ne me isthoc posthac nomine appellassis, s. quid? non is obsecro es;
Quem semper te esse dictitasti? C. est, s. quid has metuis fores?
C. Conclusam hic habeo uxorem sævam: verum isthoc de nomine,
Eò perperam olim dixi ne vos forte imprudentes foris
Affutiretis, atq; id porrò aliqua uxor mea resciscerет.
S. Hem isthoc pol nos te hic invenire miseræ nunquam potuimus.
C. Eho, dic, mihi, quid tibi rei est cum familia hac unde exis, aut ubi

illæ

Illæ sunt? s. Miseram me, C. hem: quid est? vivunne? s. vivit gnata,
Matrē ipsam ex ægritudine miserā mors consecuta est.
C. Male factum, s. ego autem, quæ essem anus deserta, egens, ignota,
Ut potui nuptum virginem locavi huic adolescenti
Harum qui est dominus ædium, C. Antiphonine? s. hem, isti ipsi, C. quid?
Duasne is uxores habet? s. an obsecro, unam ille quidem hanc solam.
C. Quid illa altera, quæ dicitur cognata? s. hæc ergo est, C. quid ais?
S. Compositò est factum, quo modo hanc amans habere posset
Sine dote, C. Dii, vostrā fidē! quam sæpe forte temere
Eveniunt, quæ non audeas optare! offendi adveniens:
Quicum volebam, atq; ut volebam, collocatam filiam.
Quod nos ambo opere maxumo dabāus operā, ut fieret
Sine nostra cura maxuma, sua cura, hæc sola fecit,
s. Nunc quid facto sit opus, vide: pater adolescentis venit:
Eumque animo iniquo hoc oppidò ferre aiunt, C. nihil pericli est.
Sed per Deos, atque homines meam esse hanc, cave resciscat quisquam.
s. Nemo ex me scibit, C. sequere me: cætera intus audies.

ACTUS V. SCENA II.

Jambici octonarij catalectici.

Demipho, Geta.

NOstrapte culpa facimus, ut malos expediat esse,
Dum nimiū dici nos bonos studēus & benignos
Ita fugias, ne præter casam, quod ajunt, nonne id satis erat,
Accipere ab illo injuriam? etiam argentum est ultro objectum ei,
Ut sit quī vivat, dum aliquid aliud flagitii conficiat.

G. Planissume, D. His nunc præmium est, qui recta prava faciunt.
G. Verissime, D. ut stultissime quidē illi rē gesserimus.
G. Modo ut hoc consilio posset discedi, ut istam ducat.
D. Etiamne id dubium est, G. haud scio hercle, ut homo est, an mutet animum.
D. Hem, mutet autem? G. nescio: verum, si forte, dico.
D. Ita faciā, ut frater censuit. uxorem huc ejus adducā,
Cum ista ut loquatur: abi tu Geta: prænuncia hanc venturam.
G. Argentum inventū est Phædriæ: de jurgio siletur,
Provisum est, ne in præsentia hæc hinc abeat: quid nunc porrò
Quid fiet? in eodem luto hæsitas: vorsuram solves,
Geta, præsens quod fuerat malum, in diem abiit: plagæ crescunt,
Nisi prospicis: nunc hinc domū ibo, ac Phaniū edoceho,
Ne quid vereatur Phormionem, aut ejus orationem.

ACTUS V. SCENA III.

Jambici octonarii & catalectici.

Demipho, Nausistrata, Chremes.

A Gedum, ut soles Nausistrata, fac, illa ut placetur nobis
Ut sua voluntate id, quod est faciundū, faciat, N. faciā.
D. Pariter nunc opera me adjuves, ac dudum re opitulata es.
N. Factum volo, at pol queo minus viri culpa, quam me dignum est.
D. Quid autem? N. quia pol mei patris bene parta indiligenter
Tutatur: nam ex his prædiis talenta argenti bina
Capiebat statim: hem, vir viro quid præstat! D. bina quæso?
N. Ac rebus vilioribus multo, tamē talenta bina, D. hui.
N. Quid hæc videntur? D. scilicet, N. virum me natam vellem:
Ego ostenderem, D. certo scio, N. quo pacto? D. parce, sodes

Ut

Ut possis cum illa, ne te adolescens mulier defatiget.
N. Faciam, ut jubes: sed meum virum abs te exire vi
deo, C. hem Demipho,
Jam illi datum est argentum? D. curavi illico, C. nol
lem datum.
Hei, video uxorem: pene plus, quam sat erat, D. cu
nolles, Chreme?
C. Jam recte, D. quid tu? ecquid locutus cum ista es
quamobrem hanc ducimus?
C. Transegi, D, quid ait tandem? C. abduci non po
test, D. qui non potest?
C. Quia uterque utrique est cordi, D. quid ist huc no
stra? C. Magni: præter hæc,
Cognatã comperi esse nobis. D. quid? deliras? C. sic erit
Non temere dico: redi mecum in memoriam, D.
sati'ne sanus es?
N. An, obsecro, cave ne in cognatam pecces, D. non
est, C. ne nega.
Patris nomen aliud dictum est; hoc tu ernasti, D. non
nôrat patrem?
C. Nôrat, D, Cur aliud dixit? C. nunquam hodie
concedes mihi, neque
Intelliges? D. si tu nil narres, C. pergis? N. miror,
quid hoc fiet.
D. Equidem hercle nescio, C. vin'scire? at ita me ser
vet Jupiter,
Ut propior illi, quam ego sum, ac tu, nemo est homo,
D. Dii, vostram fidem!
Eamus ad ipsam una omnes nos: aut scire, aut nescire
hoc volo, C. ah.
D. Quid est? C. Itane parvam mihi fidem esse apud
te? D. vin' me credere?
Vin'satis quæsitum mihi ist huc esse? age fiat, quid
illa filia
Amici nostri: quid futurum est? C. recte, D, hanc
igitur mittimus?
C. Quid ni? D. Illa maneat? C, sic, D. Ire igitur tibi
licet, Nausistrata. N. Sic

Sic pol commodius esse in omnes arbitror, quàm ut
cœperas,
anere hanc: nam perliberalis visa est, cum vidi, mihi.
. Quid isthuc negotii est? Jamne operuit ostium?
D. Jam, C. ô Jupiter.
ii nos respiciunt: gnatam inveni nuptam cum tuo
filio, D. hem.
uo pacto id potuit? C. non satis tutus est ad nar-
randum hic locus.
D. At tu intrò abi, C. heus, ne filii quidem nostri
hoc resciscant, volo.

ACTUS V. SCENA IV.

Jambici octonarij catalectici.

Antipho.

Ætus sum, ut ut meæ res sese habent, fratri obti-
gisse quod volt.
uam scitũ est, ejusmodi parare in animo cupiditates,
uas, cum res advorsæ sient, paulo mederi possis.
ic simul argentum repperit, cura sese expedivit:
go nullo possum remedio me evolvere ex his turbis:
uin, si hoc celetur, in metu; sin patefiat, in probro sim.
eque me domum nunc reciperem, ni mihi esset spes
ostenta
ujusce habendæ. sed ubinam Getam invenire pos-
sum, ut
ogem, quod tempus conveniendi patris me capere
jubeat?

ACTUS V. SCENA V.

Jambici octonarij acatalectici.

Phormio, Antipho.

ARgentum accepi, tradidi lenoni: abduxi mulierem:
Curavi, propriâ eâ Phædria ut potiretur, nam
emissa est manu.
unc una mihi res etiam restat, quæ est conficiun-
da, otium
senibus ad potandum ut habeam: nam aliquot hos
sumam dies.

A. Sed Phormio est: quid ais? P. quid? A. quidnam nunc facturus Phædria?
Quo pacto satietatem amoris ait se velle sumere?
P. Vicissim partes tuas acturus est, A. quas? P. ut fugitet patrem:
Te suas rogavit rursum ut ageres: causam ut pro se diceres:
Nam potaturus est apud me, ego me ire senibus Sunium
Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, dudum quam dixit Geta,
N. Cum hic non videant me, conficere credant argentum suum,
Sed ostium concrepuit abs te, A. vide, quis egrediatur? P. Geta est.

ACTUS V. SCENA VI.

Trochaici octonarij cataletici & iambici senarij.

Geta, Antipho, Phormio.

O Fortuna! ô fors fortuna! quantis commoditatibus.
Quam subito hero meo Antiphoni ope vestra hunc onerastis diem!
A. Quidnam hic sibi volt? G. nosque amicos ejus exonerastis metu!
Sed ego nunc mihi cesso, qui non humerum hunc onero pallio,
Atque hominem propero invenire, ut hæc, quæ contigerint sciat!
A. Num tu intelligis, quid hic narret? P. num tu? A. nil. P. tantundem ego.
G. Ad senonem hinc ire pergam: ibi nunc sunt, A. heus Geta! G. hem tibi!
Num mirum, aut novum est, revocari, cursum cum institueris? A. Geta.
G. Pergin' hercle nunquam tu tuo odio vinces me, A. non manes?
G. Vapulabis, curialis vernula est, qui me vocat.

A. Id

A. Id tibi quidem jam fiet, nisi resistis, verbero.
G. Familiariorem oportet esse hunc, qui minitatur malum.
Sed is ne est, quem quæro, an non? ipsu'st, P. congredere astutum, A. quid est?
G. O Omnium, quantum est, qui vivant, hominum homo honoratissime:
Nam sine controversia à Diis solus diligere, Antipho.
A. Ita velim: sed quî istuc credam ita esse, mihi dici velim.
G. Satin est, si te delibutum gaudio reddo? A. Enecas:
P. Quin tu hinc pollicitationes auser, & quod fers, cedo, G. oh!
Tu quoque hîc aderas, Phormio? P. aderam, sed excessi. G. accipe, hem.
Ut modo argentum dedimus tibi apud forum, rectà domum.
Sumus profecti: interea mittit herus me ad uxorem tuam.
A. Quamobrem? G. omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem est, Antipho.
Ubi in gynæceũ ire occipio, puer ad me accurrit Mida.
Pone apprehendit pallio, resupinat: respicio: rogo:
Quamobrem retineat me, ait esse veritum intrò ad heram accedere.
Sophrona modo fratrem huc, inquit, senis introduxit Chremem,
Eumque nunc esse intus cum illis, hoc ubi ego audivi, ad fores
Suspenso gradu placidè ire perrexi: accessi adstiti:
Animam compressi: aurem admovi, ita animum cœpi attendere,
Hoc modo sermonem captans, A. euge Geta, G. hic pulcherrimum
Facinus audivi: itaque penè hercle exclamavi gaudio.
P. Quod? G. quodnam arbitrare? A. nescio, G. atqui mirificissimum:

Patruus tuus est pater inventus Phanio uxori tuæ. A. Hem!
Quid ais? G. cum ejus consuevit olim matre in Lemno clanculum.
P. Somnium: ut in hæc ignoraret suum patrem? G. Aliquid credito
Phormio esse causæ; sed me censen' potuisse omnia
Intelligere extra ostium, intus quæ inter sese ipsi egerint?
P. Atque hercle ego quoque illam audivi fabulam. G. immo etiam dabo,
Quò magis credas; patruus interea inde hic egreditur foras:
Haud multò post cum patre idem recipit se intrò denuo.
Ait uterque, tibi potestatem ejus habendæ se dare.
Denique ego sum missus, te ut requirerem, atque adducerem.
A. Hem! quin ergo rape me, quid cessas! G. fecero, A. ô mi Phormio,
Vale, P. Vale, Antipho: bene, ita me Dii ament, factum: & gaudeo
Tantam fortunam de improviso esse his datam:
Summa eludendi occasio est mihi nunc senes,
Et Phædriæ curam adimere argentariam,
Ne cuiquam suorum æqualium supplex siet:
Nam idem hoc argentum ita ut datum est ingratiis,
His datum erit: hoc qui cogam, re ipsa reperi.
Nunc gestus mihi, vultusque est capiundus novus.
Sed hinc concedam in angiportum hunc proxumum:
Inde hisce ostendam me, ubi erunt egressi foras:
Quò me assimulâram ire ad mercatum, non eo.

ACTUS

Ejusdem generis.

Demipho, Phormio, Chremes.

Dis magnas merito gratias habeo, atque ago,
Quando evenêre hæc nobis, frater, prospêrè.
Quantum potest, nunc conveniendus Phormio est,
Priusquam dilapidet nostras triginta minas,
Ite auferamus, P. Demiphonem, si domi est,
Visam: ut quod, D. at nos ad te ibamus, Phormio.
P. De eadem hac fortasse causa? D. ita herele, P. credidi.
Quid ad me ibatis? ridiculum: an verebamini,
Ne non id facerem, quod recepissem semel?
Heus, quanta, quanta hæc mea paupertas est, tamen
Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mihi esset fides,
c. Estne ea ita, ut dixi, liberalis? D. oppido.
P. Itaque ad vos venio nunciatum, Demipho,
Paratum me esse: ubi voltis, uxorem date.
Nam omnes posthabui mihi res, ita uti par fuit.
Postquam, tantopere id vos velle, animadvorteram.
D. At hic dehortatus est me, ne illam tibi darem:
Nam, qui erit rumor populi, inquit, si id feceris?
Olim, cum honeste potuit, tum non est data:
Nunc viduam extrudi turpe est: ferme, eadem omnia,
Quæ tute dudum coram me incusaveras.
P. Satin' superbè illuditis me? D. qui? P. rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere:
Nam quo redibo ore ad eam quam contempserim?
ç. Tum autem Antiphonem video ab sese amittere
Invitum eam, inque, D. tum autem video filium
Invitum sane, mulierem ab se amittere.
Sed transi sodes ad forum, atque illud mihi
Argentum jube rursum rescribi, Phormio.
P. Quod? næ ego perscripsi porrò illis, quibus debui,
D. Quid igitur fiet? P. si vis mihi uxorem dare,
Quam despondisti, ducam: sin est, ut velis
Manere illam apud te, hic dos maneat, Demipho:
Nam non est æquom me propter vos decipi,
Cum ego vestri honoris causa repudium alteri

Remiserim, quæ tantundem dotis dabat.
D. I hinc in malam rem cum ist hac magnificentia,
Fugitive, etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeo? P. irritor, D. tune hanc duceres,
Si tibi daretur, P. fac periculum, D. Ut filius
Cum illa habitet apud te, hoc vestrum consilium fuit.
P. Quæso, quid narras? D. quin tu mihi argentum cedo
P. Immo vero tu uxorem cedo, D. in ius ambula.
P. In ius? enimvero si porro esse odiosi pergitis.
D. Quid facies? P. Egone? vos me indotatis modo
Patrocinari fortasse arbitramini:
Etiam dotatis soleo. C. quid id nostra? P. nihil.
Hic quandam nôram, cujus vir uxorem, C. hem, D.
quid est?
P. Lemni habuit aliam, C. nullus sum, P. ex qua filiam
Suscepit, & eam clam educat, C. sepultus sum.
P. Hæc adeo ego illi jam narrabo, C. obsecro,
Ne facias, P. oh! tun' is eras? D. ut ludos facit!
C. Missum te facimus, P. fabulæ, C. quid vis tibi?
Argentum quod habes, condonamus te? P. audio.
Quid vos, malum, ergo me sic ludificamini
Inepti vostrâ puerili sententiâ?
Nolo, volo: volo, nolo rursum: cedo, cape.
Quod dictum, indictum est: quod modo erat ratum
irritum est.
C. Quo pacto, aut unde hæc hic rescivit? D. nescio,
Nisi, me dixisse id nemini, certo scio.
C. Monstri, ita me Dii ament, simile, P. Injeci scrupulum, D. hem!
Hiccine ut à nobis hoc tantum argenti auferat.
Tam aperte irridens? emori hercle satius est,
Animo virili præsentique ut sis, para.
Vides tuum peccatum esse elatum foras.
Neque jám id celare posse te uxorem tuam?
Nunc quod ipsa ex aliis auditura sit Chremes,
Id nosmet indicare, placabilius est,
Tum hunc impuratum poterimus nostro modo

Ulciſci, P. at at, niſi mihi proſpicio, hæreo:
Hi gladiatorio animo, ad me affectant viam.
C. At vereor, ut placari poſſit, D. bono animo es:
Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus Chreme:
Cum è medio exceſſit, unde hæc ſuſcepta eſt tibi.
P. Itane mecum agitis? ſatis aſtute aggredimini:
Non hercle ex re iſtius me inſtigaſti Demipho.
An tu, ubi peregrè, tibi quod lubitum fuit, feceris,
Neque hujus ſis veritus fœminæ primariæ,
Novo modo ei quin faceres contumelias,
Venias nunc precibus lautum peccatum tuum?
Hiſce ego illam dictis ita tibi incenſam dabo,
Ut ne reſtinguas lacrumis, ſi extillaveris.
D. Malum, quod iſti Dii, Deæque omnes duint.
Tantane affectum hominem quenquam eſſe audacia?
Nonne hoc publicitus ſcelus hinc deportarier
In ſolas terras? C. in id redactus ſum loci,
Ut neſciam prorſus, quid agam cum illo, D. Ego ſcio.
Indius eamus, P. in ius? huc, ſi quid lubet.
D. Aſſequere, ac retine: dum hinc ego ſervos evoco.
C. Etenim ſolus nequeo: accurre huc, P. Una injuria eſt
Tecum, C. Lege agito ergo, P. Altera eſt tecũ, Chreme.
D. Rape hunc, P. Itane agitis? enimvero voce eſt opus:
Nauſiſtrata, exi, C. os opprime, D. impurum vide,
Quantum valet, P. Nauſiſtrata inquam, C. Non taces?
P. Taceam? D. Niſi ſequitur, pugnos in ventrem ingere.
P. Vel oculum exclude: eſt, ubi vos ulciſcar, probè.

ACTUS V. SCENA VIII.

Jambici ſenarij & trochaici octonarij.

Nauſiſtrata, Chremes, Phormio, Demipho.

QUis nominat me? C. Hem! N. quid iſthuc turbæ eſt obſecro.
Mi vir? P. hem, quid nunc obticuiſti? N. quis hic homo eſt
Non mihi reſpondes? P. hiccine ut tibi reſpondeat?
Qui hercle, ubi ſit, neſcit, C. Cave iſti quicquã credueris.

P. Abi, tange: si non totus friget me eneca.
C. Nihil est, N. quid ergo est? quid isthic narrat? P.
jam scies,
Ausculta, C. pergin' credere, N. quid ego obsecro
Huic credam, qui nil dixit? P. delirat miser
Timore, N. non pol temere est, quod tu tam times.
C. Ego timeo? P. recte sane, quando nihil times,
Et hoc nihil est, quod dico ego, tu narra, D. scelus,
Tibi narret? P. eho tu, factum est abs te sedulo.
Pro fratre, N. Mi vir, non mihi narras? C. At, N. quid at?
C. Non opus est dicto, P. tibi quidem: at scito huic opus
est,
In Lemno, C, hem, quid ais? D. non taces? P. clam
te, C. hei mihi.
P. Uxorem duxit, N. Mi homo, Dii melius duint:
P. Sic factum est, N. perii, misera, P. & inde filiam
Suscepit jam unam, dum tu dormis, C quid agimus,
N. Pro Dii immortales, facinus indignum, & malum?
P. Hoc actum est, N. an quicquam hodie est factum
indignius
Qui mihi, ubi ad uxores ventum est, tum fiunt senes:
Demipho, te appello: nam me cum hoc ipso distædet
loqui.
Hæccine erant itiones crebræ, & mansiones diutinæ
Lemni: hæccine erat, quæ nostros fructus minuebat,
vilitas?
D. Ego Nausistrata esse in hac re culpam meritam non
nego:
Sed eam, quæ sit ignoscenda, P. verba fiunt mortuo.
D. Nam neq; negligentia tua, neque odio id fecit tuo.
Vinolentus fere, ab hinc annos quindecim, mulierculam
Eam compressit, unde hæc nata est, neque post illam
unquam attigit.
Ea mortem obiit: è medio abiit: quî fit in re hac scru-
pulus?
Quamobrem, te oro, ut alia tua facta sunt, æquo animo
hoc feras.

N. Quid

N. Quid ego æquo animo? cupio, miser, in hac jam defungier.
Sed, quid speram? ætate porro minus peccaturum pu-
tem?
Jam tum erat senex, senectus si verecundos facit.
An mea forma atque ætas nunc magis expetenda est
Demipho?
Quid mihi nunc affers, quamobrem expectem, aut spe-
rem porro non fore:
P. Exequias Chremeti, quibus est commodum ire, hæc
tempus est.
Sic dabo, age, age nunc, Phormionem qui volet, lætes-
sito.
Faxo tali eum mactatum, atque hic est infortunio.
Redeat sane in gratiam: jam supplicii satis est mihi.
Habeat hæc, ei quod, dum vivat, usque ad aurem ob-
ganniat.
N. At meo merito, credo, quid ego nunc commemorem,
Demipho,
Singillatim: qualis ego in hunc fuerim? D, novi æque
omnia
Tecum, N. merito? hoc meo videtur factum? D. mi-
nime gentium,
Verum, quando jam accusando infectum fieri non po-
test.
Ignoscere: orat, confitetur, purgat: quid vis amplius?
P. Enim vero, prius quam hæc dat veniam, mihi prospi-
ciam & Phædriæ,
Heus Nausistrata, prius quam huic respondes temere,
audi, N. quid est?
P. Ego minas triginta ab isto per fallaciam abstuli,
Eas dedi tuo gnato: is pro sua amica lenoni dedit.
C. Hem, quid ais? N. adeon' hoc indignum tibi videtur,
filius
Homo adolescens unam si habet amicam: tu uxores
ducas?
Nil pudere! quo illum ore objurgabis? responde mihi.

D. Faciet ut voles, N. Immo, ut jam scias meam sententiam,
Neque ego ignosco, neque promitto quicquam, neque respondeo,
Priusquam gnatum videro: ejus judicio permitto omnia: is
Quod jubebit, faciam, P. mulier sapiens es, Nausistrata,
N. Satin' id est tibi, P. Immo vero pulchrè discedo & probe,
Et præter spem, N. tuum nomen dic quod est, P. mihin'? Phormio,
Vostræ familiæ hercle amicus: & tuo summus phædriæ.
N. Phormio at ego æcastor posthac tibi, quod potero, & quæ voles,
Faciamque, & dicam, P. benigne dicis, N. Pol meritum est tuum.
P. Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam, Nausistrata,
Et quod tuo viro oculi doleant? N. cupio, P. me ad cœnam voca,
N. Pol vero voco, D. eamus intro hinc, N. fiat: sed ubi est, Phædria,
Judex noster? P. jam hic faxo aderit, Vos valete, & plaudite,

HECYRÆ

HECYRÆ PERSONÆ.

Philotis, *Meretrix,*	Phidippus, *senex.*
Syra, *Anus.*	Pamphilus, *Adolescens.*
Parmeno, *servus.*	Myrrhina, *Mulier matrona,*
Laches, *senex.*	Sosia, *servus.*
Sostrata, *Mulier.*	Bacchis, *Meretrix.*

Sequentium hic tantum mentio fit.

Philumena, *Puella,* Scirus, *Puer.*

C. SULPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

Uxorem duxit Pamphilus Philumenam:
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit,
Ejusque, per vim quem detraxit annulum,
Dederat amica Bacchidi meretricula:
Dein profectus in Imbrum est: nuptam haud attigit.
Hanc mater utero gravidam, ne id sciat socrus,
Ut agram ad se transfert, revertit Pamphilus:
Deprehendit: partum celat: uxorem tamen
Recipere non vult, pater incusat Bacchidis
Amorem; dum se purgat Bacchis, annulum,
Mater vitiata forte agnoscit Myrrhina.
Uxorem recipit Pamphilus cum filio.

HECY-

HECYRA TERENTII.

Acta ludis Romanis. Sex. Julio Cæsare, Cn. Cornelio Dolabella. Ædil. Curul. non placuit. Iterum data, Cn. Octavio, T. Manlio Coss. L. Æmili Pauli, Ludis Funebribus. non est placita. Tertio relata, Q. Fulvio, L. Martio. AEdilib Curul. Egit. L. Ambivius Turpio. placuit.

PROLOGUS.

HECYRA est huic nomen fabulæ, hæc cum data
Est nova, novum intervenit vitium, & calamitas:
Ut neque spectari hæc, neque cognosci potuerit:
Ita populus studio stupidus in funambulo
Animum occupârat, nunc hæc plane est pro nova:
Et is, qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum possit vendere.
Alias cognôstis ejus: quæso hanc noscite.

ALTER PROLOGUS.

ORator ad vos venio, ornatu prologi,
Sinite exorator sim, eodem ut jure uti senem
Liceat, quo jure sum usus adolescentior.
Novas qui exactas feci ut inveterascerent,
Ne cum poëta scriptura evanesceret,
In his, quas primum Cæcilî didici novas,
Partim sum earum exactus, partim vix steti.
Quia sciebam dubiam fortunam esse scenicam,
Spe incerta, certum mihi laborem sustuli.
Easdem agere cœpi, ut ab eodem alias discerem
Novas studiosè, ne illum ab studio abducerem,
Perfecî ut spectarentur, ubi sunt cognitæ,
Placitæ sunt, ita poëtam restitui in locum,

Prope

Prope jam remotum injuriâ adversariûm
Ab studio, atque ab labore, atque arte musicâ.
Quod si scripturam sprevissem in præsentia, &
In deterrendo voluissem operam sumere,
Ut in otio esset, potius quàm in negotio:
Deterruissem facilè ne alias scriberet,
Nunc quid petam, mea causa, æquo animo attendite.
Hecyram ad vos refero quam mihi per silentium
Nunquam agere licitum est, ita eam oppressit calamitas.
Eam calamitatem vostra intelligentia
Sedabit, si erit adjutrix nostræ industriæ.
Cum primùm eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eodem accessit exspectatio:
Comitum conventus, strepitus: clamor mulierum
Fecere, ut ante tempus exirem foras:
Vetere in nova cœpi uti consuetudine,
In experiundo ut essem: refero denuo:
Primo actu placeo: cum interea rumor venit,
Datum iri gladiatores: populus convolat,
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco.
Interea ego meum non potui tutari locum:
Nunc turba nulla est, otium, & silentium est.
Agendi tempus mihi datum est: vobis datur
Potestas condecorandi ludos scenicos.
Nolite sinere per vos artem musicam
Recidere ad paucos: facite, ut vestra auctoritas
Meæ auctoritati fautrix, adjutrixque sit.
Si nunquam avarè statui pretium arti meæ,
Et eum esse quæstum in animum induxi maximum,
Quam maxume servire vostris commodis:
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam,
Studium suum, & se in vostram commisit fidem.
Ne eum circumventum inique iniqui irrideant.
Meâ causâ causam hanc recipite, & silentium
Date. ut lubeat, scribere aliis, mihique ut discere
Novas expediat, posthac pretio emptas meo.

ACTUS I. SCENA I.

Iambici Senarij.

Philotis, Syra.

PErpol quam paucos reperias meretricibus
Fideleis evenire amatores Syra,
Vel hic Pamphilus jurabat quoties Bacchidi.
Quam sancte, ut quivis facile posset credere,
Nunquam illa vivâ ductarum uxorem domum,
Hem, duxit, s. ergo propterea te sedulo
Et moneo, & hortor, ne cujusquam misereat,
Quin spolies, mutiles, laceres, quemque nacta sis.
P. Utin' eximium neminem habeam? s. Neminem:
Nam nemo illorum quisquam, scito, ad te venit,
Quin ita paret sese, abs te ut blanditiis suis
Quam minimo pretio suam voluptatem expleat.
Hiscine tu amabo non contra insidiabere?
P. Tamen pol eandem esse omnibus, injurium est.
s. Injurium autem est ulcisci advorsarios?
Aut qua via captent te illi, eâdem ipsos capi?
Eheu, me miseram, cur non aut isthæc mihi
Ætas & forma est, aut tibi hæc sententia?

ACTUS I. SCENA II.

Ejusdem Metri.

Parmeno, Philotis, Syra.

SEnex si quæret me, modo isse dicito
Ad portum percunctatum adventum Pamphili.
Audin, quid dicam, Scirte? si quæret me, uti
Tum dicas, si non quæret, nullus dixeris,
Alias ut uti possim causa hac integra.
Sed videon'ego Philotium; unde hæc advenit?
Philotis salve multum, Ph. ò salve Parmeno.
s. Salue mecastor, Parmeno, Ph. & tu ædepol, Syra.
Dic mihi, Philoti, ubi te oblectâsti tam diu?
Ph. Minime, equidem me oblectavi, quæ cum milite
Corinthum hinc sum profecta inhumaniſſumo:
Biennium ibi perpetuum misera illum tuli.
Pa. Ædepol te desiderium Athenarum arbitror
Philotium, cepisse sæpe, & te tuum

Consi-

Consilium contempsisse, P. non dici potest
Quàm cupida eram huc redeundi, abeundi à milite,
Vosque hic videndi, antiqua ut consuetudine,
Agitarem inter vos liberè convivium:
Nam illi haud licebat nisi præfinito loqui
Quæ illi placerent, Pa. haud opinor commodè
Finem statuisse orationi militem.
Ph. Sed quid hoc negoti est? modo quæ narravit mihi
Hic intus Bacchis? quod ego nunquam credidi,
Fore, ut ille viva hac posset animum inducere
Uxorem habere, Pa. habere autem, Ph, eho tu, an non habet?
Pa. Habet, sed firmæ hæ vereor ut sint nuptiæ.
Ph. Ita dii deæque faxint, si in rem est Bacchidis,
Sed qui ist huc credam ita esse? dic mihi Parmeno.
Pa. Non est opus prolato: hoc percunctarier
Desiste, Ph. nempe ea causa ut ne id fiat palam.
Ita me dii bene amabunt, haud propterea te rogo, ut
Hoc proferam, sed tacita ut mecum gaudeam,
Pa. Nunquam dices tam commodè, ut tergum meum
Tuam in fidem committam, Ph. ah, noli Parmeno:
Quasi non tu multo malis narrare hoc mihi,
Quam ego, quæ percunctor, scire, Pa. vera hæc Præ-dicat,
Et mihi illud vitium maxumum est, si mihi fidem
Das te taciturum, dicam. Ph. ad ingenium redis:
Fidem do, loquere? Pa. ausculta, Ph. isthic sum, Pa. hanc Bacchidem
Amabat, ut cum maxumè, tum Pamphilus,
Cum pater, uxorem ut ducat, orare occipit,
Et hæc, communia omnium quæ sunt patrum,
Senem se dicere esse, illum autem esse unicum,
Præsidium velle se senectuti suæ.
Ille primò se negare: sed, postquam acrius
Pater instat, fecit animi ut incertus foret,
Pudorine anne amori obsequeretur magis,
Tundendo atque odio denique effecit senex:

Despondit ei gnatam hujus vicini proxumi,
Usque illud visum est Pamphilo neutiquam grave,
Donec jam in ipsis nuptiis, postquam videt
Paratas, nec moram ullam, quin ducat, dari:
Ibi demum ita ægre tulit, ut ipsam Bacchidem,
Si adesset, credo ibi ejus commiserescceret:
Ubicunque datum erat spatium solitudinis,
Ut colloqui mecum unà posset: Parmeno,
Peri, quid ego egi? in quod me conjeci malum?
Non poterò hoc ferre Parmeno; perii miser.
Ph. At te dii dexq; perduint; cum isthoc odio Laches.
Pa. Ad pauca ut redeam, uxorem deducit domum:
Nocte illa prima virginem non attigit:
Quæ consecuta est nox, eam nihilo magis.
Ph. Quid ais? cum virgine unà adolescens cubuerit,
Plus potus, illa se abstinere ut potuerit?
Non verisimile dicis: nec verum arbitror.
Pa. Credo ita videri tibi: nam nemo ad te venit,
Nisi cupiens tui: ille invitus illam duxerat.
Ph. Quid deinde fit? Pa. diebus sanè pauculis
Post, pamphilus me solum seducit foras:
Narratque ut virgo à se integra etiam tum siet:
Seque ante, quam eam uxorem duxisset domum,
Speravisse, eas tolerare posse nuptias.
Sed, quam decrêrim me non posse diutius
Habere, eam ludibrio haberi Parmeno,
Quin integram itidem reddam, ut accepi à suis,
Neque honestum mihi, neque utile ipsi virgini est.
Ph. Pium, ac pudicum ingenium narras Pamphili.
Pa. Hoc ego proferre, incommodum esse mihi arbitror
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas vitii,
Superbum est: sed illam spero, ubi hoc cognoverit,
Non posse se mecum esse, abiturum denique.
Ph. Quid interea? ibatne ad Bacchidem? Pa. quotidie.
Sed, ut fit, postquam hunc alienum ab se videt,
Maligna multò, & magis procax facta illico est:

Ph. Non

Ph. Non edepol mirum, Pa. Atqui ea res multò mitiorem
Disjunxit illum ab illa, postquam & ipse sese,
Et illam, & hanc quæ domi erat, cognovit satis:
Ad exemplum ambarum mores earum existumans,
Hæc, ita uti liberali esse ingenio decet,
Pudens, modesta, incommoda, atque injurias
Viri omnes ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim uxoris misericordiâ
Devictus, partim victus hujusce injuriis,
Paulatim elapsu'st Bacchidi, atque huic transtulit
Amorem, postquam par ingenium nactus est.
Interea in Imbro moritur cognatus senex
Horum: ea ad hos redibat lege hæreditas.
Eò amantem invitum Pamphilum extrudit pater,
Reliquit cum matre hic uxorem: nam senex
Rus abdidit se: huc ratò in urbem commeat,
Ph. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
Pa. Nunc audies, primum dies compluſculos
Bene conveniebat sane inter eas: interim.
Miris modis odisse cœpit Sostratam,
Neque lites ullæ inter eas? postulatio
Nunquam, Ph. quid igitur? Pa. si quando ad eam accesserat
Confabulatum, fugere è conspectu illico,
Videre nolle: denique, ubi non quit pati,
Simulat se à matre accersi ad rem divinam, abiit.
Ubi illic dies est complures, accersi jubet,
Dixere causam tunc nescio quam: iterum jubet:
Nemo remisit. postquam accersunt sæpius,
Ægram esse simulant mu'ierem nostra illico
Ire visere ad eam, admisit nemo. hoc ubi senex;
Resciviț, heri ea causa rure huc advenit;
Patrem continuo convenit Philumenæ.
Quid egerint inter se nondum etiam scio;
Nisi sanè curæ est quorsum eventurum hoc fiet,
Habes omnem rem: pergam, quo cœpi hoc iter.

Ph. Et

Ph. Et quidem ego: nam constitui cum quodam hospite
Me esse illum conventuram, Pa. dii vortant bene
Quod agas, Ph, vale, Pa. Et tu bene vale, Philotium.

ACTUS II. SCENA I.

Jambici octonarij, & pauci senarij admixti trochaicis octonariis.

Lachès, Sostrata.

PRo Deûm atque hominum fidem! quod hoc genus est, quæ hæc conjuratio?
Ut omnes mulieres eadem æque studeant, nolintque omnia
Neque declinatam quicquam ab alterarum ingenio ullam reperias:
Itaque adeo uno animo omnes socrus oderunt nurus: viris
Esse advorsas, æque studium est, similis est pertinacia.
In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam: &
Ei ludo, si ullus est, magistram hanc esse satis certo scio.
S. Me miseram, quæ nunc, quamobrem accuser, nescio,
L. hem!
Tu nescis! s. non, ita me Dii bene ament, mi Lachès!
Itaque una inter nos agere ætatem liceat, L. Dii mala prohibeant.
s. Meque abs te immerito esse accusatam, post modo rescisces, L. scio.
Te immerito? an quicquam pro istis factis dignum te dici potest,
Quæ me, & te, & familiã dedecoras, filio luctum paras:
Tum autem, ex amicis inimici ut sint nobis affines, facis,
Qui illum decrêrunt dignum, suos cui liberos committerent,
Tu sola exorere, quæ perturbas hæc tua impudentia.
s. Egone? L. tu inquam mulier, quæ me omnino lapidem, haud hominem, putas.
An, quia turi esse crebrò soleo, nescire arbitramini,

Quo

Quo quæque pacto, hic vitam vostrarum exigat?
Multo melius hic quæ fiunt, quam illic, ubi sum assidue, scio:
Ideo quia ut vos mihi domi eritis, proinde ego ero famâ foris.
Jampridē equidē audivi cepisse odium tuî Philumenā:
Minimeque adeò mirum: & ni id fecisset, magis mirum foret.
Sed non credidi adeò, ut etiam totā hanc odisset domū
Quod si scissem, illa hic maneret potius, tu hinc isses foras,
At vide, quam immeritò ægritudò hæc oritur mihi abs te, Sostrata.
Rus habitatum abii, concedens vobis, & rei serviens:
Sumptus vostros, otiumque ut nostra res posset pati,
Meo labori haud parcens, præter æquom atque ætatem meam.
Non te pro his curasse rebus, nequid ægrè esset mihi?
s. Non mea opera, neque pol culpa evenit, L. immo maxumè.
Sola hic fuisti: in te omnis hæret culpa sola, Sostrata.
Quæ hic erant, curares, cum ego vos solvi curis cæteris.
Cum puella anum suscepisse inimicitias non pudet?
Illius dices culpâ factum, s. haud equidem dico Lache.
L. Gaudeo, Ita me dii ament, gnati causa: nam de te quidem
Satis scio, peccando detrimenti nil fieri potest.
s. Qui scis, an ea causa, mi vir, me odisse assimulaverit,
Ut cum matre unà plus esset? L. quid ais? non signi hoc sat est,
Quod heri nemo voluit visentē te ad eam intromittere?
s. Eam lassam oppidò tum ajebant, eò ad eam non admissa sum.
L. Tuos esse illi mores morbum magis; quam ullam aliam rem, arbitror.
Et merito adeò: nā vostrarū nulla est, quin gnatū velit

Ducere

Ducere uxorẽ, &, quæ vobis placita est cõditio, datur.
Ubi duxêre impulsu vostro, vostro impulsu easdem exigunt.

ACTUS II. SCENA II.

Iambici octonarii catalectici.

Phidippus, Laches, Sostrata.

ETsi scio, Philumena, meum jus esse, ut te cogam,
Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus, faciam
Ut tibi concedam, neque tuæ libidini advorsabor.
L. Atque eccum Phidippum optumè video: ex hoc jam scibo, quid sit.
Phidippe, etsi ego meis omnibus scio me esse apprime obsequentem:
Sed non adeo, ut facilitas mea illorum corrumpat animos.
Quod si tu idem faceres, magis in rem & nostram, & vostram id esset.
Nunc video in illarum potestate esse te. P. ei verò.
L. Adii te heri de filia: ut veni, itidem incertum amisti,
Haud ita decet, si perpetuam vis esse affinitatem hanc,
Celare te irasi si quid est peccatum à nobis, proferto
Aut ea, refellendo, aut purgando vobis corrigemus,
Te judice ipso, sin ea est causa retinendi apud vos,
Quia ægra est: te mihi injuriam facere arbitror, Phidippe,
Si metuis, satis ut meæ domi curetur diligenter:
At ita me Dii ament, haud tibi hoc concedo, etsi illi pater es,
Ut tu illam salvam magis velis, quam ego: id adeò gnati causâ,
Quem ego intellexi illam haud minus, quam se ipsum magnificare:
Neque adeo me clam est, quam esse eum graviter laturum credam,
Hoc si rescierit, eo domum, studeo hæc prius, quam ille, huc redeat.

P. Laches,

P. Laches, & diligentiam voſtram, & benignitatem
Novi: &, quæ dicis, omnia eſſe ut dicis, animum in-
duco,
Et te hoc mihi cupio credere: illā ad vos redire ſtudeo,
Si facere poſſim ullo modo, L. quæ res te facere id
prohibet
Eho, nun quidnam accuſat virum? P. Minimè, nam,
poſtquam attendi
Magis, & vi cœpi cogere ut rediret, ſanctè adjurat,
Non poſſe apud vos Pamphilo ſe abſente perdurare.
Aliud fortaſſe aliis vitii eſt. leni ego animo ſum natus
Non poſſum advorſari meis, L. hem, Soſtrata, s. hei
me miſeram.
L. Certumne eſt iſthuc? P. nunc quidem, ut videtur,
ſed nunquid vis?
Nam, eſt, quod me tranſire ad forum jam oporteat,
L. eo tecum una.

ACTUS II. SCENA III.

Trochaici octonarii.

Soſtrata.

Æ Depol næ nos ſumus mulieres inique æquè in-
viſæ viris
Propter paucas, quæ omnes faciunt, dignæ ut videa-
mur malo.
Nam ita dii me ament, quod me accuſat nunc vir, ſum
extra noxiam.
Sed non facile eſt expurgatu: ita animum induxe-
runt, ſocrus
Omnes eſſe iniquas, haud pol me equidem; nam
nunquam ſecus
Habui illam, ac ſi ex me eſſet nata: nec, quî hoc mihi
eveniat, icio.
Niſi pol filiũ multimodis jã expecto, ut redeat domũ,

ACTUS III. SCENA I.

Octonarij jambici & trochaici iterũ jambici ſenarij.

Pamphilus, Parmeno, Mirrhina.

NEmini ego plura acerba eſſe credo, ex amore ho-
mini unquam oblata,

Quam

Quam mihi, heu me infelicem! hancine ego vitam parsi perdere?
Haccine ego causa eram tantopere cupidus redeundi domum?
Cui quanto fuerat præstabilius, ubivis gentium ætatem agere
Quã huc redire; atq; hæc ita esse, miserũ me resciscere?
Nam nos omnes, quibus alicunde aliquis objectus est labos,
Omne quod est interea tempus, prius quam id resciscitum est, lucro est.
Par. At sic, citius qui te expedias his ærumnis, reperias.
Si non rediisses, hæ iræ factæ essent multo ampliores;
Sed nũc adventũ tuũ ambas, Pãphile, scio reverituras.
Rem cognosces, irã expedies: restitues rursũ in gratiã.
Levia sunt hæc, quæ tu pergravia esse in animum induxti tuum.
Pam. Quid consolare me? an quisquam usquam gentium est æque miser?
Prius, quam hanc uxorem duxi, habebam alibi animum, amori deditum:
Jam in hac re ut taceam, cuivis facile scitu est, quam fuerim miser.
Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quam mihi obtrudit pater.
Vix me illinc abstraxi, atque impeditum in ea expedivi animum meum:
Vixque huc contuleram, hem nova res orta est, porro ab hac quæ me abstraheat.
Tum matrem ex ea re me, aut uxorem in culpa inventurum arbitror:
Quod cum ita esse invenero, quid restat, nisi porro ut fiam miser.
Nam matris ferre injurias me, Parmeno, pietas jubet.
Tum uxori obnoxius sum: ita olim suo me ingenio pertulit,
Tot meas injurias, quæ nunquã in ullo patefecit loco.

ed magnũ, neſcio quid, neceſſe eſt, eveniſſe, Parmeno,
Unde ira inter eas interceſſit, quæ tam permanſit diu.
Par. Haud quidem hercle parvum eſt: ſi vis vero veram rationem exſequi.
Non maxumas, quæ maxumæ ſunt interdum iræ, injurias
Faciunt: nam ſæpe eſt, quibus in rebus alius ne iratus quidem eſt,
Cum de eadẽ cauſa eſt iracundus factus inimiciſſimus.
Pueri inter ſeſe quam pro levibus noxiis iras gerunt:
Qua propter? quia enim, qui eos gubernat animus, infirmum gerunt?
Itidẽ illæ mulieres ſunt ferme, ut pueri, levi ſententiâ.
Fortaſſe unum aliquod verbum hanc inter eas iram conciverit.
Pam. Abi Parmeno intro, ac me veniſſe, nuncia, Par. hem, quid hoc eſt? Pam. tace.
Trepidari ſentio, curſari ſurſũ prorſum: agedũ ad fores
Accede propius, Par. Hem, ſenſiſtin? Pam. noli fabularier.
Pro Jupiter, audio clamorem? Par. tute loqueris, me vetas?
M. Tace obſecro, mea gnata. Pa. Matris vox viſa eſt Philumenæ.
Nullus ſum. Par. quî dum? Pa. perii. Par. quamobrem? Pa. neſcio quod magnum malum
Profecto, Parmeno, me celant Par. Uxorẽ Philumenam
Pavitare neſcio quid, dixerunt: id ſi forte eſt, neſcio.
Pa. Interii, cur mihi id non dixti; Par. quia non poteram una omnia.
Pa. Quid morbi eſt? Par. neſcio. Pa. quid? nemone, medicum adduxit? Par. neſcio:
Pa. Ceſſo hinc ire intro, ut hoc quam primum, quicquid eſt, certô ſciam?
Pa. Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam affectam?
Nam ſi periculum ullum in te eſt, periiſſe me una, haud dubium eſt.

Par. Non

Par. Non usus facto est mihi nunc, hunc intrò sequi
Nam invisos omnes nos esse illis sentio:
Herè nemo voluit Sostratam intro admittere,
Si fortè morbus amplior factus fier,
Quod sanè nolim, maxume heri causa mei,
Servom illico introiisse dicent Sostratæ,
Aliquid tulisse comminiscentur mali
Capiti, atque ætati illorum, morbus quî auctus sit.
Hera in crimen veniet, ego vero in magnum malum.

ACTUS III. SCENA II.

Trochaici octonarij catalectici.

Sostrata, Parmeno, Pamphilus.

NEscio, quid jam dudum hic audio tumultuari misera?
Male metuo, ne Philumenæ magis morbus aggravescat
Quod te Æsculapi, & te Salus, ne quid sit hujus, oro.
Nunc ad eam visam. Par. heus Sostrata. s. cho. Par
iterum ist hinc excludêre.
s. Ehem Parmeno; tu ne hic eras? perii, quid faciam misera!
Non visam uxorem Pamphili, cum in proxumo hic sit ægra?
Par. Non visas, nec mittas quidem videndi causa quenquam.
Nam, qui amat, cui odio ipsus est, bis facere stulte duco
Laborem inanem ipsus capit, & illi molestiam affert.
Tum autẽ filius tuus introiit videre, ut vẽit, quid agas.
s. Quid ais? an venit Pamphilus? Par. Venit. s. Diis gratiam habeo.
Hem, isthoc verbo animus mihi rediit, & cura e corde excessit.
Pa. Jam ea te causa maxumè huc nunc introire nolo
Nam, si remittent quippiam Philumenæ dolores,
Omnem rem narrabit, scio continuo sola soli;
Quæ inter vos intervenit, unde ortum est initium ir
Atque eccum video ipsum egredi; quam tristis est
s. ô mi gnate!

Pa. Me

Pa. Mea mater salve. s. gaudeo venisse salvom: salvam Philumena est? Pa. meliuscula est: s. utinam isthuc ita dii faxint?
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam tristis? Pa. recte, mater.
s. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente invasit? Pa. Ita factum est. s. quid morbi est? Pa. febris, s. quotidiana? Pa. ita aiunt.
I sodes intro, consequar jam te, mea mater. S. fiat; Pa. Tu puetis curre, Parmeno, obviam, atque iis onera adjuta
Par. Quid? non sciunt ipsi viam, domum quâ redeant? Pa. cessas?

ACTUS III. SCENA III.

Trochaici octonarij & jambici aliquot senarij.

Pamphilus.

NEqueo mearum rerum initium ullum invenire idoneum,
Inde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt.
Partim quæ perspexi his oculis, partim quæ accepi auribus
Qua me propter exanimatum citius eduxi foras:
Nam, modo me intro, ut corripui timidus, alio suspicans
Morbo me visurum affectam, ac sensi esse, uxorem: hei mihi!
Postquam me aspexere ancillæ advenisse, illico omnes simul,
Lætæ exclãant, venit, id quod me repente aspexerant.
Sed continuò voltum earum sensi immutari omnium;
Quia tam incommode illis fors obtulerat adventum meum.
Forte una illarum interea propere præcurrit, nuncians
Me venisse: ego ejus videndi cupidus, recta consequor.
Postquam introii, extemplo ejus morbum cognovi miser.
Nam neq; ut celari posset, tempus spatiũ ullum dabat:

Neque voce alia, ac res monebat, ipsa poterat conqueri
Postquam aspexi, ô facinus indignum, inquam, &
corripui illico.
Me inde, lacrumans, incredibili re, atque atroci percitus.
Mater consequitur: jam ut limen exirem, ad genua ac
cidit
Lacrumans misera, misertum est. profecto hoc sic es
ut puto:
Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni atque humi
les sumus:
Hanc habere orationem mecum à principio institit:
O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, causam
vides:
Nam vitium est oblatum virgini olim ab nescio quoim
probo:
Nunc huc confugit, te atq, alios partum ut celaret suum.
Sed cum orata ejus reminiscor, nequeo quin lacrumem
miser.
Quæque fors fortuna est, inquit, nobis quæ te hodie
obtulit,
Per eam te obsecramus ambæ, si jus, si fas est, uti
Advorsa ejus per te tecta tacitaque apud omnes sient:
Si unquam erga te animo esse amico sen'sti eam, m
Pamphile;
Sine labore hanc gratiam, te, uti sibi des pro illa nunc
rogat
Cæterum de reducenda id facias, quod, in rem sit tuam
Parturire eam neque gravidam esse ex te, solus consciu
Nam ajunt, tecum post duobus concubuisse eam mensi
bus:
Tum postquam ad te venit, mensis hic agitur jam sep
timus:
Quod te scire, ipsa indicat res nunc si potis es, Pamphile
Maxume volo, doque operam, ut clam partus eveni
patrem,
Atque adeo omnes, sed, si fieri id non potest, quin sci
tiant:

Dica

Dicam abortum esse: scio nemini aliter suspectum fore,
Quin, quod verisimile est, ex te recte eum natum putent:
Continuò exponetur: hic tibi nihil est quicquam incommodi, &
Illi miseræ indigne factam injuriam contexeris.
Pollicitus sum, & servare in eo certum est, quod dixi fidem.
Nam de reducenda, id vero neutiquam honestum esse arbitror.
Nec faciam: etsi amor me graviter, consuetudoque ejus tenet.
Lacrumo, quæ posthac futura est vita, cum in mentem venit,
Solitudoque, ô fortuna, ut nunquam perpetuò es bona?
Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatũ reddidit.
Quem ego consilio missum feci, idem nunc huic operam dabo.
Adest Parmeno cum pueris, hunc minime est opus,
In hac re adesse: nam olim soli credidi,
Eâ me abstinuisse in principio, cum data est.
Vereor si clamorem ejus hic crebò exaudiat,
Né parturire eam intelligat: aliquò mihi est
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTUS III. SCENA IV.

Jambici Senarij.

Parmeno, Sosia, Pamphilus.

Par. AIn'tu tibi hoc incomodum eveniſſe iter?
Non hercle, Parmeno, verbis dici potest
Tantum, quàm re ipsa navigare incommodum est.
Par. Itane est? S ô fortunate, nescis, quid mali
Præterieris, qui nunquam es ingressus mare,
Nam, alias ut omittam miserias, unam hanc vide:
Dies triginta, aut plus eo, in navi fui,
Cum interea semper mortem expectabam, miser:
Ita usque advorsa tempestate usi sumus.
Par. Odiosũ. S. haud clã me est: deniq; hercle ausugerim
Potius quàm redeam, si eo mihi redeundum sciam.

Par. Olim quidem te cauſæ impellebant leves,
Quod nunc minitare facere, ut faceres Soſia.
Sed Pamphilum ipſum video, ſtare ante oſtium:
Ite intro: hunc ego adibo, ſi quid me velit,
Here, etiam tu hic ſtas! Pa. Equidem te exſpecto.
Par. quid eſt?
Pa. In arcem tranſcurſo opus eſt. Par. cui homini? Pa. tibi.
Par. In arcem! quid eo? Pa. Callidemidem hoſpitem
Myconium, qui mecum unà advectu'ſt, conveni.
Par. Perii: voviſſe hunc dicam, ſi ſalvus domum
Rediſſet unquam, ut me ambulando rumperet.
Pa. Quid ceſſas? Par. quid vis nunciem? an conveniam modo?
Pa. Immo, quod conſtitui me hodie conventurum eum,
Non poſſe, ne me fruſtra illic exſpectet: vola:
Par. At non novi hominis faciem. Pa. At faciã noveris:
Magnus, rubicundus, criſpus, craſſus, cæſius.
Par. Cadaveroſa facies, dii illum perdant.
Quid ſi non veniet? maneamne uſque ad veſperum?
Pa. Maneto, curre. Par. Non queo: ita deſeſſus ſum.
Pa. Ille abiit, quid agam, infelix? prorſus neſcio
Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum: nam me miſeret mulieris:
Quod potero faciam: tamen ut pietatem colam;
Nam me parenti potius, quam amori obſequi
Oportet. at at eccum Phidippum, & patrem
Video, horſum pergunt, quid dicam hiſce incertus ſum.

ACTUS III. SCENA V.

Trochaici octonarij & jambici ſenarij.

Laches, Phidippus, Pamphilus.

L. DIxtin' dudum dixiſſe illam ſe expectare filium?
Ph. Factum. L. veniſſe aiunt: redeat. P. quam cauſam dicam patri.
Quamobrem non reducam, neſcio. L. quem ego hic audivi loqui?
Pa. Certum obſtirmare eſt viam me, quam decrevi perſequi.
L. Ipſus

L. Ipsus est, de quo hoc agebã tecum. Pa. salvé mi patrue.
L. Gnate mi, salve. Ph. bene factũ, te advẽisse Pamphile:
Atque adeo, quod maxumum est, salvum atque validum, Pa. créditur.
L. Advenis modo? Pa. admodum. L. cedo, quid reliquit Phania
Consobrinus noster? Pa. sane hercle homo voluptati obsequens
Fuit, dum vixit: &, qui sic sunt, haud multum hæredem adjuvant:
Sibi vero hanc laudem relinquit: vixit, dum vixit bene.
L. Tum tu igitur nihil attulisti huc plus unâ sententia?
Pa. Quicquid est id quod reliquit, profuit. L. immo obfuit:
Nam illum vivom & salvom vellem, Pa. impune optare isthuc licet.
Ille reviviscet jam nunquã, & tamen, utrũ malis, scio.
L. Heri Philumenã ad se accersi hic jussit, dic jussisse te,
Ph. Noli fodere, jussi. Sed jam eam remittet. Ph. scilicet.
Pa. Omnem rem scio, ut sit gesta: adveniens audivi omnia: L. at
Istos invidos dii perdant, qui hæc libenter nunciant.
Pa. Ego me scio caviſſe, ne ulla meritò contumelia
Fieri à vobis posset, idque si nunc memorare hic velim,
Quam fideli animo & benigno in illã & clementi fui,
Vere possim: ni te ex ipsa id magis velim rescíscere:
Namq; eo pacto maxume apud te meo erit ingẽio fides
Cum illa, quæ nunc in me iniqua est, æqua de me dixerit.
Neq; culpa hoc mea eveniſſe dissidium, id testor Deos.
Sed quando sese esse indignam deputat matri meæ,
Cui concedat, cujusque mores toleret sua modestia:
Neque alio pacto potest componi inter eas gratia:
Segreganda aut mater à me est, Phidippe, aut Philumena,
Nunc me pietas, matris potius commodũ suadet sequi,

L. Pamphile, ad aures haud invito sermo mihi accessit tuus
Cum te post putasse omnes res præ parente intelligo.
Verum vide, ne impulsus irâ, prave insistas, Pamphile
Ph. Quibus iris nunc in illam impulsus iniquus sim
Quæ nunquam quicquam erga me commerita est pater,
Quod nollem: & sæpe quod vellem, meritam scio:
Amoque, & laudo, & vehementer desidero:
Nam fuisse erga me miro ingenio, expertus sum:
Illique exopto, ut reliquam vitam exigar
Cum eo viro, me qui sit fortunatior:
Quandoquidem illam à me distrahit necessitas.
Ph. Tibi id in manu est, ne fiat: L. si sanus sies
Jube illam redire. Ph. non est consilium, pater:
Matris servibo commodis. L. quò abis? mane,
Mane inquam: quo vadis? Ph. quæ hæc pertinacia est
L. Dixin' Phidippe hanc rem ægre laturum esse eum
Quamobrem te orabam, ut filiam remitteres.
Ph. Non credidi ædepol, adeo inhumanum fore:
Ita nunc is sibi me supplicaturum putat?
Si est, ut velit reducere uxorem, licet:
Sin alio est animo, renumeret dotem huc: eat.
L. Ecce autem, tu quoque, proterve iracundus es,
Ph. Percontumax redisti huc nobis, Pamphile.
L. Decedet jam ira hæc, etsi merito iratus est.
Ph. Quia paululum vobis accessit pecuniæ,
Sublati animi sunt. L. etiam mecum litigas!
Ph. Deliberet, renuncietque hodie mihi,
Velitne an non, ut alii, si huic non sit, siet.
L. Phidippe, ades, audi paucis, abiit: quid meâ?
Postremo inter se transigant ipsi, ut lubet;
Quando nec gnatus, neque hic, mihi quicquam obtemperant
Quæ dico, parvipendunt, porto hoc jurgium ad
Uxorem; cujus fiunt consilio omnia hæc.
Atque in eam hoc omne, quod mihi agre est, evomam

Iambici octonarij catalectici & acatalectici & unus quaternarius item Iambicus octonarij catalectici & acatalectici.

Myrrhina, Phidippus.

M. PErii, quid agam? quò me vertam? quid meo re-
spondebo viro,
Misera? nam audisse vocem pueri visu'st vagientis.
Ita corripuit derepente tacitus sese ad filiam:
Quòd si resciverit peperisse eam, id qua causa clam ha-
buisse me,
Dicam, non ædepol scio.
Sed ostium concrepuit: credo ipsum ad me exire: nulla
sum.
Ph. Uxor ubi me ad filiam ire sensit, se duxit foras.
Atque eccam video, quid agis Myrrhina? heus tibi
dico. M. mihine,
Mi vir? P. vir ego tuus sum? tu virum me, aut homi-
nem adeò esse deputas?
Nam si utrumvis horũ, mulier, unquam tibi visus forẽ,
Non sic ludibrio tuis factis habitus essem, M. quibus?
P. at rogas?
Peperit filia? hem taces? ex quo? M. isthuc rogare a-
quom est patrem?
Perii, ex quo censes, nisi ex illo, cui data est nuptum
obsecro?
P. Credo: neque adeo arbitrari patris est aliter. sed
demiror,
Quid sit, quamobrem tantopere hunc omnes nos ce-
lare volueris
Partũ, præsertim cum & recte, & suo peperit tempore.
Adeone pervicaci esse animo, ut puerum præoptares
perire,
Ex quo inter nos scires posthac amicitiã fore firmiorẽ
Potius quam esset cum illo nupta adversus animi lubi-
dinem
Tui? ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, qui
te est penes.
M. Misera sum. P. utinam sciam ita esse isthuc? sed
nunc mihi in mentem venit,

De hac re quam locuta es olim, cum illum generum cepimus
Nam nuptam filiam negabas posse te pati tuam
Cum eo, qui meretrices amaret, qui pernoctaret foris.
M. Quamvis causam hunc suspicari, quam ipsam veram, mavolo.
P. Multo prius scivi, quam tu, illum habere amicam, Myrrhina:
Verum id vitiũ ego nunquã decrevi esse adolescentiæ:
Nam id omnibus innatum est, at pol jam aderit, cum se quoque oderit.
Sed, ut olim te ostendisti eandem esse, nihil cessâsti usque adhuc.
De filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egissem, esset ratum:
Id nunc res indiciũ hæc fecit, quo pacto factã volueris.
M. Adeon'me esse pervicacem censes, cui mater siem,
Ut eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimonium?
P. Tun'prospicere, aut judicare, nostram in rem quod sit, potes?
Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret
Exeuntem, aut introeuntẽ ad amicã, quid tum postea,
Si modeste ac ratiõ hoc fecit, nonne ea dissimulare nos
Magis humanum est, quam dare operam id scire, qui nos oderit?
Nam si is posset ab ea sese derepente avellere,
Quicum tot consuêsset annos, non eum hominem duceremus,
Nec virum satis firmum gnatæ. M. mitte adolescentem obsecro,
Si quæ me peccasse ais: abi solus solum conveni:
Roga, velitne, an non, uxorem: si est, ut dicat velle se,
Redde: sin est autem, ut nolit, recte consului meæ.
P. Siquidem ille ipse non volt, & tu sen'sti esse in eo Myrrhina
Peccatum: aderã, cujus consilio ea par fuerat prospici.

Quam-

Quamobrem incendor ira, te esse ausum hæc facere
jussu meo.
Interdico, ne extuliſſe extra ædes puerum uſquam velis.
Sed ego ſtultior, meis dictis parere hanc qui poſtulem?
Ibo intro, atq; edicam ſervis, ne quoquâ efferri ſinant.
M Nullam pol credo mulierem me miſeriorem vivere.
Nam ut hic laturus hoc ſit, ſi ipſam rem, ut fiet, reſciverit,
Non ædepol clam me eſt: cum hoc, quod levius eſt,
tam animo iracundo tulit.
Nec, qua via ſententia ejus poſſit mutari, ſcio,
Hoc mihi unum ex plurimis miſeriis reliquum fuerat malum
Si, puerũ ut tollam, cogit, cujus nos qui ſit, neſcimus,
pater:
Nam cum compreſſa eſt gnata, forma in tenebris noſci non quita eſt:
Neque detractum ei tum quicquam eſt, qui poſt poſſit noſci, qui fiet:
Ipſe eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annulum;
Simul vereor Pãphilũ, ne orata noſtra nequeat diutius
Celare, cum ſciet alienum puerum tolli pro ſuo.

ACTUS IV. SCENA II.

Jambici Octonarii.

Soſtrata, Pamphilus.

NOn clam me eſt, mi gnate, tibi me eſſe ſuſpectam, uxorem tuam
Propter meos mores hinc abiiſſe, etſi ea diſſimulas ſedulo,
Verum ita me dii ament, itaque obtingant ex te, quæ exopto, mihi, ut
Nunquam ſciens commerui, merito ut caperet odium illam mei:
Teq; ante quam me amare rebar, ei rei firmaſti fidem:
Nam mihi intus tuus pater narravit modo, quo pacto me habueris

positam amori tuo: nunc tibi me certum est contrà gratiam
Referre, ut apud me præmiũ esse positum pietatis scias.
Mi Pamphile, & hoc vobis, & meæ commodum famæ arbitror:
Ego rus abituram hinc cum tuo me esse, certo decrevi, patre,
Ne mea præsentia obstet, neu causa ulla restet reliqua,
Quin tua Philumena ad te redeat. P. quæso, quid isthuc consilî est?
Illius stultitia victa, ex urbe tu rus habitatum migres?
Haud facies: neque finam, ut qui nobis, mater, maledictum velit,
Mea pertinacia dicat esse factum, haud tua modestia.
Tum, tuas amicas te, & cognatas deserere, & festos dies:
Mea causa, nolo. S. nihil pol jam mihi istæ res voluptatis ferunt:
Dum ætas, tempus tulit, perfuncta satis sum: satietas jam tenet.
Studiorum istorum: hæc mihi nunc cura est maxuma, ut ne cui meæ
Longinquitas ætatis obstet, mortemve exspectet meã:
Hic video me esse invisã immeritò, tẽpus est cõcedere:
Sic optime, ut ego opinor, omneis causas præcidam omnibus
Et me hac suspicione exsolvam, & illis morem gessero.
Sine me obsecro, hoc effugere, volgus quod malè audit mulierum.
P. Quâ fortũatus cæteris sum rebus, absq; una hac foret,
Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem. S. obsecro, mi Pamphile,
Non tute incommodam rem, ut quæq; est, in animum inducas pati.
Si cætera sunt ita, ut tu vis, itaque ut esse ego illa existumo,
Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. P. væ misero mihi!

S. Et

S. Et mihi quidem: nam hæc res non minus me [illegible] habet, quam te gnate mi.

ACTUS IV. SCENA III.

Trochaici jambicique octonarij senarius unus & quaternarius unus.

Laches, Soſtrata, Pamphilus.

Quem cum iſthoc ſermonem habueris, procul hinc ſtans accepi, uxor:
Iſthuc eſt ſapere, qui ubicunque opus ſit, animum poſſis flectere,
Quod faciundū fortaſſe ſit poſt, idē hoc nunc ſi feceris.
S. Fors pol fuat, L. abi rus ergo hinc: ibi ego te, & tu me feres.
S. Spero, ecaſtor. L. i ergo intro, & compone, quæ tecum ſimul
Ferantur: dixi. S, ita, ut jubes, faciam. P. pater.
L. Quid vis, Pamphile? P. hinc abire matrem! mínime. L. quid ita iſthuc vis?
P. Quia de uxore incertus ſum etiam, quid ſim facturus. L. quid eſt?
Quid vis, niſi reducere? P. equidē, cupio, & vix cōtineor.
Sed non minuam meum conſilium: ex uſu quod eſt, id perſequar,
Credo, ſi non reducam, ea gratia concordes magis fore.
L. Neſcias: verum tua refert nihil, utrum illæ fecerint.
Quando hæc abierit: odioſa hæc eſt ætas adoleſcētulis:
E medio æquō excedere eſt: poſtremō, jam nos fabulæ
Sumus, Pamphile, ſenex, atque anus.
Sed video Phidippum per tempus egredi; accedamus.

ACTUS IV. SCENA IV.

Jambici Senarij.

Phidippus, Laches, Pamphilus.

Ph. Tibi quoque ædepol ſum iratus, Philumena,
Graviter quidem nam hercle abs te factum eſt turpiter:
Etſi tibi cauſa eſt de hac re: mater te impulit:
Huic viro nulla eſt. L. oportune te mihi,
Phidippe, in ipſo tempore oſtendis. Ph. quid eſt?
Pa. Quid reſpondebo his? aut quo pacto hoc aperiam?

L. Dic.

Dic filiæ, rus conceſſuram hinc Soſtratam?
Ne revereatur, minus jam quo redeat domum. Ph. Ah,
Nullam de his rebus culpam commeruit tua:
A Myrrhina hæc ſunt mea uxore exorta omnia.
Pa. Mutatio ſit. Ph. ea nos perturbat, Laches.
Pa. Dum ne reducam, turbent porro, quam velint.
Ph. Ego, Pamphile eſſe inter nos, ſi fieri poteſt,
Affinitatem hanc ſane perpetuam volo:
Sin eſt, ut aliter tua ſiet ſententia,
Accipias puerum. Pa. ſenſit peperiſſe: occidi.
L. Puerum? quem puerum! Ph. natus eſt nobis nepos:
Nam abducta a vobis pregnans fuerat filia,
Neque fuiſſe prægnantem unquam ante hunc ſcivi diem
L. Bene ita me Dii ament, nuncias, & gaudeo.
Natum illum, & tibi illam ſalvam: ſed quid mulieris.
Uxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Noſne hoc celatos tamdiu? nequeo ſatis,
Quam hoc mihi videtur factum pravè, proloqui.
Ph. Non tibi illud factũ minus placet, quã mihi Laches
Pa. Etſi jam dudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non eſt, cum eam conſequitur alienus puer.
L. Nulla tibi, Pamphile, hic jam conſultatio eſt.
Pa. Perii. L. Hunc videre ſæpe optabamus diem,
Cum ex te eſſet aliquis, qui te appellaret patrem:
Evenit: habeo gratiam diis. Pa. nullus ſum.
L. Reduc uxorem, ac noli advorſari mihi.
Pa. Pater, ſi illa ex me liberos vellet ſibi,
Aut ſe eſſe mecum nuptam, ſatis certo ſcio,
Non me clam haberet, quæ celaſſe intelligo.
Nunc, cum ejus alienum eſſe à me animum ſentiam!
Nec conventurum inter nos poſthac arbitrer,
Quamobrem reducam? L. Mater quod ſuaſit ſua,
Adoleſcens mulier fecit: mirandumne id eſt?
Cenſen'te poſſe reperire ullam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt, viri?
Ph. Voſmet videte jam Lache, & tu Pamphile,

Remiſſam

Remissam opus sit vobis, an reductam domum?
Uxor quid faciat, in manu non est mea?
Neutra in re vobis difficultas à me erit.
Sed quid faciemus puero? L. ridicule rogas.
Quicquid futurum est, huic reddas, suum scilicet.
Ut alamus nostrum. Pa. quem ipsa neglexit, pater?
Ego alam? L. quid dixti? eho, an non alemus, Pamphile?
Prodemus, quæso potius, quæ hæc amentia est?
Enimvero prorsus jam tacere non queo.
Nam cogis, ea, quæ nolo ut præsente hoc loquar.
Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?
Aut, quid sit id, quod solicitet te ad hunc modum?
Primum hanc ubi dixti causam, te propter tuam
Matrem non posse habere hanc uxorem domi,
Pollicita est ea, se concessuram ex ædibus.
Nunc, postquã ademptã hanc quoq; tibi causam vides,
Puer quia clam te est natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi si me esse ignarum putas,
Aliquando tandem huc animum ut adjungas tuum,
Quam longum spatium amandi amicam tibi dedi?
Sumptus, quos feceris in eam, quam animo æquo tulit?
Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres?
Tempus dixi esse: impulsu duxisti meo.
Quæ tum, obsecutus mihi, feceris ut decuerat.
Nunc animum rursum ad meretricem induxti tuum?
Cui tu obsecutus, facis huic adeo injuriam.
Nam in eandem vitam te revolutum denuo
Video esse. P. mene. L. te ipsum; & facis injuriam.
Cum fingis falsas causas ad discordiam.
Ut cum illa vivas, testem hanc cum abs te amoveris.
Sensit que adeo uxor; nam ei causa alia quæ fuit.
Quamobrem abs te abiret? P. plane hic divinat, nam id est.
P. Dabo jusjurandũ nihil esse istorum tibi. L. Ah,
Reduc uxorem, aut quamobrem non opus sit, cedo.
Pa. Non est nunc tempus. L. puerum accipias; nam is quidem.

Culpa non est, post de matre viderō.
P. Omnibus modis miser sum; nec, quid agam, scio.
Tot nunc me rebus miserum concludit pater.
Abibo hinc, præsens quando promoveo parúm:
Nam puerum, credo injussu non tollent meo.
Præsertim in ea re cum sit mihi adjutrix socrus.
L. Fugis? hem, nec quicquam certi respondes mihi?
Num tibi videtur esse apud sese? sine?
Puerum Phidippe mihi cedo, ego alam. Ph. Maxumè
Non mirum fecit uxor mea, si hoc ægrè tulit:
Amaræ mulieres sunt, non facile hæc ferunt.
Propterea hæc ira est; nam ipsa narravit mihi.
Id ego præsente hoc tibi nolebam dicere:
Neque ei credebam primo; nunc vero palam est.
Nam omnino abhorrere animum huic video à nuptiis.
L. Quid ergo agam, Phidippe? quid das consilî?
Ph. Quid agas? meretricē hanc primū adeundā censeo;
Oremus: accusemus gravius: denique
Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.
L. Faciam, ut mones, eho puer, curre ad Bacchidem hanc.
Vicinam nostram; huc evoca verbis meis.
Et te oro porro, in hac re adjutor sis mihi. Ph. Ah,
Jam dudum dixi, itidemque nunc dico, Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo:
Si ullo modo est, ut possit, quod spero, fore:
Sed visne adesse me una, dum istam convenis?
L. Immo vero abi, aliquam puero nutricem para.

ACTUS V. SCENA I.

Iambici octonarij acatalectici & catalecti, trochaici octonarij & unus quaternarius

Bachis, Laches.

NOn hoc de nihilo est, quod Laches nunc me conventam esse expetit:
Nec pol me multum fallit, quin, quod suspicor, sit quod velit.
L. Videndum est, ne minus propter iram hanc, impetrem, quam possiem,

Aut

Aut ne quid faciam plus, quod me post minus fa-
satius sit.
Aggrediar, Bacchis, salve.
B. Salve, Lache. L. credo ædepol, te non nihil mirari,
Bacchis,
Quid sit qua propter te huc foras puerum evocare jussi.
B. Ego pol quoque etiam timida sum, cum venit mihi
in mentem, quæ sim,
Ne nomen mihi quæsti obstet apud te: nam mores
facile tutor.
L. Si vera dicis, nihil tibi pericli à me est: mulier: nam,
Jam ætate ea sum, ut non siet peccato mihi ignosci
æquom.
Quo magis, omnes res cautius ne temere faciã, accuro:
Nam, si id nunc facis, facturave es, bonas quod par est
facere:
Inscitum offerre injuriã tibi me immerenti, iniquõ est.
B. Est magna ecastor gratia de hac re quam tibi habe-
am, nam qui
Post factam injuriã se expurget, mihi parum profit' sed
Quid isthuc est? L. Meum receptas filium ad te Pam-
philum. B. Ah.
L. Sine dicam. uxorem hanc prius quam duxit, vostr-
rum amorem pertuli:
Mane, non dum etiam dixi id, quod volui, nunc hic
uxorem habet,
Quære alium firmiorem amicum tibi, dum consulendi
tempus est.
Nam neque ille hoc animo erit ætatem, neque pol ea-
dem istâ ætate tu.
B. Quis id ait: L. socrus. B. mene. L. te ipsam: & fi-
liam abduxit suam,
Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui est, ex-
tinguere.
B. Aliud si scirem, quî firmare meam apud vos possem
fidem
Sanctius quam jusjurandum, id pollicerer tibi, Lache.
M

gregatum habuisse, uxorem ut duxit, à me Pamphilum.

L. Lepida es, sed scin', quid volo potius sodes facias? B. quid? cedo.

L. Eas ad mulieres huc intro, atq; ist huc jusjurandum idem

Polliceare illis, exple animũ iis, teq; hoc crimine expedi.

B. Faciam quod pol, si esset alia ex hoc quæstu, haud faceret, scio,

Ut de tali causa nuptæ mulieri se ostenderet:

Sed falsa fama esse nolo gnatum suspectum tuum:

Nec leviorem vobis, quibus est minimè æquõ viderier

Immerito: nam meritus de me est, quod queam, illi ut commodem.

L. Facilẽ, benevolumq; lingua tua jam tibi me reddidit

Nam non sunt solæ arbitratæ hæ: ego quoque hoc etiam credidi.

Nunc, cum ego te esse præter nostrã opinionẽ comperi,

Fac eadem ut sis porro: nostra utere amicitia, ut voles:

Aliter si facis: sed reprimam me, ne ægre quicquam ex me audias.

Verum te hoc moneo unum, qualis sim amicus, aut quid possiem;

Potius quam inimicus, periclũ facias. B. faciam sedulo.

ACTUS V. SCENA II.

Jambici octonarij catalectici & unus quaternarius acatalecticus.

Phidippus, Laches, Bacchis.

NIhil apud me tibi defieri patiar, quin, quod opus sit benigne præbeatur;

Sed cum tu satura, atque ebria eris, puer ut satur sit facito.

L. Noster socer, video venit: puero nutricem adduxit.

Phidippe, Bacchis deierat persanctè. P. hæccine ea est? L. hæc est.

P. Nec pol istæ metuunt Deos: neque has respicere Deos opinor.

B. Ancillas dedo: quo lubet cruciatu per mè exquirere

Licet

Licet. hæc res hic agitur: me facere Pamphilo ut redeat
Oportet: quod si perficio: non pœnitet me famæ,
Solam feciſſe id, quod aliæ meretrices facere fugirant.
L. Phidippe, noſtras mulieres ſuſpectas fuiſſe falſò nobis
In re ipſa invenimus:: porro hanc nunc experiamur: nam ſi
Compererit falſo crimini tua ſe uxor credidiſſe.
Miſſã irã faciet: ſin autẽ eſt ob eam rem iratus gnatus,
Quod peperit uxor clam, id leve eſt: cito abs eo hæc ira abſcedet.
Profectò in hac re nihil mali eſt, quod ſit diſſidio dignum.
P. Velim quidem hercle, L. exquire: adeſt: quod ſatis ſit, faciet. B. faciam.
P. Quid iſthæc mihi narras? an quia non tute is audiſti dudum;
De hac re animus meus ut ſit, Laches? illis explę modò animum.
L. Quæſo ædepol, Bacchis, quod mihi es pollicita tute, ut ſerves.
B. Ob eam rem vin'ergo introeam? L. i, atque explę animum iis ut credant.
B. Eo, etſi ſcio pol, his ſore meum conſpectum inviſum hodie:
Nam nupta meretrici hoſtis eſt, à virò ubi ſegregata eſt.
L. At hæ amicæ erunt, ubi, quamobrem adveneris reciſcent. P. at
Eaſdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognorint:
Nam illas errore, & te ſimul ſuſpicione exſolves.
B. Perii pudet Philumenæ: ſequimini me intro huc ambæ.
L. Quid eſt, quod mihi malim, quam quod huic intelligo evenire,
Ut gratiã ineat ſine ſuo diſpendio, & mihi unà proſit?

Nam

Nam si est ut hæc nũc Pamphilũ vere ab se segregãrit
Scit sibi nobilitatẽ ex eo, & rem natam, & gloriã esse.
Referetq; gratiã ei unâq; operâ nos sibi amicos junget.

ACTUS V. SCENA III.

Trochaici jambicique octonarii cataleĉtici.

Parmeno, Bacchis.

Æ Depol næ esse meam herus operam deputat parvi preti.
Qui ob rem nullã misit: frustra ubi totũ desedi diem,
Myconium hospitẽ dum expecto in arce Callidemidẽ
Itaq; ineptus hodie dum illic sedeo, ut quisq; venerat;
Accedebã, adolescens, dic dum quæso tun'es Myconius?
Non sum. at Callidemides? non, hospitem ecquem Pamphilum
Hic habes? omnes negabant: neque enim quenquam esse arbitror:
Denique hercle jam pudebat: abii. sed, quid Bacchidem
Ab nostro affine exeuntẽ video? quid huic hic rei est?
B. Parmeno, opportunè te offers: propere curre ad Pamphilum.
P. Quid eò? B. dic me orare, ut veniat. P. ad te? B. immo ad Philumenam.
P. Quid rei est? B. tuâ quod nihil refert, percunctari desinas.
P. Nil aliud dicam? B. etiam; cognôsse annulum illum Myrrhinam.
Gnatæ suæ fuisse, quem ipsus olim mihi dederat. P. scio
Tantumne est? B. tantum; aderit continuo, hæc ubi ex te audiverit.
Sed cessas! P. minimè equidem? nam hodie mihi potestas haud data est;
Ita cursando, atq; ambulando totũ hunc contrivi diem.
B. Quantam obtuli adventu meo lætitiam Pamphilo hodie?
Quot commodas res attuli, quot autem ademi curas?
Gnatum ei restituo, qui pene harum, ipsiusque operâ periit.

Uxorem,

Uxorem, quam nunquam est ratus posthac [illegible]
rum reddo;
Qua re suspectus suo patri, & Phidippo fuit, exolvi.
Hic adeo his rebus annulus fuit initium inveniundis.
Nam memini, ab hinc menses decem fere ad me noctu
prima.
Confugêre anhelantẽ domum, sine comite, vini plenis.
Cum hoc annulo, extimui illicò; mi Pamphile, in-
quam, amabò.
Quid exanimatus es obsecro? aut unde annulum ist-
um nactus:
Dic mihi. ille alias res agere se simulare, postquam id
video,
Nescio quid suspicarier, magis cœpi instare, ut dicat.
Homo se fatetur vi, in via, nescio quam compressis-
Dicitque sese illi annulum, dum luctat, detraxisse.
Eum hæc cognovit Myrrhina in digito modo me ha-
bentem:
Rogat, unde sit? narro omnia hæc: inde est cognitio
facta,
Philumenam esse compressam ab eo, & filium inde
hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigisse lætor:
Etsi hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim est in
rem nostram,
Ut quisquam amator nuptiis lætetur, verum ecastor
Nunquã animũ quæsti gratiâ ad malas adducã partes.
Ego, dum illo licitum est, usa sum benigno, & lepido,
& comi.
Incommodè mihi nuptiis evenit: factum fateor;
At pol me feciſſe arbitror, ne id meritò mihi eveniret.
Multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda æ-
quom est ferre.

ACTUS V. SCENA IV.

Jambici octonarij & senarij quaternarius unus trochaici aliquot.

Pamphilus, Parmeno, Bacchis.

VIde, mi Parmeno, etiã sodes, ut mihi hæc certa &
clara attuleris,

Ne me in breve hoc conjicias tempus, gaudio hoc falso frui.
Par. Visum est. Pa. certone? P. certè. Pa. Deus sum, si hoc ita est. Verum reperies.
Pa. Manedum, sodes: timeo ne aliud esse credam, atque aliud nuncies,
Par. Maneo, Pa. Sic te dixisse opinor invenisse Myrrhinam,
Suum annulum habere Bacchidem. Par. Factum. Pa. eum, quem ego olim ei dedi:
Eaque hoc te mihi nunciare jussit: Itane factum? Pa. Ita inquam,
Pa. Quis me est fortunatior, venustatisque adeo plenior? egon' te
Pro hoc nuncio quid donem? quid? quid? nescio. Par. At ego scio. Pa. quid?
Par. Nihil: nam neque etiam in nuncio, neque in me ipso tibi quid sit boni scio,
Pa. Egone, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,
Sinam sine munere à me abire? ah, nimium me ingratum putas.
Sed Bacchidem eccam video stare ante ostium:
Me expectat, credo: adibo. B. Salve, Pamphile.
Pa. O Bacchis, ô mea Bacchis, servatrix mea.
B. Bene factum, & volupe est. Pa. Factis, ut credã, facis:
Antiquamque adeo tuam venustatem obtines:
Ut voluptati obitus, sermo, adventus tuus, quocunque adveneris,
Semper fiet. B. At tu ecastor morem antiquum, atque ingenium obtines.
Ut unus hominum homo te vivat nunquam quisquam blandior.
Pa. Ha, ha, hæ, tun' mihi isthuc? B. Rectè amâsti, Pamphile, uxorem tuam:
Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod noßem, videram:

Perliberalis,

Perliberalis, visa est. Pa. Dic verum. B. Ita me ament Pamphile.
Pa. Dic mihi harum rerum nunquid dixti jam patri?
B. Nihil. Pa. Neque opus est:
Adeo mutito, placet hoc non fieri, itidē, ut in comœdiis
Omnia ubi omnes resciscunt, hi quos par fuerat resciscere
Sciunt; quos non autem scire æquom est, neque resciscunt, neque scient.
B. Immo etiam, hoc qui occultari posse facilius credas, dabo:
Myrrhina ita Phidippo dixit, jurijurando se meo
Fidem habuisse, & propterea te sibi purgatum. Par. optume est:
Speroque rem hanc esse eventuram nobis ex sententia.
Par. Here, licetne me scire ex te, hodie quid sit quod feci boni?
Aut quid isthuc est, quod vos agitis? Pa. Non licet.
Par. suspicor tamen.
Egone ab Orco hunc mortuum! quo pacto? Pa. nescis Parmeno,
Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta ærumnâ me extraxeris.
Par. Immo verò scio, neque hoc imprudens feci, Pa. ego isthuc satis scio. Par. An.
Temere quicquam Parmenonem prætereat, quod facto usus sit?
Pa. Sequere me intro, Parmeno. Par. sequor, equidem plus hodie boni
Feci imprudens, quam sciens ante hunc diem unquam. PLAUDITE.

FINIS.

VOL.

VOLCATII SEDIGITI
de Comicis Latinis, Jambi.

Multos incertos certare hanc rẽ vidimus,
Palmam poeta comico cui deferant:
Hunc meo judicio errorem dissolvam tibi;
Ut, contra si quis sentiat, nihil sentiat.
Cæcilio palmam Statio do comico:
Plautus secundus facilè exuperat cæteros:
Nævius, qui servet pretium, tertius est:
quod quarto detur, dabitur Licinio:
Licinium facio Atilium.
sequitur loco hos Terentius:
Turpilium septimum, Trabea octavum obtinet,
Nono loco esse facilè facio Luscium:
Antiquitatis causâ, decimum addo Ennium.

DE PUB. TERENTII
Vita, & ejusdem Comœdiis
ex ipsius persona, Hexasticon.

Natus in excelsis tectis Carthaginis altæ,
Romanis ducibus bellica præda fui.
Discripsi mores hominũ juvenumq́, senumq́:
Qualiter & servi decipiunt dominos:
Quid meretrix, quid lenò dolis cõfingat avarè
Hæc quicunque leget, sic puto, cautus erit.

IN

IN LAUDEM EJUSDEM
Octonarius.

Aonides quisquis Musas, Latiumque decorem
Artibus ingenuis excoluisse cupit:
Quisquis lasciui fugisse Cupidinis arma,
Et quicquid suadet fœda libido mali:
Urbanos quisquis mores, vitamque probatam,
Aut magnum quicquam voce sonare cupit:
Huc sua convertat celeri vestigia gressu;
Hunc unum è multis edidicisse juvet.
Hic posuêre suos Nymphæ Lebethrides hortos:
Hic resonâ doctus ludit Apollo chely.
Hic est, occultas qui te transire Charybdes
Instruat, & placidas aquore reddat aquas.
Hic ille est, per quem tutò disrumpere vafros
Scortorum nisus & malefacta queas.
Auscultà monitis hujus, lenonis avari
A turpi tutus si cupis esse dolo.

JOANNES MURMELII
Ruræmundensis ad Latinitatis studiosum Hendecasyllabi.

UNà vis operâ polire linguam,
Pulchris moribus erudire pectus?
Vis tanquam speculo videre vitam
Humanam? legito Terentianas,
Atque ediscito fabulas ad unguem.

FINIS.

David
Wilson hic
Liber pertinet
ad me
David Hen
Wilson his
Book 1758
Decr 28

BRITISH MUSEUM